

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1957

ANDRA KAMMAREN

Nr 12

5—10 april

Debatter m. m.

Fredagen den 5 april

	Sid.
Svar på frågor av:	
herr Hansson ang. redovisning av remissvaren i pensionsfrågan . . .	5
fröken Karlsson ang. åtgärder för tillvaratagande av äldre kvinnlig arbetskraft	5
herr Ståhl ang. en förklaring till stärkande av allmänhetens förtro- ende för polisens förhålls- och behandlingsmetoder	6
herr Nihlfors ang. möjligheten att anordna kyrkofullmäktigval sam- tidigt med annat allmänt val	8
Anslag till folkskoleväsendet m. m.	
Bidrag till kostnaderna för fria läroböcker	10
Folkhögskolor: Understöd	18
Läroanstalter för blinda: Avlöningar	22
Skolor för döva: Avlöningar	24
Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare	25
Fiskefartygs förseende med räddningsflottor	28
Klarläggande av vissa arbetsmarknads- och andra problem i sam- band med ökad automation inom industri och förvaltning m. m. . .	29
Normer för vad offentliga tjänstemän har att iakttaga i sina förbin- delser i tjänsten med leverantörer och andra företag	32
Det statliga utredningstrycket	37
Förlag och bokhandel för det offentliga trycket	38
Fångvårdsanstalt i Ulriksfors m. m.	40
Interpellationer av:	
herr Löfroth ang. nedläggande av driften vid Törefors, m. m., . . .	44
herr Johansson i Torp ang. uppförandet av bron i Svanesund . . .	45

Tisdagen den 9 april

Svar på frågor av:

herr Hamrin i Jönköping ang. utredningen om lagskydd åt frikyrkopastors tystnadsplikt	49
herr Karlsson i Stuvsta ang. Stor-Stockholms trafikutredning av år 1949	50
Interpellation av herr Lindström ang. utredningen om den svenska travsportens organisation, m. m.	52

Onsdagen den 10 april fm.

Svar på interpellationer av:

herr Johansson i Stockholm ang. införande av kunskapsprövning för elever från förberedande privatskolor, som söka inträde i läroverken	57
fröken Karlsson ang. ökning av utbildningskapaciteten av slöjdlärarinnor	61
Redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation	66
Utgifter under riksstatens fjärde huvudtitel:	
Påskyndande av pågående utredningsarbete rörande försvarsfrågan	76
Armén: Inventarier m. m.	82
Armén: Övningar m. m.	84
Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.	84
Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande	85
Marinen: Övningar m. m.	87
Marinen: Fartygsbyggnader m. m.	88
Marinen: Anskaffning av vapenmateriel m. m.	88
Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m.	89
Flygvapnet: Drift och underhåll av flygmateriel m. m.	89
Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar	90
Personalvårdsverksamhet m. m.	94
Utgifter under riksstatens elfte huvudtitel:	
Medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd: Avlöningar	100
Utrustning m. m. av beredskapssjukhus vid krig eller krigsfara ..	102
Statens sinnessjukhus: Avlöningar	104
Statens sinnessjukhus: Omkostnader	121
Bidrag till driften av vårdanstalter för psykiskt efterblivna	123
Karolinska sjukhuset: Avlöningar	127
Serafimerlasarettet: Avlöningar	133
Akademiska sjukhuset i Uppsala: Avlöningar till läkare	135
Bidrag till utbildningskurser för instruktionssköterskor och husmödrar vid sjukvårdsanstalter m. fl.	136
Bidrag till avlöningar m. m. inom förebyggande mödra- och barnavård	137

	Sid.
Abortförebyggande åtgärder	138
Interpellation av herr Hagnell ang. äganderätten till Generalsta- bens litografiska anstalt, m.m.	141

Onsdagen den 10 april em.

Anslag till universiteten m. m.	
Uppsala universitet: Avlöningar	142
Lunds universitet: Avlöningar	155
Bidrag till Stockholms högskola	156
Tandläkarhögskolan i Malmö: Avlöningar	158
Ändring i kommunalskattelagen, m.m.	162
Ändring i förordningen om nöjesskatt	197

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 5 april

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 56, om anslag till folkskoleväsendet m. m. (fr. o. m. punkt 4)	10
— nr 57, ang. dispositionen av vissa äldre anslag avseende ecklesia- stikdepartementet	27
— nr 58, ang. pensionering av viss arbetspersonal	27
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 13, om andra nordiska medborgares jämfäställe med svenska med avseende å rätten till fiske	27
— nr 14, rörande rätten att överklaga ägodelningsrätts beslut angå- ende avstyckning för bostadsbebyggelse på landsbygden	27
— nr 15, om ändring i förordningen ang. skogsvårdsstyrelser m. m.	27
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 9, ang. bidrag till väg- och flottleds- byggnader m. m. å skogar i enskild ägo	27
— nr 10, ang. fortsatt stöd åt djursjukhuset i Hälsingborg	28
— nr 11, om fiskefartygs förseende med räddningsflottar	28
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 14, om vissa med ökad au- tomation inom industri och förvaltning m. m. förenade problem .	29
— nr 15, ang. normer för vad offentliga tjänstemän har att iakttaga i sina förbindelser i tjänsten och privat med leverantörer och andra företag	32
— nr 16, ang. åtgärder mot spritmissbruk i samband med jakt	37
— nr 17, ang. det statliga utredningstrycket	37
— nr 18, om förlag och bokhandel för det statliga, kommunala och internationella trycket	38
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 4, ang. anslutning till stadgan för det internationella atomenergiorganet	39
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 59, ang. fångvårdsanstalt i Ulriksfors m. m.	40
— nr 60, ang. avstående av allmänna arvsfonden tillfallen kvarlåten- skap	44
— nr 61, ang. försäljning av allmänna arvsfonden tillfallna fastig- heter	44

	Sid
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 35, om restitution av skatt å ben- sin för skördetröskor	44

Onsdagen den 10 april fm.

<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 5, med redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation	66
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 4, ang. säkerställande av allmän- hetens obehindrade tillgång till offentliga handlingar	76
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 4, ang. utgifter under fjärde huvudtiteln (försvarsdepartementet)	76
— nr 11, ang. utgifter under elfte huvudtiteln (inrikesdepartemen- tet)	100

Onsdagen den 10 april em.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 62, om bidrag till bombsäkra cisternanlägg- ningar för flytande bränslen	142
— nr 63, om anslag till universiteten, m. m.	142
— nr 64, ang. anslag å kapitalbudgeten för justitiedepartementet ..	162
— nr 65, ang. anslag å kapitalbudgeten för inrikesdepartementet ..	162
<i>Statsutskottets</i> memorial nr 66, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut om ungdomsvårdsskolorna	162
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 32, om ändring i kommunalskatte- lagen m. m.	162
— nr 34, ang. ändring i förordningen om nöjesskatt	197

Fredagen den 5 april

Kl. 13.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollet för den 29 nästlidna mars.

§ 2

Svar på fråga ang. redovisning av remissvaren i pensionsfrågan

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Hansson har frågat om jag är villig att inför den upplysningskampanj som skall föregå folkomröstningen i pensionsfrågan snarast möjligt redovisa de inkomna remissvaren.

Som svar härpå kan jag meddela, att inom socialdepartementet förberedes en sammanställning av remissvaren, vilken är avsedd att publiceras i samma form som skedde med remissutlåtandena över pensionsutredningens år 1955 avgivna betänkande. Som bekant redovisades dessa utlåtanden i en särskild volym av serien statens offentliga utredningar (SOU 1956: 31).

Härpå anförde

Herr HANSSON (bf):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min enkla fråga. Jag vill med tillfredsställelse också notera innehållet i svaret. En sådan sammanställning, som vi fick förra gången av remissutlåtandena, är precis vad man skulle önska inför denna upplysnings-

kampanj. Om den snabbhet, med vilken statsrådet har svarat på frågan, också kommer att karakterisera publiceringen av denna sammanställning, är min tillfredsställelse ännu större.

Anledningen till denna fråga var just detta, att vi skall ha folkomröstning om pensionsfrågan. Jag har den principiella uppfattningen, att detta inte är någon lämplig fråga att ha folkomröstning om. Fördenskull kommer det att krävas ganska mycket av upplysningskampanjen. Om denna kan grundas på ett så rikligt material som möjligt, kan detta bara lända saken till gagn. Det var just därför jag menade att svaren från dessa remissinstanser, som ju dock har större möjligheter att bedöma denna fråga än de enskilda människor har som skall ta ställning till den, kan ha stort värde i detta sammanhang.

Jag vill understryka nödvändigheten av att dessa remissvar publiceras så snabbt som möjligt och även önskemålet att de kan publiceras oavkortade. Sammanställningen av remissutlåtandena över den Åkessonska utredningen var, såvitt jag har fattat det, inte oavkortad. Jag vill gärna uttala förhoppningen att dessa remissyttranden, om inte deras omfattning lägger hinder i vägen, publiceras in extenso.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. åtgärder för tillvaragande av äldre kvinnlig arbetskraft

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Fröken Karlsson har frågat mig vilka åtgärder som vidtagits

Svar på fråga ang. en förklaring till stärkande av allmänhetens förtroende för polisens förhålls- och behandlingsmetoder

och som kan väntas bli vidtagna för att tillvarata äldre kvinnlig arbetskraft.

Med anledning härav vill jag anföra följande.

Min företrädare på socialministerposten gav i ett interpellationssvar till herr Ohlin så sent som den 11 december 1956 ett utförligt svar rörande möjligheterna att bereda arbete åt äldre arbetskraft. Däri framhölls — och jag delar helt den uppfattningen — att erfarenheterna såväl i vårt land som i andra länder visar, att de aktiva arbetsförmedlingsåtgärderna i förening med lämplig omskolning och fortbildning ger de bästa resultaten. Den ytterligare förstärkning av arbetsförmedlingen, som innevarande års riksdag beslutat, ger arbetsförmedlingen möjligheter till något ökade insatser även på detta område.

Såsom framhölls i det nämnda interpellationssvaret har arbetsgivarna — såväl enskilda som samhälleliga — ett stort ansvar för den äldre arbetskraftens sysselsättning. Det är ytterst angeläget att genom lämpliga omplaceringsåtgärder på arbetsplatsen söka garantera den äldre arbetskraften fortsatt arbete. Genom att på detta sätt undvika permitteringar av äldre nås de bästa resultaten. Någon skillnad råder i detta fall inte mellan män och kvinnor, och jag tror inte, att det skulle gagna kvinnorna på arbetsmarknaden om de särbehandlades.

Vidare anförde:

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Jag ber att å fröken Karlssons vägnar få tacka för det svar som här har givits. Jag beklagar att fröken Karlsson inte haft möjlighet att själv mottaga svaret, tydligen på grund av att hon inte blivit underrättad om att hon skulle få det i dag. Efter vad jag har hört sägas befinner hon sig på resa med statsutskottets andra avdelning. Jag

vill bara helt kort och gott till statsrådet få framföra hennes tack.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! För att undvika missförstånd ber jag att få framhålla att min utgångspunkt har varit, att när en fråga framställs skall den om möjligt besvaras inom en vecka. Jag utgick ifrån att fröken Karlsson hade ungefär samma önskemål. Jag anmälde därför svaret till riksdagen. Jag fick besked så sent som i går om att fröken Karlsson eventuellt inte skulle kunna anträffas. Vi har gjort allt för att komma i förbindelse med henne. Jag ber om ursäkt för att detta inte lyckats, men att frågan har besvarats så tidigt är endast betingat av en vilja att tillmötesgå önskemålet om snabba svar på frågorna, som jag vet att riksdagens ärade ledamöter hyser.

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Min kritik var kanske inte direkt riktad mot socialministern, även om jag önskat att kontakt hade erhållits med fröken Karlsson innan svaret avgavs. Jag vet att ett sådant meddelande brukar ges dagen före. Jag är också av den uppfattningen att det är ytterst önskvärt, att svar på enkla frågor ges så snabbt som i detta fall.

Jag tycker emellertid att det är egendomligt, att ett av riksdagens utskott anordnar resor under plenidagar. Det var den saken jag avsåg i mitt anförande.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. en förklaring till stärkande av allmänhetens förtroende för polisens förhålls- och behandlingsmetoder

Herr förste vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Svar på fråga ang. en förklaring till stärkande av allmänhetens förtroende för polisens förhørs- och behandlingsmetoder

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Ståhl har frågat mig om jag är villig att i anslutning till vad som förekommit under rättegången mot den för spioneri dömda turkiske medborgaren Bedros Zartaryan avge förklaring, som ytterligare stärker allmänhetens förtroende för polisens försäkrat att i vårt land endast användes med demokratisk rättsuppfattning förenliga förhørs- och behandlingsmetoder. Till svar härpå får jag anföra följande.

Zartaryan har bl. a. klagat över beskaffenheten av de arrestlokaler, vari han förvarats under anhållningstiden. Enligt vad jag gjort mig underrättad om är de äsyftade förvaringsrummen ej i sämre skick än som motsvarar den genomsnittliga standarden hos befintliga polisarrester. De anlitade lokalerna uppfyller de krav i fråga om inredning och belysningsförhållanden m. m., som föreskrives i tillämpliga författningar.

Sedan Zartaryan anhållits blev han efter några dagars förlopp helt oförmödat våldsam. Hans beteende tog sig därvid sådana uttryck, att det bl. a. med hänsyn till dem som bodde i närbelägna hus befanns nödvändigt, att mitt i natten flytta över honom till en annan arrestlokal. Innan han påföljande dag blev undersökt av tillkallad läkare ansågs det nödvändigt att han, främst för att han inte skulle skada sig själv, belades med fängsel. Så snart han lugnat sig befriades han från dessa. Sammanlagt torde han ha varit försedd med fängsel omkring tre timmar. Sedan den undersökande läkaren konstaterat, att Zartaryan kommit i ett hysteriskt orostillstånd underkastades han kontinuerlig läkarvård till dess han återfick sin normala själsförfattning. Enligt vad den medicinska expertisen upplyst är det ingenting ovanligt att cellvistelse efter relativt kort tid utlöser hysteriska reaktioner av den art som förekommit i detta

fall. Vederbörande läkare har vidare förklarat, att användandet av fängsel måste anses ha varit en under de rådande omständigheter nödtvungen och icke minst med hänsyn till den anhållnes egen säkerhet påkallad åtgärd. Det kan här till anmärkas, att gällande författningsföreskrifter ger rätt att belägga en anhållen med fängsel om han icke säkert kan vårdas på annat sätt.

Vid den utredning som jag låtit verkställa har ingenting framkommit, som tyder på att Zartaryan — som orden lyder i herr Ståhls fråga — skulle ha varit föremål för andra förhørs- och behandlingsmetoder än dem med demokratisk rättsuppfattning förenliga.

Härpå anförde

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för svaret på denna fråga. Svaret är lugnande, och för mig personligen är det — det vill jag säga — inte överraskande.

Att jag framställde frågan berodde till största delen därpå, att ifrågavarande polispersonal, genom de beskyllningar som framkommit vid förhören i rådhusrätten, kommit att framstå i en dager som naturligtvis måste kännas mycket besvärande. Eftersom denna personal har att arbeta i tysthet och inte kan framträda med några offentliga bevis, tyckte jag att det var viktigt, att inrikesministern fick tillfälle att avge en förklaring i riksdagen. Det är sant att statspolischefen Georg Thulin gjorde ett uttalande — jag vill minnas dagen innan jag framställde min fråga. Detta uttalande blev emellertid inte så uppmärksammat att det helt kunde lugna den oro som fanns. Dessutom är ju inrikesministern högsta instans.

Utöver det inrikesministern meddelat i svaret vill jag tala om för kammaren, att jag genom polisens mellankomst blivit i tillfälle att dels avlyssna en

Svar på fråga ang. möjligheten att anordna kyrkofullmäktigval samtidigt med annat allmänt val

bandupptagning av det omstridda förhöret med Zartaryan, dels också göra en visit i de båda polisarresten, där Zartaryan förvarades och som han klagat på. Beträffande bandupptagningen vill jag säga, att det där inte finns någonling som på något sätt tyder på att det skulle ha förekommit några övergrepp eller — som Zartaryan uttryckte det — något hot, våld eller någon psykisk tortyr. Samtalet fördes genomgående i en lugn och lågmäld ton, där förste kriminalassistenten Roupé genom bekräftelse gav Zartaryan tillfälle att göra rättelser, för den händelse några missuppfattningar skulle ha inträffat beträffande hans utsagor. Man har som helhet ett intryck av att det var ett stillsamt och lugnt förhör, trots att det upprepades vid en mängd olika tillfällen.

Beträffande de celler, i vilka Zartaryan förvarades — dels polisarresten i Stockholm och dels en arrestlokal i någon förort — kan sägas, att de, såsom inrikesministern i sitt svar förklarade, är av precis samma typ som de, i vilka andra rannsakningsfångar förvaras. Det är klart, att det inte är fråga om några inbjudande inackorderingsrum. I det sammanhanget kan jag efter ett färskt besök verkligen intyga att de förbättringar, som polisen har behov av, vilket den flera gånger i sina framställningar påpekat, på många håll är i hög grad påkallade. Men det har inte varit fråga om några andra förvaringsplatser för Zartaryan än för alla andra. Zartaryan uppger, att cellen skulle ha saknat ljus och att den varit mörk som en kyrkogård, som det heter i protokollet. Därom kan jag säga, att fönstren ju i regel sitter högt upp och i något fall i taket, men dagsljus finnes i samtliga de celler, i vilka han förvarats.

Beträffande de fängsel, som Zartaryan belades med, kan sägas, att de är av precis den vanliga typ som polisen använder. De har kommit till användning vid de tillfällen, när Zartaryan varit så

orolig, att man har känt en viss oro för att han skulle tillfoga sig själv skador. Det händer inte så sällan i cellerna, att en fånge grips av exaltation och försöker utsätta sig själv för vissa skador. För att försäkra sig om att ingenting händer vidtar polisen då sådana säkerhetsåtgärder som det här är fråga om.

Sedan jag sett såväl den personal det här gäller som de fängsel som använts, har jag dock det bestämda intrycket att inga övergrepp eller förhastade åtgärder vidtages mot internerna. Det är naturligtvis inte lätt att ha med polisen att göra, men å andra sidan är personalen van vid hur den skall behandla folk, som anförtros den. Det är här fråga om stabila karlar. Jag fick det bestämda intrycket av dem jag träffade och vilka haft med denne fånge att göra, att ingenting inträffat, som man hade anledning att känna oro över. Med hänsyn till den personal det här gäller tycker jag att det är av vikt, att detta klagöres från denna plats så effektivt som möjligt. Jag är angelägen att understryka, att det icke är kriminalpolisen som handhar skötseln av internerna i rannsakningshäktena utan den lokala polisen, varför denna anklagelse träffar båda personalgrupperna. I betraktande av de svårigheter, som polisen för närvarande har i sin verksamhet på både det ena och det andra området, är det inte mer än rätt att, när man känner fullt förtroende för dess arbetsmetoder, detta också säges ut så att det hörs vida omkring. Allmänheten bör få klarhet, att vi här i kammaren har fullt förtroende för polisens arbetsmetoder.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. möjligheten att anordna kyrkofullmäktigval samtidigt med annat allmänt val

Ordet lämnades på begäran till

Svar på fråga ang. möjligheten att anordna kyrkofullmäktigval samtidigt med annat allmänt val

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Nihlfors har frågat, om jag är i tillfälle att meddela huruvida församlingsstyrelsekommittén kan väntas framlägga förslag rörande möjligheten att anordna kyrkofullmäktigval samtidigt med annat allmänt val så att eventuella ändringar i nu gällande ordning skall kunna beslutas till 1958 års kyrkofullmäktigval.

Som svar vill jag anföra följande.

Med anledning av två motioner hemställdes 1955 års riksdag i skrivelse till Kungl. Maj:t den 15 december 1955, att frågan om lämpligare tidpunkt för kyrkofullmäktigvalen måtte överlämnas till församlingsstyrelsekommittén för övervägande. Så skedde också.

Från församlingsstyrelsekommitténs ordförande har jag under hand inhämtat, att kommitténs arbete i denna del ännu befinner sig på ett förberedande stadium. Något bestämt besked på herr Nihlfors fråga kan jag i dagens läge därför inte lämna.

Vidare anförde

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka ecklesiastikministern för svaret på min fråga. Anledningen till att jag ställt denna fråga, trots att jag vet att en utredning pågår, är att vi här i Stockholm i höstas hade tillfälle att prova anordnandet av kyrkofullmäktigval samtidigt med annat allmänt val. Enskede och Brännkyrka församlingar hade uppdelats i ett flertal mindre församlingar, och kyrkofullmäktigval måste alltså komma till stånd.

Nu har det emellertid tidigare visat sig, att kyrkofullmäktigvalen just i Stockholm haft klen valdeltagande. Man har kunnat konstatera ett mycket dåligt röstningsprocenttal. Åren 1946 och 1950 uppgick exempelvis valdeltagan-

det här i Stockholm vid kyrkofullmäktigval till cirka 20 procent, och detta procenttal sjönk år 1954 till 15 procent. Samtidigt visar deltagandet i valen till stadsfullmäktige, som ju i regel företas en månad tidigare, cirka 80 procent.

Hur var det då i höstas i Enskede och Brännkyrka, där valdeltagandet vid tidigare kyrkofullmäktigval varit mellan 11 och 12 procent? Jo, sammanläggningen med andrakammarvalet gjorde att valdeltagandet steg till 74 procent i kyrkofullmäktigvalet. Det är alltså nästan sju gånger så många röstande som när valet kom separat en månad efter allmänt val. Det innebär att valdeltagandet bara var 8 procent mindre i kyrkofullmäktigvalet i jämförelse med deltagandet i det samtidiga andrakammarvalet.

Nu kanske någon tror att kassationsprocenten på grund av misstag var mycket stor när det blev samtidiga val. Den var givetvis större än den brukar vara; dock inte mer än 3 procent, och då får man räkna med att det var många, som inte var tillräckligt informerade om dessa två samtidiga val, då det bara var i två församlingar i Stockholm som de skulle äga rum.

Med hjälp av dessa siffror, herr talman, vill jag bara betona att jag tror det skulle vara till nytta för kyrkofullmäktigvalen om man kunde få en sammanläggning av dem med annat, allmänt val. Ett valdeltagande på 11 procent är ju en alltför låg siffra för att man skall kunna säga att det är ett demokratiskt val. Det föreligger mycket stora risker för kupper med så lågt valdeltagande, och man måste givetvis ur demokratisk synpunkt göra allt för att intressera allmänheten för dessa val. Det enklaste är därför att anordna dem samtidigt med ett annat val, som i regel tilldrar sig större intresse från medborgarnas sida.

Härmed var överläggningen slutad.

Folkskolor m. m.: Bidrag till kostnaderna för fria läroböcker m. m.**§ 6**

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till konstitutionsutskottet propositionen nr 150, med förslag till lag om kommunalförbund, m. m.; och

till behandling av lagutskott propositionen nr 154, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 26 §§ lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.

§ 7

Föredrogs den av herr *Braconier* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för civildepartementet angående tillgodoräknande av tidigare offentlig tjänst i annat nordiskt land vid beräkningen av tjänstår i Sverige för erhållande av pension.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8**Anslag till folkskoleväsendet m. m.**

Fortsattes behandlingen av statsutskottets utlåtande nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1957/58 till folkskoleväsendet, yrkesundervisningen och gymnastiska centralinstitutet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 4—12

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13**Folkskolor m. m.: Bidrag till kostnaderna för fria läroböcker m. m.**

Kungl. Maj:t hade (punkt 241, s. 569 och 570) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1957/58

anvisa ett förslagsanslag av 9 960 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sveningsson* (I: 287) samt den andra inom andra kammaren av fröken *Wetterström* och herr *Staxäng* (II: 317), i vilka hemställts »att riksdagen måtte besluta avslå Kungl. Maj:ts hemställan om ett förslagsanslag av 9 960 000 kronor till Folkskolor m. m.: Bidrag till kostnaderna för tillhandahållande av fria läroböcker m. m. samt uppdraga åt utskottet att i anledning härav vidtaga erforderliga författningsändringar».

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 287 och II: 317 till Folkskolor m. m.: Bidrag till kostnaderna för tillhandahållande av fria läroböcker m. m., för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 9 960 000 kronor;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört rörande kostnaderna för skolornas läroböcker.

Reservation hade avgivits av herrar *Arrhén*, *Skoglund* i Doverstorp och *Nilsson* i Göingegården samt fröken *Karlsson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag, bifalla motionerna I: 287 och II: 317 och till följd därav besluta, att förslagsanslaget till Folkskolor m. m.: Bidrag till kostnaderna för tillhandahållande av fria läroböcker m. m. icke skulle uppföras å riksstaten för budgetåret 1957/58.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Fröken **WETTERSTRÖM** (h):

Herr talman! Då jag tillsammans med herr *Staxäng* är motionär i den fråga som vi skall behandla under denna

Folkskolor m. m.: Bidrag till kostnaderna för fria läroböcker m. m.

punkt, där vi har yrkat avslag på Kungl. Maj:ts framställning om statsbidrag till fria läroböcker vid folkskolorna, ber jag att helt kortfattat få säga hur jag ser på denna fråga och också få ange vad som har varit grundmotivet till motionen.

Visserligen framstår för mig den ekonomiska sidan av saken, alltså ett statsanslag på 9 960 000 kronor, i dagens läge som ett slöseri med skattebetalarnas pengar, men det väsentliga för mig är i alla fall att frågan har en oändligt mycket större betydelse, nämligen rent psykologiskt ur uppfostringssynpunkt. Jag är nämligen alldeles övertygad om att det inte är en riktig väg vi är inne på, då vi skänker bort läroböcker, om vi verkligen vill uppfostra barn och ungdom till sparsamhet och aktsamhet om vad de får sig anförtrött. Erfarenheten visar också på många håll, att det man får till synes gratis lär man sig aldrig värdesätta och vårda. Otaliga exempel har man från olika håll, som visar, att ett sådant här system har en rent demoraliserande verkan. Det uppammar faktiskt nonchalans och ovarsamhet. När det t. ex. förekommer att barn river ur det blad i historieboken, där dagens läxa står, bara för att slippa bära hem en tung bok, då går det väl långt. Då blir man betänksam och undrar med rätta om det kan vara ett riktigt system som vi tillämpar. Jag tror det, herr talman, i varje fall inte. Det är ganska naturligt att barn inte har något intresse av att ta reda på vad en ganska dyrbar bok kostar, eftersom far och mor inte själva har köpt den till dem. Att sedan boken rent av kan bli dyrare för föräldrarna när utgiften kommer på skattsedeln än om de köpt den direkt, kan man inte gärna begära att barnen skall ha något begrepp om. Inte heller kan man ju begära att de själva skall förstå att vårda sig om vad de erhåller om de inte får föräldrarnas stöd därtill. Tyvärr är det många föräldrar som inte tillräckligt

beaktar detta och som alltså inte inpräntar hos barnen, att det är deras skyldighet att vara aktsamma om saker och ting och att varje sak representerar ett värde. Visserligen har skoldistriktet själva rätt att bestämma om läroböckerna skall utlämnas som gåva eller som lån, men i praktiken förhåller det sig nog så, att det på många håll inte blir fråga om lån. Om man inte tillämpar utlåningsmetoden, kan det givetvis vara både rimligt och riktigt att kostnaderna för de dyrbara böckerna inte skall belasta familjernas ekonomi, utan att kommunen i sådana fall träder emellan, men nog är det väl ändå något gallet när det händer att en och samma familj får flera exemplar av samma bok. I sådana fall tycker man att systemen gärna kunde ärva böckerna efter varandra.

I detta sammanhang skulle jag gärna vilja påpeka att jag för min del inte tror att det är absolut nödvändigt att ge ut nya upplagor av läroböckerna så ofta som nu ibland sker.

Det säger sig självt att det helt säkert skulle verka återhållande på kommunerna, om staten inte trädde emellan med statsbidrag. Kommunerna skulle bli mera sparsamma. Jag tycker alltså inte, herr talman, att det vore på något sätt förnuftigt att ändra bestämmelserna på det sätt som föreslagits av utredningen om förenklad statsbidragsgivning. Utredningen vill visserligen slopa statsbidraget men önskar samtidigt införa skyldighet för skoldistrikt att tillhandahålla läroböcker. Nog är det väl ändå en helt annan situation i dagens samhälle än den som var när bestämmelserna om de fria läroböckerna infördes. Den allmänna inkomstutvecklingen och den därmed följande välståndsökningen motiverar — som jag bedömer saken — inte längre denna missriktade generositet från samhällets sida. Jag tror inte att det kan vara nyttigt, att man mer och mer avlyfter föräldrarnas naturliga ansvar för och omi-

Folkskolor m. m.: Bidrag till kostnaderna för fria läroböcker m. m.

sorg om barnen. Det är enligt min mening ett system som kan föra till många ganska bedrövliga konsekvenser.

Jag kan inte finna att den närmare utredning, som utskottsmajoriteten talat om, är behövlig. Denna statsutgift på nära 10 miljoner kronor borde, tycker jag, utan vidare kunna försvinna. Kommunerna kunde själva få avgöra hur de vill ordna denna fråga på ett förnuftigt sätt både ur skolans och ur hemmens synpunkt.

Med vad jag här sagt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Häri instämde herr *Staxäng* (h).

Herr **SVENSSON** i Alingsås (s):

Herr talman! När denna reform med fria läroböcker infördes på skolans område hälsades den säkerligen med mycket stor tillfredsställelse ute i landet. Man kan ju, som motionärerna, säga, att tiderna har förändrats sedan dess och att den ekonomiska ställningen har blivit bättre för familjerna. Den som känner till förhållandena, särskilt inom arbetarleken, vet emellertid å andra sidan att det även nu finns många familjer i detta land som skulle få det bekymmersamt med att ekonomisera utgifterna för läroböcker till sina barn som går i skolan. Jag vet att det under tidigare skeden förekommit, att vi här i landet vid olika skolor haft elever som icke haft ekonomiska resurser att skaffa sig ens sina läroböcker. Om man nu skulle vidtaga en sådan åtgärd som högermotionärerna föreslagit och alltså helt avslå den begäran som framställts från departementets sida, så undrar jag vad som skulle inträffa på många håll. Jag tror att det skulle bli ett bekymmer, inte minst för skolledarna och för lärarkårerna ute i bygderna, då åtskilliga elever icke skulle ha resurser att tillgodose sitt behov av läroböcker. Man kan naturligtvis säga, att då det verk-

ligen föreligger behov av att det allmänna trädde till, skulle undantag kunna göras. Särskilda bidrag skulle kunna utgå till just de elever som vore i ett alldeles speciellt behov av hjälp. Men, ärade kammarledamöter, vi har både inom skolväsendet och på andra områden haft en tid, då man tillämpade ett system med uppdelning i grupper. Förhållandena inom skolväsendet var då sådana, att några elever utpekades som mottagare av understöd i en eller annan form, i fråga om läroböcker, skrivmateriel eller något annat. Är det verkligen meningen att vi skall ta ett steg tillbaka för att komma i samma läge som vi befann oss i för årtionden sedan?

Fröken Wetterström påpekade att det slösas med läroböcker och att eleverna inte vårdar sina böcker så som de borde göra. Det är möjligt att sådana fall förekommer. Fröken Wetterström hänvisade mycket riktigt till att det här gäller en uppfostringsfråga, och det är min uppfattning att det under alla förhållanden, inte bara från föräldrarnas sida utan också från lärarpersonalens, bör meddelas en undervisning som gör, att barnen på ett verkligt sätt värderar den materiel och de böcker som de får från skolan.

Det resonemang som har förts också beträffande statsbidragsutredningens förslag — och detta vill jag på förekommen anledning särskilt understryka — kommer icke att innebära att statsbidraget i detta avseende helt kommer att bortfalla. Det sägs nämligen tydligt och klart i proposition nr 112, att statsbidraget skall indragas, men att man skall ge kompensation i annan form från statens sida för att tillgodose skolans behov på detta område.

Herr talman! Jag tror, att om riksdagen skulle ta ett steg i den riktning som motionärerna syftar till, skulle man ute i bygderna bli mycket förvånad över ett sådant ställningstagande. Jag ber med dessa korta ord att få yrka bifall till utskottets förslag.

Folkskolor m. m.: Bidrag till kostnaderna för fria läroböcker m. m.

Herr STAXÅNG (h):

Herr talman! Jag vill bara säga några få ord i anledning av den siste talarens inlägg, särskilt hans uppgift angående indragandet av detta statsbidrag via den statsbidragsutredning, vars beslut riksdagen nu har att behandla. Det är ju så, att det kommer inte i fortsättningen att utgå direkta bidrag till detta ändamål, utan — vilket också nämnts — i stället i en annan form. Jag har också fått upplysning om att om riksdagen skulle besluta, att statsbidrag till läroböcker inte skall utgå, så måste detta innebära viss ändring på hela statsbidraget i ett visst avseende.

Beträffande sakfrågan vill jag här oförbehållsamt nämna, att jag i den stora fråga som vi diskuterade häromdagen, nämligen de fria skolmåltiderna, ställde mig mycket tveksam och avstod i voteringen. Men i denna fråga, som vi nu skall besluta i, hyser jag inte den minsta tvekan om att läget är sådant, att statsbidraget icke längre är behövt. Här har erinrats om vissa svårigheter som familjer förr i tiden hade. Det är icke samma förhållanden nu. Vi får icke förbise att det förekommer verkliga missförhållanden i vad gäller vården av dessa böcker. Det rör sig här inte bara om enstaka fall, utan om något som är ganska genomgående, att just genom att barnen får det gratis har försummelsen att vårda denna materiel kommit att antaga upprörande proportioner. Ur ren uppfostringssynpunkt är det nödvändigt att en ändring göres här. Det finns andra former av hjälp som är mycket mera nödvändiga; inte minst gäller det stipendierna. Därför, herr talman, har jag på denna punkt inte hyst den minsta tvekan om att ansluta mig till den motion som reservanterna förordar bifall till.

Fru RENSTRÖM-INGENÄS (s):

Herr talman! När jag hörde fröken Wetterström lät det nästan som om

hon menade att det skulle vara regel att barn rev ur blad ur sina läroböcker för att slippa ta dem med sig hem, och då måste jag protestera. Jag har själv undervisat i många år, och jag vet att jag en gång kommit på en pojke med detta. Det blev självfallet ett allvarligt samtal mellan den pojken och mig, och så skulle alla lärare ha gjort. Alla lärare försöker tala med barnen om att de skall vara aktsamma om sina läroböcker och försöka vårda dem. Det är heller ingen regel, att barnen far illa med sina böcker.

Det är på det sättet kanske inte överallt men i många kommuner, att när läsåret är slut, samlas de böcker upp som barnen haft till låns. Lärarna går igenom, granskar och gallrar bort böcker som är bristfälliga, och försöker ordna det så, att en ny klass skall kunna använda samma böcker. Det kan dock vara svårt att göra detta ibland. När det gäller t. ex. räkneläror kan det ha kommit en ny upplaga utan att man egentligen förstår varför. I den nya upplagan är det kanske bara en del ombrytningar av samma räkneexempel. Det kan medföra en viss förlust i undervisningstid om barnen sitter med olika upplagor av läroboken. Därför försöker man i det längsta plocka ihop, så att samma upplaga av läroboken användes av alla barn i klassen. Försöker man att fråna förlagen få fram exemplar av den gamla typen, svarar de bara, att dessa är indragna och inte finns kvar. Det verkar som om förlagen hade intresse av att ge ut nya upplagor onödigt ofta och utan att det är pedagogiskt motiverat.

Om man följer det förslag, som högersn kommit med, skulle följden bli, att kommuner med god ekonomi toge på sig uppgiften att ge barnen fria läroböcker, men i andra, fattiga kommuner skulle detta inte ske. Det skulle alltså bli olikhet i de bördor barnfamiljerna har att bära för barnens skolgång. Trots alla vackra ord om vår goda standard

Folkskolor m. m.: Bidrag till kostnaderna för fria läroböcker m. m.

finns det många föräldrar i detta land som skulle tycka, att det är en ganska tung ekonomisk belastning att betala barnens skolböcker.

Det har här talats om att två syskon bör kunna använda samma lärobok, men det är långt ifrån säkert att det kan ordnas. De behöver nog även i fortsättningen var sin bok, båda barnen kan ju samtidigt behöva använda boken i skolan. Föräldrarna skulle snart bli tvungna att skaffa barnen var sin bok.

Jag tycker att de fria läroböckerna är en så bra förmån, att vi inte skall dra oss för att ge anslag därtill även i fortsättningen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken WETTERSTRÖM (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till fru Renström-Ingenäs att jag inte med det exempel jag anförde ville på något sätt generalisera. Jag vill verkligen innerligt hoppas att det inte är så illa ställt överallt i landet att barnen river ut sidorna i sina läroböcker o. s. v. Men jag har ändå — trots att jag inte är vare sig lärare eller förälder — kommit i kontakt med ganska mycket skolfolk och vet därför, att sådant fördärv av böcker förekommer på sina håll. Jag vill därför inte att fru Renström-Ingenäs skall få stå som ensam tolk för uppfattningen bland skolfolket, ty lärarna är på många ställen inne på samma linje som jag i denna fråga. Det råder med andra ord delade meningar bland lärarna. Det är klart att erfarenheterna kan vara bättre i en skola och sämre i en annan. Jag kan inte dela den slutsats, som fru Renström-Ingenäs kom fram till, nämligen att frågan om fria läroböcker eller ej till slut skulle bli enbart beroende av kommunens ekonomi. Det avgörande här är den personliga inställningen bland kommunalmännen, om restriktivitet skall iaktta-

gas eller ej — ej enbart ur ekonomisk synpunkt. Jag tror att det är bättre att gå in för den metoden att man lånar ut böckerna och samtidigt säger till barnen, att om de sköter böckerna väl, så kan de få köpa dem för en billig penning, men att de får ersätta böckerna om de missköter dem. Jag tror att ett sådant system skulle vara av större värde även för barnen själva än att utan några som helst restriktioner dela ut böckerna gratis, vilket kan resultera i att man i samma familj får onödigt många böcker av samma slag.

Herr DAHL (s):

Herr talman! Jag har här fäst mig vid högerrepresentanternas kategoriska påståenden om hur skolbarnen sköter sina böcker. Fröken Wetterström förklarade att vi här har praktiserat en missriktad generositet från statens sida, och herr Staxäng sade att vårdslöshet med skolböcker förekommer inte bara i enstaka fall utan är en allmän företeelse. Det är ett mycket dåligt betyg dessa talare ger åt sina hemkommuner i fråga om både lärare och elever.

De synpunkter fru Renström-Ingenäs här redovisat överensstämmer däremot med mina egna. Jag har nämligen också under många år varit i tillfälle att i ett mycket stort skoldistrikt studera denna sak, och jag kan därför säga att förhållandena alls inte är sådana, som de här har målats ut. Jag tror att vi här har att göra med en uppfostringsfråga. När vi fick bestämmelsen om att man antingen kunde låna ut läroböckerna eller skänka bort dem, försökte man nog i regel att ta vara på skolböckerna, eftersom de ju är dyrbara och mycket väl kan bevaras från klass till klass, varigenom kostnaderna för nyanskaffningen begränsas.

För alla dem, som det allra minsta har haft med barn att göra, är det självklart att eleverna är av skilda slag. Det finns sådana, oavsett social miljö, som

Folkskolor m. m.: Bidrag till kostnaderna för fria läroböcker m. m.

alltid river sönder sina böcker. De är helt enkelt inställda på att göra så. Men å andra sidan finns det också elever som väl vårdar sina böcker. De är av en helt annan läggning. Och min erfarenhet är, att förhållandena i regel inte är sådana som högerns representanter här har målat ut dem. Tvärtom vårdar de flesta barn sina böcker väl. Helhetsresultatet tror jag är beroende av lärarnas inställning och intresse av att eleverna håller sina böcker snygga och hela. Jag tror därför att vi här mera har att göra med en uppfostringsfråga beträffande såväl lärare som elever, där det gäller att framhålla vikten av att handskas försiktigt med det allmännas ägodelar, och att man skall iaktta samma försiktighet med kommunala eller statliga medel som med sina egna.

Enligt min mening är förhållandena i allmänhet inte så dåliga som det här har sagts, och jag tror att missbruken utgör undantag, som är betingade av speciella orsaker. Sådana missbruk får man heller inte bort genom att låta elever och föräldrar betala böckerna själva. Jag minns hur det var på den tiden läroböckerna utdelades efter behovsprovning och då man skulle från fall till fall avgöra om barn från en viss familj skulle ha fria läroböcker. Det systemet tycker jag inte är värdigt vårt svenska samhälle. Även om levnadsstandarden och inkomsterna över lag har höjts här i landet och föräldrarna har fått det bättre sedan dess, tror jag ändå inte att standarden är så hög, att alla familjer utan svårighet kan betala barnens böcker eller skolmåltider o. s. v. Det föreligger säkert fortfarande behov av att samhället ser till att barnen får läroböckerna gratis, och det bör ske utan åsättande av klasstämpel, i klart medvetande om att det här gäller våra barn och deras framtid, oavsett från vilken familj de kommer.

Detta förslag från högern att ta bort en social förmån tycker jag inte vittnar om den omtanke om de små i samhäl-

let, som högerpartiet i andra sammanhang har sagt sig vara besjälade av. Tvärtom tycker jag att förslaget är ett tecken på den stenåldersmentalitet som behärskade högern förr i tiden. Den dyker här upp igen. När partiet nu har fått luft under vingarna, anser man sig böra göra en insats, men vi konstaterar därvid att förslaget får konsekvenser för de små i samhället.

Fröken **WETTERSTRÖM** (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga herr Dahl att jag inte kan förstå, att det kan vara något fel i att dra in en social reform, om man är övertygad om att reformen inte är till gagn, och det är den inte enligt min tro i detta fall.

Vidare vill jag säga — jag skall inte ge mig in på någon polemik — att jag vet inte hur herr Dahl har kunnat komma till den uppfattningen av vad jag har sagt, att jag utgått från förhållandena i min egen kommun. Jag har inte alls tagit något exempel därifrån, och jag vill bara säga att det endast var ett helt allmänt uttalande.

Fru **RENSTRÖM-INGENÄS** (s) kort genmäle:

Herr talman! Fröken Wetterström sade att bara därför att en pojke ryckt ut ett blad ur en bok fördömer hon hela systemet med fria läroböcker. Men som herr Dahl redan påpekat är det faktiskt på det sättet att det finns disharmoniska barn, barn som har en trotsinställning till allt och alla, och antingen familjen köpt boken eller pojken fått den genom skolans försorg kan hans allmänna trotsinställning komma att gå ut över boken. Jag tror inte alls att ungen tänker på om han fått boken gratis. Han känner sig helt enkelt i upprorsstämning och då kan sådant inträffa som att läroboken eller något annat blir föremål för hans negativa handlande. Det tycker jag

Folkskolor m. m.: Bidrag till kostnaderna för fria läroböcker m. m.

inte är något bevis för att de fria läroböckerna skulle demoralisera barnen.

Herr ANDERSSON i Linköping (s):

Herr talman! Fröken Wetterström är liksom jag från Linköping, och hon har meddelat kammarens ledamöter att hon kommit i kontakt med mycket skolfolk och fått höra talas om att vandalisering av skolböckerna förekommit. Hon skyndade sig att i en replik efteråt, sedan jag begärt ordet, tala om att denna uppfattning inte bygger på erfarenhet från Linköping. Låt mig, herr talman, säga att jag har också en viss kontakt med skolfolk. Jag har i tio år tillhört Linköpings skolstyrelse, därav under ett flertal år som ordförande, men jag har inte fått samma uppfattning om vandalisering av skolböckerna. Jag har med detta inlägg bara velat säga ifrån, att den tolkning av situationen som fröken Wetterström gör finns det ingen fast hållpunkt för, i varje fall inte i Linköping. Jag har nämligen under de tio år som jag tillhört skolstyrelsen från det håll som fröken Wetterström representerar inte någon gång hört talas om den saken; det borde jag väl ha hört, men så har icke varit fallet.

Fröken WETTERSTRÖM (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag förmodar att herr Andersson i Linköping och jag känner skolfolk även utanför linköpingsområdet, och därför inte nödvändigtvis behöver basera vår uppfattning i denna fråga enbart på erfarenheter från vår egen stad men eftersom vi har så olika politiska åskådningar bedömer vi var och en på sitt håll frågan på helt olika sätt. Jag kan aldrig förstå att man i alla sammanhang, även när det inte är nödvändigt, skall låta staten stå redo att betala allting som ändå vi skattebetalare slutligen får betala. Jag tycker inte att detta är förnuftigt och inte heller till gagn för vare sig föräldrar eller barn.

Herr ANDERSSON i Linköping (s) kort genmäle:

Herr talman! Till det sista vill jag bara tillägga, att skillnaden mellan fröken Wetterström och mig i vad gäller skolfrågor är, att jag sysslat med skolfrågor i tio år, men att fröken Wetterström inte alls gjort det.

Herr DAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! När fröken Wetterström säger, att man inte i alla sammanhang skall låta staten stå för fiolerna vet jag dock, att högern har olika uppfattningar i nu förevarande bidragsfråga. Från Karlstad t. ex. upplyses det, att högern där motionerat om fria läroböcker i de högre skolorna. Det råder alltså inte samstämmighet i uppfattningen över hela landet. Det är i detta sammanhang fråga om en allmän nedskrotning av de sociala förmånerna, som högern håller på att genomföra.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! I anslutning till vad fru Renström-Ingenäs nyss sade vill jag föreslå något bättre än vad högern gör när det gäller att spara på statens medel: att samhället självt tar hand om utgivningen av läroböckerna och gör slut på det monopol och det ohämmade ocker i fråga om statsmedel, som våra två största förlagskoncerner bedriver i vinstgivande samverkan, delvis — som fru Renström-Ingenäs gav exempel på — genom ett ständigt utgivande av nya obetydligt retuscherade upplagor, som sedan skall inköpas.

Jag är i viss mån förekommen av herr Dahl i fråga om vad fröken Wetterström sagt därom, att det är ingenting att fästa sig vid att man tar bort en social reform. Det är alldeles riktigt att det är en allmän nedskrotning av alla reformer av betydelse för de arbetande människorna som högern föreslagit, inte till glädje för skattebetalarna, utan det hela skall ju ersättas med så mycket större rustningsutgifter.

Folkskolor m. m.: Bidrag till kostnaderna för fria läroböcker m. m.

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Vad som ger mig anledning till att ånyo ta till orda är påståendet att det i uttalandena från vårt håll låg något slags insunation om att lärarna i nu förevarande hänseende inte skulle göra sin plikt. Det är min fasta övertygelse och det bör klart sägas ifrån, att lärarna lika väl nu som förr uppmanar barnen att väl vårda sina böcker. På den punkten föreligger ingen brist. Detta gäller inte bara lärare som fru Renström-Ingenäs, utan många andra också som enligt min mening har skött denna sak bra. Men från lärarhåll har i ett mycket stort antal fall uttalats, att sedan fria läroböcker med statsbidrag införts har det inträtt en avgjord försämring. Lärarna har mycket svårare att få eleverna att sköta böckerna. Det kan finnas olika fall, men saken går inte att bestrida.

Sedan vill jag yttra mig principiellt om en detalj. Jag skall inte ta upp herr Dahls tal om stenåldersmentalitet och dylikt. Men bör man inte göra en något differentierad bedömning av de sociala åtgärderna? En reform kan ha varit försvårbar och nödvändig i en tid, då arbetsförtjänsterna var mindre och levnadsstandarden över huvud taget lägre. När vi emellertid kommit in i ett annat tidsskede med bättre förtjänster, finns det väl stort fog för en översyn av de sociala åtgärderna. Kommer man då fram till att en social åtgärd har så att säga en baksida — t. ex. att den medför ur ren uppfostringssynpunkt menliga följder — bör man väl objektivt kunna ta upp frågan om avveckling av åtgärden.

Jag ser saken inte minst från föräldrarnas synvinkel. Jag har kanske haft fler barn i skolan än de andra som yttrat sig i denna debatt. Låt mig fråga, hur många barn som klär sina böcker numera. Det var en hjärtesak för oss föräldrar att sköta böckerna, som de ofta ärvde från varandra. Har föräldrarna och barnen fortsatt med detta?

Nej, ser man förhållandena som de verkligen är, kommer man inte att måla i så ljusa färger som här skett.

Jag är inte främmande för att systemet med de fria läroböckerna har varit till nytta, men det tål också en översyn.

Fru RENSTRÖM-INGENÄS (s):

Herr talman! Herr Staxäng säger, att det skett en tydlig försämring av barnens sätt att sköta sina böcker och att många lärare fått göra den erfarenheten. Är det så, tror jag det beror på att vi har flera nervösa barn än förr — barn på vilka man ser, att de på något sätt inte är tillfreds med livet. Vad denna tråkiga utveckling kan bero på, vet jag ej. Men jag tror inte att barnen skulle vara mera lugna, mera harmoniska, mera aktsamma om läroböckerna, om föräldrarna betalade böckerna än om kommunen står för denna utgift.

Men så frågade herr Staxäng, om det var vanligt nu, att barnen satte papper på böckerna. Ja, det skall vara både rutiga och blommiga omslag och helst omslag av plast för att barnen skall vara nöjda, och det är åtminstone min erfarenhet att lärarna kontrollerar, att omslag sätts på böckerna.

Fröken Wetterström sade, att hon hade sina uppgifter från lärare och inte själv hade erfarenhet av skolstyrelsearbete eller genom egna barn. Kanske är hennes bristande erfarenhet orsak till att hon har den uppfattning hon har i denna fråga.

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Jag vill bara göra det påpekandet, att när man i denna fråga mobiliserar ett sådant skäl som barnens nervositet, så tror jag att man börjar sakna argument.

Herr NYHAGE (h):

Herr talman! Till skillnad från herr Andersson i Linköping har jag ingen tioårig erfarenhet som skolstyrelseordförande att bygga på, men jag har där-

Folkhögskolor: Understöd

emot en tioårig erfarenhet som lärare, och jag tror mig därför ha kommit problemen aningen närmare än herr Andersson. Jag måste tyvärr konstatera, att det slarvas en hel del med läroböckerna. Jag har själv varit med om att efter läsårets slut samla ihop böckerna från alla klasser i skolan och sortera ut de böcker, som inte går att använda längre. Det har då tyvärr visat sig, att många böcker inte mera kunnat användas i undervisningen. Jag tror dessutom, att om föräldrarna fick betala läroböckerna, skulle de på ett helt annat sätt förstå vad dessa böcker är värda, och de skulle därför också fostra barnen till att sköta böckerna — något som tyvärr inte sker i tillräcklig utsträckning i dag.

Herr talman! Jag ber att få ansluta mig till reservationen, som innebär bifall till fröken Wetterströms motion.

Herr SVENSSON i Stenkyrka (bf):

Herr talman! Jag ansluter mig till utskottets mening, närmast av det skälet, att det belopp på närmare tio miljoner kronor, som man vill spara, kommer att övervältras på kommunerna. Fröken Wetterström säger, att man skall minska på skattsedlarnas poster. Ja, det blir väl i verkligheten så, att denna summa bara sätts på en annan rad, nämligen på raden för kommunalskatt. I många av våra landskommuner har vi högre kommunalskatt än statsskatt, och jag tror inte att landskommunerna är särskilt tacksamma över detta försök att övervältra kostnaderna från staten på kommunerna.

Herr talman! Med dessa ord yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara

med övervägande ja besvarad. Fröken Wetterström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 13:o i utskottets utlåtande nr 56, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Svensson i Stenkyrka begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 148 ja och 26 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 14—29

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30**Folkhögskolor: Understöd**

Kungl. Maj:t hade (punkt 258, s. 592—594) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 10 492 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wolgast* (I: 124) och den andra inom andra kammaren av herrar *Hammar* och *Bark* (II: 125), i vilka hemställts, att riksdagen måtte be-

Folkhögskolor: Understöd

vilja statsbidrag för nästa budgetår till ytterligare fyra nya folkhögskolor och med anledning härav uppräknas statsbidraget till här angivet ändamål för budgetåret 1957/58 till 300 000 kronor, vilka yrkanden överensstämde med ett av skolöverstyrelsen i dess äskanden för nästa budgetår framlagt förslag.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 124 och II: 125, till Folkhögskolor: Understöd för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 10 492 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ohlson, Boman, Sunne* och *Ståhl*, fröken *Vinge*, herr *Helén* och fröken *Liljedahl*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 124 och II: 125, till Folkhögskolor: Understöd för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 10 642 000 kronor.

Punkten föredrogs, och anförde därvid:

Herr HAMMAR (fp):

Herr talman! I anslutning till denna fråga — Folkhögskolor: Understöd — har herr Wolgast i första kammaren och herr Bark och jag i andra kammaren väckt likalydande motioner, som går ut på att riksdagen måtte för nästa budgetår besluta om anslag till ytterligare fyra nya folkhögskolor och att statsbidraget till detta ändamål med anledning härav må för budgetåret 1957/58 uppräknas med 150 000 kronor. Utskottet har inte funnit sig böra biträda vårt yrkande utan tillstyrker i stället bifall till den kungl. propositionen, som stannar vid statsbidrag för endast två nya folkhögskolor. Till de skäl, som anförts i motionerna, vill jag foga ytterligare några reflexioner.

Ärligen avvisas ett stort antal ungdomar, som söker inträde vid våra folk-

högskolor. Hur många det i själva verket rör sig om har inte varit möjligt att fastställa. Så mycket kan ändå sägas, att det finns skolor, där antalet avvisade sökande till vinterkursen varit dubbelt så stort som det antal, vilket kunnat tas emot. Och detta har inte varit någon engångsföreteelse; år efter år har skolorna stått inför samma situation.

Det vet också vederbörande om, inte bara de skolor det gäller utan även skolöverstyrelsen, departementet och departementschefen.

Vad vore då naturligare, än att statsmakterna med glädje hälsade varje initiativ, som tas till upprättande av nya folkhögskolor eller till omläggning av gamla skolor med mera speciell karaktär till att bli verkliga folkhögskolor, som accepterar den svenska folkhögskolans allmänna program och målsättning, samtidigt som de fritt arbetar vidare efter sina egna intentioner? Omfatt i handling skulle detta innebära, att statsmakterna årligen borde ge ett så stort anslag, att varje skola, som av överstyrelsen blir behörighetsförklarad till statsbidrag såsom folkhögskola, också kunde få påräkna ett sådant anslag.

Skolöverstyrelsen har för kommande budgetår begärt ett anslag för ytterligare fyra nya folkhögskolor. De i motionerna gjorde yrkandena överensstämmer således helt med överstyrelsens äskande. Det är mig också bekant, att ansökningar just nu ligger inne från fyra folkhögskolor, som önskar bli förklarade berättigade till statsbidrag. Kungl. Maj:t har emellertid inte begärt medel för mer än två nya skolor, och statsutskottets majoritet har på denna punkt följt den kungl. propositionen. Blir nu statsutskottets hemställan riksdagens beslut, kommer detta att innebära att två av dessa skolor — för den händelse alla fyra blir kvalificerade att erhålla statsbidrag — under ytterligare ett eller flera år blir nödsakade att bära hela kostnaden för lärarlöner, elevstipendier och liknande betungande ut-

Folkhögskolor: Understöd

giftsposter. Bakom dessa skolor står frivilliga organisationer, vilkas medlemmar har offrat stora belopp för igångsättande av skolorna. Till det kommer — och det är inte att förglömma — alla driftsutgifterna under den tid skolorna hittills varit i verksamhet.

Redan arbetar i vårt land 89 statsbidragsberättigade folkhögskolor. Det betyder emellertid inte, att behovet av skolor är fyllt eller ens börjar fyllas. I lördags utdelades Kungl. Maj:ts proposition nr 146 angående folkhögskolans ställning och uppgifter. Bättre stöd för de synpunkter jag här gjort mig till tal för kan inte tänkas än just den propositionen. Där står bl. a., att skolöverstyrelsen visserligen finner att den mycket kraftiga ökningen av elevtillströmningen sedan 1930-talet kanske huvudsakligen är att tillskriva den omständigheten, att folkhögskolorna i stor omfattning kommit att anlitas av elever, som önskat vinna kompetens för tillträde till viss yrkesutbildning. Anmärkningsvärt är emellertid, tillfogar överstyrelsen, att expansionen ägt rum under en tid, som inte bara karakteriserats av en fortgående levnadsstandardhöjning utan också av att de åldersgrupper, varur folkhögskoleeleverna rekryterats, utgjort en ringa andel av befolkningen. Enhetsskolans genomförande torde icke komma att minska behovet av folkhögskolor under förutsättning att dessa successivt anpassar sin undervisning till det nya läget. Skolöverstyrelsen framhåller till slut, att folkhögskolorna, även med en försiktig och återhållsam bedömning och oavsett de onormalt stora årsgrupper, som nu klappar på dess dörrar, för framtiden torde kunna räknas med minst samma möjligheter till utveckling som karakteriserat de senaste årtiondena.

Samma tongångar möter i departementschefens yttrande i folkhögskolepropositionen. Han säger bl. a., att det är troligt att utvecklingen i samhälle och näringsliv kommer att öka kravet

på en utbildning utöver den som enhetsskolan ger. I synnerhet kommer detta att gälla inom yrken, där konkurrens råder om platserna. Symptomatiskt är väl också att elevtillströmningen till folkhögskolorna kraftigt vuxit under de senaste två årtiondena, samtidigt som ungdomskullarnas storlek minskat och möjligheterna till annan högre skolgång mångdubblats. Sker en anpassning efter det nya läget, slutar statsrådet, kommer folkhögskolorna att även i fortsättningen ha en mycket väsentlig uppgift att fylla i det svenska samhället.

Vad jag här nu senast sagt är mer eller mindre ordagranna citat ur den nya folkhögskolepropositionen, citat där jag låtit såväl skolöverstyrelsen som chefen för ecklesiastikdepartementet komma till tals. Hur skall man då efter sådana positiva uttalanden till förmån för de svenska folkhögskolorna förklara ecklesiastikministerns njugghet i här föreliggande fall? Med sitt blygsamma äskande bromsar han faktiskt upp tillkomsten av nya folkhögskolor. Det kan inte förklaras på annat sätt, än att han är tveksam om huruvida den starka tillströmningen av inträdessökande till folkhögskolorna kommer att stå sig. Han tycks därför anse, att det är bäst, att en del av folkhögskolans expansionsbehov tills vidare tillgodoses genom provisoriska åtgärder. I den stora folkhögskolepropositionen föreslås sålunda, att man prövar upprättandet av provisoriska filialfolkhögskolor. Det är givetvis av värde att dylika uppslag tillvaratas. Där det är nära till en tätort med god tillgång till offentliga lokaler, är måhända den utvägen att varmt rekommendera för en redan verksam folkhögskola. Saken bör i varje fall enligt min mening undersökas. Men tror man, att det på det sättet nämnvärt går att minska behovet av flera permanenta folkhögskolor, fruktar jag för att man hänger sig åt ett önsketänkande.

Så här ligger nämligen saken till

Folkhögskolor: Understöd

Tanken på provisoriska utvidgningsmöjligheter för folkhögskolan väcktes från början av skolöverstyrelsens s. k. planeringskommitté för de stora årskullarna. Kommittén utgick från följande faktum. För närvarande befinner sig 90 000 ungdomar i den egentliga folkhögskoleåldern, d. v. s. i 20—21-årsåldern. Om tio år kommer motsvarande siffra att ha stigit till 135 000. Sedan sjunker den igen. Härav drog kommittén den slutsatsen, att provisorier är nödvändiga för att under ett eller annat årtionde framöver möta en exceptionellt stark trängsel framför folkhögskolans portar. Sedan kommer strömmen av inträdessökande så småningom att åter tunnas ut.

Resonemanget är naturligtvis alldeles riktigt — ur en del synpunkter. Tittar man litet närmare på planeringskommitténs siffror, finner man emellertid minst lika starka argument för nödvändigheten av en permanent utvidgning av folkhögskolornas verksamhet i vårt land. Ur betänkandet kan man bland annat hämta den uppgiften, att den procentuella andelen av folkhögskoleelever inom varje årskull har ökat utan avbrott sedan 1944, för pojkarnas del från 4,3 procent till 7,3 procent, och för flickornas del från 7,8 procent till 17,7 procent.

Men folkhögskolans kontinuerliga tillväxt går mycket längre tillbaka än till 1944. Det vet vi, som varit med i det arbetet. Särskilt anmärkningsvärt är härvidlag, att denna tillväxt i lika mån omspannar 1930-talets ekonomiska lågkonjunktur som den därefter följande högkonjunkturen.

Det finns ingen anledning att tro annat än att det också inom de nästföljande årskullarna skall växa fram en allt större andel av sådana ungdomar, som efter några år ute i förvärvslivet kommer att känna behov av en folkhögskolekurs. Och även om vi nu — inför genomförandet av enhetsskolereformen — vågade oss på det antagandet, att ung-

domens efterfrågan på folkhögskoleplatser plötsligt skulle stanna upp vid sin nuvarande nivå, och vidare antog att hela den efterfrågan på plats vid våra folkhögskolekurser, som nu icke alls kan tillgodoses, kunde elimineras genom den förbättrade folkskoleundervisningen, så skulle ändå 1970, då de rekordstora årskullarna redan passerat folkhögskoleåldern, utrymme behövas för att ta emot 14 400 ungdomar i stället för de nuvarande 11 000 eleverna.

Herr talman! Vad jag här velat framhålla, är följande: Varje strävan att öka folkhögskolans kapacitet är i dagens läge även på längre sikt värt statsmakternas stöd. Det är därför allt skäl att utnyttja den möjlighet, som i dag synes föreligga, nämligen att bereda plats för ytterligare fyra folkhögskolor, som förklarar sig villiga att bedriva sin verksamhet i enlighet med stadgan för statsunderstödda folkhögskolor.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid denna punkt av herr Ohlson m. fl. avgivna reservationen.

I detta anförande instämde herr *Rimners* (fp).

Herr SVENSSON i Alingsås (s):

Herr talman! Jag tror inte det finns några delade meningar beträffande folkhögskolan som sådan och dess nyttiga verksamhet på olika områden. I praktiskt taget alla samhällsskikt har vi stor uppskattning av den verksamhet, som utföres inom folkhögskolornas ram genom den undervisning som där lämnas medborgarna i olika ämnen.

Vad beträffar herr Hammars anförande är det ju bara den skillnaden mellan hans uppfattning och departementschefens, att herr Hammar vill ha större anslag för att man skall kunna lämna bidrag till ytterligare några skolor. Jag ber med anledning av detta bara att få erinra om att en viss utökning dock skett redan enligt departe-

Läroanstalter för blinda: Avlöningar

mentschefens förslag till riksdagen. Jag vill också erinra om att Kungl. Maj:t och utskottet föreslår en anslagsökning med 749 000 kronor, och med denna ökning anser jag nog, att även herr Hammar för tillfället skulle kunna vara tillfredsställd. Det utgör också ett erkännande åt folkhögskolorna och deras verksamhet.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hammar begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 30:o) i utskottets utlåtande nr 56, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hammar begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 126 ja och 48 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Herr talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Punkterna 31—33

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 34**Läroanstalter för blinda: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt 262, s. 596—602) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1957/58, vidtaga av departementschefen angiven ändring i personalförteckningen för läroanstalterna för blinda, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för läroanstalterna för blinda, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58, dels ock till Läroanstalter för blinda: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 1 326 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av fröken *Liljedahl* och herr *Nestrup* väckt motion (II: 166), vari hemställts, att riksdagen ville besluta att inrätta sex biträdande husmoderstjänster, varav en för Tomtebodas blindinstitut och övriga vid skolinternaten för döva.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 166, såvitt här vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1957/58, vidtaga den ändring i personalförteckningen för läroanstalterna för blinda, som föranleddes av vad departementschefen anförde,

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för läroanstalterna för blinda, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58;

c) till Läroanstalter för blinda: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 1 326 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Sunne*, fröken *Vinge* och fröken *Lilje-*

dahl, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionen II: 166, såvitt här vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1957/58, vidtaga den ändring i personalförteckningen för läroanstalterna för blinda, som föranleddes av vad departementschefen anfört,

b) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för läroanstalterna för blinda, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58;

c) till Läroanstalter för blinda: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 1 337 700 kronor.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Fröken LILJEDAHL (fp):

Herr talman! Alltsedan år 1950 har skolöverstyrelsen i sina anslagsäskanden under denna punkt begärt inrättandet av tjänster som biträdande husmodrar vid blind- och dövskolorna. I motiveringen har bl. a. framhållits, att det beträffande dessa skolor har vid flera tillfällen framförts klagomål över påfallande brister då det gäller den personliga omvårdnaden av eleverna på internaten. Dessa framställningar från skolöverstyrelsen har emellertid inte kunnat godtas av departementschefen, och de framställningar som motionsledes gjorts här i riksdagen har också blivit resultatlösa. I år har jag i motion nr 166 i denna kammare åter tagit upp saken. Jag framhåller i denna motion, att husmodern med sina många uppgifter inte hinner med att vara den ställföreträdare för barnets mor som önskvärt vore och att husmödrarna på dessa skolor därför är i stort behov av väl kvalificerade medhjälpare.

Talesmän för utskottsmajoriteten har vid den senaste behandlingen av ärendet i utskottet velat göra gällande, att ställföreträdaren för modern i första hand utgöres av de vid internatet an-

ställda vårdarinnorna och att man inte, såsom motionärerna gjort, kan jämföra dessa internat med internatskolor för fullsinnade barn, där några motsvarande tjänster som biträdande husmoder inte finns. Jag är fullt medveten om att det finns vårdarinnor som kan fylla de krav man har rätt att ställa på dem, men vårdarinnorna har inte den ställning vid skolorna, att de kan ta initiativ och genomföra de ändringar och förbättringar, som de vid den dagliga vården av barnen finner vara av behovet påkallade.

Jag känner inte själv till alla de skolor hem det här är fråga om, men jag har ordentligt besett ett av dem och vet att förhållandena där lämnar mycket övrigt att önska. Sovrummen var trista och fattiga på färgglädje, möblerna avskavda och tråkiga. Över huvud taget saknades känslan av hem. Jag tror därför inte att det är så välbeställt i fråga om dessa hem som man inom utskottet gjort gällande.

Som ledamot i en centralstyrelse för hem för psykiskt efterblivna barn har jag också haft tillfälle att se, hurusom en husmoder med rimlig arbetsbörda kan uträtta underverk då det gäller trevnad och hemkänsla på ett internat.

Jag tror att det finns ett stort behov av de tjänster som föreslagits i motionen. I motsatt fall hade det väl inte funnits någon anledning för skolöverstyrelsen att år efter år komma igen med detta krav. Jag ber därför, herr talman, att i enlighet med mitt ställningstagande då denna fråga tidigare behandlats få yrka bifall till den reservation, som vid denna punkt avgivits av herr Sunne m. fl.

Herr SVENSSON i Alingås (s):

Herr talman! Jag ber endast att få erinra om vad utskottet har skrivit på s. 24, där utskottet understryker det uttalande i denna sak, som tidigare gjorts från såväl utskottets som riksdagens sida. Innebörden av detta uttalande är

Skolor för döva: Avlöningar

kort sagt, att statsmakterna bör med allra största intresse följa den verksamhet det här gäller och söka, i den mån det finns möjligheter och resurser därtill, tillgodose föreliggande behov såväl i personellt som i ekonomiskt avseende.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 35—43

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 44**Skolor för döva: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt 272, s. 611—616) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1957/58, vidtaga av departementschefen angiven ändring i personalförteckningen för skolorna för döva, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för skolorna för döva, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58, dels ock till Skolor för döva: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 4 305 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft den under punkten 34:o angivna motionen II:166, i vilken med avseende å förevarande anslag yrkats inrättande av fem biträdande husmoderstjänster vid skolinternaten för döva.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anslutning till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II:166, såvitt här vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med

budgetåret 1957/58, vidtaga den ändring i personalförteckningen för skolorna för döva, som föranleddes av vad departementschefen anförde,

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för skolorna för döva, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58,

c) till Skolor för döva: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 4 305 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Sunne*, fröken *Vinge* och fröken *Liljedahl*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionen II:166, såvitt här vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1957/58, vidtaga den ändring i personalförteckningen för skolorna för döva, som föranleddes av vad departementschefen anförde,

b) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för skolorna för döva, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58,

c) till Skolor för döva: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 4 358 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken **LILJEDAHL** (fp):

Herr talman! Med den motivering som jag tidigare anförde ber jag att få yrka bifall till reservationen av herr *Sunne* m. fl.

Herr **SVENSSON** i Alingsås (s):

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare

Punkterna 45—75

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 76

Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare

Kungl. Maj:t hade (punkt 305, s. 684—687) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 1 125 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Gerhard Nilsson* i Gävle *m. fl.* väckt motion (II: 213), vari hemställts, att riksdagen måtte fastställa antalet bidragsrum för budgetåret 1957/58 till 1 000 samt till Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 1 250 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 213, till Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 1 125 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ohlön, Boman, Sunne, Arrhén, Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl, Nilsson* i Göingegården, *Gerhard Nilsson* i Gävle, *Nelander* och *Helén* samt fröken *Liljedahl*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionen II: 213, till Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 1 250 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr **GERHARD NILSSON** i Gävle (h):

Herr talman! Jag vill först uttala ett tack för den positiva inställning till frågan om lärlingsutbildning hos hant-

verksmästare, som framgår av statsutskottets skrivning. Jag hade emellertid nog väntat, att man efter detta positiva uttalande skulle även i handling redovisa denna inställning genom bifall till motionens hemställan om höjning av antalet bidragsrum till 1 000. Jag vill understryka, att detta icke är något särintresse för hantverkarna. Förslaget om 1 000 bidragsrum har framlagts av det för yrkesutbildningsfrågorna ansvariga ämbetsverket, nämligen överstyrelsen för yrkesutbildning.

Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att vad som behövs med hänsyn till ungdomen är effektiva och snabbt verkande åtgärder. Det är under de närmaste åren, som någonting måste ske och ske skyndsamt. Det är nu som de stora årskullarna kommer fram på arbetsmarknaden, det är nu som ungdomarna behöver utbildningsmöjligheter. Yrkesskolornas pågående utbyggnad räcker härvidlag inte på långt när till. Den är i bästa fall avslutad vid en tidpunkt, då årskullarna redan börjar minska.

Som jag ser saken, är det inte ett grupp- utan ett samhällsintresse att effektiva åtgärder sätts i gång. Det är därför jag och mina medmotionärer funnit den föreslagna utbildningsformen så lämplig.

Låt oss komma ihåg, att det här inte är fråga om något slags understöd till hantverkarna. Vad staten i detta fall kan göra är att genom dessa bidrag täcka en del av de betydande utbildningskostnader, som uppstår även vid utbildning av lärlingar ute på verkstäderna. Ur statens synpunkt är detta utan tvekan den ekonomiskt mest fördelaktiga utbildningsform som finns på området i dag.

Denna utbildningsform har vidare fördelen att snabbt kunna anpassas efter rådande förhållanden. Utbildningen kan utvidgas under de närmaste åren, när de stora årskullarna kommer ut på arbetsmarknaden, och den kan lika

Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare

snabbt minskas ned, när årskullarna minskar.

Vi känner alla till hur siffrorna härvidlag ligger till. Under femårsperioden 1956—1960 stiger antalet ungdomar i åldersgruppen 15—19 år från 450 000 för närvarande till 600 000. Under den därpå följande femårsperioden fram till 1965 når denna våg av ungdomar åldersgruppen 20—24 år; därefter sjunker den. Det är alltså i år och de närmaste åren, som åtgärderna måste sättas in.

Mot bakgrunden av de här nämnda siffrorna förstår nog alla, hur absolut otillräckliga de i propositionen föreslagna 800 bidragsrummen är. Utbildningsbehovet är mångdubbelt större. Även de av överstyrelsen för yrkesutbildning och i motionen föreslagna 1 000 bidragsrummen är i och för sig alldeles otillräckliga. De skulle i själva verket, om man ser saken realistiskt, behöva vara dubbelt eller flerdubbelt så många.

Att jag likväl begränsat mig till denna måttliga och även av yrkesöverstyrelsen föreslagna höjning beror på hänsynen till att begränsa statens utgifter. Jag vill dock understryka, att genom ett stöd till den ekonomiskt fördelaktiga utbildningsform, som jag här förordar, minskar i själva verket kostnaden per utbildad yngling eller flicka, och att de pengar vi satsar på denna praktiska yrkesutbildning ger samhället den bästa valuta, som i dag kan fås för pengar på detta område. Jag vill erinra om att bidraget, som det här är fråga om, är 1 500 kronor för en 3- eller 4-årig utbildningstid, vilket gör att hantverksmästaren får 375 kronor eller högst 500 kronor per år för sin insats som utbildare, medan utbildningen på verkstadsskola kostar cirka 4 000 kronor per år, alltså 12 000, eventuellt 16 000 kronor per utbildad lärling. Det är alltså inte här fråga om en merutgift för staten om man beviljar dessa 125 000 kronor. Det blir i stället en utomordent-

ligt stor besparing för staten om man utnyttjar den möjlighet som här står till buds, och det skulle förvåna mig om riksdagen inte utnyttjar den.

Vi måste se realistiskt på denna sak. Vi måste också liksom överstyrelsen för yrkesutbildning ha ögonen öppna för det faktiska läget på arbetsmarknaden, vi måste skapa starkt ökade yrkesutbildningsmöjligheter för de ungdomskullar, som nu träder fram på arbetsmarknaden och med full rätt gör gällande, att de bör ha samma utbildningsmöjligheter som ungdomarna före och efter dem. Det får inte bli så, att de stora skarorna ungdomar de närmaste åren kommer i ett sämre läge än andra. Här har samhället och statsmakterna möjligheter att, låt vara inom ett begränsat område, för en ringa kostnad skapa bättre utbildningsmöjligheter inom de praktiska yrkena.

Sakkunskapen inom förvaltning och näringsliv stöder denna linje, och jag hemställer om bifall till motionens förslag att till främjande av lärlingsutbildningen hos hantverksmästare måtte för budgetåret 1957/58 utgå ett förslagsanslag, som är 125 000 kronor högre än det av departementschefen föreslagna. Detta innebär, att det förslagsanslag som utgår skall täcka kostnaderna för 1 000 bidragsrum och utgå med sammanlagt 1 250 000 kronor.

Herr *Gezelius* (h) instämde häri.

Herr **SVENSSON** i Alingsås (s):

Herr talman! Jag kan i många styc-ken instämma med herr Gerhard Nilsson i Gävle beträffande den form av yrkesutbildning, som detta avsnitt avser. Av egen erfarenhet som gammal hantverkare vet jag, att undervisningen på arbetsplatserna är av utomordentlig betydelse för de olika yrken som berörs därutav. Men, herr Nilsson, det är ju så här i världen, att man inte kan få allt vad man önskar. Man får ta litet i taget. Så får vi göra här också.

Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare

Under de gångna åren har antalet anslagsrum undan för undan kunnat ökas. Vad departementschefen föreslagit innebär ju också en ökning med 200 bidragsrum. Antalet kommer alltså med detta upp till 800. Jag tror att detta är ett steg i rätt riktning. Det är väl det väsentliga som för ögonblicket kan göras. Det framgår också av departementschefens skrivning, att det är särskilda skäl, som föranlett departementschefen att inte gå längre i sina äskanden just i år. Det föreliggande förslaget innebär i alla fall en anslagshöjning med 395 000 kronor. Det är åtskilliga andra poster som också kräver sin tribut.

Även om herr Gerhard Nilssons synpunkter är synnerligen behjärtansvärda, anser sig utskottet inte kunna gå längre än till bifall till departementschefens förslag. Jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gerhard Nilsson i Gävle begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 76:o) i utskottets utlåtande nr 56, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härfter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkänna-

gav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Gerhard Nilsson i Gävle begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 103 ja och 69 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 77—88

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 89

Lades till handlingarna.

§ 9

Föredrogos vart efter annat

statsutskottets utlåtanden:

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, och

nr 58, i anledning av väckt motion om skyndsam översyn av gällande föreskrifter angående pensionering av viss arbetspersonal;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av väckta motioner om nordiska medborgares jämställande med svenska med avseende å rätten till fiske,

nr 14, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande rätten att överklaga ägodelningsrätts beslut angående avstyckning för bostadsbebyggelse på landsbygden, och

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 30 maj 1941 (nr 350) angående skogsvårdsstyrelser m. m.; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1957/58 till bidrag till väg- och

Fiskefartygs förseende med räddningsflottar

flottledsbyggnader m. m. å skogar i enskild ägo, och

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt stöd åt verksamheten vid djursjukhuset i Helsingborg.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10**Fiskefartygs förseende med räddningsflottar**

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om anvisande av medel för befrämjande av fiskefartygs förseende med räddningsflottar.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr JOHANSSON i Öckerö (fp):

Herr talman! Jag har till detta utlåtande fogat en blank reservation. Orsaken är den, att jag vill säga några ord om anledningen till att vi väckt den i utlåtandet behandlade motionen.

När katastrofer vid olika tillfällen inträffar försöker vi ju ta reda på orsakerna till dem. Vi försöker även ta reda på vad som kan göras för att förebygga en upprepning. Dess värre har det under de senaste åren hänt ganska stora olyckor med fiskebåtar, olyckor som i flera fall har krävt människoliv. Jag behöver bara nämna den senaste olyckan som hände för fjorton dagar sedan utanför Utklippans fyr då tre fiskare i sina bästa år förlorade livet.

Vad beträffar katastrofen med blekingefiskarna nere i Danzigbukten för några år sedan vet alla, att det var stormen som förorsakade denna. De som känner till förhållandena vet också, att dessa båtar är så små, att de inte kan ha någon livbåt ombord. Om de skulle ha en sådan, bleve den i allt fall så liten, att den inte vore till någon nytta i farliga situationer.

Under de två, tre senaste åren har vi i Sverige importerat gummiflottar av engelskt patent. Dessa flottar har godkänts av sjöfartsstyrelsen, och de har också fått sanktion i övriga länder. Den tar inte stor plats ombord, är endast 94 centimeter lång, 44 centimeter hög och 40 centimeter bred. En sådan flotte kan bära sex man och är heller inte svår att ha ombord på en båt, om denna inte är alltför liten. Med ett enkelt handgrepp i en lina kan den uppblåsas genom en teknisk anordning, och på ett par, tre minuter är den färdig att användas.

Även på de fiskebåtar, som har livbåt ombord, är det många gånger ganska besvärligt att få denna i sjön på ett sådant sätt att den inte vattenfylles. Vi vet, att större lastbåtar har livbåtar hängande i dävertar på båda sidor, vilket betyder att man åtminstone i de flesta fall kan sjösätta livbåtarna på läsidan. En fiskebåt däremot har i allmänhet sin livbåt placerad på babordssidan, och att där sjösätta en livbåt för den händelse att detta är lovartsidan är i de flesta fall dömt att misslyckas, om det råder kraftig vind.

Vi har i denna motion begärt ett anslag på 25 000 kronor för att därmed försöka att öka fiskarnas möjligheter att anskaffa sådana flottar. De billigaste kostar 2 800 kronor. Vi har föreslagit, att ett bidrag skall utgå med 25 procent på anskaffningsvärdet, vilket skulle betyda 700 kronor. Anslaget skulle därigenom bli tillräckligt för hjälp till anskaffande av ett 30-tal flottar. Det är klart att det kan sägas, att fiskarna själva bör ordna med de säkerhetsanstalter, som är nödvändiga. Som en liten upplysning kan jag nämna att cirka 30—35 sådana flottar finnes på större fiskebåtar på västkusten. Det är många gånger besvärligt att anskaffa sådana flottar för mindre båtar, vilkas ägare förfogar över svagare ekonomiska resurser. Vi har emellertid närmast tänkt på sådana båtar, som inte har möjlig-

Klarläggande av vissa arbetsmarknads- och andra problem i samband med en ökad automation inom industri och förvaltning m. m.

het att ha livbåt ombord, särskilt då sådana som tillhör ostkustfiskarna.

Herr talman! Jag skall i dag inte framställa något yrkande om bifall till motionen, ty jag tror att tillfälle därtill kan beredas ett annat år.

Häri instämde herrar *Staxäng* (h), *Johansson* i Torp (s) och *Andersson* i Ronneby (s).

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställen bifölls.

§ 11**Klarläggande av vissa arbetsmarknads- och andra problem i samband med en ökad automation inom industri och förvaltning m. m.**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckta motioner om klarläggande av vissa arbetsmarknads- och andra problem i samband med en ökad automation inom industri och förvaltning m. m.

Sedan utskottets hemställen föredragits, anförde:

Herr **NIHLFORS** (fp):

Herr talman! I detta utlåtande har herr Königson och jag reserverat oss, men klämman i vår reservation är densamma som utskottsmajoritetens. Detta kanske väcker en smula förvåning bland de ärade kammarledamöterna, och jag vill bara kort och gott säga, att det inom utskottet varit delade meningar om själva proceduren och det formella tillvägagångssättet när man skall reservera sig. Hela reservationen är ju annars — som kammarledamöterna nog samt märker — skriven i avsikt att man skall komma fram till en kläm som, om den fått framföras, skulle ha inneburit att reservanterna begärt att riksdagen skulle ge till känna vad som i utskottsutlåtandet anförts. Vi reservanter har nämligen ansett att automationen och den rationaliseringsutveckling, som

automationen medför, skulle komma att skapa problem som icke utan vidare skulle kunna tänkas bli så lätt lösta.

Vi har ansett — och det har också framhållits i motionen, där vi begärt en kartläggning av de problem som kan tänkas uppstå — att framför allt sysselsättningsproblemen bör ägnas särskild uppmärksamhet. Nu har visserligen utskottsmajoriteten också varit positiv i sitt yttrande över motionen i vad den avser kartläggningen. Men vi reservanter tycket att man, särskilt när det gäller arbetslöshetsproblemen i en framtid, tagit litet väl lätt på frågan. Vi har ansett att man från utskottets sida gott kunde gett till känna att det dock finns vissa riskmoment, som man helst bör planera mot i god tid. Såväl ändrade konjunkturförhållanden som befolkningsstrukturens förändring — bl. a. ålderssammansättningen — jämte de brister vi för närvarande har när det gäller yrkesutbildning kan medföra omställningssvårigheter, vilka man inte kan nonchalera. Naturligtvis tror inte vi reservanter, att utskottsmajoriteten vill nonchalera dessa problem, men vi har velat att man skulle peka på problemen litet mera konkret och inte bara utgå från att det nog ordnar sig ändå.

TCO har när det gäller kartläggningsbehovet klart yrkat bifall till motionen i denna del. Det anges mycket kortfattat på s. 3 i utlåtandet, att TCO tillstyrker en sådan kartläggning. I TCO:s yttrande har uttalats att det skulle vara av stort värde om en sådan kartläggning kunde äga rum. Man har då pekat på att så skett i andra länder. TCO har ansett att frågan var av sådan vikt, att organisationen borde beredas tillfälle att med någon representant deltaga i utredningsarbetet.

Att det, som framhölls i TCO:s yttrande, redan förekommit kartläggningar av automationsproblemen framgår av rapporter som har publicerats i Sve-

Klarläggande av vissa arbetsmarknads- och andra problem i samband med en ökad automation inom industri och förvaltning m. m.

rige helt nyligen av bl. a. direktör Sven Åsbrink, som tillsammans med LO-ekonomen Arne Henriksson i höstas företog en resa till USA för att studera automationen och dess problem. I en tidskriftsartikel säger herr Åsbrink att ett särskilt kongressutskott igångsatte en utredning just i fråga om automationens problem, och den utredningen ansågs, när den publicerades, så värdefull, att den blivit nästan en automationens bibel. Nästan varje firma och organisation tar del av detta kongressutskotts rapport om sin utredning. Arbetsmarknadsproblemen är också, skriver herr Åsbrink, i Amerika av den storleksordningen, att man där mycket sysselsätter sig med dem i debatten. Man har även börjat skissera en speciell beredskap mot automationens arbetslöshetsrisker helt vid sidan om den mera konventionella arbetslöshetsberedskap, som man naturligtvis alltid har.

Vid behandlingen av denna motion har arbetsmarknadsstyrelsen givetvis fått tillfälle att yttra sig, och det är ganska naturligt att den givit till känna, att den anser sig ha som självklar uppgift att planera även mot arbetslöshetsrisker, som kan uppkomma i samband med ett snabbare genomförande av en automation. Jag vill bara påpeka detta, herr talman, att man i framstegslandet USA ansett sig böra inrikta sig på en speciell beredskap vid sidan om den mera vanliga beredskap mot arbetslöshet, som ankommer på vederbörande arbetsmarknadsorgan att planera.

Såsom framgår av vad jag sade i början av mitt anförande i fråga om reservationsklämman kan jag, herr talman, inte yrka bifall till motionen och egentligen inte heller till reservationen i annan mån än att jag med detta anförande ger till känna vilken hemställan jag för min del anser att reservationen egentligen skulle utmynnat i. På grund av den formella situationen blir det så-

lunda inget annat yrkande från min sida än utskottsmajoritetens.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det är inte någon som ansett, att det problem, som berörs i denna motion, skulle vara litet, men från alla de håll, där man har yttrat sig, har man sagt att man vet så litet om det. Även TCO har ju som motionären här påpekat sagt, att vissa utredningsbehov kan finnas men att åtskilligt redan är utrett i annat sammanhang. I många stycken torde det endast bli fråga om ett sammanställande av redan förefintligt material. Man hänvisar också till kommittén för maskinell databehandling och säger, att erfarenheterna är för små för att man skall veta vad man på detta stadium skall utreda.

Jag är litet förvånad över detta särskilda yttrande därför att jag inte kan utläsa något annat än det, som står i utskottets utlåtande. Det är precis samma sak, inte det ringaste tillägg, bara en ommöblering av ord och ingenting nytt. Därför har inte heller något yrkande ställts. Utskottet är lika intresserat som dessa två reservanter av att man är beredd att möta den arbetslöshet man kan vara ängslig för vid en automation.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Fru Eriksson i Stockholm sade att vi vet så litet om detta och att man inte vet vad man skall utreda. Jag framhöll i mitt tidigare anförande att man tydligen i Amerika är medveten om att det föreligger ett behov av att utreda dessa frågor, ty där har de statliga myndigheterna, som jag nämnde, genom ett kongressutskotts initiativ företagit en utredning redan år 1955. Likaså är man där angelägen att få till stånd en speciell beredskap i god tid.

Det verkar som om fru Eriksson an-

Klarläggande av vissa arbetsmarknads- och andra problem i samband med en ökad automation inom industri och förvaltning m. m.

såg att vi motionärer var ute i *för* god tid, att vi helt enkelt var för tidigt ute. Jag kan då inte underlåta att erinra om att vi motionärer faktiskt inte var först på plan. Det förhåller sig nämligen så, att nuvarande socialministern Torsten Nilsson under valrörelsen år 1956 vid tre tillfällen tog upp frågan om automationen i en framtid och de bekymmer och problem som skulle kunna uppkomma i samband med en sådan utveckling. Jag har skaffat fram TT:s referat av det föredrag som nuvarande socialministern höll i Säftele den 26 augusti 1956, och jag kan citera ordagrant: »En förutsättning härför» — det var alltså fråga om bättre levnadsvillkor i framtiden — »är dock att vi genom i god tid genomförd planering lär oss behärska de frigjorda naturkrafterna, annars kan omställningsprocessen bli en lidandets väg för miljoner.»

Jag tycker nog — som jag också hade tillfälle att säga under valrörelsen — att detta uttryckssätt var att se för många spöken på ljusa dagen. Nu verkar det som om fru Eriksson menade att det inte fanns några spöken alls. Det är väl ganska naturligt att jag helt kan ansluta mig till statsrådet Nilssons uttalande om angelägenheten av en planering i god tid. Att man inom socialdemokratien utnyttjade intresset för automationen på ett speciellt sätt i partipropagandan under valrörelsen framgår av en affisch som löd så här: »Automation — men inte arbetslöshet. Fackföreningsfolket röstar med socialdemokraterna.»

Jag tror att fackföreningsfolket är angeläget att det finns en planering i god tid mot en snabb automation inom industrien och förvaltningen, en planering som sker så tidigt att man inte blir överraskad när det uppstår just sådana saker som omställningssvårigheter.

fackföreningsfolket, har beretts tillfälle att yttra sig över dessa motioner. LO anser att automationens verkningar visserligen nog bör studeras men ifrågasätter om det är lämpligt att nu ingångsätta en statlig utredning. Landsorganisationen anför vidare att en effektivisering av arbetsförmedlingsverksamheten, yrkesvägledningen och arbetsmarknadspolitiken över huvud taget är en mycket angelägen uppgift, som emellertid icke bör begränsas till att enbart möta de faror och följder, som aktualiseras av en utökad automation.

Ingenjörsvetenskapsakademien framhåller att det är tveksamt om en utredning av omskolnings- och utbildningsproblemen i nuvarande läge kan ge några betydande resultat. Vad man är tveksam om är just om det finns så mycket att utreda. Man är emellertid ingalunda ointresserad av att gripa in om det behövs.

I det av reservanterna avgivna yttrandet säges ingenting utöver vad utskottets utlåtande innehåller, även om reservanterna genom sin hänvisning till Ingenjörsvetenskapsakademiens yttrande åberopar en del erfarenheter från Amerika, där arbetslöshetsberedskapen mot automationen anses vara bättre än den är här i Sverige. Det är svårt att veta hur pass hållbart detta uttalande är när man inte har någon kännedom om beredskapen mot arbetslösheten i övrigt. Jag tror inte att det mellan utskottsmajoriteten och reservanterna råder så stor skillnad vare sig i intresse för en beredskap mot automationen eller beträffande kunskap om hithörande förhållanden. Utskottsmajoriteten och reservanterna intar samma ståndpunkt, fastän reservanterna velat utveckla sin uppfattning på ytterligare en sida.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Jag tror inte att denna reservation tillkommit på grund av att

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! LO, som företräder

Normer för vad offentliga tjänstemän har att iaktta i sina förbindelser i tjänsten och privat med leverantörer och andra företag

vi velat ytterligare utöka riksdagstrycket. Som jag tidigare antydningssvis framhöll avsåg de motionärer, som var ledamöter av allmänna beredningsutskottet, att få fram ett yttrande av utskottet som kunde givas Kungl. Maj:t till känna till den verkan det hava kunde. Detta visade sig emellertid till slut icke vara formellt möjligt. Utskottets yttrande, som ju måste sägas vara välvilligt, utmynnade i ett yrkande om avslag på motionerna, vilket gjorde det formellt omöjligt att ge Kungl. Maj:t till känna utskottets synpunkter. Reservationen var som sagt avsedd att utmynna i en hemställan, att utskottets synpunkter skulle givas Kungl. Maj:t till känna, men av formella skäl gick i slutomloppet detta icke för sig. Dessa förhållanden känner fru Eriksson till lika bra som jag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12

Normer för vad offentliga tjänstemän har att iaktta i sina förbindelser i tjänsten och privat med leverantörer och andra företag

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckt motion angående skyndsamma åtgärder i syfte att åstadkomma klargörande normer för vad offentliga tjänstemän har att iaktta i sina förbindelser i tjänsten och privat med leverantörer och andra företag.

I en inom andra kammaren väckt, till allmänna beredningsutskottet hänvisad motion, II: 483, av herr *Hästad* hade yrkats, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamma åtgärder i syfte att, eventuellt först i provisorisk form, åstadkomma klargörande normer (»standards of ethics») för vad offentliga tjänstemän hade att iaktta i sina

förbindelser i tjänsten och privat med leverantörer och andra företag.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av motion II: 483 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anförde. Utskottet hade bland annat anförde:

»Att de i motionen upptagna samhällsviktiga frågorna prövas på sätt som framgår av vad ovan anförts, är enligt utskottets mening förenat med stora fördelar och utskottet vill starkt understryka angelägenheten av att det inom statens sakrevision och Institutet för bekämpande av mutor och bestickning pågående arbetet fullföljes energiskt och målmedvetet.»

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Braconier* och *Nyhage*, vilka ansett att ovan intagna stycke i utskottets yttrande bort ha följande ändrade lydelse:

»Att de i motionen upptagna samhällsviktiga frågorna prövas, på det sätt som framgår av vad ovan anförts, är enligt utskottets mening förenat med stora fördelar och utskottet vill starkt understryka angelägenheten av att det inom statens sakrevision och Institutet för bekämpande av mutor och bestickning pågående arbetet fullföljes energiskt och målmedvetet. Utskottet förutsätter även, att, sedan dessa frågor blivit föremål för de överväganden, som här förordats, riksdagen får tillfälle att efter en av Kungl. Maj:t lämnad redogörelse ta ståndpunkt till dessa betydelsefulla problem.»

2) av herr *Björkäng*, utan angivet yrkande.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **BRACONIER** (h):

Herr talman! Jag tror inte det finns någon anledning att i denna i och för sig mycket aktuella fråga dra upp någon större debatt. Inom utskottet har

Normer för vad offentliga tjänstemän har att iakttä i sina förbindelser i tjänsten och privat med leverantörer och andra företag

man varit överens om att svensk förvaltning sedan gammalt har åtnjutit anseende för att i stort sett vara fri från korruption. Vi har i allmänhet varit förskonade från de uppseendeväckande korruptionsprocesser som man haft i många andra länder. Vad som inträffat den senaste tiden kan väl näppeligen rubba den traditionella uppfattningen.

Såsom framgår av det tryck som vi har här, har de remissinstanser som är tillfrågade i detta ärende framhållit, att själva strafflagens bestämmelser om vad som skall kallas »muta» eller »otillbörlig belöning» inte är alldeles klara. Det framhölls under den förberedande diskussionen på sina håll i utskottet att det kanske hade varit rimligare att ändra själva lagen och att det ligger något egendomligt i att införa, så att säga vid sidan av lagen, någonting som man skulle kunna kalla en hederskodex för ämbets- och tjänstemän.

Å andra sidan är det väl klart, att man aldrig i en lag av strafflagens natur kan ge en brottskatalog som är så fullständig, att den täcker alla de fall det kan bli fråga om. Det har i en del verk funnits utfärdade regler om vad tjänstemännen har att iakttaga när det gäller entreprenörer. Det förefaller emellertid som om dessa regler är något olikartade, och framför allt har det från tjänstemännens egna organisationer framhållits, vad även riksåklagarämbetet i sitt remissutlåtande gör gällande, att det är av värde att tjänstemännen vet vad de har att rätta sig efter. Det är inte så att strafflagen utesluter varje form av belöning, utan den utesluter vad man kallar otillbörlig belöning.

Omdömena om vad som är att betrakta som otillbörlig belöning kan naturligtvis vara ganska olika. Att herr Nyhage och jag reserverat oss mot utskottets skrivning beror inte på att vi i stort sett är av annan uppfattning än utskottsmajoriteten, utan därpå att des-

sa spörsmål enligt vår mening kan aktualisera en lagändring, om undersökningen ger vid handen att de ifrågasatta reglerna är otillräckliga både som skydd för allmänheten och som skydd för tjänstemännen. Reservanterna har ansett en redogörelse för dessa regler vara av värde för riksdagens bedömande av den aktuella situationen. Riksdagen får därefter besluta om man skall gå vidare och ändra själva lagen eller nöja sig med en hederskodex.

Herr talman! Jag ber att i anslutning till den motivering jag här anfört få yrka bifall till den av herr Nyhage och mig vid detta utlåtande fogade reservationen.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Jag har ingenting att erinra mot utskottets utlåtande. Att jag ändå tagit till orda beror på att jag vill peka på en del följdverkningar som synes bli resultatet av en mycket uppmärksammat mutprocess uppe i Norrland. Det är ju så att domen har fallit, och därom är det ingenting att säga.

Men det förefaller som om de som är fullständigt oskyldiga, tredje man skulle man kunna säga, i det här fallet kommunen och de anställda, här kan komma att drabbas hårdast, såvida inte något undantag göres i den s. k. upphandlingsförordningen. Kommunen, det är en liten jordbrukskommun som ligger fyra à fem mil utanför Sundsvall och har omkring 2 500 invånare, har en enda industri, vars öde helt beror av hur denna upphandlingsförordning kommer att tillämpas. För kommunens del innebär det att, om verket skulle läggas ned, skatteintäkterna kommer att sjunka med mellan 15 och 20 procent, och för de anställda — det är ett nittio-tal arbetare och tjänstemän — ter sig framtiden mycket oviss. Kommunen ligger avlägset till från egentliga industricentra i distriktet, och det kommer

Normer för vad offentliga tjänstemän har att iakttä i sina förbindelser i tjänsten och privat med leverantörer och andra företag

att bli mycket stora svårigheter för de anställda att bo kvar i sin gamla hemkommun och ha sysselsättning på annan ort.

Orsaken till att problemet tagit dessa proportioner är ju främst att företaget icke gärna kan söka sig ny marknad. Praktiskt taget hela produktionen har gått till vägförvaltningen och i någon mån till SJ. Blir det, som jag nyss sade, så att denna upphandlingsförordning strikt kommer att tillämpas, så kan detta få de konsekvenser som jag här i korthet sökt skissera.

Man kan fråga sig om det skulle ha inträtt en dylik situation om det hade gällt en storindustri, som haft staten som sin väsentliga köpare. Jag har med det anförda, herr talman, avsett att peka på de speciella svårigheter som kan bli följden för denna lilla landsortskommun, i den händelse inget göres åt saken, och hoppas att sakrevisionen även tittar på detta avsnitt. Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HÅSTAD (h):

Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att polemisera mot utskottet utan snarare för att uttala min tacksamhet mot detsamma för dess välvilliga behandling av min motion.

Jag kanske såsom en anledning till att jag väckte denna motion kan ange, att jag redan i våras i en interpellationsdebatt framförde just dessa synpunkter i fråga om en moralkodex, som nu diskuteras i motionen och som, såvitt jag kunnat finna, vunnit en tämligen allmän anslutning bland de hörda myndigheterna. Innan jag väckte motionen i julas vände jag mig till sakrevisionens ordförande generaldirektör Wilhelm Björck, för att höra hur långt man inom revisionen hunnit med det arbete som behövdes för att fabricera en moralkodex av detta slag. Efter över-

läggningar med parter och andra intresserade och efter de uppgifter jag fick av sakrevisionens ordförande, att man egentligen inte börjat med saken och att man väntade att det snarast skulle ta något år eller så innan denna uppgift kunde bli slutförd, och med hänsyn till sakens stora vikt ansåg jag mig böra aktualisera frågan genom en riksdagsmotion. Som framgår av motionen och delvis av utskottsutlåtandet samt av herr Braconiers anförande finns det åtskilligt på denna punkt som behöver klargöras.

Motionen har inte — i varje fall inte i sin kläm — gått så långt att den velat ta upp frågan om förhållandet mellan statstjänare, offentliga ämbets- och tjänstemän, å den ena sidan, och enskilda å den andra i hela dess vidd. Jag vill endast understryka vad herr Braconier nyss yttrade om att själva den lagliga regleringen av brottet »bestickning» är mycket oklar och nog kan tarva en utredning i och för sig. Jag har ingen anledning att här diskutera de domar som fälltts hittills, men åtminstone i ett av dessa fall — det har inte samband med processen i Sundsvall — kan man uttala en viss förvåning över den ståndpunkt domstolen intagit. Jag gick igenom handlingarna i målet fullständigt och tyckte då närmast, att domen var mild.

Sedan har vi också gränsdragningen mellan vad som är »tillbörligt» och »otillbörligt» i fråga om förhållandet mellan offentliga tjänstemän och enskilda, samt ytterligare, för det tredje, vilket jag inte berört i klämman men väl i motionen i övrigt, vad man i Amerika kallar Conflict of interest, d. v. s. obehörigt sammanfallande intressen hos dem som har att träffa beslut. Ett faktum är att just det problemet i Amerika ägnas kanske lika stor uppmärksamhet som frågan om korruption i den ena eller den andra formen. Jag hade tillfälle att ägna ett visst intresse

**Normer för vad offentliga tjänstemän har att iaktta i sina förbindelser i tjänsten
och privat med leverantörer och andra företag**

åt dessa frågor när jag för några år sedan gjorde en studiefärd i Amerika och satt på kongressen under halvannan månad samt lyssnade till undersökningar, som man i kongressutskotten gör när det gäller frågan om renlighet i förvaltningen, s. k. »investigations», som är oerhört hänsynslösa ur svensk synpunkt på grund av den rätt att höra vittnen på ed, som man samtidigt äger praktisera i de amerikanska utskotten. Jag kanske bara, utan att bli långrandig på något sätt, kan nämna ett eller ett par exempel på hur sträng man är i sina krav i Amerika. Det republikanska partiets ordförande Guy Gabrielson — antagligen svenskättling — var ordförande i ett företag, vilket sedan gammalt hade ett statslån som beviljats under depressionen. Detta var under Trumans tid. Han gick då på bolagets vägnar och efter styrelsens beslut in till den statliga myndigheten med begäran om lättnad allenast i fråga om amorteringstiden. Det framkallade en fullkomlig storm i Amerika att en amerikan, som var så fast engagerad i politiken, över huvud taget skulle kunna våga att göra en framställning om en favör, inte åt honom personligen utan åt det företag vars direktör han var. Det republikanska partiets senatorer, åtminstone en majoritet av dem, krävde då att han omedelbart skulle avgå. Han vägrade men blev inte återvald vid nästa val. Det demokratiska partiets ordförande var utsatt för en liknande affär. Han hade hänvisat en industriman från sin egen delstat, Missouri, till en viss statlig myndighet och bara ringt upp denna och sagt, att ni får besök av den och den, som önskar framföra det och det önskemålet. Att det demokratiska partiets ordförande kunde på detta sätt å en annans vägnar vända sig till myndigheten betraktades också som otillbörligt. Visserligen protesterade Truman mot detta, men även denne ordförande måste avgå. Vi tycker för vår

del att detta är mycket hårt, kanske rent av obilligt, men jag har velat nämna det som exempel på hur långt man i Amerika anser sig skyldig att gå i stränghet för att försäkra sig om förvaltningens renhet.

Man hade i Amerika nyligen en affär, där en biträdande försvarsminister måste avgå, därför att hans hustru hade fått ett leveranskontrakt till det departement, där maken var tjänsteman — och utan att han själv på något sätt hade bidragit till utgången av ärendet. Han tvingades av Eisenhower och oppositionen att avgå.

Jag har velat nämna detta som exempel på hur angelägen man i Förenta staterna är att tillse att förvaltningen bäres upp av hög moral. Det är möjligt, eller rättare sagt ganska troligt, att man i Amerika har tvingats till dessa drastiska motåtgärder med hänsyn till de korruptiva förhållanden som tidigare rått där, men något av intresse har exemplen även för vårt land.

Även när det gäller mutor och bestickning är lagstiftningen i Amerika oändligt mycket hårdare än i Sverige. Jag läste nyligen om ett fall, där borgmästaren i Portland hade häktats, därför att han hade tagit emot 500 dollar av transportarbetarnas organisation, och han hotades därför av ett fängelsestraff på femton år.

Jag skall nöja mig med detta och uttalar i övrigt min glädje över att utskottet så pass enhälligt som skett har givit sin anslutning till de tankar jag utvecklat i min motion, till vilken jag har hämtat mina förebilder utifrån. Det finns exempel att hämta också från andra länder, men jag har inte haft tillfälle att studera dem på samma sätt som jag gjort med exemplen från Amerika.

Nu återstår bara en liten fråga, nämligen den huruvida den eventuella moralkodex, som sakkrevisionen håller på att förhandla med olika myndigheter och organisationer om, skall utfärdas av

Normer för vad offentliga tjänstemän har att iaktta i sina förbindelser i tjänsten och privat med leverantörer och andra företag

regeringen eller av myndigheterna var för sig, eller om den skall på något sätt underställas riksdagen. Om jag har förstått utskottets utlåtande rätt, så anser man i utskottet att det senare är onödigt. Naturligtvis kan man rent formellt säga, att då en moralkodex av detta slag inte har lags karaktär och lags valör, finns det ingen anledning att behandla den på samma sätt som en lagstiftning. Men såvitt jag förstår finns det andra vägar att gå fram på i sådana här fall. Man kan sålunda låta riksdagen yttra sig över moralkodexen, innan den utfärdas. Systemet med sådant yttrande är ju mycket vanligt när det gäller lagutskotten. Vi får yttra oss om byggnadsstadgan och en mängd andra stadgor osv. Vi fattar inga beslut i frågorna utan avger endast yttranden, som kan vara till ledning, när Konungen utnyttjar sin författningsenliga rätt enligt § 89 R. F. Det kan inte vara något hinder att förfara på samma sätt i detta fall. Tvärtom synes det mig vara utomordentligt viktigt och värdefullt att riksdagen kräver att så skall ske, ty om någon myndighet skall så att säga ha ansvaret för den allmänna samhällsmoralen i dessa stycken, så måste det vara riksdagen. Detta är en fråga, som i eminent hög grad sammanhänger just med riksdagens kontrolluppgifter, och det är framför allt ur den synpunkten jag tycker det hade varit naturligt att beredningsutskottet anslutit sig till den uppfattning, som nu endast har kommit till uttryck i reservationen.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Vi har i utskottet lyssnat till en föredragning av den man i sakrevisionen, som närmast är ansvarig för utredningen av vilka normer som skall gälla för ämbetsmännen vid upphandlingar för det allmänna. Vid denna

föredragning fick vi en mycket bestämd känsla av att man kommer att gå förståndigt till väga vid utarbetandet av dessa regler. Bland annat har man varit inne på tanken att begränsa den grupp av tjänstemän, som skulle beröras av bestämmelserna. Reglerna skall med andra ord inte tillämpas för alla. Vidare fick vi veta vilka slag av favörer man speciellt skall ha sin uppmärksamhet riktad mot, och det har också föreslagits en värdegräns, under vilken ingripanden inte skulle göras.

Resonemang rörande hela detta problemkomplex skall föras mellan sakrevisionen och representanter för olika organisationer jämte Institutet för bekämpande av mutor och bestickning, och när överenskommelse träffats om bestämmelsernas utformning, skall även kommunerna underrättas härom. Då får vi regler, som kan accepteras av alla.

Reservanterna har emellertid krävt att frågan också skall av Kungl. Maj:t redovisas för riksdagen och att vi här skulle yttra oss över densamma. Den tanken är inte framförd i motionen utan har kommit till senare. Men nu är det så att sakrevisionen varje år till Kungl. Maj:t avger en årsberättelse, vilken bland annat tillställs statsrevisorerna och statsutskottets ledamöter, och däri kommer givetvis även denna fråga att redovisas. Man har också från sakrevisionens sida framhållit att denna fråga är så omfattande att man har för avsikt att i skrivelse till Kungl. Maj:t meddela vad som åtgjorts i saken. För vår del tycker vi att det är tillräckligt. Det är riktigt att inte blanda oss i det administrativa på det sättet, när vi nu har fått mer än vad motionären krävde. Han krävde närmast att man med det snaraste skulle vidta om inte annat så dock provisoriska åtgärder. Vi har fått en redogörelse som vi tycker borgar för att man gör så mycket som det är möjligt att göra. Vi tycker att riksdagen kan låta sig nöja med detta och med

att ta del av den redovisning, som inflyter i årsberättelsen från sakrevisionen.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! När utskottets ordförande, fru Eriksson i Stockholm, säger att den föredragning som vi hade i utskottet visar att utredarna tänkt gå förnuftigt till väga, så förhåller det sig ju så att vi alla appellerar till sunda förnuftet. Men man har mycket olika meningar om vad som är förnuftigt — det må sedan gälla konstverk, som man tycker borde kastas i sjön, eller annat, och det gäller nästan allt som vi diskuterar här.

Denna fråga är dock komplicerad. Man skulle kunna nöja sig med lagen, om alla hade samma uppfattning om vad som är en otillbörlig belöning — i sådant fall hade vi inte haft något problem. Här är det i själva verket fråga om komplement till strafflagen, och därför har vi reservanter ansett det värdefullt att riksdagen får yttra sig. Jag anser som sagt att det varit värdefullt för den kommande diskussionen i denna fråga, som ingalunda är betydelselös, att riksdagen hade framfört sin åsikt.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten föga reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion om skyndsamt utredning angående åtgärder mot spritmissbruk i samband med jakt.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14

Det statliga utredningstrycket

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckt motion angående prövning av frågan om förbilligande, modernisering och större spridning av det statliga utredningstrycket.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! I den motion som jag har väckt men som från utskottets sida inte ansetts böra föranleda någon riksdagens åtgärd har jag intresserat mig för frågan, om man kunde få en större spridning av exempelvis utredningsbetänkanden via de statsunderstödda studieförbunden.

I utskottsutlåtandet meddelas bland annat att vissa rabatter kan erhållas, dock icke vid köp genom Nordiska bokhandeln, som i regel distribuerar dessa betänkanden. I utlåtandet heter det även: »Föreningar och sammanslutningar kan dock vid direkt hänvändelse till vederbörande departement inköpa ett större antal av ett betänkande eller en sammanfattning till 40 % rabatt. Dessa exemplar får dock icke återförsäljas till enskilda medlemmar av sammanslutningen.»

Kunskapen om denna möjlighet till rabatt, som alltså skulle gynna många intressen — de flesta människor är ju medlemmar i någon förening — tror jag för min del är mycket litet spridd. Jag skulle därför gärna ha velat att utskottet rekommenderat, att något meddelande tillställdes studieförbund och organisationer om möjligheten att erhålla denna väsentliga rabatt på 40 %. Detta vore en åtgärd som skulle kunna innebära ökad spridning av dessa betänkanden.

I övrigt, herr talman, anser jag mig inte behöva ta upp tiden med ytterligare diskussion i detta ämne.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 15

Förlag och bokhandel för det offentliga trycket

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckt motion om inrättande av ett förlag och en bokhandel för det statliga, kommunala och internationella trycket.

I en inom andra kammaren väckt, till allmänna beredningsutskottet hänvisad motion, II: 120, hade fru *Thorsson* hemställt, att riksdagen måtte genom skrivelse till Konungen anhålla om en utredning angående inrättande av ett **förlag och en bokhandel** för det statliga, kommunala och internationella trycket.

Utskottet hemställde, att motion II: 120 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Fru **THORSSON** (s):

Herr talman! Med anknytning till vad allmänna beredningsutskottets ärade fru ordförande yttrade i onsdags om de friska tag, som kunde anses karakterisera en motionär i denna kammare, som dristar sig att begära ett direkt riksdagsbeslut i ett ärende, vill jag i all stillhet erinra om att den motion som nu diskuterats, nr 120, inte ådagalagt fullt så friska tag. I motionen hemställs om »en utredning angående inrättande av ett förlag och en bokhandel för det statliga, kommunala och internationella trycket». Utskottet hänvisar i sitt avstyrkande utlåtande till att frågan om inrättande av ett statligt bokförlag för kort tid sedan prövades av en offentlig utredning.

Nu förhåller det sig så att bokutredningen, som arbetade med sitt uppdrag åren 1948—1952, i enlighet med sina direktiv hade att granska frågan från andra synpunkter än dem som aktualiserats i den motion, vars öde vi nu diskuterar. I direktiven till bokutredningen framhöll chefen för ecklesiastikdepartemen-

tet: »De sakkunnigas huvuduppgift blir således att utreda, vilka åtgärder som från det allmännas sida böra vidtagas för att såsom ett led i den eftersträlvade kulturella upprustningen göra värdefull litteratur tillgänglig för alla svenska hem.»

Herr talman! Vi bör väl i denna kammare vara överens om att det offentliga trycket utgör värdefull litteratur och också om att en större spridning av det officiella trycket i och för sig skulle vara ett led i den eftersträlvade kulturella upprustningen. Men chefen för ecklesiastikdepartementet sade några rader längre ned i direktiven, att även frågan om det officiella trycket torde böra förbigås av de sakkunniga, och av den anledningen har bokutredningen stannat vid ett allmänt uttalande på denna punkt, som också citeras av utskottet, nämligen att en allmän samordning av statens officiella publiceringsverksamhet däremot syntes utredningen av vissa skäl både önskvärd och nödvändig.

Hur denna allmänna samordning lämpligast skall ske borde enligt motionen undersökas av en utredning. I bokutredningens uppfattning om samordningen av det officiella trycket som både önskvärd och nödvändig instämmer man ju gärna, när man något litet har granskat de många vägar, på vilka den allmänintresserade medborgaren måste leta sig fram till det tryck, som nu publiceras av stat och kommuner samt av internationella och andra officiella organisationer på många håll utanför våra gränser. Även länder så fria från socialistiska betraktelsesätt som Förenta staterna och Storbritannien har insett, att det är ett allmänt medborgerligt intresse att få det officiella trycket så rationellt ordnat som möjligt. Jag behöver väl knappast i denna kammare exemplifiera, hur fjärran vi i Sverige är från ett sådant rationellt spridningssätt, som alltså bokutredningen för fem år sedan betecknade som både önskvärdt och nödvändigt. Hur det praktiskt skall ordnas, därom borde

Förlag och bokhandel för det offentliga trycket

ju en utredning kunna ge besked, men det kan väl principiellt sägas, att det liksom i Förenta staterna och i Storbritannien borde i Sverige finnas åtminstone ett ställe, som erbjöde en fullständig översyn av detta officiella tryck.

Allmänna beredningsutskottet stöder sin relativt välvilliga skrivning och sitt avstyrkande på en förmodan, att ekonomiska skäl skulle tala mot den väg till samordning av det officiella trycket, som motionen främst pekar på. Vilket det ekonomiska utbytet skulle bli av en sådan verksamhet i vårt land, som det här är fråga om, kan inte bedömas enbart på grundval av den utredning som har presenterats av motsvarande verksamhet i Storbritannien, nämligen av Her Majesty's Stationery Office. Just detta om det ekonomiska utbytet av en sådan verksamhet i Sverige är ju en av de frågeställningar, som utredningen skulle klarlägga. Kunde man finna former, varigenom vi i ett förlag och en bokhandel förenade Her Majesty's Stationery Office's förebildliga verksamhet i fråga om spridning av det officiella trycket med ett gott samarbete med bokhandelsvärlden i övrigt rörande detta tryck, skulle servicen på detta område förbättras avsevärt jämfört med de nuvarande förhållandena.

Herr talman! Om saken är betydelsefull — och det verkar som om utskottet ändå tycker det — och om läget för närvarande inte är tillfredsställande — och det verkar som om utskottet är ense med motionären om det — varför då inte sätta sig ned och fundera på hur det skall göras bättre än för närvarande? Om den väg, som motionen anvisar, inte förefaller utskottet lämplig, varför inte då tillstyrka en utredning, som enligt svensk praxis ju blir förutsättningslös, för att finna en lämpligare väg?

Jag ber, herr talman, eftersom det tyvärr inte finns någon reservation till utskottets utlåtande, att med vad jag nu sagt få yrka bifall till motionen nr 120.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det är en förtjusande motivering för en utredning detta, att man inte vet någonting. Vi skulle naturligtvis kunna utreda vad som helst, men det ligger väl förnuft i att försöka hejda utredningar, som det inte går att finna någon annan hållbar motivering för än att det finns missförhållanden, som man tror skulle kunna avskaffas.

I motionen föreslås ett statligt bokförlag och en statlig bokhandel. Denna fråga har varit uppe i bokutredningen. I motionens motivering påpekas, att en statlig bokhandel finns i England, men om denna engelska bokhandel vet vi, att den går med en ordentlig förlust, trots att den inte har den konkurrens i den privata bokhandeln, som en liknande inrättning skulle ha här i Sverige. Bokhandeln i Sverige ligger på ett ovanligt högt plan. Jag vet inte om jag har rätt, men jag tror att den inte har sin motsvarighet någonstans i världen. Det är relativt lätt att via bokhandeln få vilket tryck man vill. Med de marginaler som nu råder — statskontoret har ju intygat, att marginalerna är relativt pressade — vore det säkert svårt att driva ett statligt bokförlag och dessutom göra trycket billigare och distributionen bättre.

Vi har inte i utskottet funnit, att vi kunde knyta några förhoppningar till en dylik förändring. Därför tyckte vi inte, att vi hade rätt att begära en utredning, och med den motiveringen har vi också avstyrkt motionen. Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kamraren utskottets hemställan.

§ 16

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts pro-

Fångvårdsanstalt i Ulriksfors, m. m.

position angående godkännande av Sveriges anslutning till stadgan för det internationella atomenergiorganet.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17**Fångvårdsanstalt i Ulriksfors, m. m.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fångvårdsanstalt i Ulriksfors, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 77 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för den 1 februari 1957, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtalsbestämmelser om förvärv av en fabriksanläggning i Ulriksfors av det innehåll, som angivits i statsrådsprotokollet, dels ock godkänna det förslag att i Ulriksfors inrätta en fångvårdsanstalt, som föredragande departementschefen framlagt.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Huss* och *Sunne* (I: 411) och den andra inom andra kammaren av herr *Hamrin* i Jönköping *m. fl.* (II: 526), hade hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 77 måtte dels bifalla Kungl. Maj:ts hemställan om bemyndigande att godkänna avtalsbestämmelser om förvärv av fabriksanläggningen i Ulriksfors, dels ock, med avslag på det förslag att i Ulriksfors inrätta en fångvårdsanstalt, som departementschefen framlagt,

a) besluta att i Ulriksfors skulle anordnas en fångvårdskoloni för 50 intagna till en kostnad av högst 1 825 000 kronor;

b) besluta att skillnaden mellan det av departementschefen angivna beloppet, 2 625 000 kronor, och ovan angivna belopp, 1 825 000 kronor, eller 800 000 kronor, måtte få av Kungl. Maj:t ställas

till fångvårdsstyrelsens förfogande för anskaffande av välbelägna fångvårdsanstalter; samt

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att av de belopp, som i statsverkspropositionen beräknats för Ulriksforsanstalten under fångvårdsanstalternas avlönings-, omkostnads- och utrustningsanslag, ställa ej erforderliga delar för en mindre Ulriksforsanstalt till fångvårdsstyrelsens förfogande för under b) avsedda fångvårdsanstalter.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtalsbestämmelser om förvärv av fabriksanläggningen i Ulriksfors av det innehåll som i statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för den 1 februari 1957 angivits;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 411 och II: 526 godkänna det förslag att i Ulriksfors inrätta en fångvårdsanstalt, som departementschefen i statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för den 1 februari 1957 framlagt.

Reservation hade avgivits av fröken *Elmén*, som ansett att utskottet bort under II. hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 411 och II: 526,

a) besluta att i Ulriksfors skulle anordnas en fångvårdskoloni för 50 intagna till en kostnad av högst 1 825 000 kronor;

b) besluta att skillnaden mellan det av departementschefen angivna beloppet, 2 625 000 kronor, och det av utskottet angivna beloppet, 1 825 000 kronor, eller 800 000 kronor måtte få av Kungl. Maj:t ställas till fångvårdsstyrelsens förfogande för anskaffande av välbelägna fångvårdsanstalter;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att av de belopp, som i statsverkspropositionen beräknats för Ulriksforsanstalten under

fångvårdsanstalternas avlönings-, omkostnads- och utrustningsanslag, ställa ej erforderliga delar för en mindre Ulriksforsanstalt till fångvårdsstyrelsens förfogande för under b) avsedda fångvårdsanstalter.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Det kan förefalla egendomligt att i det beträngda läge, vari fångvården befinner sig med överbeläggning på olika anstalter, i en reservation påyrka en begränsning av antalet platser på Ulriksfors. Det kanske synes ändå mera egendomligt, när man också vet, att de byggnader man här går att förvärva är av utomordentligt god kvalitet, där man kan få lokaler som är bra och som ligger nära ett välordnat samhälle och i en vacker trakt.

Men frågan är, om man skall anlägga fångvårdssynpunkter eller övervägande arbetsmarknadspolitiska synpunkter på denna fråga. Lokalerna har ju varit i användning för en textilindustri, som har lagts ned, och man är naturligtvis angelägen att få användning för lokalerna och sysselsättning för dem som varit sysselsatta i industrien. Å andra sidan gäller det för fångvården att få nya platser men samtidigt att man ser till att vårdsynpunkterna blir beaktade.

Nu vill man för framtiden bygga ut Ulriksfors med 132 platser, men förhållandet är det, att inom den norra anstaltsgruppen är behovet av ökat platsantal inte stort. Remissyttrandena går emot varandra. Såväl statskontoret som fångvårdsstyrelsen har ju tvekat om lämpligheten att utöka den norra anstaltsgruppen och ansett, att man i stället bör bygga ut den södra anstaltsgruppen. Vi har ju antagit en räjongplan, som går ut på att man skall ha vissa räjonger och inom dessa räjonger skall man rekrytera klientelet. Den huvudsakliga motiveringen därför är, att man skall se till att en fånge inte kommer

Fångvårdsanstalt i Ulriksfors, m. m.

alltför långt bort ifrån anhöriga och familj, så att man bryter kontakterna, detta med hänsyn till återanpassningen i samhället.

Det är en fråga till som här aktualiseras, nämligen de dyrbara fångtransporterna, som varje år diskuteras i tredje avdelningen. Hur skall man kunna nedbringa kostnaderna för fångtransporterna?

Det blir alltså två olika sociala synpunkter, som här kommer att stå emot varandra dels arbetsmarknadspolitiska synpunkter, de lokala intressena, och dels fångvårdsintressena.

I reservationen vill man, att man för framtiden skall bygga ut Ulriksfors med 50 platser och de medel man får över, vilka beräknas bli cirka 800 000 kronor, skulle användas för att bygga ut platser i södra och mellersta Sverige, där det enligt fångvårdsstyrelsen finns möjligheter att bygga ut lika snabbt som vid Ulriksfors. Vad som är det viktiga och väsentliga är naturligtvis snabbheten, att man snabbt får fram nya platser.

Jag vet, herr talman, att jag står som ensam reservant i denna fråga, men jag anser den vara så viktig, att vi inte får låta de arbetsmarknadspolitiska synpunkterna överväga. Jag minns hur det var i fjol, när det gällde förläggning av mentalsjukhuset till Bollnäs eller till Gävle. Då lät man de arbetsmarknadspolitiska synpunkterna överväga och gav avkall på de rent medicinska synpunkterna. Här gäller det principerna för den framtida fångvården. Jag är rädd för att man kan komma att förlägga anstalterna slumpartat och därmed bryta räjongplanerna och planeringen för fångvårdens utbyggnad. Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

Innan jag lämnar talarstolen skulle jag vilja säga, att om man nu här bryter räjongplanen, blir man antagligen nödsakad att ta en del klientel söderifrån. Då kanske man bör uppmärksam-

Fångvårdsanstalt i Ulriksfors, m. m.

ma, att det finns en hel del ungarlar bland fångklientelet, en del som inte har några förankringar, som är rotlösa. För dem kan det kanske vara värdefullt att komma upp till en omgivning som denna. Man bör nog lägga an på att av dem som man tar längre ifrån och ifrån storstäderna välja ut sådana, som inte har några förankringar, t. ex. ungarlar, för vilka det kanske kan vara lämpligt att komma ifrån storstadens djungel till den miljö man har uppe i Ulriksfors.

Jag ber som sagt att få yrka bifall till reservationen.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Då utskottet gått att pröva detta ärende, har vi varit mycket angelägna om att sätta oss in i de verkliga förhållandena, framför allt därför att fångvårdsstyrelsen och den byggnadskommitté som utreder dessa frågor, inte varit fullt eniga. Vi har därför låtit kalla in till avdelningen representanter för dessa bägge parter, som fått lägga fram sina olika synpunkter. I valet mellan de olika synpunkter, som därvid framkom, har utskottet enhälligt, med undantag för fröken Elmén, stannat för att biträda det förslag som fångvårdens byggnadskommitté framlagt. Detta har självklart skett ur olika synpunkter, framför allt har vårdsynpunkten för detta klientel, som man måste ta hand om inom fångvården, varit avgörande. Det saknas ju förfärligt många platser inom fångvården, och här gavs det tillfälle, där man möt en mycket billig penning kunde skaffa 132 nya platser för detta ändamål.

Ulriksfors har ju varit ett industrisambälle, men industrien där har måst slå igen på grund av olika förhållanden. Här var prima byggnader, dels en fabriksbyggnad i mycket gott skick och dels en hel del bostäder som också var utmärkta, och man fann därför att här var en möjlighet att bereda platser ganska billigt.

Det förslag, som utskottet har gått in för, stannar alltså vid en kostnad av ungefär 20 000 kronor per plats, om det anordnas såsom Kungl. Maj:t föreslagit, under det att det förslag fröken Elmén förordar kostar inte mindre än 36 000 kronor per vårdplats. Det är självklart att man under sådana omständigheter inte kunnat vara med om detta dyrare förslag. Det är inte alls uteslutande ur arbetsmarknadssynpunkt som utskottet gått på denna linje utan framför allt därför att det var en utmärkt bra anordning ur fångvårdssynpunkt. Till relativt billiga priser får man dessa lokaler. Byggnadskommittén hade förordat detta, och vi fann det synnerligen angeläget att det kunde realiseras på detta sätt.

Att det sedan kan bli litet lång väg för transporter är vi fullt på det klara med, och det har vi betonat. Men vi har också uttalat i utskottsutlåtandet att vi vill ha till stånd en översyn av hela detta system med fångtransporter. Särskilt i de fall då det nu skall vara två förare med varje fånge har vi ifrågasatt om det verkligen skall vara erforderligt.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken ELMÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Rubbestad talar om kostnaderna, och det är klart att per plats blir investeringarna mindre i Ulriksfors än längre söderut. Men vi kommer inte ifrån driftkostnaderna, kostnaderna för transporter. Herr Rubbestad säger att man begärt en översyn av kostnaderna för fångtransporterna. Ju längre transporter blir, desto nödvändigare blir det naturligtvis med två förare för var och en som man transporterar. Det är lättare på kortare avstånd att ha en vaktkonstapel i stället för två.

Det är inte bara fångvårdsstyrelsen som här gått emot detta, utan en myndighet, som herr Rubbestad annars brukar fästa stort avseende vid, nämligen

statskontoret, har också uttryckt en viss tveksamhet i sitt remissyttrande, och inom fångvårdens byggnadskommitté var det nog också delade uppfattningar om en viss tveksamhet på denna punkt.

Herr JONSSON i Strömsund (s):

Herr talman! Alldenstund Ulriksfors ligger i min hemkommun har jag ansett att jag skulle säga några ord i detta sammanhang. Det är ju för all del rätt vanligt, när det gäller planer på en fångvårdsanläggning någonstans i landet, att representanter för de lokala organen kommer och protesterar; det är många gånger allt annat än begärliga saker.

Nu är det emellertid så att vi i Norrland kanske är mindre bortskämda, och vi är därför glada åt allting som vi kan få till våra områden. Vi har också från kommunalt håll helhjärtat accepterat tanken på att det skulle förläggas en fångvårdsanstalt till dessa fabrikslokaler.

Däremot har jag inte fått den uppfattningen vid de tillfällen jag haft att följa byggnadskommitténs utredningar, att man har fäst något större avseende vid de arbetsmarknadsmässiga förhållandena. Vid alla de resonemang vi har fört om detta har de kommitterade poängterat att deras uppgifter givetvis var att på det lämpligaste sättet lösa frågan ur ren fångvårdssynpunkt. Vi har aldrig från kommunalt håll kunnat tänka att de som vi tycker naturligtvis rätt starka arbetsmarknadsmässiga skälen på något sätt skulle kunna bli avgörande för detta. Jag har som sagt den uppfattningen att varken kommittén eller statsutskottet har fastnat för denna synpunkt.

Det är väl ändå ganska uppenbart, att när man har en nybyggd anläggning av Ulriksfors' karaktär, som ligger ungefär i Sveriges mitt och kan ställas till förfogande för detta ändamål, har man

Fångvårdsanstalt i Ulriksfors, m. m.

möjlighet på grund av de stora lokalerna att ta itu med en annan sysselsättning. Det är ju meningen att här skall bli fabrikation av monteringsfärdiga trähus. Jag förutsätter att det skulle vara ganska otänkbart att staten vid ett nybygge av en fångvårdsanstalt skulle kunna bygga sådana lokaler. Råvaran för denna tillverkning finns ju där uppe, och ur den synpunkten är det, såvitt man kan bedöma, mycket lämpligt att utnyttja Ulriksfors.

Det är klart att Ulriksfors ligger mycket avlägset, men vi i Norrland är vana att färdas långa vägar, och anstalten är ju ändå avsedd för den norra räjungen. Jag tror inte att konsekvenserna ur kostnadssynpunkt skulle bli så farliga som man velat göra gällande. Fångvårdsstyrelsen har i sitt yttrande utgått ifrån att praktiskt taget hela klientelet vid Ulriksfors skulle rekryteras från Långholmen och Härlanda. Det är naturligtvis glädjande att Norrland har så liten brottslighet, men det kommer ändå en hel del interner från de norrländska områdena, och fångvårdsstyrelsens beräkningar i detta fall kan därför inte hålla streck.

Härutöver må det tillåtas mig — även om det kanske är något ovidkommande och i någon mån betingat av lokalpatriotiska skäl — att säga några ord i anledning av den passus i fångvårdsstyrelsens yttrande, där man framhåller att det knappast kan råda något tvivel om att en förflyttning till Ulriksfors kommer att uppfattas som en deportation och att fångarna därför kommer att söka dra sig ur förvisningen genom rymning.

Man konstruerar från denna utgångspunkt fram ett antagande, att det på grund av dessa rymningsrisker skulle bli fråga om en onormalt stark bevakning vid denna anstalt, och så säger man, att det kan vara tvivelaktigt om det går att rekrytera denna personal på frivillighetens väg med någorlunda kompetenta sökande. Att gå nattlig be-

Förlängd motionstid — Interpellation ang. nedläggande av driften vid Törefors, m. m.

vakning i 35 graders kyla kommer för många att te sig föga tilltalande.

Detta är alltså fångvårdsstyrelsens uppfattning om förhållandena i Norrland, och det må givetvis vara den tillåtet att ha denna mening. Jag är dock för min del glad över att statsutskottet har sett något annorlunda på saken och haft en riktigare åsikt om de förhållandena, som kan råda i Ulriksfors. Själv har jag kommit till den uppfattningen, att detta är en billig lösning, en av de billigaste man kan åstadkomma. Man kommer ganska fort att ha ombyggnadsarbetet färdigt, och man får placera fångarna där. Bägge sakerna får anses vara av stort värde i nuvarande situation. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 18

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i visst fall av allmänna arvsfonden tillfallen kvarlåtenskap, och

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter; samt

bevillningsutskottets betänkande nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om restitution av skatt å hensin, som användes vid drift av skördetröskor.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkande hemställt.

§ 19**Förlängd motionstid**

Herr **ANDRE VICE TALMANNEN**, som på begäran erhöll ordet, yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 146 måtte med hänsyn till ärendets omfattning utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter femton dagar från propositionens avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

§ 20**Interpellation ang. nedläggande av driften vid Törefors, m. m.**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **LÖFROTH** (fp), som anförde:

Herr talman! Samtidigt som Kungl. Maj:t framlade proposition nr 117 angående Aktiebolaget Statens skogsindustriers skiljande från domänverket för att direkt underställas Kungl. Maj:t och närmast sortera under handelsdepartementet kunde i tidningarna i övre Norrland läsas, att några Assi-företag i Norrbotten var i farozonen. Tidningarna kunde nämligen omtala, att några av bolaget tillhöriga mindre anläggningar, däribland Törefors som inköptes för ett par år sedan, stod inför den mörka utsikten att nedläggas. I propositionen anges emellertid icke något om en eventuell sågverksdöd, än mindre vilken eller vilka anläggningar, som skulle komma i fråga vid en dylik rationalisering från bolagets sida.

När sågverksdriften för fyra à fem år sedan hotades med total nedläggelse på grund av dålig råvaruförsörjning framkom förslag, att AB Statens skogsindustrier skulle övertaga Törefors AB och fortsätta sågverksrörelsen och wall-

Interpellation ang. uppförandet av bron i Svanesund, m. m.

boardfabriken. I maj 1953 tillsattes också en kungl. utredning med landshövding Folke Thunborg som ordförande. I sina tre betänkanden, avgivna 1953 och 1954, föreslog kommittén, att Assi skulle bemyndigas inköpa Törefors AB för 850 000 kronor. Detta vann också regeringens och riksdagens gillande. Utredningskommittén ansåg vidare, att i samband med en upprustning av sågverksrörelsen även wallboardfabriken skulle moderniseras eller ny sådan uppföras, eventuellt annan industri som Assi fann lämpligt uppföra.

Den vid övertagande av Törefors befintliga wallboardfabriken har skrotats ned, och bolagets verksamhet i Törefors är begränsad till den egentliga sågverksrörelsen, som drives betydligt reducerad och med en minskad arbetsstyrka. Det sågade virket fraktas å lastbilar den 4 mil långa vägen till Karlsborgs bruk, där det upplägges.

Töre kommun, inom vilken Törefors är beläget, har alltid haft att brottas med hårda ekonomiska problem och med besvärliga sysselsättningsfrågor. Under senare år har försörjningsläget ytterligare försämrats. År 1955 fick dock kommunen och dess styrande nytt mod och såg med en viss tillförsikt på framtiden, då AB Statens skogsindustrier övertog sågverket i Törefors, en tillförsikt som den s. k. töreutredningen och länsstyrelsen i Norrbottens län också hyste.

I juni 1956 gjorde länsstyrelsen i samråd med ledningen för Töre kommun och länsarbetsnämnden en ny framstöt till Kungl. Maj:t med anhängan att AB Statens skogsindustrier snarast måtte vidtaga lämpliga åtgärder att utvidga driften vid Törefors. Den 10 januari 1957 fick länsstyrelsen ett klart men negativt besked, att framställningen i juni 1956 icke föranleder någon vidare åtgärd. Enligt min mening bör en kommande utredning rörande AB Statens skogsindustriers framtida ställning, vilken utredning jag förutsätter kom-

mer till stånd, fästa största möjliga beaktande vid de synpunkter i fråga om en industriell verksamhet i Törefors, vilka bl. a. länsstyrelsen i Norrbottens län framfört.

Även om de människor, som bygger och bor inom Töre kommun, vill hoppas att sista ordet ännu icke sagts i den aktuella Törefors-frågan, råder dock en berättigad oro över det ovissa tillståndet, som vilar över kommunen. Ett klart besked — antingen det ena eller det andra — från statsmakternas sida är därför mycket påkallat.

Med stöd av vad jag här anfört hemställes om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande frågor:

1. Är herr statsrådet i tillfälle meddela, om AB Statens skogsindustrier har för avsikt att inom närmaste tiden helt nedlägga driften vid Törefors, eller kommer tidigare planerad upprustning av sågverket att verkställas?

2. Planeras från Kungl. Maj:ts sida annan industriverksamhet inom Töre kommun för att därmed kunna minska på sysselsättningsproblemen, som så hårt drabbat denna kommun?

Denna anhållan bordlades.

§ 21**Interpellation ang. uppförandet av bron i Svanesund, m. m.**

Ordet lämnades på begäran till

Herr JOHANSSON i Torp (s), som yttrade:

Herr talman! Under 1930-talet uppkom fråga att ersätta färjan i Svanesund, mellan Orust och fastlandet, med bro. Efter flera års utredningar dömde länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län år 1943 företaget till utförande. Länsstyrelsens utslag överklagades av klagande utanför Orust, vilka ville ha förlagt bron till grannön Tjörn, vid Stenungsund på fastlandet. Efter nya och

Interpellation ang. uppförandet av bron i Svanesund, m. m.

långa utredningar avgjorde Kungl. Maj:t saken så, att det ansågs föreligga behov av bro både i Svanesund och vid Stenungsund. Kungl. Maj:t förklarade sig vilja sedermera, efter anmälan av kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, bestämma den turordning i vilken företagen skulle utföras.

Återigen blev det årslånga utredningar, nu för att bestämma turordningen. År 1954, ca 16 år efter det brofrågan först börjat utredas, kom ärendet åter under Kungl. Maj:ts prövning. Utredningen visade nu att stenungsundsbron skulle taga längsta tiden att utföra med en tidsskillnad på ungefär ett år ($4\frac{1}{2}$ resp. $3\frac{1}{2}$ års byggnadstid). Stenungsundsbron skulle därtill draga den största investeringen, med en skillnad på 8 miljoner kronor (20 miljoner resp. 12 miljoner) allt i avrundade tal. Till den större kostnaden för stenungsundsbron kom dessutom att om denna bro valdes, kvartod likväl kostnaden för färjdriften i Svanesund, som måste uppehållas intill dess den i princip beslutade bron där bleve färdigställd.

Kungl. Maj:t bestämde att bron vid Stenungsund skulle utföras först.

Då Kungl. Maj:t sålunda valde att i första hand låta utföra det företag som, särskilt i fråga om kostnad, låg så avsevärt över det andra, måste Kungl. Maj:t, såvitt jag kan bedöma, ha sett optimistiskt på investeringsmöjligheterna både då och framdeles.

Arbetet på den beslutade bron igångsattes mot slutet av år 1956.

Emellertid betydde självfallet icke Kungl. Maj:ts beslut i turordningsfrågan att de trafikproblem som åstadkommit behovet av bro därmed var bringade ur världen. Den omedelbara följderna av den långt utdragna utredningstiden blev att trafikvolymen svällde långt utöver färjinrättningens kapacitet. Öarna Orust och Tjörn har tillsammans ett befolkningstal på 19 000 invånare och är en eftersökt uppehålls-

ort för sommargäster och turister, och allt detta måste sätta sin prägel på trafiken. Det uppstod ideligen allvarliga trafikstockningar vid färjstället i Svanesund. Hundratals bilar i kilometerlånga köer med väntetid på flera timmar har ej varit någon sällsynthet.

Vid den revision av flerårsplanerna för vägbyggnader som företogs hösten 1954, efter det Kungl. Maj:t fattat beslut i turordningsfrågan, försökte vägmyndigheterna komma till rätta med svårigheterna i Svanesund genom att anvisa medel till anläggande av två nya färjlägen vid sidan om de två som redan fanns på platsen. Från Orusts sida varnades för denna investering, som kunde befaras leda till att trafiken endast växte i motsvarande grad och svårigheterna komme att kvarstå i stort sett oförändrade. Invändningarna avvisades och färjlägena utfördes. Vad därefter inträffat synes tyvärr endast ha bekräftat de från Orust framförda invändningarnas riktighet. Av meddelanden i dagspressen helt nyligen förefaller det som om myndigheterna nu också vitsordar detta. Bl. a. har planer på en pontonbro på annat håll mellan Orust och fastlandet skymtat.

Då här berörda frågor är av allra största betydelse för orten i fråga får jag anhålla om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet Eliasson få framställa följande frågor:

1) Är herr statsrådet i tillfälle att kunna angiva när ungefär den av Kungl. Maj:t i princip beslutade bron i Svanesund kan komma till utförande?

2) Kan herr statsrådet vidare lämna redogörelse för vad som från myndigheternas sida kommer att åtgöras för att på ett tillfredsställande sätt ombesörja trafiken över sundet intill dess bron blir färdigställd?

Denna anhållan bordlades.

§ 22

Till bordläggning anmäldes:

utrikesutskottets utlåtande nr 5, i an-

ledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation;

konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckta motioner angående föreskrifter till säkerställande av allmänhetens obehindrade tillgång till myndigheters offentliga handlingar;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1957/58 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner,

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1957/58 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner,

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57 till Bidrag till uppförande av bombsäkra cisternanläggningar för flytande bränslen,

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1957/58 till universiteten, den medicinska undervisningen m. m., jämte i ämnet väckta motioner,

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1957/58, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner,

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1957/58, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 66, i anledning av kamrarnas skilj-

aktiga beslut i fråga om vissa åtgärder beträffande ungdomsvårdsskolorna;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjes-skatt, jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckta motioner angående utlämnande av vissa lån utan hinder av gällande kreditrestriktioner,

nr 9, i anledning av väckta motioner om upphävande av den i valutalagen för Kungl. Maj:t givna fullmakten att medgiva öppnande och granskning av brev och andra försändelser för valuta-kontroll, och

nr 10, i anledning av väckta motioner angående åtgärder i syfte att göra i bank sparat kapital värdebeständigt;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av väckta motioner om en snar översyn av nu gällande abortindikationer,

nr 18, i anledning av väckta motioner angående lagändringar i syfte att möjliggöra för banker och andra kreditinstitut att vid framtida övergång till fem dagars arbetsvecka införa lördagsstängning,

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m., och

nr 20, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upphävande av 24 kap. 3 § kyrkolagen, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

tredje lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta motioner om viss ändring av vattenlagens bestämmelser rörande syneförrättning för torrläggning av mark m. m.;

jordbruksutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckta motioner om utredning angående införande av en allmän fiskevårdsavgift; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av väckta motioner om en undersökning av fortutbildningsmöjligheterna för olika personalgrupper inom sjukvårdens område,

nr 20, i anledning av väckta motioner om beredande av ökade möjligheter till korttidsanställning för kvinnor, och

nr 21, i anledning av väckta motioner om beredande av lättnad i husmödrarnas arbetsbörda genom samordning och intensifiering av arbetet för en rationell bostadsplanering.

§ 23

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1957/58 under statens allmänna fastighetsfond m. m., i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall i anledning av yrkesskada;

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1957/58; och

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om

anslag för budgetåret 1957/58 till Musikaliska akademien och musikhögskolan m. m.

§ 24

Tillkännagavs, att riksdagens revisorers berättelse rörande rikets indelning i län tillställts kammaren.

Denna berättelse bordlades.

§ 25

Anmäldes Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 151, med förslag till lag om fiskearrenden, m. m.

Denna proposition bordlades.

§ 26

Herr talmannen anmälde följande till honom under sammanträdet avlämnade motioner, nämligen

nr 614, av herr *Severin m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 138, angående dispositionen av vissa prisutjämningsavgiftsmedel, och

nr 615, av herrar *Senander* och *Johansson* i Stockholm, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 143, med förslag till förordning om ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521), m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 27

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.25.

In fidem
Gunnar Britth

Tisdagen den 9 april

Kl. 16.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollen för den 2 och den 3 innevarande april.

§ 2

Svar på fråga ang. utredningen om lagskydd åt frikyrkopastors tystnadsplikt

Herr andre vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare, herr Hamrin i Jönköping, har frågat mig, om jag är villig medverka till att den av riksdagen begärda utredningen om lagskydd åt frikyrkopastors tystnadsplikt snarast kommer till stånd.

Till svar på herr Hamrins fråga vill jag meddela att den skrivelse, vari riksdagen begärde utredningen, redan i juni 1954 — såsom riksdagen särskilt förutsatte — överlämnades till 1951 års rättegångskommitté. Enligt vad jag inhämtat är kommittén f. n. sysselsatt med utredning av den omfattande och betydelsefulla frågan om utvidgning av den fria rättegången. Kommitténs arbete härmed beräknas bli slutfört i år. Därefter avser kommittén att, jämte vissa andra till kommittén överlämnade frågor, även upptaga spørsmålet om frikyrkopastors tystnadsplikt.

Härefter anförde:

Herr HAMRIN i Jönköping (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för justitiedepar-

tementet för det svar jag fått på min fråga, men jag skyndar mig att tillägga, att jag inte är helt igenom tillfredsställd med det. Jag hade mig väl bekant att denna fråga om tystnadsplikten och lagskyddet blivit hänskjuten just till 1951 års rättegångskommitté. Vid mina privata sonderingar i ärendet hade jag emellertid fått det bestämda intrycket att frågan där hade sorterats in i en lång kö — och rätt långt ner i kön förresten — av andra frågor som väntade på tur, och det tycks ju också av statsrådets svar att döma förhålla sig ungefär på det sättet. Jag måste beteckna den ordningen som klart otillfredsställande. Det kan inte vara riktigt, även om det uppenbarligen finns ett visst samband här mellan å ena sidan frågan om lagskydd åt frikyrkopastors tystnadsplikt och å andra sidan den problematik som just denna kommitté sysslar med. Jag säger att »det uppenbarligen finns ett visst samband», mer jag kan inte förstå, att det sambandet skall vara så oupplösligt och så självklart, att inte denna enligt min åsikt mycket viktiga och alltjämt oreglerade fråga skulle varit förtjänt av att isoleras och separat utredas. Om den tagits upp som ett problem för sig, hade det också blivit möjligt att koppla in sakkunskap och intressen som här självfallet skulle ha anmält sig.

När jag nu har tillfälle därtill, vill jag också säga att jag finner det över huvud taget otillfredsställande, att angelägna utredningsärenden på detta sätt slussas in i stora utredningsbassänger, där de självfallet riskerar att mer eller mindre försvinna i det stora sammanhanget.

Jag vill alltså understryka att denna fråga är av sådan storleksordning och

Svar på fråga ang. Stor-Stockholms trafikutredning av år 1949

innebörd, att den hade förtjänat en egen utredning. Så länge denna fråga är oreglerad, kommer ett betydande osäkerhetsmoment att kvarstå, något som är till men i lika mån för den frikyrkopastor, som det här gäller, i hans själavårdande verksamhet, som för de människor han därvid kommer i kontakt med, de må vara färre eller flera. För min del tror jag att de är ganska många, och de är säkert lika många som när det gäller statskyrkoprästers engagemang i detta avseende. Detta förhållande skapar en otrygghetskänsla, som jag bedömer som ganska allvarlig. Jag anser att detta ärende är av sådan natur, att det inte borde få förhålas.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **ZETTERBERG**:

Herr talman! Det är ganska förvånande att herr Hamrin tycks mena, att jag skulle ha behandlat detta ärende på ett annat sätt än att lämna det till 1951 års rättegångskommitté. Det förhåller sig nämligen så, som jag redan angav i mitt svar, att första lagutskottet uttryckligen har förklarat att utredningen lämpligen kunde ske inom 1951 års rättegångskommitté, som har att verkställa översyn av rättegångsbalken med därtill anslutande lagstiftning och administrativa författningar. Genom detta av riksdagen godkända utlåtande har alltså riksdagen direkt förklarat, att utredningen borde ske på det sätt, som jag sedan har gått i författning om, men som herr Hamrin nu tycks anse olämpligt.

Herr **HAMRIN** i Jönköping (fp):

Herr talman! Herr statsrådets svar här nyss gav ju dock vid handen, att denna kommitté har så stor arbetsbörda, att detta ärende alldeles påtagligen kommer att hamna långt ned i kön av ärenden. Vid sådant förhållande synes det mig påkallat att ompröva, om detta förfaringssätt verkligen är det mest ändamålsenliga och tillfredsstäl-

lande. Det var så, herr statsråd, jag såg saken.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **ZETTERBERG**:

Herr talman! Kommittén tillsattes år 1951 och hade mycket riktigt ett stort uppdrag, ty de många olika problemen inom rättegångsbalken hänger ihop. Det var alltså väl bekant för riksdagen, att det gällde en kommitté med vidsträckt arbetsområde, när riksdagen tre år efter kommitténs tillsättning direkt rekommenderade att kommittén skulle ha hand om denna fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3**Svar på fråga ang. Stor-Stockholms trafikutredning av år 1949**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **HENRIKSSON**, som yttrade:

Herr talman! Herr Karlsson i Stuvsta har frågat mig när Stor-Stockholms trafikutredning av år 1949 kan tänkas avge sitt betänkande. Efter vad jag erfarit har utredningen inriktat sitt arbete på att bl. a. efter en ingående analys av förortstrafiken få fram principplaner för utbyggnaden av det kollektiva trafiksystemet. Flera sådana planer har utarbetats under arbetets gång och delgivits vederbörande intressenter. Den trafiktekniska delen av arbetet har nu i det närmaste slutförts, och ett betänkande häröver väntas kunna bli klart till i sommar. I en andra del av utredningens arbete avser man att redovisa undersökningar om möjligheterna till att samordna den kollektiva trafikverksamheten i stockholmsområdet i fråga om befordringsvillkor och linjestreckningar. En redogörelse härför torde komma att kunna framläggas innan årets slut.

Svar på fråga ang. Stor-Stockholms trafikutredning av år 1949

Härpå anförde

Herr KARLSSON i Stuvsta (k):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min fråga.

Frågan ställdes på grund av den aktualitet som den mera långsiktiga generalplaneringen nu har för Stor-Stockholmsområdet. Därvid har kommunikationsväsendets utveckling grundläggande betydelse, särskilt för planeringen av bostadsbyggandet. Den snabba utvecklingen, som hädanefter kommer att bli särskilt markerad inom förortsområdet, ställer kommunikationsproblemen på framskjuten plats. Det är här fråga om både utveckling och samordning av kommunikationerna inom området. Det måste betraktas som en efterbliven ordning att folk på resan till och från sitt arbete skall behöva betala flera avgifter på grund av att varje slag av egentlig samordning saknas i fråga om trafikmedlen.

De problem som det här gäller har betydande omfattning men är också angelägna. De pockar på en snabb lösning och på en lösning på längre sikt. Det finns därför många som i likhet med mig tycker, att Stor-Stockholms trafikutredning, som är satt att bearbeta dessa problem, har tagit väl grundlig tid på sig, vid det här laget cirka åtta år.

Jag har anledning att i stort sett vara tillfredsställd med svarets innehåll. Ett delbetänkande förutses före sommaren och ett annat före årets slut. Ett utredningsresultat utlovades redan för ett år sedan vid en tidnings förfrågan hos utredningen. Jag betraktar de nu lämnade beskederna som auktoritativa.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts ä

bordet liggande proposition nr 151, med förslag till lag om fiskearrenden, m. m.

§ 5

Föredrogs var för sig följande på kammarens bord vilande motioner; och remitterades därvid

till jordbruksutskottet motionen nr 614, av herr *Severin m. fl.*, samt

till bevillningsutskottet motionen nr 615, av herrar *Senander* och *Johansson* i Stockholm.

§ 6

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet riksdagens revisorers berättelse rörande rikets indelning i län.

§ 7

Föredrogs, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtande nr 5, konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, statsutskottets utlåtanden och memorial nr 4, 11 och 62—66, bevillningsutskottets betänkanden nr 32 och 34, bankoutskottets utlåtanden nr 8—10, första lagutskottets utlåtanden nr 14 och 18—20, tredje lagutskottets utlåtande nr 16, jordbruksutskottets utlåtande nr 13 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 19—21.

§ 8

Föredrogs den av herr *Löfroth* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående nedläggande av driften vid Törefors, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9

Föredrogs den av herr *Johansson* i Torp vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation

Interpellation ang. utredningen om den svenska travsportens organisation, m. m.

till herr statsrådet Eliasson angående uppförandet av bron i Svanesund, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 10**Interpellation ang. utredningen om den svenska travsportens organisation, m. m.**

Ordet lämnades på begäran till

Herr LINDSTRÖM (s), som yttrade:

Herr talman! När statsmakterna år 1923 beslöt återinföra totalisatorn vid hästsporttävlingar med riktlinjer, som i stort sett fortfarande gäller, kunde man inte förutse den enorma utveckling som skulle ske. Från begynnelseårets totalisatoromsättning, i runt tal 150 000 kronor, har siffrorna gått i höjden, så att 1956 års totalisatoromsättning var inte mindre än 174 miljoner kronor. Statens andel av totalisatorinkomsterna är varje år betydande och uppgick förra året till över 20 miljoner kronor. Men staten är direkt engagerad i denna verksamhet även i andra avseenden. I riksstatens nionde huvudtitel, under rubriken Hästavelns främjande, finns upptagna kostnader för denna verksamhet på över 1,5 miljon, och i kapitalbudgeten meddelas, att statens lånefond för hästavelns främjande även kommande budgetår, liksom innevarande, avser att utlämna 1,5 miljon kronor. Det bör alltså finnas väl grundad anledning för riksdagen att syna de förhållanden som ligger bakom denna verksamhet.

Den stora omfattning, som travsporten tagit under tiden sedan totalisatorn återinfördes 1923, borde i och för sig utgöra tillräckligt skäl för att en översyn nu göres. I fråga om fotbollstips och penninglotteri är det så, att staten driver dessa verksamheter helt i egen regi. Även om jag naturligtvis inte ifrågasätter ett förstatligande av hästsporten och den i samband därmed drivna totalisatorverksamheten, så måste det i alla fall anses nödvändigt med en översyn och en modernisering av de regler,

som gäller för verksamheten. Belysande för hur otidsenliga de nuvarande bestämmelserna är, är väl de uppgifter som vi såg i tidningarna häromdagen, att sakrevisionen, som hade intresse att titta på travsällskapens verksamhet för erhållande av upplysningar, var helt beroende av välviljan från travsällskapens styrelser. Men även i andra avseenden är arbets- och organisationsformerna för travsporten ytterst otidsenliga och egenartade. Nyligen har exempelvis från Göteborg uppgifter offentliggjorts som visar, att verksamheten fått en felaktig inriktning, väl värd både undersökning och framför allt ändring. En av de synnerligen stötande bristerna med den nuvarande travsportorganisationen är, att det aktiva travfolket i stor utsträckning är utestängt från deltagande i ledningen av verksamheten. De här antydda uppgifterna från Göteborg avslöjar exempelvis, att så sent som 1955 sällskapet bestod av endast elva medlemmar, av vilka inte mindre än tio var ledamöter av eller suppleanter i sällskapets styrelse. Flerparten av dessa styrelseledamöter var emellertid även ledamöter i styrelsen för AB Åbyfältet, vilket bolag tar hand om stora delar av inkomsterna vid Åbybanan, något som inte minst de höga arvodeskostnaderna ger besked om.

När herr statsrådet, som jag hoppas, nu kommer att ta itu med den nuvarande organisationen och, sedan den begärda utredningen verkställts, kommer med förslag om ändringar av organisationen, så är det klokt att vara beredd på att möta ett betydande motstånd från starka krafter, som har intresse av att det nuvarande tillståndet konserveras.

Jag finner det på sin plats att införa kammaren redogöra för en historia, som dess bättre är ganska enastående i vårt land men som visar, att det på detta område är nödvändigt med offentlig debatt och ett offentligt ingripande. De ovan refererade uppgifterna från Göteborg kom till offentligheten efter

Interpellation ang. utredningen om den svenska travsportens organisation, m. m.

en tjänsteskrivelse från lantbruksstyrelsen den 1 december 1955, vari införades preciserade uppgifter om bolaget och sällskapets ekonomiska förhållanden under åren 1952—1954. De begärda uppgifterna inkom till lantbruksstyrelsen först i april och delvis i maj 1956, då man i Göteborg uppenbarligen hade behov av en tidsfrist för organisatoriska förändringar, som skulle göra bilden litet snyggare. Bl. a. hade de tidigare höga arvodena sänkts till ungefär hälften. För denna lika betydande som för vederbörande tydligen pinsamma »standardsänkning» ansåg man på travhåll byråsekreterare Schöldström i lantbruksstyrelsen huvudsakligen ansvarig. Och nu inträffade vad som är signifikativt för svensk travsport av i dag. Den som vågar sätta sig upp emot travsportens självvalda giganter gör icke detta ostrafat. Svenska travsportens centralförbund, däri både styrelseordföranden och sekreteraren i Travsällskapet i Göteborg är ledamöter, ingav sin bekanta anmälan mot byråsekreterare Schöldström för att han under tjänstesamtal med vissa travsällskap skulle ha omnämnt en av honom utgiven totalisatorbok. Om herr Schöldström under tjänstetid propagerat för sin totalisatorbok, saknar betydelse för sammanhanget. Det är väsentligt att slå fast, att denna eventuella verksamhet på intet sätt skulle ha skadat Svenska travsportens centralförbund. Dess åtgärd att anmäla honom för tjänstefel måste bedömas som en ren repressalieåtgärd. Det är stötande för vår rättskänsla att detta kan ske i vår moderna tid i vårt land.

Låt mig också ge ett belysande exempel av styrelsesammansättningen inom Stockholms travsällskap. I det reglemente som utfärdats av Svenska travsportens centralförbund och som i stort sett reglerar travsportverksamheten heter det, att i styrelsen för travsällskap får högst en tredjedel vara hästägare. Eftersom Stockholms travsällskaps styrelse består av nio ledamöter, kan följ-

aktligen högst tre vara hästägare. För så vida inte, som det heter i travreglementet, Svenska travsportens centralförbund ger sitt särskilda medgivande. Något sådant medgivande har ingen kunnat tänka sig, och i styrelsen sitter följaktligen tre hästägare. Vilka är då de övriga sex? Jo, det heter i det tidigare berörda reglementet, att ledamot travsällskapet, för så vitt inte Centralförbundets medgivande får vara funktionär, med undantag för sekreteraren i travsällskapet, försåvitt inte Centralförbundet ger sitt särskilda medgivande. Och i detta hänseende har Centralförbundet varit synnerligen generöst, eftersom av de återstående sex ledamöterna fem är funktionärer vid Solvalla och den sjätte f. d. mäldomare.

Låt mig slutligen anföra ytterligare ett av huvudskälen för en ändring av den nuvarande travsportorganisationen och behovet av en översyn av den statliga tillståndsgivningen för totalisatorspelet. Ett av de avgörande motiven för statsmakternas välvilja till denna spelform har naturligtvis varit att — som det heter i bestämmelserna — »höja och fördjupa intresset för en på premieringens grund lagd uppfödning». Det är väl därmed bland annat avsett, att hästägarna och uppfödarna skulle kunna få ett ekonomiskt utbyte av verksamheten, så att de uppmuntras till att hålla en häststam, som är önskvärd för vårt land. Här kan det måhända vara på sin plats att peka på det förhållandet, att den sporthäst — nämligen den nordsvenska travaren — som är den för arbetskörning avgjort mest lämpade, är i det närmaste portförbjuden på de stora travbanorna. Ett ökat utrymme för denna travartyp skulle skapa en värdefull beredskapsreserv av levande dragkraft. Utvecklingen går tyvärr i detta hänseende inte i önskvärd riktning. Det ekonomiska utbytet för hästägarna och uppfödarna är uppenbarligen alldeles orimligt. För att belysa det nuvarande tillståndet vill jag anföra,

Interpellation ang. utredningen om den svenska travsportens organisation, m. m.

att en försiktig beräkning av det ekonomiska utbytet för hästägarna vid Solvalla travbana visar, att de under 1956 tillsammans gjorde en förlust på inte mindre än cirka 900 000 kronor. Denna uppseendeväckande siffra visar, att det inte finns en sund ekonomisk grundval för travsporten, ur hästägarnas synpunkt sett, och det dåliga ekonomiska utfallet drabbar direkt och indirekt uppfödarna.

Det har även här i riksdagen väckt uppmärksamhet och förvåning att hästägarna vid Solvalla, som uppenbarligen gör stora ekonomiska insatser, icke tillerkänts förhandlingsrätt gentemot det funktionärstyrda Travsällskapet. En demokratisk förhandlingsordning, som är vedertagen princip inom alla andra områden i vårt samhälle, borde snarast åläggas alla, som tilldelas totalisator-tillstånd. Man kan med hänsyn till de här relaterade förhållandena lätt förstå det alltmer berättigade kravet från hästägarnas sida på ett medinflytande då det gäller travsporten här i landet.

Med ovan anförda motivering anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande interpellation:

Har herr statsrådet för avsikt att inom den närmaste tiden igångsätta den begärda utredningen angående den svenska travsportens organisation och arbetsformer samt den till densamma knutna totalisatorverksamheten? Om så är fallet, är det då herr statsrådets avsikt att denna utredning skall bli allsidig?

Denna anhållan bordlades.

§ 11

Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner angående uppmjukning av stadgandet i § 28 regeringsformen om svenskt medborgarskap såsom villkor för erhållande av offentlig tjänst i Sverige;

statsutskottets utlåtanden:

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde,

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde,

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde, och

nr 70, i anledning av väckta motioner om likställighet i princip mellan pensionärer vid av staten övertagna enskilda järnvägar och motsvarande pensionärer vid statens järnvägar; samt

bankoutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckta motioner om säsongutjämnande åtgärder inom byggnads-lacken m. m.

§ 12

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde luvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1957/58 till folkskoleväsendet, yrkesundervisningen och gymnastiska centralinstitutet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fångvårdsanstalt i Ulriksfors, m. m.;

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i visst fall av allmänna arvsfonden tillfallna kvarlåtenskap; och

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

från bevillningsutskottet:

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om restitution av skatt å bensin, som användes vid drift av skördetröskor;

från tredje lagutskottet:

nr 170, i anledning av väckta motioner om utredning angående ändring av villkoren för vinnande av mätningssmannakompetens;

nr 176, i anledning av väckta motioner om nordiska medborgares jämställande med svenska med avseende å rätten till fiske;

nr 177, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande rätten att överklaga ägodelningsrätts beslut angående avstyckning för bostadsändamål på landsbygden; och

nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 30 maj 1941 (nr 350) angående skogsvårdsstyrelser m. m.; samt

från sammansatta stats- och andra lagutskottet:

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1957/58 till Bidrag till sjukkassor m. m.; och

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen om allmänna barnbidrag, m. m.

§ 13

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen

nr 145, med anhållan om riksdagens

yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1956 och 1957 vid dess åttonde ordinarie möte fattade beslut,

nr 155, angående vissa ändringar i personalförteckningen för domänverket, m. m.,

nr 156, med förslag till lag om utlämning för brott,

nr 157, med förslag till lag om rätt för kommun att uttaga avgift för vissa upplåtelser å allmän plats, m. m.,

nr 160, angående omorganisation av sjukgymnastutbildningen m. m., och

nr 165, angående nya riktlinjer för tillämpningen av kungörelsen den 5 juni 1953 (nr 475) om eftergift i vissa fall av belopp, vilka lämnats såsom ekonomiskt bistånd av utlandsmyndighet.

Dessa propositioner bordlades.

§ 14

Anmäldes följande till herr andre vice talmannen under sammanträdet avlämnade motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 117, angående teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m., nämligen

nr 616, av herr *Hagnell*,

nr 617, av herrar *Strandh* och *Christenson* i Malmö,

nr 618, av herr *Ohlin m. fl.*,

nr 619, av herr *Jansson* i Kalix m. fl., och

nr 620, av herr *Holmberg m. fl.*

Vidare anmäldes följande motioner:

nr 621, av herr *Holmberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 118, angående rörelsemedel för domänverket,

nr 622, av herrar *Karlsson* i Stuvsta och *Johansson* i Stockholm, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 124, angående understöd åt båttrafiken i Stockholms skärgård,

nr 623, av herr *Nyhage m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 132, angående statsunderstöd åt de politiska ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande verksamhet,

nr 624, av fröken *Elmén m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 139, med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 § bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382), m. m.,

nr 625, av fru *Ewertöf m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 139, samt

nr 626, av herrar *Petterson* i Degerfors och *Persson* i Appuna, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr

143, med förslag till förordning om ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521), m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 15

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.17.

In fidem
Gunnar Britth

Onsdagen den 10 april

Kl. 10.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1

Svar på interpellation ang. införande av kunskapsprovning för elever från förberedande privatskolor, som söka inträde i läroverken

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **PERSSON**, som yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Johansson i Stockholm frågat mig, om regeringen har för avsikt att införa kunskapsprovning för de elever från förberedande privatskolor, som söker inträde i läroverken, så att dessa icke längre kommer i särskilt gynnad ställning jämfört med andra inträdessökande.

Med anledning härav får jag anföra följande.

Interpellationen har en principiellt mycket viktig bakgrund, nämligen frågan om tillförlitligheten i den intagningsmetod, som för närvarande till-

lämpas för inträdet i första klassen av läroverken och därmed jämförliga skolformer. Fram till 1928 föreskrevs inträdesprov i samtliga ämnen för alla inträdessökande till klass 1 i läroverken. Prövningen begränsades därefter för flertalet sökande till modersmålet och räkning. Den för närvarande tillämpade s. k. provningsfria intagningen infördes 1949 efter flera års förberedande försök under 1940-talet. Metoden innebär, att intagningen grundas på folkskolebetygen på så sätt, att inträdessökande, som i sitt folkskolebetyg uppnår en viss lägsta poängsumma, är frikallad från inträdesprovning. I mån av konkurrens om platserna i intagningsklasserna sker intagningen vid de allmänna läroverken i viss bestämd ordning, i första hand alltefter betygssumman. Nyssnämnda lägsta poängsumma utgör för inträde i första klassen av treårig realskollinje 17 och i första klassen av fyra- eller femårig linje 13 $\frac{1}{2}$.

Självfallet har den provningsfria intagningen liksom alla andra hittills använda och påtänkta intagningsmetoder vissa brister. Möjligheten till felplasseringar vid intagningen till urvalsskolor-

Svar på interpellation ang. införande av kunskapsprövning för elever från förberedande privatskolor, som söka inträde i läroverken

na torde aldrig kunna helt elimineras. Åtskilligt har emellertid gjorts för att förbättra tillförlitligheten i folkskolans betygsgivning. Redan 1940 utfärdade skolöverstyrelsen anvisningar för betygssättningen. Sedan 1944 tillhandahålls standardprov i modersmålet och matematik, som gör det möjligt för läraren att avgöra hur hans klass förhåller sig till betygsgenomsnittet. Vissa jämkningar av reglerna för poängberäkningen m. m. har även skett. Jag vill här också understryka, att frågan om det lämpligaste intagningsförfarandet icke är definitivt löst genom den provningsfria intagningen. I den pedagogiska debatten är denna fråga ständigt aktuell. Självfallet har intresset närmast inriktats på metodens lämplighet beträffande de elever, som ligger i gränzonen kring de föreskrivna lägsta poängsummorna, men med hänsyn till att minimigränserna i praktiken har höjts på grund av den ökade tillströmningen på många orter kan problemet sägas ha aktualitet över en ganska vid skala. Det kan i detta sammanhang vidare påpekas, att inom skolöverstyrelsen tillkallade sakkunniga föreslagit åtgärder för ett rättvisare urval bland de inträdessökande, som står i närheten av den nedre poänggränsen, innebärande att vissa språkliga och matematiska prov skulle föreläggas eleverna i deras vanliga folkskoleklasser under vårterminen närmast före den aktuella övergången till högre skola. Beredningen inom skolöverstyrelsen av detta sakkunnigförslag är ännu icke avslutad.

Vad jag nu anfört beträffande den provningsfria intagningen gäller alltså i första hand folkskolans elever.

Vad så beträffar de av interpellanten avsedda privata förberedande skolorna vill jag först säga några ord om dessa skolors ställning i skolväsendet. Privat förberedande skola kan upprättas efter medgivande av folkskolestyrelsen, som också har att närmast under skolöver-

styrelsen öva inseeende över sådan skola. Enligt folkskolestadgan har folkskolestyrelsen också möjlighet att förbjuda fortsättande av en dylik skolas verksamhet, om styrelsen finner att skolan ej motsvarar det avsedda ändamålet eller att undervisningen i skolan är anordnad i strid mot de i folkskolestadgan givna föreskrifterna. Något statsbidrag utgår icke till dessa skolor.

Redan i samband med att den provningsfria intagningen vid högre skolor infördes år 1949 erhöi skolöverstyrelsen Kungl. Maj:ts bemyndigande att efter särskild ansökning av föreståndare för privat förberedande fyrrklassig skola medge att betyg från skolans fjärde klass skall vid intagning i högre skolor medföra samma kompetensvärde som betyg från lägst fjärde klass i folkskolan. Ett motsvarande bemyndigande med avseende på privata förberedande sexklassiga skolor har lämnats överstyrelsen år 1956. Det ligger alltså i skolöverstyrelsens hand att avgöra i vad mån de förberedande privatskolornas elever skall ha samma rätt till provningsfri intagning som folkskoleleverna. Eljest följer av läroverksstadgans bestämmelser att elev från privatskola skall undergå inträdesprövning i alla ämnen, för vilka betygspoäng räknas.

Skolöverstyrelsens här avsedda medgivande lämnas för ett år i sänder. En särskild kontroll av betygssättningen i de förberedande privatskolorna utövas på så sätt, att överstyrelsen följer de från dessa skolor intagna elevernas betygresultat under de två första terminerna i den högre skolan. I de fall, då en sådan elev erhållit betyg, som måste anses lågt, meddelar överstyrelsen vederbörande privatskola, att eleven inte lyckats så, som man hade anledning att vänta med hänsyn till hans betyg från privatskolan, och skolan anmodas att inkomma med förklaring.

Vårterminen 1956 utdelades åt de 487 eleverna från fyrrklassiga privata skolor

Svar på interpellation ang. införande av kunskapsprövning för elever från förberedande privatskolor, som söka inträde i läroverken

sammanlagt 116 underbetyg i samtliga sju läroämnena, därav över hälften i det för eleverna nya ämnet engelska. Siffran 116 innebär, att antalet underbetyg per läroämne för privatskoleleverna utgjorde 3,4 procent. Motsvarande siffra för hela elevklientelet uppgick till 4,4 procent. Privatskoleleverna har enligt dessa siffror alltså lyckats genomsnittligt bättre än övriga elever.

Efter granskning av betygen från höstterminen 1955 och vårterminen 1956 har överstyrelsen infordrat tio förklaringar. I samtliga fall har överstyrelsen godtagit de avgivna förklaringarna och förlängt vederbörande skolors rätt att utfärda betyg, som berättigar deras elever till provningsfri intagning.

Avslutningsvis vill jag i anledning av interpellationen ange, att jag inte för dagen finner det påkallat med någon ändring av de av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser, som nu gäller i denna fråga. Det är emellertid angeläget, att betygssättningen i de privata förberedande skolorna såsom underlag för en provningsfri intagning i högre skolor följes med uppmärksamhet av de berörda myndigheterna, främst de lokala folkskolestyrelserna. Jag kan också till sist meddela, att inom folkskoleledningen i Stockholm redan pågår en särskild undersökning i ämnet, vilken eventuellt kan leda till vissa förslag från folkskoleledningens sida.

Härefter anförde:

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! Jag ber först att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra mitt tack för svaret, särskilt för hans betoning av den principiella betydelsen av de frågor som ställts i interpellationen och vikten av att de, som vid nuvarande trängsel i läroverken försöker komma in där, skall få tävla på någorlunda lika villkor. Jag tackar vidare för statsrådets

redogörelse för möjligheterna att stävja förefintliga missförhållanden och beträffande de åtgärder som vidtagits bl. a. av folkskolestyrelsen i Stockholm. Jag finner dock för min del inte dessa ingripanden vara tillräckliga, och jag skall därför helt kort upprepa några av de fakta jag anfört i min interpellation.

Det är bekant för alla att betygssättningen i de lägre folkskoleklasserna sker efter mycket låga normer. Jag har undersökt några folkskoleklasser i Stockholm, alla på samma stadium, och funnit att betyget stora A icke tilldelats någon elev i någon av dessa klasser. Stora A utdelas bara om det kommer en alldeles exceptionell begåvning i något särskilt ämne. Jämför detta med förhållandena vid Broms skola, den s. k. tronföljarskolan eller prinsskolan. Där fanns i en klass med 18 elever 20 stora A och en hel massa små a. I Ehrenborg—Åkermarks förberedande samskola förekom bland 33 elever i fjärde klassen 28 stora A.

Börd och rikedom åtnjuter många företräderna i vårt land, men till dem hör inte någon företrädesrätt till särskild begåvning. Vi tror helt enkelt inte på att det skulle ha blivit en sådan översvämning av toppbegåvningar just i dessa skolor. Där måste vid betygssättningen tillämpas någon särskild norm, som avviker från den norm som enligt gällande regler skall följas, nämligen den som användes vid de allmänna folkskolorna. Det är också klart att de som kommer med så hög poängsumma utan vidare går förbi de elever, som står i kö vid våra trånga läroverksportar och som kanske har en mycket större studiebegåvning men som inte har sådana förmåner när det gäller betygssättningen.

Vad finns det då för möjligheter att ingripa mot detta förhållande och vilka åtgärder har man vidtagit? Jo, säger ecklesiastikministern, dels har folkskolestyrelsen gjort en undersökning, sär-

Svar på interpellation ang. införande av kunskapsprövning för elever från förberedande privatskolor, som söka inträde i läroverken

skilt av ett fall vid Beskowska skolan, som jag senare skall tala om, och dels har skolöverstyrelsen följt de elever, som gått till läroverk men där fått underbetyg. Skolöverstyrelsen har begärt förklaringar i några av dessa fall, vilka förklaringar godkänts.

Men redan det faktum, att alla dessa A- och a-begåvningar, när de kommer till läroverken, visar sig få en genomsnittligt föga högre betygssumma än de andra, är ju någonting anmärkningsvärt. Detta kan inte heller vara någon rättvisa mot de andra barnen vid dessa läroverk och framför allt inte mot dem som blivit utestängda. Ty även om man sedan gör efterprövningar, har de ju i alla fall kommit in och får stanna i läroverken, och motsvarande antal barn från andra skolor har inte kommit in. Men sedan menar jag, att det är en mycket otillfredsställande efterprövning som gjorts. Man borde också efterpröva i vilken grad dessa A och a stått sig vid den fortsatta vandringen genom läroverket. Någon sådan undersökning har icke ägt rum.

Sedan min interpellation framställdts aktualiserades i lördags en annan fråga genom den undersökning, som folkskolestyrelsen i Stockholm gjort beträffande vissa intagningar vid Beskowska skolan. Det visade sig att inte mindre än 22 elever från Bromsska skolan, tronföljarskolan, gått utom de vanliga normerna och kommit in i Beskowska skolan utan att den av Stockholms stad tillsatta intagningsnämnden i sex fall ens fått reda på det. Medan 19 poäng varit normgivande för intagningen i de vanliga läroverken, så kunde man från tronföljarskolan slinka in i Beskowska skolan på både 12 och 14 poäng. Man kunde dessutom komma in utan prövning och trots att man anmält sig för sent. Det gällde i det här fallet, som pressen redan meddelat, två söner till ett par av Sveriges främsta finansmän. Jag har därför använt ordet »tronföl-

jarskola» i vidare bemärkelse. Det är ju inte bara inom monarkien som ämbeten är ärftliga. Våra stora finansdynastier börjar också bli ärftliga. Jag vill erinra om att också direktörsposterna i två av våra storbanker samt i våra största gruv-, cement- och bokförlagskoncerner går i arv. Det är därför högst anmärkningsvärt att man måste använda sådana här genvägar i skolorna. Det kan ju inte inge förtroende hos folk att de blivande innehavarna av dylika framstående poster i de höga finans- och andra dynastierna måste gå krokvägar och slinka in på tolv poäng, när vanliga ungdomar måste ha 19 för att komma in i läroverk.

Det är glädjande med den undersökning folkskolestyrelsen har igångsatt och som redan har lett till en varning till Beskowska skolan, men därutöver tycker jag att man också bör undersöka en del andra privatskolor i detta hänseende. Likaledes bör man undersöka sambandet mellan exempelvis Bromsska skolan och Beskowska skolan och de vägar förbi den vanliga tågordningen, som man där har beträtt.

Vi talar ju om att vi vill ha en demokratisk skola, i vilken grundregeln är att unga begåvningar skall få tävla på någorlunda lika villkor. Det är illa nog med de förmåner de förmögna skikten redan har tack vare sina pengar, och som avspeglar sig i att ungdomarna från socialgrupp 1 — d. v. s. 5 procent av svenska folket — besätter 58 procent av platserna vid våra universitet och högskolor. Jag tycker som sagt att detta är mer än tillräckligt, utan att de härutöver skall ha ytterligare genvägar av här påtalat slag. Visserligen finns det ett klassiskt ordspråk, som säger att ingen mur är så hög att inte en med guld lastad åsna kan ta sig över, men jag anser att vi bör se till att undantag från den regeln göres vid portarna till våra läroverk. Jag konstaterar också med glädje att folkskolestyrelsen i det-

Svar på interpellation ang. införande av kunskapsprovning för elever från förberedande privatskolor, som söka inträde i läroverken

ta fall tycks ha tagit itu med hårdhandskarna.

Jag vill här göra en jämförelse. Vi har som bekant både privata och statliga skolor, där andra regler än de här påtalade gäller. Jag tänker här närmast på kvällsskolor och liknande, där studiebegärade, ofta äldre människor och ofta från landsorten, efter korrespondensstudier eller studier på egen hand läser för att klara en studentexamen. För dem gäller mycket stränga regler. De måste bland annat pröva i varje ämne, och studierna är hårda. Vid examen blir de hörda i alla ämnen. Privatistexamen räknas också i allmänhet som mycket svårare att ta än ordinarie examen vid ett läroverk. Jämför nu dessa studerandes arbete med deras, som i överklassskolorna slinker förbi med betygssummor på 12 å 14 poäng — d. v. s. 5 poäng lägre än vad andra ungdomar kommer in på — och lägg därtill att genomsnittsbetygen vid dessa skolor är 5 poäng högre än vid de vanliga skolorna vid intagningen. Sedan blir det givetvis en utjämning, när de väl har kommit in.

Jag tackar ännu en gång för interpellationssvaret. Jag anser emellertid att också en undersökning bör göras av sambandet mellan exempelvis Bromsska skolan och Beskowska skolan — och diverse andra privatskolor — samt att man också gör jämförande undersökningar som visar hur betygsinnehavarna klarar sig i fortsättningen.

Herr talman! Jag anser slutligen att tillräckliga skäl föreligger för att här ifrågavarande överklassskolor suspenderas från den provningsfria intagningen med anledning av det inträffade samt att Beskowska skolan suspenderas från sin examensrätt.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! För att inte någon sammanblandning av olika frågor skall ske

här i debatten vill jag ytterligare framhålla följande.

Herr Johanssons interpellation gäller frågan om betygssättningen i de förberedande privatskolorna och frågan om rätten till provningsfri intagning på grundval härav. Den undersökning inom Stockholms folkskoledirektion, som jag omnämnde i mitt interpellations-svar, pågår fortfarande och gäller just betygssättningen i de förberedande privatskolorna och frågan, om denna sker enligt gällande anvisningar.

En annan fråga är spörsmålet om intagningen av elever i privatläroverkens första klass, det må gälla elever från folkskolan eller elever från privata förberedande skolor. Härom har en särskild undersökning gjorts inom folkskoledirektionen i Stockholm avseende ett visst bestämt privatläroverk.

De av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelserna om intagningen i privatläroverken innefattar föreskrifter om att eleverna skall ha uppnått viss minimipoäng på samma sätt som vid intagningen i de allmänna läroverken, alltså exempelvis 13,5 poäng för intagning på 5-årig realskollinje. Däremot har från statens sida icke uppställts något villkor om att vid intagning i privatläroverk de elever, som uppnått den formella minimipoängen, skall intas i viss ordningsföljd alltefter poängsummans storlek. Liksom vid de allmänna läroverken har elev, som ej uppnått minimipoängen, rätt att undergå inträdesprovning för att på den vägen söka komma in. Med det aktuella fallet i Stockholm förhåller det sig emellertid så, att staden sedan några år tillbaka — i samband med en höjning av det kommunala bidraget — såsom bidragsvillkor uppställt att intagningen vid privatläroverken i Stockholm samordnas med den i övrigt redan centraliserade intagningen vid stadens läroverk.

De statliga bestämmelserna kräver alltså, att de elever, som tas in i pri-

Svar på interpellation ang. ökning i utbildningskapaciteten av slöjdlärarinnor

vatläroverken, antingen uppnått formell minimipoäng från skola, vars betyg godkännes för provningsfri intagning, eller undergått godkänd inträdesprovning. I Stockholm gäller därutöver som villkor för bidrag från stadens sida, att intagningen samordnas med den övriga intagningen i läroverken i staden. Sistnämnda villkor har, enligt vad jag inhämtat, av den centrala intagningsnämnden tillämpats så, att intagningen även vid privatläroverken i princip skall ske i turordning alltefter betygssumman. Det är villkoret om den samordnade intagningen som enligt vissa uppgifter i pressen skulle ha åsidosatts av ett privatläroverk i Stockholm.

Jag kan tillägga, ehuru jag menar att det framgick av mitt interpellations-svar, att skolöverstyrelsen är inställd på att göra de undersökningar som kan behövas för jämförelse på olika sätt av hur det förhåller sig med betygsnivån i olika skolor, och att det finns all anledning tro, att därest något anmärkningsvärt därvid kommer fram, det också kommer förslag om hur man skall undvika dylikt.

Jag sade ju att förklaringar hade infördrats och att förklaringar hade godtagits. Om någonting annat kommer att inträffa, kommer vi säkerligen att få förslag till motverkan även där.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! Med anledning av statsrådet Perssons sista anförande vill jag bara säga beträffande en fråga, som jag inte kunnat nämna i min interpellation, att jag med glädje hälsar att uppmärksamheten är riktad även på den saken. Jag förmodar att man i fortsättningen också i dessa privatskolor tittar litet på den ordinarie betygssättningen i de olika klasserna och inte bara på betygssättningen vid inträdet och vid slutexamen. Det upprörande här är ju, att inträdesvillkoren alldeles suveränt satts åt sidan, och att folk kommer in utan att

ha fullgjort vad som gäller för inträdes-sökande i andra skolor.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 2**Svar på interpellation ang. ökning i utbildningskapaciteten av slöjdlärarinnor**

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har fröken Karlsson frågat, om jag har för avsikt att föreslå provisoriska åtgärder för att öka utbildningskapaciteten av slöjdlärarinnor intill dess beslut i anledning av 1953 års lärarinneutbildningskommittés betänkande hunnit ge full effekt.

Lärarinneutbildningskommitténs åsyftade förslag torde komma att avlämnas inom kort. Interpellanten räknar med att proposition i anledning därav skall kunna föreläggas 1958 års riksdag och att tillgången på examinerade slöjd-lärarinnor följaktligen skulle komma att öka först år 1960 eller 1961.

Vad gäller den nuvarande utbildningskapaciteten får jag erinra om följande. Fram till 1955 uppgick antalet vid de husliga seminarierna utexaminerade slöjdlärarinnor till omkring 56 årligen. Genom utbyte och dubbling av vissa kurser har kapaciteten ökat till ungefär 70 årligen från och med år 1956 och därefter ytterligare till 90 å 100 årligen från och med innevarande vårtermin. En relativt sett betydande ökning av utbildningskapaciteten inom denna sektor av lärarutbildningen för det husliga området har således skett under de senaste åren.

Då man i likhet med interpellanten torde höra räkna med att förslag i anledning av lärarinneutbildningskommitténs väntade betänkande skall kunna framläggas för 1958 års riksdag, synes interpellantens direkta fråga närmast avse, huruvida 1957 års riksdag kommer att föreläggas ytterligare förslag

Svar på interpellation ang. ökning i utbildningskapaciteten av slöjdlärarinnor

beträffande slöjdlärrinneutbildningen utöver dem som upptagits i statsverkspropositionen. Det är inte min avsikt att föreslå något sådant.

Vad beträffar antagandet att ett förslag till 1958 års riksdag i anledning av kommittébetänkandet skulle resultera i en ökning av tillgången på slöjdlärarinnor först 1960 eller 1961, så förhåller det sig väl så, att varken fröken Karlsson eller jag kan bedöma detta med någon bestämdhet, förrän vi åtminstone vet vilka förslag som själva betänkandet innehåller och vilka utvägar till en ökad utbildningskapacitet som där kan komma att anvisas.

Härpå anförde:

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Jag skall be att få tacka statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för svaret på min interpellation. Jag konstaterar med ett beklagande att det svaret inte gör någon enda människa glad, åtminstone inte den som i våra skoldistrikt bland sina arbetsuppgifter har att skaffa lärare i kvinnlig slöjd då det ju nästan är utslutet att få examinerade krafter vare sig det gäller ordinarie tjänst eller kortare eller längre vikariat. Inte heller kan svaret vara glädjande för föräldrar, som nog gärna ser att deras barn undervisas av pedagogiskt utbildade lärare i ämnet. Och ännu en kategori av intresserade människor måste verkligen med mycket stort bekymmer ta del av svaret. Det måste vara uttryck för ett mycket ljust intresse för ämnet slöjd och för den del av yrkesutbildningen det här är tal om; jag syftar, herr talman, på de flickor som längtar efter och visar sig ha god fallenhet för slöjdlärrinneyrket. Många har skaffat sig en omfattande och dyrbar utbildning, vida överträffande de av Kungl. Maj:ts uppställda fordringarna för inträde vid befintliga slöjdseminarier, men de får dock lov att avvisas. För dem måste

statsrådets svar vara mycket beklämande.

Jag skall be att med några exempel få bevisa vad jag menar, så att kammaren har klart för sig, att jag inte på något sätt gör mig skyldig till överdrifter. Vad själva utbildningskapaciteten beträffar vill jag gärna erkänna, att statsrådets uppgifter att denna ökat från att 1955 utgöra 56 utexaminerade till att i år vara cirka 90 är riktiga. Men vi vet ju, att det årliga rekryteringsbehovet enligt skolöverstyrelsens beräkningar ligger mellan 150 och 175 slöjdlärarinnor och att vi har en kraftig eftersläpning på flera hundra sådana lärarinnor — en brist, som kommer att bli större undan för undan. Därför kan man knappast säga, att läget förbättrats avsevärt, och den av statsrådet nämnda ökningen är inte på långa vägar tillräcklig för att täcka den brist som finns. Nej, det måste verkligen krafttag till för att vi skall få en ordentlig ökning av examinationen, kunna motverka eftersläpningen och fylla behovet.

En utredning har visat, att av landets cirka 400 yrkesskolor med sömnadskurser över hälften saknade pedagogiskt skolad lärarkraft i kvinnlig slöjd. Skolöverstyrelsens planeringskommitté angav i sin PM år 1955, att 10 procent av undervisningen i kvinnlig slöjd vid statliga och högre kommunala skolor bedrevs av personer utan examenskompetens. Läget har icke förbättrats utan snarare försämrats sedan dess.

Svårigheten att skaffa slöjdlärarinnor är givetvis mest kännbar på landsbygden däri inbegripna försöksdistrikten, men även i städerna har man svårigheter. Jag vill anföra ett exempel från Stockholm.

Under en fyrtiodagarsperiod hade man innevarande vårtermin här i Stockholm haft 24 vikarier, för längre eller kortare tid, av vilka endast 3 var examinerade lärare i kvinnlig slöjd. Av de 21 icke examinerade tjänstgjorde ett flertal under längre tid och en del

Svar på interpellation ang. ökning i utbildningskapaciteten av slöjdlärarinnor

tjänstgör terminen ut, trots att de saknar varje seminarieutbildning för sin arbetsuppgift.

Så några ord om dem som jag allra mest ömmar för och som egentligen i första hand var orsaken till att jag besvarade statsrådet med en interpellation. Det är de unga flickor, som gärna vill bli slöjdlärarinnor och skaffat sig en dyrbar förutbildning så att de har mycket större kvalifikationer än de som stipulerats för inträde vid handarbetsseminarium men måste avvisas på grund av platsbrist. Till Nordenfeltska skolan i Göteborg sökte i fjol 76, varav endast 14 kunde antagas. Till Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium i Stockholm sökte 110. Av dessa fyllde 109 inträdesfordringarna, men endast 28 kunde tagas emot. Liknande siffror skulle kunna anföras från en mängd platser. Och när jag säger, att dessa sökande uppfyllde, menar jag inte att de endast uppfyllde de av Kungl. Maj:t fastställda inträdesfordringarna, utan de låg på grund av konkurrensen mycket över. Så t. ex. hade av 42 avvisade utom student-, real- eller normalskolekompetens tvåårig verkstadsskola, förberedande kurs vid handarbetsseminarium, sömnadsutbildning, vätkurser om minst tre månader, tillskärarkurs o. s. v.

Jag skulle kunna ge flera bevis på att vi är i ett prekärt läge. Jag vill emellertid inte besvara statsrådet och kammaren längre utan skall sammanfattningsvis bara säga, att vi står inför det faktum, att vi sedan länge har ett stort behov av lärare i kvinnlig slöjd, att många duktiga och väl kvalificerade flickor önskar utbilda sig till slöjdlärarinnor, att mycket litet har gjorts på detta utbildningsavsnitt — utom det att den ena utredningen har följt på den andra — och slutligen att statsrådet icke har för avsikt att i år föreslå någon förstärkning, vilket jag livligt beklagar.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Även om jag är på det klara med att bristen på slöjdlärarinnor inte har minskat utan snarare ökat under senare tid, förstår jag uppriktigt sagt inte vad fröken Karlsson menar med sin interpellation och på vad sätt hon väntade, att jag skulle kunna göra henne glad med ett interpellationssvar. Vi har ju dock ökat kapaciteten rätt väsentligt under den tid utredningsarbetet pågått, delvis med utredningens hjälp. De utbildningsanstalter som finns på området är helt fullbelagda. Utredningen håller på att slutföra sitt arbete, och både fröken Karlsson och jag hoppas att ett förslag skall kunna framläggas för nästa års riksdag. Skolöverstyrelsen har inte framlagt något förslag om ytterligare provisoriska förbättringar i sina petita i fjol höst, och såvitt jag vet har inte fröken Karlsson i motion i anslutning till statsverkspropositionen påvisat, att det skulle finnas ytterligare möjligheter. Jag förstår faktiskt inte vad som i dagens läge mera skulle kunna göras till dess att utredningen snart kommer med sitt betänkande.

Fröken KARLSSON (h):

Jo, jag kan tala om hur jag hade tänkt mig att statsrådet skulle kunnat glädja oss. Först har en utredning arbetat på detta område, och sedan har den avlösts av en annan, om vilken det heter i berättelsen vid 1956 års riksdag om vad i rikets styrelse sig tilldragit haver, att kommittén beräknar att kunna framlägga förslaget om seminarieutbildning under det första halvåret 1956. Eftersom detta inte blev av hade man räknat med att statsrådet ändå, i avvaktan på att denna utredning skulle bli klar, hade lagt fram ett provisoriskt förslag. Det var detta jag avsåg.

I berättelsen till årets riksdag heter det, att »betänkandet är under sättning och skall avlämnas i början av år 1957». Detta var anledningen till att jag

Svar på interpellation ang. ökning i utbildningskapaciteten av slöjdlärarinnor

icke motionerade, ty jag väntade att betänkandet skulle läggas fram när som helst, eftersom det redan i december var under sättning. Nu är vi i mitten av april, och ändå har vi inte sett till det. Jag var också på det klara med att det skulle ha varit onödigt att besvara utskottet och kammaren, ty eftersom en utredning pågick skulle väl en sådan motion — i likhet med de motioner som hade väckts 1953 och 1954 — ha avslagits med hänvisning till pågående utredning.

Vad jag efterlyste var alltså närmast ett initiativ från departementshåll.

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! När man ett antal år har varit verksam inom ett skoldistrikt och sett hur det blivit svårare och svårare för varje år att skaffa kompetent arbetskraft till de viktiga läraruppgifter som det här är fråga om, blir man ärligt talat förvånad över att statsrådet var förvånad över att interpellanten var besviken över detta interpellations-svar. Det är nämligen en fruktansvärd kontrast mellan detta lama svar och den iver, med vilken man annars brukar framhålla i skoldebatter betydelsen av den praktiska undervisningen på olika områden, bland annat den det här gäller.

Det är ju inte bara fråga om att bringa eleverna vissa kunskaper och färdigheter. I det här sammanhanget vill jag gärna betona det önskvärda i att vi får en sådan slöjduitbildning, att flickorna inte bara får utbildning i textilslöjd utan även viss elementär utbildning i träslöjd och att pojkarna får lära sig att åtminstone sy i en knapp och laga en reva i ett blåstall.

En annan sak som man inte kan undgå att lägga märke till, om man har möjlighet att titta på slöjdställningar i olika skoldistrikt, är den stora skillnaden mellan elevarbetena. Jag vågar inte uttala mig om själva det tekniska

utförandet, men vem som helst kan konstatera att på somliga håll har man gjort verkligt omväxlande arbeten. Man märker att eleverna får hålla på med föremål som de är glada åt att få arbeta med. Detta betyder oerhört mycket för känslan för arbetet. I andra fall åter visar man prov på mycket enformiga slöjdserier. Man gör då ovillkorligen den reflexionen att det i regel förefaller att vara så, att den mera omväxlande undervisningen sker i distrikt med utbildade slöjdlärare.

Inte heller kan man undgå att lägga märke till vilka möjligheter en duktig slöjdlärare har att påverka elevernas smak. Detta har en mycket stor betydelse för deras konsumtionsval, undervisningen blir på lång sikt ett led i en konsumentupplysning. Det är därför inte likgiltigt vilken utbildning läraren har. Det räcker inte med att bara vara en duktig sömmerska, något som man ibland tröstar sig med ute i skoldistriktet.

Det kanske allra väsentligaste för mig är frågan, om läraren har pedagogisk utbildning eller inte. En slöjdlärare, som ju undervisar i ett praktiskt ämne, har möjlighet att nå en kontakt med eleverna som inte är möjlig att få under teoretiska timmar, och han eller hon kanske också just under dessa timmar kan få kontakt med sådana elever, som har svårt att göra sig gällande i den teoretiska undervisningen.

Bristen på utbildade lärare är ett allvarligt problem, som vi är mycket bekymrade över ute i skoldistriktet. Jag beklagar att ecklesiastikministern verkar så föga intresserad av denna fråga.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! De båda föregående talarna måste väl ändå medge, att vi brukar inte handla så lättvindigt här i landet vare sig i regeringen eller i riksdagen, att vi lägger fram ett mer eller

Svar på interpellation ang. ökning i utbildningskapaciteten av slöjdlärarinnor

mindre grovt tillyxat förslag av någon slags epautbildningskaraktär, medan en utredning håller på att arbeta med den viktiga frågan.

Med anledning av vad fröken Karlsson senast anförde vill jag genmäla, att jag inte hade blivit förvånad alls, om hon i höstas på ett så tidigt stadium som möjligt hade framställt en interpellation, eftersom lärarinneutbildningskommitténs förslag då inte förelåg. Då hade det i varje fall funnits den möjligheten att jag kunde ha förklarat, varför jag inte under pågående budgetberedning kunde yxa till ett förslag av den art, som fröken Karlsson tydligen tänkt sig.

Men att man tar det förhållandet att betänkandet inte blev tryckt under de första månaderna av detta år till utgångspunkt för att nu önska ytterligare förslag till detta års riksdag är något förvånande. På det sättet brukar vi inte gå till väga i sådana här angelägenheter. Jag kan väl inte tänka mig annat än att både fröken Karlsson och fröken Vinge menar, att när betänkandet blir färdigt skall det ut på remiss — något förslag kan givetvis inte göras upp i departementet med förbigående av en sådan remissbehandling.

Eftersom man måste hålla propositionstiderna — vilket jag förmodar att de ärade talarinnorna anser också vara det riktiga — förstår var och en att till den 20 mars skulle det varit omöjligt att få fram ett hållbart förslag härvidlag, ett som inte skulle gå ut på bara en förenklad utbildning, en ren nödlösning med andra ord. Om det är det som fröken Karlsson eftersträvar, så finns det möjlighet att få fram någonting före 1960/61, som vi har resonerat om tidigare. Tiden är inte absolut försuttan för en sådan sak. Jag tycker ändå inte det är riktigt att här anklaga departementet för bristande initiativ, när i alla fall utbildningen under pågående utredning, då man i vanliga fall inte brukar

göra någonting, har, jag vågar nästan säga, i det närmaste fördubblats.

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Det är väl ingen som önskar, att man skall få en utbildning av epakarakter, som statsrådet nämnde. Här är vi i ett så prekärt läge, att det knappast finns något annat område inom folkskolan, där vi har det så dåligt ställt som här. Att dessutom utredningen tagit så lång tid — det hette ändå att det skulle vara en snabbutredning — lastar jag inte utredningen för, ty jag förstår, att den har många arbetsuppgifter. Men under sådana förhållanden hade man väl ändå kunnat tänka sig, att statsrådet under tiden skulle ha kommit med förslag till en lösning. Så har dock skett på många andra områden inom skolväsendet.

Att jag inte i höstas framställde någon interpellation, berodde helt enkelt på, att jag trodde, att det skulle komma något förslag ifrån utredningen eller, om den inte var färdig, från statsrådet. Jag beklagar, att jag överskattat statsrådets intresse för saken.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Jag undrar vad fröken Karlsson egentligen kallar det, att vi genom initiativ från departementets sida under den tid utredningen pågått faktiskt har ökat utbildningskapaciteten från 56 till 90 å 100.

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Om statsrådet hade varit intresserad av att driva fram denna sak, skulle statsrådet ha sett till att lärarinneutbildningskommittén fått sitt sekretariat förstärkt, så att den kunnat arbeta snabbare. Statsrådet erinrar sig säkerligen, att vi i fjol vid denna tid hade ett bestämt löfte, kanske inte av herr statsrådet, men det sades allmänt, att utredningen skulle vara klar någon

Redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation

gång i september i fjol. Sedan gick det månad efter månad. Man fick veta att kommittén var litet fördröjd, och att sekreteraren hade så många olika utredningsuppdrag samtidigt. Därför har vi hamnat i denna situation. Det hade kunnat bemästras från departementets sida.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å bordet liggande propositioner; och remitterades därvid till utrikesutskottet propositionen nr 145, med anhängan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1956 och 1957 vid dess åttonde ordinarie möte fattade beslut;

till jordbruksutskottet propositionen nr 155, angående vissa ändringar i personalförteckningen för domänverket, m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen nr 156, med förslag till lag om utlämning för brott;

till konstitutionsutskottet propositionen nr 157, med förslag till lag om rätt för kommun att uttaga avgift för vissa upplåtelser å allmän plats, m. m.; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 160, angående omorganisation av sjukgymnastutbildningen m. m., och

nr 165, angående nya riktlinjer för tillämpningen av kungörelsen den 5 juni 1953 (nr 475) om eftergift i vissa fall av belopp, vilka lämnats såsom ekonomiskt bistånd av utlandsmyndighet.

§ 4

Föredrogos var efter annan följande på kammarens bord liggande motioner. Därvid hänvisades

till statsutskottet motionerna:

nr 616, av herr *Hagrell*,

nr 617, av herrar *Strandh* och *Christenson* i Malmö,

nr 618, av herr *Ohlin m. fl.*,

nr 619, av herr *Jansson* i Kalix m. fl., och

nr 620, av herr *Holmberg m. fl.*;

till jordbruksutskottet motionen nr 621, av herr *Holmberg m. fl.*;

till statsutskottet motionerna:

nr 622, av herrar *Karlsson* i Stuvsta och *Johansson* i Stockholm, samt

nr 623, av herr *Nyhage m. fl.*;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 624, av fröken *Elmén m. fl.*, och

nr 625, av fru *Ewerlöf m. fl.*; samt

till bevillningsutskottet motionen nr 626, av herrar *Pettersson* i Degerfors och *Persson* i Appuna.

§ 5

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, statsutskottets utlåtanden nr 67—70 och bankoutskottets utlåtande nr 11.

§ 6

Föredrogos den av herr *Lindström* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhängan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående utredningen om den svenska travsportens organisation, m. m.

Kammaren biföll denna anhängan.

§ 7**Redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation**

Föredrogos utrikesutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts skriftelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation.

Utskottets hemställan föredrogos; och yttrade därvid:

Redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation

Herr HÅSTAD (h):

Herr talman! Vi har framför oss på bordet ett utlåtande som är synnerligen lakoniskt, ett av de mest kortfattade utlåtanden, som föreligger. Vad man än må säga om detta, kan man väl vara enig om att det knappast kan stimulera såsom en utgångspunkt för en debatt om Norden eller det arbete som Nordiska rådet har utfört under sitt sista verksamhetsår, och det är med anledning därav, som jag har gjort det särskilda yttrande, som står att läsa i utskottets utlåtande.

Vad jag här säger, nämligen att det varit önskligt, att utrikesutskottet vid granskningen av berättelsen hade ingått på prövning av vissa i redogörelsen upptagna ärenden, är egentligen bara en fortsättning av vad jag yttrade i sammanhang med Nordiska rådets tillkomst. Åtskilliga av kammarens ledamöter erinrar sig kanske de debatter som fördes 1953 och 1954 om förhållandet mellan Nordiska rådet och de komponerande staternas parlament, i detta fall den svenska riksdagen. Efter mycken diskussion, vari även regeringen, bland andra utrikesministern, deltog, enades man, såvitt jag har förstått situationen rätt, om en ordning, enligt vilken regeringen skulle lämna en rapport till riksdagen och rapporten i sin tur skulle kunna bilda grundvalen för en riksdagsdebatt i ärendet.

I dag kan ju ingen anmärkning alls riktas mot regeringen. Den har tvärtom i år överlämnat till oss en utomordentligt utförlig berättelse, som ger oss alla en mycket god bild, inte bara av det senaste årets verksamhet utan också av tidigare års. Om någon anmärkning kan göras vid behandlingen av detta skall anmärkningen riktas mot oss själva som riksdagsmän.

Jag utgår ifrån att i allmänhet de problem, som Nordiska rådet sysslar med, inte lämpar sig för att mängas in i den vanliga stora utrikesdebatten. I rapporten behandlas ju skolfrågor, jord-

bruksfrågor, fiskefrågor, allt frågor av mera inrikespolitisk karaktär, som alldeles skulle komma bort i den stora, mera planetariska utrikesdebatten. Vad vi här har förutsatt är alltså ungefär detsamma som har gällt Europarådet, vars verksamhet ansetts böra åtskiljas ifrån den stora utrikesdebatten och behandlas för sig, något som också riksdagen och utrikesutskottet för ett par år sedan uttalat sig för. Självklart kan det finnas undantagsfrågor även beträffande Norden. Jag tänker då på problem som tullunion, försvar etc.

När det gäller förhållandet mellan riksdagen och det Nordiska rådet bör det erinras om att man i Norge varit mera angelägen än i Sverige att hålla på det komponerande landets parlamentariska rättigheter. Där har ju åtskilliga diskussioner utspunnit sig i stortinget om den politik som de norska stortingsmännen i rådet har fört. Det förefaller dock, om man skall säga sanningen, som om detta intresse hos stortinget under det sista året, att döma av bläddringar i stortingsprotokollet, skulle ha svalnat något.

Det kanske må tillåtas mig, herr talman, att bara ett par minuter dröja vid själva Nordiska rådets konstruktion. När Nordiska rådet tillkom — i viss mån med Europarådet som förebild — kunde man ha sagt, att ett av två ting skulle kunna hända, antingen att varje stat ängsligt och partikularistiskt vakade över sina rättigheter och att rådet skulle förlamas i sin verksamhet, eller också att resolutioner skulle så att säga fabriceras på löpande band liksom i det blå, och detta förhållande skulle uppmuntras av den omständigheten att ledamöterna i Nordiska rådet knappast kunde sägas ha ett primärt ansvar för vad som där skedde utan endast ett sekundärt. Primärt ligger ju ansvaret dels på regeringarna och dels på hemparlamenten. I någon mån kan man väl säga att Europarådets verksamhet har gått i den senare stilen, d. v. s. att fa-

Redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation

brikationen av resolutioner, som inte alltid varit verklighetsbetonade, har varit mycket stor.

Nu efter några års praktisk erfarenhet kan man väl beträffande det Nordiska rådet tryggt resolvera, herr talman, att det förra inte alls inträffat, glädjande nog; någon förlamning, någon partikularism har knappast framträtt. Å andra sidan kan det inte heller sägas att det senare har inträffat, i varje fall inte i tänkt eller tänkbar utsträckning. På det hela taget synes det mig — och jag tror att det är många som delar den uppfattningen — att Nordiska rådet har gått ganska realistiskt till sitt verk, att man där har upptagit i vår tid genomförbara program, och att det är detta som förklarar att reaktionen ute i de olika nordiska länderna gentemot Nordiska rådets verksamhet har varit så liten som den faktiskt varit.

Emellertid kan man ju inte komma ifrån att det finns åtskilliga spörsmål av rent principiell natur involverade i den moderna nordismen sådan som den utvecklas genom Nordiska rådet. Även den som själv betraktar sig som mycket avancerad nordist sedan många år — för min egen del från den tid jag var tidskriftsredaktör — kan inte undgå att observera problemställningen Norden eller Europa. En risk finns otvivelaktigt för att våra internationella organisationer överbetonas eller hypertrofieras. Vi får för en och samma sak ett svenskt organ, ett nordiskt organ, ett västeuropeiskt eller Europarådsorgan och slutligen något globalt organ genom FN eller FN:s olika »agencies». Det är inte svårt att så att säga »nordisera» det mesta av vad vi sysslar med här i Sverige, om man verkligen vill anstränga sig. Men förutsättningen för Nordiska rådets verksamhet måste väl ändå vara att man ger sig in på sådana arbetsuppgifter, beträffande vilka det föreligger ett verkligt levande behov av någon form av Kooperation eller inte-

gration, och att man inte sysslar med ting, där behovet är mera artificiellt.

Uppenbarligen har vi ett mycket stort behov av samarbete när det gäller låt oss säga trafik, ett sådant praktiskt problem som nordkalottens naturtillgångar, viss samfällad lagstiftning, den gemensamma nordiska arbetsmarknaden och vissa kulturella anordningar. Inte förty kan man inte, när man läser hela denna långa kedja av resolutioner, komma ifrån att det finns en fara för »konstgjord andning». Jag tänker framför allt på det område som jag i någon mån känner till, nämligen det kulturella. Det föreslås nu många nya stipendieformer. I och för sig är detta mycket önskligt och ter sig från ideell synpunkt väl-motiverat. Men jag måste konstatera att under de tolv år, då jag såsom lärare varit knuten till Stockholms högskola, har ännu inte någon av mina studenter önskat studera i ett annat nordiskt land, utan i den mån det varit fråga om studier utomlands har de önskat resa till England, Frankrike, Tyskland, Schweiz, Amerika eller andra sådana länder. Man har med andra ord velat bryta den isolering, vari Sverige tidigare befann sig gentemot Europa och den stora världen. Jag säger inte att det inte kunde ha varit önskvärt med ytterligare studier i Norden. Tvärtom hade det varit mycket lämpligt, om studierna på detta sätt även kunnat utbredas till våra grannländer. Men det kan inte hjälpas att åsynen av denna stora förteckning över nya nordiska stipendier och de förmåner, som skulle vara för-enade därmed, ger ett intryck av att man liksom kämpar mot strömmen, och inriktar sina ansträngningar, krafter och anslag på åtgärder som för närvarande inte kan betraktas som särskilt aktuella. Om all hypertrofiering gäller ju dessutom att den är dyrbar, leder till byråkrati och tar mycken tid i anspråk för de människor i ledande ställning som är predestinerade att delta i det internationella arbetet.

Redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation

Eftersom mycket av detta nordiska arbete utföres i gemensamma kommittéer och eftersom i varje samnordiskt kommittéarbete ligger någon form av utfästelse för framtiden — en utfästelse som lätt kan bli bindande — är det enligt min uppfattning, herr talman, mycket naturligt att den svenska riksdagen får diskutera åtminstone vissa väsentliga frågor på, vad jag skulle vilja kalla, rapportstadiet, alltså på det stadium då de förberedande åtgärderna via regeringens rapport första gången anmäles för riksdagen. Det är möjligt att utrikesutskottet inte är det allra bästa forum för en prövning av frågorna på detta stadium. Utrikesutskottet består ju till förnämsta delen av partiledarna, och partiledare är ju mycket upptagna personer, som ofta sitter med klockan i hand för att hinna till nästa sammanträde och som ganska naturligt sällan har tid att ingå i någon grundlig prövning av frågor som för dem inte i detta fall kan vara av primärt intresse. Dessutom kan utrikesutskottet inte gärna, hur utskottet än sammansättes, inrymma en tillräckligt allsidig sakkunskap när det gäller alla de områden som beröres av exempelvis den här diskuterade regeringsrapporten rörande Nordiska rådets verksamhet.

Jag skulle därför, herr talman, våga åtminstone kasta fram den tanken att denna mycket värdefulla rapport sönderstyckades när den kom till riksdagen och att dess olika delar skickades till vederbörande specialutskott, låt oss säga skol- och trafikfrågorna till statsutskottet, vissa lagfrågor och konstitutionella frågor kanske till ett sammansatt konstitutions- och lagutskott, socialfrågorna till andra lagutskottet, fiskefrågorna till jordbruksutskottet o. s. v. Jag är alldeles övertygad om att dessa utskott skulle ägna respektive frågor ett mycket stort och dessutom mycket sakkunnigt intresse. Det skulle ju inte möta något hinder att man sedan knöt ihop det hela till en gemensam nordisk de-

batt genom att man ordnade det så, att vederbörande utskottsutlåtanden avlämnades samtidigt till kamrarna. Självfallet kunde det vid en dylik fördelning av ärendena återstå några mycket viktiga frågor, t. ex. frågan om en nordisk tullunion, som lämpligen borde behandlas av utrikesutskottet.

Om man ser på årets rapport måste man liksom tidigare konstatera att den rymmer ganska många viktiga principiella ting, som förberedande behandlats av Nordiska rådet eller som mera definitivt behandlats vid Helsingfors-sammanträdet. Jag tänker på frågan om nordiska medborgares rätt att inköpa jordegendom i vilket nordiskt land som helst, frågan om pension för tjänster som innehafts i annat nordiskt land, frågan om likvärdig utbildning på olika områden inom medicinen, frågan om en nordisk passionion etc. Alla dessa frågor är av mycket stor principiell vikt och skulle mycket väl lämpa sig som utgångspunkt för en förberedande diskussion här i riksdagen.

I det läge, vari ärendet nu befinner sig, skall jag inte ta upp någon enstaka av dessa frågor till diskussion, men jag vill blott peka på ett sådant problem som frågan huruvida vi i enlighet med den nordiska samfärdselkommitténs betänkande skall skapa en nordisk passunion eller inte. När skall denna fråga få diskuteras i riksdagen för övrigt? Det förefaller som om regeringen delvis skulle själv lösa frågan, men det är kanske möjligt att det också kommer en proposition. Under alla förhållanden gäller det ett mycket viktigt problem, eftersom tre av de nordiska länderna befinner sig på Atlantpaktensida, ett annat nordiskt land har sina relationer österut och Sverige för en alliansfri politik. Det ligger då i sakens natur att flyktingpolitiken måste vara ett mycket svårt och delikat problem just för vårt land och att det självfallet kan råda tvekan, huruvida vi ännu är färdiga att så att säga förflytta våra passgränser

Redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation

till Sönderjylland, Saima, Trondheim eller andra långt avlägsna delar av Norden. Blir det effektivare och billigare? Står den ideella vinsten av en nordisk passunion i relation till de många nya svårigheterna och ökade kontrollbesvärerna? Jag skall som sagt inte ta upp saken till diskussion, utan jag nöjer mig med att påvisa frågeställningen.

Jag vill alltså, herr talman, personligen gärna deklarerar — och jag tror, att många andra är av samma mening — att man imponeras av den aktivitet, som Nordiska rådet har utvecklat under sin korta tid, och är mycket glad över de oavvisliga framsteg, som under så få år kunnat nås. Lika bestämt hävdar jag emellertid, att själva konstruktionen av Nordiska rådet, detta att svaret primärt inte ligger hos Nordiska rådets delegater utan hos regering och riksdag, gör det nödvändigt, att riksdagen kontinuerligt och grundligt följer rådets verksamhet.

I detta anförande instämde herrar *Braconier* (h) och *Lothigius* (h).

Herr **PETTERSSON** i Dahl (bf):

Herr talman! Jag skall inte gå in på Nordiska rådets verksamhet. Den har herr Håstad redan talat mycket om, och jag har ingen anledning att polemisera mot honom. Jag vill endast referera litet av vad som förekom i utskottet. Herr Håstad tycker ju, att redovisningen är för mager. Vi skulle ha haft en fylligare sådan och särskilt tagit upp några konkreta frågor. Utskottet har hänvisat till den bifogade uppställningen, som är lämnad från regeringen. Mot regeringen hade herr Håstad ingenting att anföra. Han ansåg, att dess redovisning var riktig. Vad som förekommit vid den sista sessionen och även vad som förekommit tidigare är ju redovisat, och därigenom finns det, herr Håstad, möjlighet att ta upp vilken fråga som helst, som rör Nordiska rådet.

Nu önskar i alla fall herr Håstad, att

vi skulle ha nämnt vissa frågor, exempelvis den s. k. passunionen. Det föreligger 27 st. rekommendationer. Vilken av dessa skall man anse allra viktigast? Olika medlemmar ha naturligtvis olika intressen. Den ene anser t. ex. passunionen vara mest betydelsefull, medan kanske andra tycker att den nordiska marknaden betyder mera eller ett utbyte av läkare, samarbete i fråga om sjöfarten och allt möjligt annat är viktigast. I utskottet var alla utom herr Håstad eniga om att vi inte skulle nämna någon viss fråga, men vilken riksdagsman som helst kan naturligtvis ta upp en fråga till diskussion i kammaren. Han kan kritisera eller instämma. Om detta lilla papper från utrikesutskottet är tämligen magert, är det man hänvisar till, nämligen Kungl. Maj:ts skrivelse nr 214, så mycket fylligare. Där finns allt material man egentligen kan behöva.

Sedan nämnde herr Håstad också, att man exempelvis i det norska stortinget debatterar ärendena mycket mera än här. Det är riktigt. Man har gjort det även tidigare. I Norge har man diskuterat ärendena innan delegaterna rest till Nordiska rådet. Detta har vi för vår del avböjt, därför att de delegater, som riksdagen utser, bör vara fria och obundna och kunna ta ställning precis som vanliga representanter i riksdagen, som valda förtroendemän, och inte bindas i förväg. Vi känner alla till, att när en fråga kommer upp kan det läggas olika aspekter på den. Det händer många gånger att det vid en session kan komma fram saker, som gör, att vederbörande får en annan inställning än han förut hade.

Herr Håstad hävdar vidare, att utrikesutskottet kanske inte är rätt forum utan att det vore riktigare, att de olika frågorna delades upp på de utskott, som finns här i riksdagen. Detta är en helt ny tanke. Annars får jag understryka, att Nordiska rådet inte är något beslutande organ utan gör rekommendatio-

Redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation

ner och överlämnar frågor till regeringen. Tar regeringen upp dem, kommer de i sin tur till vederbörande utskott. Sedan kan man kanske diskutera, vem som är upphovet till förslaget, Nordiska rådet eller någon annan. Rapporterna är av ungefär samma slag som Europarådets. Jag vet inte om, att det har varit något gny mot detta.

Sedan är naturligtvis frågan om man vill, att de olika sakerna skall stimulera fram debatter eller inte. I den svenska riksdagen har vi aldrig ansett det som en huvuduppgift att ha stora debatter, utan huvuduppgiften är noggrann prövning av frågorna i de förberedande instanserna. Ger denna anledning till debatt, när den redovisas i kamrarna, blir det väl också debatt där. Det är självklart, att det här kan bli en stor debatt om Nordiska rådet, ifall de olika frågorna tas upp från ledamöternas sida.

Det är möjligt att det kan anses, att Nordiska rådets detaljfrågor i en stor utrikesdebatt är för små och försvinner, men det står också de olika ledamöterna fritt att i en allmän utrikesdebatt ta upp vilka frågor de vill. Då är det också möjligt, herr Håstad, att ta upp dessa detaljfrågor.

Herr talman! Jag ville bara lämna den förklaringen från utskottets sida, att vi, med undantag av herr Håstad, varit eniga om att formulera vårt utlåtande på detta sätt.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Herr Håstads anförande föreföll mig liksom det bekanta biet vid betraktandet sönderfalla i tre delar. Jag skall tillåta mig några mycket korta kommentarer till var och en av dessa tre delar.

Först talade herr Håstad om Nordiska rådets arbete i största allmänhet. Jag måste, säkert i likhet med mina kollegor här bland Nordiska rådets delegater från denna kammare, känna mig mycket tacksam över att herr Håstad

fällde på det hela taget välvilliga omdömen. Han sade emellertid sedan, och det har han säkerligen helt rätt i, att rådet skall syssla med att förbereda och medverka till samarbete, där det verkligen finns ett levande behov av utvidgad nordisk kontakt. Det finns en viss risk för konstgjord andning, sade herr Håstad. Jag tror att delegaterna är väl medvetna om att Nordiska rådets arbete bör koncentreras. En av riskerna med det oinskränkta individuella initiativet, som både herr Håstad och jag i olika sammanhang brukar hålla på, är möjligen att en del småsaker, som är en smula artificiella, kan komma upp till behandling, men de tar i så fall en mycket ringa del av rådets tid i anspråk, så olyckan är kanske inte så stor. Men det är klart att det ändå är önskvärt att sådant, som t. ex. föreningarna Norden kan sköta precis lika bra, får lämnas åt dem. Därvidlag tror jag att man får lita till den praxis, som kan uppkomma inom rådet.

Då herr Håstad som exempel härpå nämnde tanken på flera nordiska studentstipendier, tyckte jag att hans exempel inte var särskilt väl valt. Enligt mitt sätt att se är detta faktiskt en så viktig fråga, att det väl kan behövas att riksdagsrepresentanterna även inom Nordiska rådet verkar pådrivande.

Herr Håstads studenter har inte visat någon större lust att studera i andra nordiska länder, säger han, utan reser hellre till det egentliga utlandet. Jag finner av egen erfarenhet högst angeläget att de studerande kan bedriva studier både i det egentliga utlandet och i andra nordiska länder än Sverige. Möjligen har herr Håstad inte tillräckligt stimulerat sina studenter att studera t. ex. enkammarproblemets utveckling i Danmark, något som skulle vara mycket intressant att få framlagt inför svensk publik.

Jag kommer, herr talman, till den andra delen av herr Håstads anförande, vilken var mera antydd än preciserad.

Redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation

Två gånger nämnde herr Håstad att ansvaret ligger hos regeringen och riksdagen och icke hos rådets delegater; därför borde, det skyntade vagt fram, på något sätt ansvar utkrävas av delegaterna för de ståndpunkter som de intagit. Riksdagen borde i varje fall på något sätt ge sin mening till känna, det var väl det dunkla talets innersta mening. Som ett led i detta ville herr Håstad dels ha mera utförliga utlåtanden från utrikesutskottet om konkreta frågor, som behandlats i rådet, och dels stycka sönder rapporterna och hänvisa de olika delarna till olika utskott, som sedan skulle uttala sig om dem.

Jag tycker nog, herr talman, att herr Håstad här själv har givit ett gott exempel på konstgjord andning. Kan det verkligen vara någon mening i att riksdagsutskotten efter en session i Nordiska rådet, som är en rådgivande institution, skulle ge sig till att behandla de olika tankegångar, som där kommit fram? Var skulle vi hamna, om de svenska riksdagsutskotten inte bara skulle behandla konkreta initiativ av regering eller av riksdagens ledamöter utan också skulle utvecklas till ett slags debattforum, och man skulle börja resonera så, att den eller den frågan har debatterats i Nordiska rådet och därför också skall debatteras i utskottet? Man skulle rent av kunna tänka sig att den som inte har motionerat i januari kan få upp en fråga i Nordiska rådet litet senare, beroende på när rådet sammanträder, och den vägen få upp frågan i utskotten. Detta är en mera formell synpunkt, som jag inte tillmäter större betydelse, men nog är det tvivelaktigt om det kan anses berättigat, att riksdagen tar upp frågor och kanske i viss mån genom uttalanden tar ställning till dem eller gör kommentarer, som tydligt pekar i viss riktning, när det inte föreligger några konkreta förslag av vanlig art för riksdagen att behandla.

Över huvud taget kunde jag inte följa med herr Håstads tal om ansvaret som ligger hos regeringen och riksdagen. Detta borde, tycker jag, närmast leda till den motsatta slutsatsen att utskotten just därför inte borde ta upp och i detalj diskutera de saker, som debatteras i Nordiska rådet, som är en rådgivande institution.

Nu kommer jag, herr talman, till den tredje punkten, där jag mera kan hålla med herr Håstad. Han säger att det är naturligt att riksdagen diskuterar dessa frågor och att enskilda riksdagsledamöter gör kommentarer i debatten. Ingenting kan vara naturligare, tycker jag. Som utrikesutskottets vice ordförande påpekar har det varit tillfälle till det en gång och det blir ytterligare tillfälle till det i dag.

Man kan väl inte fästa någon större vikt vid att utrikesutskottet inte i detalj kommenterar de olika spörsmålen. Som den föregående talaren påpekade har ju också den svenska delegationens rapport givit en utförlig redovisning rörande rådets arbete det sista året och även gjort en viss tillbakablick. Herr Håstad tycktes heller inte mena att denna redovisning är knapphändig. All right, då finns det material för just den debatt här i kammaren som jag, i likhet med herr Håstad, alltid välkomnar när kammarens ledamöter har synpunkter att framföra.

Jag delar herr Petterssons i Dahl uppfattning att det är svårt att tro, att man skulle gagna denna debatt genom att utrikesutskottet skulle försöka göra formuleringar i dessa frågor — det skulle i så fall bli kortfattade formuleringar. Jag tycker att detta skulle bli besvärligt eftersom den utförliga rapport som den svenska delegationen presenterar utgör ett mycket bättre discussionsunderlag.

Jag tackar herr Håstad för att han velat göra dessa nordiska spörsmål till föremål för debatt här i kammaren. Jag hoppas att han inte skall förtrötts att

Redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation

fortsätta med det med utgångspunkt från delegationens rapporter. Det finns dock knappast någon anledning att följa herr Håstad i den uppfattningen, att delegationsrapporterna skulle styckas sönder på olika utskott eller att utrikesutskottet skulle komma med mera detaljerade omdömen.

Herr HÅSTAD (h):

Herr talman! Debatten har kanske rört vissa subtiliteter, som en sådan här ansträngande dag som i dag kanske inte borde kräva så lång tid. Jag vill emellertid komma med ett par tillägg till vad jag först yttrade.

När jag tog statskunskaperna som exempel har jag endast velat säga, att det hos den studerande ungdomen inom många ämnesområden — förhållandena kan vara olika, jag kan bara yttra mig med ledning av min erfarenhet — faktiskt föreligger ett intresse att komma ut i världen och att, som jag sade, bryta den gamla svenska isoleringen. Man vill ut i världen och inte stanna i Norden. Jag kan kanske i något enskilt fall stimulera någon att skriva en doktorsavhandling om ett visst ämne, men de allra flesta studenter kan jag inte påverka i detta hänseende. Det är därför jag valt detta exempel för att framhålla, att det kanske finns uppgifter, där Nordiska rådet faktiskt kommer att arbeta mot strömmen. Detta säger jag hur mycket jag än personligen välkomnar all utbyggnad av nordiska stipendier.

Sedan några ord om herr Ohlins stora sak, som han sade, det dunkla talet hos mig om ansvarigheten. Jag är förvånad över att herr Ohlin, som eljest har så oerhört lätt för att fatta, i detta fall inte vill bemöda sig härom. Vad jag sagt är detta: Nordiska rådet, liksom Europarådet, har den konstruktionen, att den rådgivande församlingen inte själv kan genomföra någonting. Den kan endast komma med råd. Följaktligen har dess ledamöter inte något primärt ansvar. Så långt är allting

solklart. Nu har jag aldrig talat om att vi skall utkräva ansvar på det Nordiska rådets delegater. Den omständigheten att ansvaret primärt vilar på andra organ än dessa rådgivande gör det däremot för oss mycket angeläget att kontinuerligt följa detta råds verksamhet. Jag kan inte förstå att det på något sätt eller ur någon synpunkt skulle ligga en fara i eller vara en otyplighet om Nordiska rådet tagit upp en viss fråga och svenska riksdagen vill diskutera huruvida denna fråga bör lösas nordiskt eller delvis svenskt och — om man är av den förra uppfattningen — huruvida det finns några särskilda synpunkter att tillägga. Enligt min mening är man självfallet i behov av denna fortlöpande granskning, i positiv anda, och detta sammanhänger med att alla dessa gemensamma utredningar ändå faktiskt leder till bindningar. Riksdagen har nämligen inte fullt fria händer, när ett samnordiskt kommittéutlåtande utarbetats. Det kan finnas många detaljer där riksdagen skulle vilja göra en ändring eller säga att detta passar sämre för Sverige än för andra länder, men med hänsyn till just denna samnordiska anda tvingas vi att jämka och försöka genomföra en samfällighet så långt som möjligt.

När man vet att det lätt uppstår sådana bindningar och att allt förberedande arbete delvis har karaktären av en utfästelse, då synes det mig vara mycket naturligt att riksdagen, i de fall då riksdagen har en annan uppfattning eller då vederbörande utskott har känt ett behov att göra särskilda uttalanden, får uppta en diskussion på ett förberedande stadium. Jag kan inte tänka mig annat än att en sådan kontinuerlig kontroll bäst överensstämmer med hela den konstruktion av delegatskapet sådant som detta i statuterna utformats för det Nordiska rådet.

Herr EDENMAN (s):

Herr talman! En liten erfarenhet, som

Redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation

jag i dag på morgonen fick då en nordisk metodkonferens för tentamensgiltighetsfrågor öppnades på Stockholms högskola, gör att jag inte tycker att herr Håstads exemplifiering av det nordiska kulturella samarbetet är särskilt lyckad. Det är alldeles självklart, att en student som skall bekosta en utlandsvistelse, många gånger föredrar ett annat land än något av de nordiska, men detta är inte ett faktum som kan vändas som en anmärkning mot Nordiska rådet. Nordiska rådet har en stor ära av att akademiska myndigheter och även statsmakter, kommittéer och andra, år efter år har tvingats att redovisa vad man har gjort på det ytterligt centrala område som nordisk tentamensgiltighet är. Jag skulle ha missförstått hela Nordiska rådets arbete på detta område, om man inte utgår ifrån att den nordiska gemensamma examensmarknaden skymtar i bakgrunden.

Nu har alla de nordiska ländernas regeringar genomfört sådana bestämmelser, att det blir möjligt för en student att t. ex. ta tentamen i statskunskap i Uppsala eller i Köpenhamn och sedan resa hem till sitt eget universitet och få betyget inskrivet som en del av sin examen. Jag föreställer mig att det kommer att bli mycket lättare för professor Håstad, om han har trångt på sina seminarier — och det vet jag att han har — om han uppmanar några av sina elever att under en tid förlägga sina studier till Köpenhamn eller Helsingfors. De kan komma tillbaka efter att ha tenterat i Köpenhamn eller Helsingfors och få betyget inskrivet i en svensk filosofie kandidat- eller filosofie magisterexamen. Jag vill, herr talman, just mot bakgrunden av denna konferens, som i dag och några dagar framåt pågår i Stockholm och som har tagit upp ämnena historia och botanik, anföra detta som exempel på Nordiska rådets möjligheter att på centrala områden nå resultat.

Herr HÅSTAD (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag har avsiktligt inte yttrat mig om giltigheten av tentamina i Norden, ty på det området anser jag att åtgärder har varit mycket behövliga och vi statskunskapare har alla stött deras tillkomst. Jag har själv på ett annat område som regeringens delegerat arbetat för samma sak också när det gäller studier i andra delar av Europa, men det går mycket sakta i backarna när det gäller dessa ting. Jag vill tillägga att vi vid Stockholms högskola säkerligen redan utan några bestämmelser faktiskt skulle ha tillämpat sådan giltighet för betyg från andra nordiska länder. Skulle någon student ha kommit till mig och sagt att han läst den och den kursen vid Helsingfors eller Oslo universitet, skulle detta ha tagits i betraktande. För Stockholms högskola kommer det nya inte att innebära någon större reell nyhet.

Herr Edenman talade alltså om något som jag inte berörde. Vad jag har sagt är, att vad som än görs på det nordiska området, kan vi aldrig hindra våra studenter att hellre fara ut till England, Frankrike, Tyskland, de stora världsländerna, och därigenom bryta isoleeringen, än att förlägga sina studier till grannländerna. Det är bara detta faktum jag velat påpeka och därmed belysa de svårigheter, med vilka den nordiska kulturpolitiken har att kämpa.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Till herr Håstads senaste uttalande om stipendierna vill jag bara foga den enda reflexionen, att det för mig framstår som önskvärt att så många som möjligt av våra studerande får tillfälle såväl till en studieresa i det egentliga utlandet som även till att vistas någon tid vid ett annat nordiskt universitet. Man behöver inte sätta upp det ena mot det andra och tala om vilket som är viktigast. Mitt personliga in-

Redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation

tryck är att båda delarna är önskvärda och viktiga. Jag har inte träffat någon studerande, som fått tillfälle till en sådan studievistelse i annat nordiskt land men inte varit tacksam för den saken.

Jag begärde ordet, herr talman, för att göra en kommentar på en annan punkt. Herr Håstad skulle förklara det som jag erkänner att jag inte riktigt hade fattat, nämligen vad han menade med talet om att ansvaret ligger hos riksdagen och regeringen och att man därför bör kräva fastare former för ställningstagandet till de frågor som diskuterats i Nordiska rådet. Då säger herr Håstad på följande sätt — och denna gång var han lätt att förstå! Om genom initiativ från Nordiska rådet en utredning tillsättes av regeringarna angående en nordisk lösning av ett visst spörsmål, kommer detta att innebära en viss bindning för riksdagarna. Det var därför herr Håstad menade, att innan en sådan bindning göres borde riksdagen på ett mera enfatiskt sätt ta ställning till sådana projekt.

Herr talman! Om herr Håstad verkligen allvarligt menade detta, var det en mycket långtgående tanke, ty den måste egentligen innebära, att regeringen inte på någon punkt skall ha någon initiativrätt att tillsätta nordiska utredningar utan att först ha rådfört sig med riksdagen. Jag är en varm anhängare av att vi inte skall koncentrera för stor makt hos regeringen utan att riksdagen skall värna om sin medbestämmanderätt. Jag tror dock, att det skulle vara mycket opraktiskt och hinderligt för det nordiska samarbetets utveckling, om man här skulle bygga vidare på herr Håstads tankegång. Genom att Nordiska rådet, så som har skett, lämnar en utförlig redovisning, har riksdagen och dess ledamöter möjlighet att på varje punkt ta ställning. Om rådet på någon punkt rekommenderar en nordisk utredning, som herr Håstad vill sätta sig emot, har herr Håstad tillfälle

att träda upp här i kammaren och säga detta. Men när herr Håstad tydligen vill utvidga det hela till att man skall göra något mera för att trygga att riksdagen får behandla frågorna här till och med innan en utredning sättes i gång, då kan jag inte tro annat än att detta skulle innebära en byråkratisering, som i onödan skulle försvåra en utveckling av de nordiska kontakterna.

Jag sympatiserar, herr talman, helt med herr Håstads säkert av varmt nordiskt intresse förestavade yttrande i denna fråga. Jag är angelägen om att betona, att min polemik mot honom inte i minsta mån innebär att han inte är lika intresserad som någon annan för nordiskt samarbete. Jag är mycket tacksam för att han tar upp en sådan debatt, men jag kan inte följa honom, om han i stället för en oinskränkt fri debatt på grundval av delegationens rapport vill sätta in byråkratiska former, vilka jag tror i verkligheten skulle bli hindersamma.

Herr HÅSTAD (h):

Herr talman! Jag ber först att få framhålla, att den svenska riksdagen i och med Nordiska rådets tillkomst inte har delegerat det minsta av makt till detta råd. Riksdagen har fortfarande kvar alla sina befogenheter. Därför kan det redan ur den synpunkten vara ganska naturligt, att riksdagen diskuterar alla problem, som kan tänkas uppstå, även om Nordiska rådet tagit upp dem.

Vad regeringen beträffar kan det först sägas, att många av dess åtgärder på det nordiska området tillkommit som en följd av riksdagsskrivelser. Det skulle vara ganska intressant att göra en undersökning av huruvida inte de flesta nordiska initiativ, som tagits av regeringen, har sin grund i en ursprunglig riksdagsskrivelse. Men kvar står självfallet, att regeringen även har sin egen initiativrätt. Beträffande denna gäller

dock att riksdagen har alla möjligheter till kontroll, och den förbehåller sig i alla sammanhang — liksom även herr Ohlin gör — rätten att kontrollera regeringen i dess så att säga fria nordiska verksamhet.

Herr Ohlin använder slutligen ordet »byråkratisering». Är det riksdags-svenska att säga, att det är byråkratisering, om man begär att riksdagen eller ett utskott skall äga att granska rapporter eller göra ett uttalande om en fråga, som behandlats i Nordiska rådet? Är inte detta att använda ordet i alldeles felaktig mening? Vad det gäller är — jag upprepar det för sista gången — att på alla stadier av en frågas behandling förbehålla den svenska riksdagen och dess utskott möjligheter till en fort-löpande kontroll. Det är bara detta jag har velat understryka. I vilken mån utskotten sedan utnyttjar dessa möjlighe-ter sammanhänger självfallet med det sakliga bedömandet av de föreliggande frågorna.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8

Föredrogs konstitutionsutskottets ut-låtande nr 4, i anledning av väckta mo-tioner angående föreskrifter till säker-ställande av allmänhetens obehindrade tillgång till myndigheters offentliga handlingar.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 9

Utgifter under riksstatens fjärde huvudtitel

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-ställningar rörande egentliga statsutgif-ter för budgetåret 1957/58 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsom-råde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Påskyndande av pågående utrednings-arbete rörande försvarsfrågan

Punkten föredrogs; och anförde där-vid:

Herr SENANDER (k):

Herr talman! De sammanlagda mili-tärutgifterna slukar i det närmaste 2,5 miljarder kronor. Redan detta är en utgiftssumma, som inte står i rimlig proportion till landets ekonomiska bär-kraft. När denna stora utgiftspost skall trängas med utgifter för sociala och kulturella ändamål, är det uppenbart att med den prioritet man ger militär-utgifterna i vårt land de sociala och kulturella angelägenheterna får stå till-baka.

Utskottsutlåtandet signalerar emel-lertid ännu högre militärutgifter. ÖB-planen rekommenderas till snabbt över-vägande. Det betyder, att man inte drar sig för en kostnadsram av cirka 3,5 miljarder kronor om året. Dessutom förutsattes, att denna väldiga utgift skall göras, som det numera heter, vär-debeständig.

Det är inte förvånande att allt flera människor ställer sig frågan var det hela skall sluta. Frågan är berättigad. Med de perspektiv som ÖB-planen in-nesluter finns det ingen gräns för ut-giftsökningarna.

Tyngden i de militära utgifterna trycker allt hårdare landets ekonomis-ka liv. Det är inte härvidlag enbart fråga om den andel av nära 40 procent som militärutgifterna tar av den direkta skatten. På grund av deras karaktär av improduktiva utgifter utgör de dess-utom en ständig inflationsrisk. Utan tvivel spelar också generalernas upp-repade krav på ökade militärutgifter och statsmakternas benägenhet att falla undan för kraven en icke obetydlig roll för den strama ekonomiska politik, som bland annat tagit sig uttryck i de ständigt återkommande fordringarna att löntagarna skall visa återhållsamhet i löneanspråken.

Påskyndande av pågående utredningsarbete rörande försvarsfrågan

Utskottets rekommendation, att resultat av utredningen kring ÖB-planen med dess förutsatta kraftiga ökning av militärutgifterna snarast bör framläggas, är anmärkningsvärd, inte minst med hänsyn till de allt angelägnare anspråk som måste tillgodoses på det socialpolitiska området. Den stora pensionsreformen blir, såvitt man nu kan se, förverkligad i sin mest kostnadskrävande del, nämligen i fråga om folkpensionerna. Om inte familjeutredningens vittomfattande förslag skall bli endast skådebröd, måste dessa genomföras inom en nära framtid. Sjukvården är i behov av en betydande upprustning, likaså undervisningen och forskningen. Slutligen vill det verkliga krafttag till för att lösa bostadsfrågan, som nu befinner sig i ett katastrofalt läge.

Att statsmakterna i en sådan situation engagerar sig för ytterligare militära utgifter, är i hög grad anmärkningsvärt. Detta är en klar eftergift för högerns mångåriga och högröstade krav på ökade militärutgifter. Högern har som bekant särskilt vid årets riksdag på ett synnerligen utmanande sätt demonstrerat sin avsikt att till varje pris få till stånd en svensk upprustning av stormaktsformat. Dess många attacker mot utgifterna för sociala ändamål har utan tvivel bland annat syftat till att skapa utrymme för höjda militärutgifter. Högern har sålunda krävt minskning av utgifterna för mödrahjälpen och mödrahjälpsnämnderna, hemvårdarinnerverksamheten, daghemsverksamheten, ferieresor för barn, samlingslokaler, bostättningslåneverksamheten o. s. v. Läger man till detta att högern även påfordrat långtgående nedskärningar på kulturbudgeten, bland annat av stipendieanslagen med 18 miljoner kronor, så står det ganska klart att högern är beredd att offra vitala sociala och kulturella intressen till förmån för en svensk upprustning.

Tyvärr synes högern nu inte längre

vara ensam om sina krav på nya militärutgifter. Det förefaller som om även regeringen och utskottet skulle ha kapitulerat för högerns och överbefälhavarens anspråk. Statssekreteraren i försvarsdepartementet har nämligen, som av handlingarna framgår, tillställt utskottet en avskrift av en skrivelse från chefen för försvarsdepartementet till överbefälhavaren med uppdrag för denne att verkställa en överarbetning av ÖB-planen. Enligt skrivelsen har ett samråd ägt rum med 1955 års försvarsberedning, varvid man överenskommit om vissa direktiv för uppdraget. Direktiven visar att regeringen och 1955 års försvarsberedning accepterat ÖB-planens grundprinciper. Visserligen förklaras det att kostnaderna bör beräknas så, att de kan rymmas inom 95 procent av de i ÖB-planen beräknade kostnaderna, men samtidigt förutsättes, som jag tidigare nämnt, att kostnaderna göres värdebeständiga. Detta innebär i realiteten att, trots reduceringen till 95 procent, militärkostnaderna enligt dagens penningvärde skulle stiga med cirka 1 miljard kronor.

Direktiven är dessutom anmärkningsvärda ur andra synpunkter. Det är svårt att ur dem utläsa vad som i verkligheten åsyftas. Som bekant räknade ÖB-planen med atomvapen samt gas- och bakteriestridsmedel. Denna oerhört betydelsefulla fråga antydes endast svagt i direktiven, som härom säger: »Konsekvenserna av införandet av nya vapen klarlägges.» Även om denna punkt är dunkel till sin formulering, så synes den förutsätta möjligheten av att atom- samt gas- och bakteriestridsmedel kan komma att tillföras försvarsmakten. Det är av stor betydelse att ett tydligt besked lämnas i denna viktiga fråga. Det var visserligen inte så länge sedan försvarsministern och efter honom utrikesministern yttrade sig i fråga om atomvapnet i sådana ordalag, att det knappast kunde råda någon tvekan om att regeringen

Påskyndande av pågående utredningsarbete rörande försvarsfrågan

var motståndare till anskaffande av detta vapen, men direktiven för överarbetningen av ÖB-planen är så alarmerande, att ett nytt besked är på sin plats.

Forceringen för att förverkliga ÖB-planen mitt under det att en försvarsutredning håller på med sitt arbete är egendomlig även ur en annan synpunkt. Nedrustningssträvandena, som länge legat i dödvatten, har på senare tid visat vissa tecken att göra framsteg. Sovjetunionen och övriga öststater har för övrigt redan avsevärt minskat sina militära styrkor, och England har signalerat en reduktion av sin militärbudget med inte mindre än 200 miljoner pund. Den amerikanska delegaten i FN:s nedrustningskommission, Harold Stassen, har enligt färskta meddelanden föreslagit en allmän nedskrivning av militärutgifterna med 25 procent. Utan tvivel måste detta betecknas som konkreta bevis på att nedrustningstanken inte är död utan hålles levande av en tvingande nödvändighet.

Vad än resultaten av nedrustningssträvandena slutligen blir, så är det dock ett faktum att de existerar och växer i styrka. Det bör i sammanhanget erinras om att utrikesministern under den nyligen hållna utrikesdebatten uttalade sig med en viss optimism om arbetet i FN:s nedrustningskommission, och vad som därefter inträffat motsäger inte hans uttalande. Vårt land tycks emellertid trots allt bereda sig för att fortsätta på upprustningens väg. Det verkligen överraskande meddelandet i statsutskottets utlåtande, att en överarbetning av ÖB-planen skall ske i enlighet med dess grundprinciper och med en förutskickad försvarskostnadsram på cirka 3,5 miljarder kronor, är oroande. Utan tvekan kommer svenska folket att känna sig oroat av denna åtgärd, som mera synes bygga på förutsättningen av ett svenskt deltagande i ett eventuellt krig än på förutsättningen att vårt land skall fullfölja sin neutralitetslinje.

Detta är en seger för högerens och folkpartiets äventyrliga linje i försvarsfrågan. Betecknande nog föreligger inga reservationer mot utskottets uttalande i denna punkt, ett uttalande som helt ansluter sig till den linje regeringen efter samråd med 1955 års försvarsberedning skisserat i fråga om ÖB-planen. En ny helig allians tycks ha slutits i försvarsfrågan. I denna allians fattas emellertid en betydelsefull kraft, nämligen det svenska folket. Även i vårt land har allt flera betänksamma röster höjts mot den svenska upprustningens inriktning. Det är även väl känt att betydelsefulla grupper i riksdagen icke godvilligt accepterar de ökade militärutgifterna utan kräver en reduktion.

Även militärtekniskt sett råder delade meningar om ändamålsenligheten i det svenska försvarets uppbyggnad. Förra finansministern Sköld har sålunda påpekat, att det kan ifrågasättas huruvida det dyrbara dagjaktflyget har någon funktion att fylla, när numera bombplanen är readrivna och har lika stora hastigheter som jaktplanen. För vår del har vi från liknande utgångspunkter och med särskilt understrykande av robotvapnens ökade betydelse, vilka ohjälpligt sätter jaktflyget i efterhand, vänt oss emot den starka utbyggnaden av flyget. Vi har ansett att de väldiga kostnaderna för flyget inte motsvarar dess militära värde och att de därför borde sättas in på vapen som inte under krigets första dagar riskerar tillintetgörande utan ger möjlighet till ett långvarigt motstånd.

Då vi i en motion framfört yrkanden om beskärning av de av regeringen äskade anslagen till militärväsendet, så har det skett därför att vi ansett situationen vara sådan, att det är mera motiverat att satsa på fredsmöjligheterna än på krigsriskerna. Även om det internationella läget nu kan synas vara mera spänt än för exempelvis ett år sedan, så finns det å andra sidan stora möjligheter att uppnå en ny avspännings-

Påskyndande av pågående utredningsarbete rörande försvarsfrågan

period. Fredskrafterna i världen är utomordentligt starka, och de stater, som strävar till fred, ökar i antal. De tidigare koloniala eller halvkoloniala staterna kan utan tvekan inräknas bland fredskrafterna. Dessutom utbreder sig den uppfattningen alltmera, även bland statsmännen, att det i ett atombombs- och robotkrig knappast kommer att finnas någon segrare. Det enda säkra i ett kommande krig är en allmän förintelse av människor och materiella värden.

Det är med dessa utgångspunkter som vi ansett oss böra hävda den meningen, att man bör eftersträva en nedskärning av försvarsutgifterna och resa motstånd mot generalernas strävanden att göra vårt lands försvar till en kopia av stormakternas militärmaskinerier. Finns det en allvarlig mening bakom deklarationerna om svensk neutralitet i krig — och det förutsätter vi absolut — så måste vårt försvar organiseras därefter och utan inriktning mot vare sig öst eller väst.

Våra motionsvis framförda förslag till besparingar innebär, att anslagen till övningar och material nedskäres med 245,5 miljoner kronor samt att beställningsbemyndigandena nedbringas med 255 miljoner kronor.

Herr talman! Med undantag för vårt yrkande om repetitionsövningarnas inställande, i vilken fråga riksdagen redan fattat beslut, kommer jag vid varje punkt att yrka bifall till vår motion.

Herr THAPPER (s):

Herr talman! Man kan hålla med herr Senander så långt, att vi väl alla skulle önska att det vore ett sådant tillstånd i världen, att inte någon nation behövde offra så stora summor på försvarsutgifterna och militärutgifterna som vi gör. Men det är ju en sak att önska och handla efter önskningarna och en helt annan sak att bedöma läget såsom det verkligen är och ta hänsyn härtill. Det är här som herr Senander

enligt min uppfattning gör sig skyldig till, skall vi säga, en mycket stark missbedömning. När jag lyssnade till herr Senander fick jag nog det intrycket, att han i stor utsträckning saknar sinne för ordens valör i olika sammanhang. När han säger, att vi här i landet skulle ge prioritet åt militärutgifterna, så vet jag inte med vilket annat land han jämför. Det är klart att 2,5 miljarder kronor är mycket pengar, det kan vi vara överens om. Men herr Senander bortser från något som säges i både utskottsutlåtandet och departementschefens förslag, nämligen att vi hållit försvarskostnaderna praktiskt taget oförändrade under en fyraårsperiod. Då det under denna period har förekommit prisstegringar och då det dessutom på grund av teknikens utveckling krävs allt dyrare materiel för att upprätthålla ett modernt försvar, så förstår vi, att försvarets effektivitet har blivit mindre än den skulle ha varit, om vi åtminstone låtit försvarsutgifterna stiga i takt med prisstegringarna.

Nu säger herr Senander att vi gjort en klar eftergift åt högern i detta fall.

Jag förstår inte vad herr Senander där fotar sitt påstående på. Herr Senander förbiser att vi såväl i utskottet som i den sittande försvarsberedningen — jag erinrar om att det i beredningen sitter representanter för samtliga demokratiska partier — är eniga om att det här skall ske en överarbetning. Vi har i utskottet noterat att chefen för försvarsdepartementet efter samråd med försvarsberedningen och med dess enhälliga tillstyrkan har givit ÖB i uppdrag att verkställa en överarbetning av det år 1954 framlagda förslaget till riktlinjer för krigsmaktens fortsatta utveckling, och att detta skall ske mot bakgrunden av det aktuella läget och framtidsutsikterna i militärt, tekniskt och ekonomiskt avseende. Detta är inte — som herr Senander har velat göra gällande — detsamma som att vi har beställt en oförändrad ÖB-plan, utan

Påskyndande av pågående utredningsarbete rörande försvarsfrågan

man har på militärt håll fått i uppdrag av försvarsministern — med försvarsberedningens tillstyrkan — att överarbeta ÖB-planen. Det är sålunda fullständigt oriktigt att säga som herr Senander, att både regeringen och utskottet tycks ha kapitulerat för militären i detta fall. ÖB-planen är inte genomförd, och den går kanske inte att genomföra. Men det har skett en förskjutning i tiden, och vi är nu ense om att en överarbetning av planen bör ske. Man kan således här inte använda uttrycket forcering, som herr Senander gör.

Sedan sade herr Senander, och det låter ju mycket bestickande, att Sovjetunionen har minskat sina rustningar. Men Sovjetunionen har ju enorma styrkor under vapen, herr Senander, och det är klart att man kan minska på dem. Men här i landet har vi praktiskt taget inga andra under vapen än de, som ligger under utbildning. Jämförelsen haltar därför alldeles kolossalt.

Vad England beträffar skall det bli mycket intressant att se vad resultatet blir av det förslag som där lagts fram. Jag tror emellertid att det ännu är alldeles för tidigt att där draga några bestämda slutsatser.

När herr Senander talar om vårt lands fortsatta upprustning, så tycker jag som sagt att det verkar som om han saknade sinne för ordens valör. Herr Senander rekommenderade oss att fullfölja vår neutralitetslinje — men vad innebär det? Måste vi då inte också ha ett visst försvar, vissa styrkor att sätta bakom, om vi skall kunna kräva respekt för vår neutralitetslinje? Erfarenheterna säger oss att det är nödvändigt.

Sedan skulle jag gärna vilja instämma i herr Senanders ord om att fredens krafter i världen vore så utomordentligt starka, men läget i världen tycker jag i dag inte vittnar härom, och herr Senander erkände ju också själv att läget i flera avseenden inte verkar särskilt ljust. Jag tror därför att det är mycket

klokt att på detta område uppträda försiktigt och avvakta utvecklingen.

Jag poängterar att det i utskottet har rätt full enighet — med undantag på några punkter — om att vi bör avvakta och se vad följden kan bli av överarbetningen av ÖB:s förslag samt att vi under tiden skall hålla oss till i stort sett oförändrade försvarsutgifter. Den mindre stegring, som har ägt rum i år, är betingad av ofrånkomliga kostnader, såsom löneökningar och dylikt. Jag tror att det i nuvarande läge är en klok linje som departementschefen och utskottet här har slagit in på.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Om man skall ta herr Thappers lugnande uttalanden för konstanta, så skulle det som utskottet här föreslår inte vara så farligt. Men i utlåntagandet säges ju ändå, att en överarbetning av ÖB-planen skall ske med iakttagande av planens grundprinciper, och att man skall hålla sig inom en kostnadsram, som uppskattningsvis beräknas till cirka 3,5 miljarder kronor om året. Detta är fakta i saken. Och en sådan utredning tillstyrker utskottet!

Dessutom framhåller utskottet att utredningen skall ske i snabbt tempo. Det kallar jag att forcera ett så vittomfattande förslag som det ÖB framlagt om organisationen av försvarsväsendet.

Sedan vill jag klart och bestämt deklarera att vi visst inte är några försvarsnihilister. Vi förstår värdet av att ha ett försvar. Vad vi vänder oss emot är att man organiserar det svenska försvaret så, att det närmar sig ett stormaktsförsvar. Vi vill försvara neutraliteten, men vi anser att det kan ske betydligt billigare men ändå lika effektivt som på det sätt ÖB förutsätter i sin plan.

Vad sedan minskningen av Sovjets militärstyrkor beträffar, så är ju den

Påskyndande av pågående utredningsarbete rörande försvarsfrågan

ett faktum, som ingen kan bestrida. Hur stort landet sedan är och hur stark militärmakt man där måste ha för att försvara sina långa gränser, är ju en helt annan sak. Faktum kvarstår att Sovjetunionen har skurit ned sin armé med nära två miljoner man, medan man här i Sverige är beredd att gå andra vägen, alltså att öka, samtidigt som även andra länder än öststaterna går in för att begränsa sina rustningar.

Herr THAPPER (s):

Herr talman! Att herr Senander kallar det forcering när man från försvarsministrarnas och regeringens sida begärt att denna utredning skall ske i snabb takt är förvånande att höra. Denna planering har ett dubbelt syfte, nämligen att vi vill komma i det läget att vi kan planera, och vidare har all erfarenhet lärt oss att det inte minst viktiga är att man har en långtidsplanering för att inte behöva råka ut för onödiga kostnader.

Jag erinrar också om, vilket herr Senander även var inne på när han nämnde siffran 95 procent, att det är olika alternativ, som man här har att räkna med. När herr Senander säger att vårt försvar närmar sig ett stormaktsförsvar, har jag mycket svårt att förstå denna jämförelse. Vi behöver bara tänka på Sovjetunionen, eftersom han själv nämnde detta land, och att Sovjet minskat sin armé med så och så många miljoner man, en siffra som jag inte vet om herr Senander citerat riktigt. Men det är ingalunda på det sättet, att vi skulle öka vår armé, i vart fall inte när det gäller manskap och sådant. Vad det är fråga om är en avvägning av de tekniska resurserna, och det torde man inte kunna komma ifrån i något land. När det talas om att vi får stegrade utgifter återkommer jag till vad jag sagt förut, nämligen att vi i stort sett hållit försvarsutgifterna på samma nivå under en fyraårsperiod. Jämfört med an-

dra länder har vi faktiskt minskat försvarskostnaderna.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Jag anser det verkligen uppseendeväckande i detta utskottsutlåtande vara den förklaring som avgivits av regeringen om de nya direktiven för ÖB-utredningen. En nedskärning av ÖB-planen med 5 procent, som förutsättes, innebär ju en oerhört mycket större militärbudget än den vi för närvarande har. Om vi tar hänsyn till förändringen i prisnivån och andra omständigheter, såsom att vapnen blivit dyrare på grund av den tekniska utvecklingen, och utgår från regeringens egen ståndpunkt med en nedskärning till 95 procent, så är den siffra herr Senander nämnde på 3,5 miljarder inte överdriven. Minskar man med ytterligare 5 procent sjunker siffran något, men det kommer i alla fall att bli oerhört mycket mer än 3 miljarder.

Om det nu är så, som jag tyckte mig höra av utskottets talesman, att detta inte bör tolkas som ett ställningstagande i förväg till hur den framtida försvarsordningen skall utformas, är det i och för sig tillfredsställande. Man får väl utgå ifrån att statsmakterna under alla förhållanden kommer att förbehålla sig rätten att kritiskt pröva alla förslag som framkommer. Men i själva regeringens skrivelse till ÖB är givet ett förhandslöfte, ty jag antar att när både högern och folkpartiet gått med på denna skrivelse och dess huvudlinjer och när högern avstått från sin ursprungliga tanke att göra en särskild reservation, så är det just på grund härav. Detta måste väl uppfattas så att regeringen redan givit ett förhandslöfte om ÖB-planen i väsentliga delar med en ganska oväsentlig nedskärning.

Tidigare har det varit så i Sveriges riksdag, att försvarsfrågan varit den stora skiljelinjen mellan höger och vänster, och ett tag, åtminstone i fjol, såg

Armén: Inventarier m. m.

det ut som om det återigen höll på att uppstå ett sådant läge. Jag undrar vad de som exempelvis på socialdemokratiskt håll uttalat bekymmer för tendensen till ständigt växande militärutgifter egentligen har dragit för slutsatser av regeringens nya erbjudande i försvarsfrågan. Det lovar inte nedrustning, det lovar inte begränsning av de militära utgifterna, utan det innebär en betydande ökning av försvarskostnaderna. Det är den ena sidan av saken.

Den andra sidan gäller regeringens resonemang om militärtekniska och militärstrategiska förutsättningar. Är det verkligen möjligt — jag ställer denna fråga till statsrådet och chefen för socialdepartementet, som ju tydligen är den som ändå ivägsänt denna skrivelse till ÖB om bearbetning av ÖB-planen, som nu anmäles av utskottet — att man inte måste pröva om på dessa områden? Den brittiske fältmarskalken Montgomery har nyligen hävdat, att på grund av de nya vapnen är det alldeles uteslutet att exempelvis försvara en stormakt så geografiskt begränsad som England. Försvaret från luften, säger han, måste begränsas till att försvara utskjutningsbanorna för de nya raketprojektilerna. Jag vill inte gå in på fältmarskalk Montgomerys uppfattning i detta avseende, men det är ganska anmärkningsvärt, att det inte från militärt håll rests någon invändning mot denna sensationella framställning av den förändrade situationen i militärt hänseende, och jag måste för min del fråga, när jag nu ser på regeringens nya direktiv för en forcerad bearbetning av ÖB-planen: Har verkligen ingenting förändrats? Kan vi verkligen hålla fast vid den målsättning som bestämdes 1948? Vi kan naturligtvis göra det på pappret, men är vi ärliga mot folket? Är det ärligt mot oss själva att resonera på detta sätt? Jag tycker det är den reflexion man gör.

Sakläget är följande. Medan England nu sätter som en uppgift att nedpressa

militärutgifterna med i runt tal tre miljarder svenska kronor, har den svenska regeringen givit direktiv till en bearbetning av ÖB-planen, som innebär en ökning av våra militärutgifter med i runt tal en miljard kronor. Jag anser att detta spörsmål borde ägnas en något större uppmärksamhet än vad hittills varit fallet. Jag kan inte betrakta regeringens skrivelse som något annat än en kovändning, en reträtt inför de militaristiska kraven på ytterligare väldiga militärutgifter.

Överläggningen var härmed slutad. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2—32

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 33**Armén: Inventarier m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 41, s. 83—87) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 4 500 000 kronor.

Vidare hade i en inom andra kamaren av herr *Christenson* i Malmö m. fl. väckt motion (II: 159) hemställts, att riksdagen måtte besluta att ett anslag å 800 000 kronor skulle beviljas till förstärkning av utgående anslag till de olika försvarsgrenarna för nyanskaffning av madrasser och annan sängutrustning.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 159, såvitt nu vore i fråga, till Armén: Inventarier m. m. för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 4 500 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **CHRISTENSON** i Malmö (fp):

Herr talman! Arméintendenturförvaltningen har beräknat att det behövs

Armén: Inventarier m. m.

ett anslag på tre miljoner kronor för att förbättra säng- och madrassutrustningen vid försvaret. En fördelning på tre å fyra budgetår skulle betyda cirka en miljon kronor i anslag per år. Framställningen från militärt håll är närmast föranledd av försvarets sjukvårdsstyrelses och regementsläkarnas aktion för bättre madrasser, varigenom läkarna avsett att kunna minska sjukskrivningarna på grund av dåliga ryggar.

Av denna anledning väckte jag en motion om anslag på 800 000 kronor för bättre sängutrustning. Jag var angelägen om att man på militärt håll skulle kunna komma i gång med en upprustning av logementens standard, något som i högsta grad har försummats.

Vad jag främst syftar till är att öka trivseln i kasernerna och förläggningarna. Trivseln för värnpliktiga och äldre inkallade har jag vid ett par andra tillfällen fört på tal i riksdagen. Jag vill sålunda erinra om kravet på extraförplägnad vid hårda övningar och om bibehållandet av militärmusiken. Enligt min åsikt är trivseln en viktig faktor i soldatutbildningen. Skapar man inte en riktig anda inom den militära utbildningen, förfelar den ofta sitt syfte.

Det gäller att komma till rätta med trivselproblemet i de militära förläggningarna. Därvid måste ett konservativt tänkande elimineras. De moderna militärerna börjar alltmer inse trivselns betydelse för truppen.

Sedan jag väckt denna motion har två stockholmstidningar skildrat kasernlivet och givit en skrämmande bild av ohygieniska logement, som inte kan väcka några trivselkänslor till liv. Bara en sådan detalj som att det inte finns lampor vid bädden är ett bevis på kortsynthet. Läsning på fritid bör på allt sätt uppmuntras.

Militärläkarna befinner sig på enig front då de gör gällande, att sängutrustningen bör ändras väsentligt. Framför allt kräver de att halmadrassen skall bort. Denna uppfattning delas ock-

så av militärer av olika grader. Det är inte rimligt att våra värnpliktiga skall ligga sämre än fångarna på Långholmen.

Statsmakterna bär ett tungt ansvar när trivselfrågan åsidosättes inom militärlivet. Det har ofta lett till antimilitarism, och många värnpliktiga har drabbats av olust och skrämsel inför allt vad militärt heter. Reaktionen mot den bristande trivseln i militärförläggningarna har tagit sig nya uttryck. Den ökade spritkonsumtionen, särskilt bland rekryterna, är en skrämmande tendens som säkerligen kommer att öka, om inte trivselmomentet kommer att inta en mer central plats i militärlivet.

Med den utredning och de starka motiveringar, som arméintendenturförvaltningen och försvarets sjukvårdsstyrelse har presterat — men som utskottet inte synes ha observerat — ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motion nr 159 i denna kammare.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr THAPPER (s):

Herr talman! Jag skall inte ingå på någon diskussion med den ärade motionären om hemtrevnaden i kasern. Jag vill bara erinra om vad det enhälliga statsutskottet har sagt, nämligen att den fråga, som berörts i motionen, tycker vi är av sådan innebörd, att förslaget i ärendet bör i första hand av vederbörande myndighet underställas Kungl. Maj:ts prövning. Det är den enda riktiga vägen.

Nu har någon utredning inte skett, och det är sannerligen inte gott för utskottet att då ta ställning. Visserligen är det sant som motionären säger, att arméintendenturförvaltningen gjort en undersökning rörande utbyte av halmadrassen mot annan, men medel har inte äskats för ändamålet. Om jag ser till marinen har medel äskats, men någon utredning har inte företagits. Inom

Armén: Övningar m. m. — Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.

flygvapnet har varken någon utredning gjorts eller medel äskats.

Vi tycker alltså att den riktiga vägen är att frågan tas upp av vederbörande myndigheter, så att vi får ett begrepp om vad saken innebär och framför allt vilka kostnader som uppkommer.

Jag ber att med dessa få ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall därtill med den ändring, som föranleddes av bifall jämväl till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan oförändrad.

Punkten 34

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 35**Armén: Övningar m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 43, s. 88—90) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 31 500 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Öhman m. fl.* (I: 258) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg m. fl.* (II: 305), hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 23 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 258 och II: 305, såvitt nu vore i fråga, till Armén: Övningar m. m. för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 31 500 000 kronor.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion nr II: 305.

Herr THAPPER (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 36—41

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 42**Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 51, s. 97—101) att dels medgiva att ett belopp av högst 40 000 000 kronor av det till armétygförvaltningens förfogande stående rörelsekapitalet under budgetåret 1957/58 måtte få utnyttjas i enlighet med vad av departementschefen angivits dels, bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av beställningar å tygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 215 000 000 kronor, dels ock till Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m. för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 305 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels förberörda båda likalydande motioner I: 258 av herr *Öhman m. fl.* samt II: 305 av herr *Hagberg m. fl.*, i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 250 000 000 kronor och det begärda beställningsbemyndigandet med 165 000 000 kronor,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svärd* (I: 351) och den andra inom andra kammaren av herr *Wachtmeister* (II: 437).

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts för-

Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande

slag och med avslag å motionerna I: 258 och II: 305, såvitt nu vore i fråga, samt I: 351 och II: 437,

a) medgiva, att ett belopp av högst 40 000 000 kronor av det till armétygförvaltningens förfogande stående rörelsekapitalet under budgetåret 1957/58 finge utnyttjas i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1957 angivits;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av beställningar å tygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 215 000 000 kronor;

c) till Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m. för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 305 000 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Jag yrkar bifall till motion nr II: 305.

Herr THAPPER (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionerna I: 258 och II: 305 i förevarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 43 och 44

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 45

Lades till handlingarna

Punkterna 46—53

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 54

Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen

(punkt 63, s. 113 och 114) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 1 625 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mannerskantz* (I: 257) och den andra inom andra kammaren av herr *Wachtmeister m. fl.* (II: 439), hemställts, att riksdagen måtte till Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 1 775 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 257 och II: 439, till Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 1 625 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr WACHTMEISTER (h):

Herr talman! Av ÖB-utredningen beröres såvitt jag kan finna inte vissa saker inom den frivilliga försvarsverksamheten, t. ex. skyttet. Den höjning av anslaget, som begärs i motion II: 439, avser skjutbaneunderhållet. Bara under den senaste veckan har vi i tidningarna kunnat läsa om två fall, där förlupna kulor varit nära att vålla svåra olyckor, i det ena fallet beroende på att banorna varit i allmänt dåligt skick, i det andra fallet beroende på den utveckling som ägt rum inom skytteverksamheten. Hemvärnet skjuter i allt större utsträckning med automatvapen, och dessa har den egenskapen, att när man skjuter automateld, stegrar sig vapnen. Detta medför, att de flesta av våra skjutbanor inte räcker till, och det finns risk för att kulorna går över kulfånget. Därför måste vi nu bygga på banorna upptill för att få tillfredsställande säkerhet.

Ett genomgående drag i årets budgetbehandling har ju varit att kompensera

Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande

tion lämnats — i de flesta fall åtminstone — för den automatiska kostnadsstegringen. Skyttet har emellertid inte fått någon sådan kompensation. Tvärtom håller, på grund av anslagets fastlåsning, anläggningarna för skytteverksamheten på att förfalla i ganska skrämmande takt, till men för verksamheten och med risker för allmänheten. Genom en olycklig skrivning från arméstaben blev skyttet för några år sedan av med en del av anslaget. Inte minst på staben har man senare kommit underfund med sitt misstag och försökt rätta till det. Man har förutsatt, att anslaget skulle komma under »För försvaret gemensamma ändamål» — men tyvärr utan effekt.

Vi har nyss beviljat hemvärnet ökat löneanslag. Men tänker vi på att hemvärnets skjututbildning i mycket stor utsträckning sker i det frivilliga skyttets regi utan att skyttet betingar sig ett öres ersättning vare sig för banornas begagnande eller för instruktörernas arbete? Är det inte rätt egendomligt, att eleverna har avlöning, lärarna däremot ej?

Jag vill härmed ingalunda ha sagt, att vi skulle införa något slags dagarvode i frivilliga skytterörelsen — en för varje aktiv skytt fullständigt främmande tanke — utan bara det, att skyttet bör ha ersättning åtminstone för sina bankostnader. Dessa är i alla fall bara en ringa bråkdel av de kostnader, som skyttarna själva tar på sig.

Det frivilliga skytteväsendet blir inte delaktigt av några tipsmedel. Med idrotten har skyttet det gemensamt, att för goda resultats uppnående krävs ovillkorlig nykterhet. I motsats till fotboll och friidrott, där ett fåtal agerar på planen och ett betydligt större antal är betalande åskådare och därigenom bidrager till verksamhetens finansiering, är däremot inom skyttet varenda man verkligt aktiv, så gott som uteslutande hänvisad till sig själv för rörelsens ekonomisering.

Riktpunkten måste inom fjärde huvudtiteln — liksom på andra håll — vara största möjliga effektivitet. För min del kan jag knappast finna att man inom utskottet i det här fallet valt rätt sikte. Med all respekt för utskottet fruktar jag att man skjuter bom, när man låter våra skjutbanor förfalla som nu. Utskottet är i sitt utlåtande inte på minsta vis negativt, och det är vi tack samma för. Men man säger att med den restriktiva anslagsprövning, som i rådande läge krävs, det inte är möjligt att medge någon anslagshöjning.

Det finns nog även inom fjärde huvudtiteln ineffektiva anslag att ge sig på, så att ett anslag som skjutbaneanslaget — effektivt till sista öret — hade kunnat beviljas. Som ett exempel på sådan överflyttning inom huvudtiteln ram av ett ineffektivt eller åtminstone minre effektivt anslag kan ju nämnas den militära presstjänsten. 1954 års riksdag begärde med anledning av statsrevisorernas anmärkning en omläggning av denna verksamhet. Trots påstötningar i tidningar av olika politiska åskådningar har man inte hittills märkt att man lagt i dagen någon mera anmärkningsvärd energi på militärt håll för att efterkomma nyssnämnda riksdagsbeslut.

Jag yrkar därför bifall till motion nr 439. Tillåt mig bara, innan jag slutar, att i förbigående utan yrkande vidröra en annan sak, anslaget till lottorna under punkt 152, som kommer litet senare. För att förkorta debatten tar jag upp den saken nu. Dagarvudet har där visserligen föreslagits höjt från 6 till 8 kronor, en sak som man i och för sig har all anledning att vara tacksam för. Men det kan inte förnekas att lottarekryteringen trots denna i utsikt ställda förbättring är svag, på sina håll nära nog katastrofalt dålig. Man får nog tänka sig en omarbetning av lottornas arvoden i framtiden, antingen så att de kommer i nivå med civilförsvarets, som går ända upp till 15 kronor per

Marinen: Övningar m. m.

dag, eller också så att de i skattehänseende likställes med värnpliktigas terminslön, d. v. s. blir icke skattepliktig inkomst. Det är ju i alla fall här en ytterst ringa ersättning för barnvakter, förlorad arbetsförtjänst och allt besvär de frivilligt tar på sig.

Herr talman! I detta avseende har jag som sagt intet yrkande; jag ville bara i tid bringa den saken på tal.

Herr THAPPER (s):

Herr talman! Det är inte särskilt svårt att begära ökade anslag och tala för det. Det är betydligt bekymmersammare att skaffa fram pengar till dessa ökade anslag.

Vi är eljest överens om att vi måste iaktta återhållsamhet, och det har vi inom första avdelningen i statsutskottet ansett oss nödsakade till även på denna punkt.

Vad beträffar säkerhetsanordningarna har utskottet sagt, att vi hoppas, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på att säkerhetssynpunkterna tillgodoses i största möjliga utsträckning. Man får alltså göra det vid fördelningen av anslaget, men vi måste vara försiktiga med anslagsökningar, och därför vågar vi oss inte på en ökning här.

Det är naturligtvis bekvämt för en enskild motionär att säga, att man kan spara på det ena eller det andra anslaget i stället, men det är inte så lätt att göra det. Det är nog så att varje post som finns här kan motiveras från olika utgångspunkter.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr WACHTMEISTER (h):

Herr talman! Beträffande det sista, att det inte skulle vara så lätt att pruta, är jag nog inte av någon annan åsikt än herr Thapper. Jag bara återoppar mig på statsrevisorerna, och jag förmodar att de har trängt in i saken.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till motionen II: 439; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 55—72

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 73

Marinen: Övningar m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 83, s. 133—135) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 26 000 000 kronor.

Vidare hade i förberörda båda likalydande motioner I: 258 av herr *Öhman m. fl.* samt II: 305 av herr *Hagberg m. fl.* hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 20 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 258 och II: 305, såvitt nu vore i fråga, till Marinen: Övningar m. m. för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 26 000 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen nr 305 i denna kammar.

Herr THAPPER (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 74—78

Vad utskottet hemställt bifölls.

Marinen: Fartygsbyggnader m. m. — Marinen: Anskaffning av vapenmateriel m. m.*Punkten 79***Marinen: Fartygsbyggnader m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 89, s. 138—149) att dels besluta de fartygsbyggnader för flottan, som föreslagits i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1957, dels godkänna de ändringar av tidigare planer för verksamheten under förevarande anslag, som angivits i förenämnda statsrådsprotokoll, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med i samma statsrådsprotokoll angivna grunder medgiva utläggande av beställningar inom en kostnadsram av 100 000 000 kronor, dels ock till Marinen: Fartygsbyggnader m. m. för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanlag av 107 000 000 kronor.

Vidare hade i förberörda båda likalydande motioner I: 258 av herr *Öhman m. fl.* samt II: 305 av herr *Hagberg m. fl.* hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 87 000 000 kronor och beställningsbemyndigandet med 85 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 258 och II: 305, såvitt nu vore i fråga,

a) besluta de fartygsbyggnader för flottan, som i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1957 föreslagits;

b) godkänna de ändringar av tidigare planer för verksamheten under förevarande anslag, som i förenämnda statsrådsprotokoll angivits;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med i samma statsrådsprotokoll angivna grunder medgiva utläggande av beställningar inom en kostnadsram av 100 000 000 kronor;

d) till Marinen: Fartygsbyggnader m. m. för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 107 000 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen nr 305 i denna kammar.

Herr THAPPER (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammarerna utskottets hemställan.

*Punkten 80***Marinen: Anskaffning av vapenmateriel m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 90, s. 149—151) att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av beställningar å vapenmateriel m. m. inom en kostnadsram av 85 000 000 kronor, dels ock till Marinen: Anskaffning av vapenmateriel m. m. för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 85 000 000 kronor.

Vidare hade i förberörda båda likalydande motioner I: 258 av herr *Öhman m. fl.* samt II: 305 av herr *Hagberg m. fl.* hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 70 000 000 kronor och beställningsbemyndigandet med 70 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 258 och II: 305, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av beställningar å vapenmateriel m. m. inom en kostnadsram av 85 000 000 kronor;

Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. — Flygvapnet: Drift och underhåll av flygmateriel m. m.

b) till Marinen: Anskaffning av vapenmateriel m. m. för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 85 000 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **SENANDER** (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen nr 305 i denna kammar.

Herr **THAPPER** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 81 och 82

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 83

Lades till handlingarna.

Punkterna 84—101

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 102

Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 116, s. 173—178) att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1957 angivits medgiva utläggande av beställningar å flygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 640 000 000 kronor, dels ock till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 490 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat fyra motioner. I förberörda

båda likalydande motioner I: 258 av herr *Öhman m. fl.* samt II: 305 av herr *Hagberg m. fl.* hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 390 000 000 kronor och beställningsbemyndigandet med 450 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 254 och II: 301 samt I: 258 och II: 305, sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1957 angivits medgiva utläggande av beställningar å flygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 640 000 000 kronor;

b) till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 490 000 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **SENANDER** (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen nr 305 i denna kammar.

Herr **THAPPER** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till motionen II: 305; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 103

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 104

Flygvapnet: Drift och underhåll av flygmateriel m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riks-

Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar

dagen (punkt 118, s. 180—184) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 106 000 000 kronor.

Vidare hade i förberörda båda likalydande motioner I: 258 av herr *Öhman m. fl.* samt II: 305 av herr *Hagberg m. fl.* hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 90 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 258 och II: 305, såvitt nu vore i fråga, till Flygvapnet: Drift och underhåll av flygmateriel m. m. för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 106 000 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **SENANDER** (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen nr 305 i denna kammar.

Herr **THAPPER** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till motionen II: 305; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 105—107

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 108

Lades till handlingarna.

Punkterna 109—115

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 116**Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 131, s. 196—200) att dels be-

myndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av departementschefen förordade ändringar i personalförteckningen för försvarets forskningsanstalt, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för försvarets forskningsanstalt, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58, dels ock till Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 4 620 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Lundström* och *Söderquist* (I: 252) och den andra inom andra kammaren av herrar *Boija* och *Wedén* (II: 298), i vilka hemställts att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts förslag måtte besluta om inrättande av sex tjänster för forskardocenter i Ce 30 med placering vid försvarets forskningsanstalt till en sammanlagd kostnad av 142 128 kronor,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Eskilsson* och fröken *Andersson* (I: 253) och den andra inom andra kammaren av herr *Munktel* *m. fl.* (II: 297), i vilka hemställts att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts förslag härutinnan måtte besluta att inrätta sex nya tjänster vid försvarets forskningsanstalt för forskardocenter i lönegrad Ce 30 och att anvisa därför behövliga anslag eller 142 128 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 252 och II: 298 samt I: 253 och II: 297,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för försvarets forskningsanstalt, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1957 föreslagit;

b) fastställa i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för försvarets

Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar

forskningsanstalt, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58;

c) till Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 4 620 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar Ohlon, Jacobsson, Svärd, Skoglund i Doverstorp, Malmborg och Ståhl, fröken Elmén samt herrar Nihlfors, Heckscher och Hjalmarsen, vilka ansett att utskottet bort föreslå riksdagen att, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 252 och II: 298 samt I: 253 och II: 297,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för försvarets forskningsanstalt, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1957 och reservanterna föreslagit;

b) fastställa av dem framlagd avlöningsstat för försvarets forskningsanstalt, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58;

c) till Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 4 762 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Såsom framgår av detta utskottsutlåtande och också av uppläggningsen och intresset för dagens försvarsdebatt ligger bakom detta utlåtande en uppgörelse mellan partierna på alla väsentliga punkter. Eftersom de fyra demokratiska partierna har givit sin anslutning till den skrivelse, som här tidigare under den första punkten har diskuterats och som försvarsministern riktat till överbefälhavaren om en ny överarbetning av ÖB-förslaget, har vi inte kunnat finna att det i år föreligger anledning till någon diskussion av försvarsfrågan över huvud taget, även om

där naturligtvis är många punkter, som är ägnade att inge bekymmer.

Om alltså enighet kan sägas råda om det föreliggande betänkandet, så tror jag att även beträffande denna punkt, 116, som gäller anslaget till försvarets forskningsanstalt, råder enighet mellan majoriteten i utskottet och reservanterna så till vida som det för det första är riktigt och nödvändigt att i denna tekniska tidsålder satsa det mesta möjliga på en effektiv försvarsforskning men även för det andra att försvarets forskningsanstalt sådan den är skall upprustas med alla de resurser som man anser sig ha ekonomiska möjligheter till.

Jag är den förste att omvittna, att en sådan upprustning har ägt rum sedan anstalten omorganiserades år 1954. Under förra budgetåret inrättades 11 nya forskarbefattningar. Under det nu löpande budgetåret har anstalten tillförts 14 sådana befattningar, och under kommande budgetår föreslår Kungl. Maj:t 13 nya sådana. Emellertid är det inte antalet befattningar som garanterar, att de forskningsuppgifter som föreligger helt och hållet kan genomföras. Mängden av forskningsmateriel, som är beställd hos forskningsanstalten, är i nuvarande läge för anstalten sådan, både kvalitativt och kvantitativt sett, att där behövs en förstärkning. Detta har inte heller bestridits ifrån utskottsmajoritetens sida.

Man har då sagt, att det skulle vara en riktig och lämplig väg att inrätta sådana befattningar som det här gäller — det är fråga om mycket högkvalificerade forskare i universitetsdocents ställning — till ett antal av sex, såsom anstalten har begärt, under en begränsad övergångstid med möjlighet att innehavarna frigörs, när de aktuella forskningsuppgifterna är färdiga. Det är, herr talman, vad reservationen av herr Ohlon m. fl. innebär. Det medför en kostnadsskillnad på 142 000 kronor, och reservanterna menar, att detta be-

Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar

lopp i nuvarande situation måste tillföras anstalten.

Jag skall nöja mig med dessa korta ord. Utöver dem vill jag bara säga, att när utskottsmajoriteten argumenterar mot denna utökning med att konstatera, att dessa forskardocenter icke ingår i försvarets forskningsanstalts organisation, är detta intet argument. Det är inte meningen annat än att de genom en tillfällig anställning skall kunna bidra till att effektuera de forskningsuppgifter, som just nu föreligger inom anstalten.

Jag ber att härmed, herr talman, få yrka bifall till den vid punkt 116 fogade reservationen av herr Ohlson m. fl.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Jag hade trott, att utskottets representant skulle ta till orda omedelbart efter herr Ståhl. Nu vill jag bara i likhet med herr Ståhl säga några få ord om vår ståndpunkt i denna fråga.

Jag tror, att jag kan lugna herr Senander i hans bekymmer över att de förslag, som här föreligger, i så hög grad skulle vara influerade från högerhåll. Det är tvärtom alldeles klart, att vi inom högern känner mycket stark oro över den begränsning av försvarsutgifterna, som har ägt rum. Vi har också tidigare motionsvis framfört yrkanden om vissa höjningar. Att vi nu avstått från att driva dessa yrkanden i utskottet beror naturligtvis delvis på att saken är överlämnad till utredning på initiativ av försvarsberedningen, men det beror också på att vi däri ser ett tecken på att man från de olika partiernas sida är villig att fortsättningsvis försöka hålla försvarsfrågan över partierna. Och det är enligt vår uppfattning mycket viktigt att så sker.

Jag skall tillåta mig att åter citera herr Senander. Han sade, att om det skall finnas någon allvarlig mening i vår neutralitetspolitik, måste vårt för-

svar inrättas därefter. Det är så sant som det är sagt, men innebörden är en helt annan än den herr Senander försökte göra gällande. Vi som står ensamma måste ju offra förhållandevismera på vårt försvar än den, som kan bygga på samverkan med andra.

Här har också under diskussionen åberopats Englands exempel. Betydelsen av det nya engelska försvarsförslaget är — såsom herr Thapper redan framhållit — oklar. Vi kan därav inte dra några bestämda slutsatser, men en sak tycks i alla fall vara uppenbar, nämligen att man i England i än högre grad än tidigare kommer att satsa på de rent tekniska momenten av försvaret. Under sådana förhållanden framstår det för oss liksom för herr Ståhl såsom speciellt angeläget att man när det gäller forskningen gör allt som över huvud taget är tänkbart för att följa med och så vitt möjligt befinna sig långt framme i utvecklingen. Om vi skall kunna hålla våra försvarskostnader nere och detta oaktat ha ett försvar som svarar mot ett alliansfritt lands behov, då är försvarsforskning en uppgift av allra största betydelse.

Det föreligger också nu ganska stor enighet beträffande försvarets forskningsanstalt. Man är ense om att anstaltens resurser bör förstärkas för att man på den vägen skall kunna få en bättre utgångspunkt för våra försvarsansträngningar. Därtill kommer att pengar för forskning i stor utsträckning sparar pengar för andra ändamål. Meningsskiljaktigheten gäller också egentligen en enda punkt, nämligen det här förut berörda spörsmålet angående forskardocenturerna. Jag skulle med några ord vilja antyda vad det är fråga om.

Inrättandet av forskardocenturer skulle innebära att forskningsanstalten finge möjlighet att till sig knyta yngre naturvetenskapsmän, som redan är docenter och alltså hunnit en bit på den vetenskapliga banan och som genom en

Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar

sådan forskardocentur skulle få tillfälle att inrikta sitt fortsatta forskningsarbete på uppgifter av betydelse för försvaret. Detta är en sak av ganska stor vikt. Unga naturvetare, särskilt sådana som har avlagt disputationssprov, är ytterst begärliga både på den akademiska banan och på andra områden. Skall försvaret ha möjlighet att för sitt forskningsarbete dra till sig de bästa krafterna, måste man sörja för att det finns befattningar som är tillräckligt lockande för vederbörande, och då är forskardocenturerna av särskilt intresse. En vanlig docentur vid våra universitet är förenad med en undervisningsbörda som särskilt i naturvetenskapliga ämnen kan vara, om inte överväldigande, så dock rätt betydande, och tillgången till forskardocenturer vid universiteten är förhållandevis liten. Den som däremot kan få en forskardocentur vid en anstalt av den typ det här gäller får därigenom möjlighet att ostörd av andra uppgifter ägna sig åt naturvetenskapligt forskningsarbete, och det måste vara lockande för åtminstone rätt många av de naturvetenskapliga docenterna att få en sådan anställning vid forskningsanstalten. Detta är i så fall till fördel för försvarsforskningen, men kommer sannolikt i rätt stor utsträckning även den naturvetenskapliga forskningen i allmänhet till godo.

Jag finner det rimligt att man från riksdagens sida tar hänsyn till dessa omständigheter och att man därför fullt ut tillgodoser forskningsanstaltens önskemål i detta hänseende.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr THAPPER (s):

Herr talman! Herr Ståhl har ju själv erinrat om att forskningsanstalten ingalunda blivit omilt behandlat när det gäller personalförstärkning. Anstalten har, såsom herr Ståhl nämnde och såsom utskottet redovisat i sitt utlåtande, fått elva nya befattningshavare i fjol

och fjorton innevarande år samt skulle enligt departementschefens förslag få tretton nya tjänster under kommande budgetår. Vi inom utskottsmajoriteten har nog ansett att man f. n. får nöja sig med denna förstärkning, eftersom det ju gäller att iaktta återhållsamhet med utgifterna även på denna punkt.

Vidare ville herr Ståhl göra gällande att när utskottet hänvisar till att de föreslagna ytterligare tjänsterna saknar motsvarighet i anstaltens nuvarande organisation, så är inte detta något argument. Men om man fortsätter att läsa vad utskottet skriver om denna sak, skall man nog finna att det är fråga om ett verkligt argument. Utskottet säger nämligen att det är möjligt att ett tillförande till anstalten av tjänster av denna typ kan vara till fördel för anstalten, men frågan synes utskottet ur skilda synpunkter böra bli föremål för närmare prövning innan man går in för dessa tjänster.

Med dessa kortfattade ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ståhl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 116:o) i utskottets utlåtande nr 4, röstas

Ja;

Den, det ej vill, röstas

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspro-

Personalvårdsverksamhet m. m.

positionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Ståhl begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgävos 126 ja och 86 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 117—146

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 147***Personalvårdsverksamhet m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 163, s. 239 och 240) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 277 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Weiland m. fl.* (I: 27) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson i Bogla m. fl.* (II: 44), hemställts, att riksdagen måtte för ökat bidrag till soldathemsverksamheten utöver vad som av Kungl. Maj:t under förevarande punkt föreslagits för budgetåret 1957/58 anvisa 50 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 27 och II: 44, till Personalvårdsverksamhet m. m. för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 277 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ohlön, Ivar Johansson, Sundelin, Pålsson, Jacobsson, Malmborg och Ståhl*, fröken *Elmén* samt herrar *Rubbestad, Nihlfors* och *Heckscher*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna

I: 27 och II: 44, till Personalvårdsverksamhet m. m. för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 327 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Vid behandlingen av denna punkt, som gäller personalvårdsverksamheten, har utskottsavdelningen genom föredragningar och på annat sätt i allo fått verifierat, att det inte bara är den del av personalvården som handhas av de militära myndigheterna som har betydelse. Även soldathemsverksamheten, som meningsskiljaktigheterna här närmast gäller, har stort värde i detta hänseende.

Soldathemsverksamheten bedrivs av frivilliga krafter. Den största organisationen på detta område är Föreningen Soldaternas vänner, som sedan många år vid våra förlägningsplatser genom sina s. k. soldathem tar hand om de inkallade, bereder dem en fristad i olika former och en fritidssysselsättning samt dessutom, vilket under utskottsbehandlingen med skärpa betonats, även ger möjlighet till inkallade som vill fortsätta med studier eller privatverksamhet av något slag att göra detta.

Jag tror inte att det från något håll inom utskottet ansetts vara diskriminerande, att dessa soldathem är förbundna med kristen verksamhet. Detta har nog på de flesta håll i stället betraktats som ett plus. Vad som från alla håll antytts är, att soldathemmen — speciellt efter den 1 oktober 1955 — visat sig ha ett avgjort värde för att främja nykterhet och goda seder bland de inkallade. Inte från något håll, varken civilt eller militärt, har någon invändning eller kritik riktats mot soldathemsverksamheten. Tvärtom har det antytts, att de är av lika stor betydelse nu som de var innan man på militärt håll vidtog de delvis rätt omfattande åtgärderna för personalvårdande verksamhet.

Personalvårdsverksamhet m. m.

Om det alltså är klart, att denna form av personalvård är lika nödvändig nu som någonsin tidigare, så är det också ett obestriddligt faktum, att detta är den billigaste formen av personalvård som man över huvud taget prövat inom det militära. Frivilliga krafter står för huvuddelen av de kostnader, som här krävs. Endast en mindre del har anslagits av staten. Framför allt är detta statsanslag motiverat därav, att man från det allmänna velat visa sin uppskattning av det frivilliga arbete som här bedrivs.

Nu har emellertid det anslag som för närvarande utgår och som uppgår till 100 000 kronor — alltså en relativt obetydlig del av hela kostnaden — inte ändrats sedan 1950. Detta har medfört att realvärdet av anslaget i hög grad minskats. Med hänsyn till den roll, som soldathemsverksamheten spelar, har man därför från militärt håll — närmast från försvarsstabschefen — sagt, att man i varje fall bör soulagera soldathemmen för penningvärdeförsämringen, så att man inte behöver lasta över kostnaderna på de kommuner och landsting som har kunnat träda emellan. Detta har under de senare åren skett i rätt hög grad. På många håll har landsting och kommuner lämnat bidrag till denna verksamhet, vilket ändå helt och hållet är en statens skyldighet, eftersom det är staten som inkallar de värnpliktiga.

Eftersom departementschefen inte ansett sig kunna gå med på att tillstyrka en höjning med 50 000 kronor har man från motionärernas sida sagt, att det är rimligt att man här ger ett soulagemang för de kostnadsfördyringar som soldathemmen fått vidkännas. Man har föreslagit ett med 50 000 kronor höjt belopp. Det är denna anslagshöjning, herr talman, som reservanterna under punkt 147 har yrkat bifall till.

Eftersom detta belopp inte ur någon synpunkt kan anses vara prejudicerande och således verka höjande på övriga

anslag på fjärde huvudtiteln — dessa anslag har vi alla, som herr Heckscher underströk, varit med om att hålla tillbaka — och eftersom dessutom denna lilla anslagshöjning är i hög grad befogad och behjärtansvärd, vågar jag uttala en förhoppning, att kamrarna skall hjälpa soldathemsverksamhetens målsmän, i främsta rummet Föreningen Soldaternas vänner, att klara denna verksamhet genom att bifalla merbeloppet 50 000 kronor.

Herr talman! Med stöd av denna motivering får jag yrka bifall till den vid punkt 147 fogade reservationen av herr Ohlson m. fl.

Herr Rimmerfors (fp) instämde i detta anförande.

Herr GUSTAFSSON i Bogla (s):

Herr talman! Jag tillhörde motionärerna till den fyrpartimotion, som väcktes förra året och vari yrkades 100 000 kronor högre statsbidrag för soldathemsverksamheten. Jag fick då genom vad utskottets ärade talesman anförde, den uppfattningen, att det var möjligt för Kungl. Maj:t att genom vissa omDispositioner ge soldathemsverksamheten en del medel utöver vad som fanns anslaget för budgetåret, och då det inte förelåg någon reservation, ansåg jag det lönlöst att ställa något yrkande om bifall till motionen. Jag riktade dock en vädjan till försvarsministern att beakta soldathemsverksamhetens bekymmersamma läge och med positiv välvilja beakta vad vi i motionen yrkat. Min vädjan till försvarsministern har dock icke medfört någon höjning av statsbidraget till soldathemsverksamheten i årets statsverksproposition. När vi nu återkommer i år — jag vill erinra om att det också i år är en samlingsmotion med riksdagsledamöter från olika partier — har vi varit så blygsamma, att vi inte yrkat på mera än en höjning av statsbidraget med 50 000 kronor, trots att det är tydligt att det

Personalvårdsverksamhet m. m.

hade varit rimligt att öka anslaget med 100 000 kronor. Jag hade nog föreställt mig, att statsutskottet skulle ha visat förståelse för den mycket värdefulla frivilliga andliga vård som soldathemmen bedriver genom att bereda de värnpliktiga lämpliga fritidslokaler, och att utskottet skulle ha tagit hänsyn till att de varit framgångsrika i sin nykterhetsvårdande verksamhet och tagit åtskilliga fruktbärande initiativ. Våra försvarsutgifter, som ju för närvarande uppgår till två och en halv miljarder, kan inte påverkas av detta blygsamma anslag.

Också i detta fall borde nog det ofta citerade uttrycket »människan i centrum» kunna tillämpas, ty det gäller att räcka en hjälpende hand åt unga värnpliktiga, som befinner sig i en ålder, där de kanske genomlever en kris. Det är en ganska allvarlig sak att ryckas ifrån hemmiljö, arbetsliv och det civila samhället i övrigt för att genomgå en lång militärutbildning. Jag minns med tacksamhet det soldathem, som fanns vid Jönköpings regemente i Skillingaryd, och vilket värde det hade för oss. Det var den enda fritidslokal vi hade. Vi bildade det året en manskör, som hade två sångaftnar, och det var en mycket inspirerande fritidssysselsättning.

Soldathemmen bygger huvudsakligen på frivilliga bidrag. Föreningen Soldaternas vänner får förutom statsbidraget en riksskollekt och andra frivilliga bidrag. Svenska kyrkan tillsammans med Soldaternas vänner och de frikyrkliga samfundet och en del andra kristna organisationer offrar mycket för denna förnämliga verksamhet, som jag inte tror att någon annan ideell organisation kan genomföra på sätt som nu sker genom soldathemmens verksamhet.

Jag kan i övrigt helt instämma i herr Ståhls synpunkter. Jag vill yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen av herr Ohlson m. fl. Den innebär bifall till årets motion om en höjning

av statsbidraget med 50 000 kronor. Jag vill vädja till kammarens ledamöter att bifalla reservationen.

Herr CARLSSON i Tibro (fp):

Herr talman! Den fråga som statsutskottet under punkt 147 haft att behandla gäller personalvården vid våra regementen. Ur ekonomisk synpunkt och i jämförelse med övriga frågor, som vi i dag har att ta ställning till, kan det synas vara en liten fråga. För min del anser jag, att denna fråga har så stor betydelse för vårt land och vårt folk, att den bör ägnas den största uppmärksamhet.

Den anslagsökning på 50 000 kronor till stöd åt soldathemsverksamheten, som av chefen för försvarsstaben föreslagits och som har fått stöd av ett flertal motionärer, har inte av utskottsmajoriteten kunnat tillstyrkas. Detta är beklagligt, och jag ifrågasätter om verkligen de ledamöter av statsutskottet, som ställt sig avvisande, har haft tid att sätta sig in i vad saken gäller. Det är här fråga om en grupp människor, som intar en särställning i vårt samhälle. Det gäller den stora skaran av unga män, som nödgas lämna sina hem, sin anställning och den miljö i vilken de levat för att under ett års tid fullgöra sin värnplikt.

Redan för 75 år sedan fanns i vårt land människor, vilka insåg nödvändigheten av att man på våra förlägningsplatser iordningställde soldathem för att de värnpliktiga skulle ha någonstans att gå på sin fritid. Då denna verksamhet visat sig vara av stort värde, har den under årens lopp åtnjutit allmänhetens förtroende och stöd. Även myndigheterna, såväl militära som civila, har på olika sätt genom uttalanden givit till känna, att soldathemmens verksamhet har stor betydelse i vår gemensamma strävan att hjälpa de unga männen genom en kritisk period av deras liv. Det kan vara av intresse att ta del

Personalvårdsverksamhet m. m.

av en regementschefs synpunkter på denna verksamhet.

För sex år sedan blev det nere i Skövde, som är en stor garnisonsstad, aktuellt att vi skulle inreda ett nytt soldathem. Vi fann det nödvändigt att informera allmänheten om denna sak, då vi behövde dess stöd. Därför anordnades ett informationsmöte, och såsom huvudtalare kallades dåvarande chefen för Göta träneregemente, överste Sten Camitz. Jag ber, herr talman, att få citera några korta avsnitt ur hans tal, vilka jag finner vara väl lämpade att fogas till kammarens protokoll. Överste Camitz sade bl. a.:

»Soldaten är — liksom all ungdom — påverkbar. Han är lätt att locka med på något nytt, bara det låter spännande. Han kan då rentav bli entusiastisk. Kommer en dålig ledartyp, som är högröstad och har förmåga att med valda argument verka övertygande, kan han lätt följa med på oöverlagda dumheter. Men han kan lika lätt följa en rätträdig kamrat och lyssna till dennes mera omdömesgilla och avvägda synpunkter och tankar. Det är naturligt. Han är ung, hans erfarenhet av livet är icke så stor, hans omdöme är icke tränat. I själ och hjärta är han icke dålig. Tvärtom. Han är sund och oförvillad, men han saknar den inre styrka och fostran, som kan skydda honom för livets frestelser och törnar. Vi måste med tolerans och överseende söka förstå den unge soldaten, emedan han under sin värnpliktstid undergår en såväl psykisk som fysisk utveckling. Denna process kan inte gå spårlöst förbi. Inlärandet av militära kunskaper och färdigheter i förening med en hård fysisk träning fordrar en psykisk anspänning, som kan sätta hans karaktärsegenskaper på svårare prov. Befälet som leder hans fostran måste ha hjälp särskilt i fråga om den andliga fostran, som icke under denna tid får eftersättas.»

Därefter fortsätter överste Camitz:

»Det är därför min uppfattning att

de pojkar, som komma från soldathemmens miljö, kunna inverka positivt på sin omgivning — kanske icke så mycket genom att föra sina åsikter till torgs utan fastmer genom sitt exempel i handling. Jag tror också att de pojkar, som jag nämnde nyss även påverkade befälets uppfattning om soldathemmens goda inflytande på soldaterna. Befälet torde i övrigt icke fått fullt klart för sig vare sig soldathemmens verksamhet eller betydelse för den enskilde soldaten.»

Slutligen säger överste Camitz:

»Ett glädjande faktum inom soldathemsverksamheten är den tolerans och vidsynthet som gör sig gällande särskilt mellan de olika religiösa åsiktsriktningarna, men även utåt i kontakten med truppförbandens personal och övriga soldathem.

Jag kan ej heller undgå att uttrycka min beundran för att en rörelse vuxit sig så fast och fått en sådan betydelse inom landet — uteslutande och så gott som enbart på frivillighetens väg. Visserligen utgå vissa bidrag från staten, men dessa äro ganska små. Denna frivilliga insats av pengar och arbete visar på att stora delar av Sveriges folk hyser ett varmt intresse för sina värnpliktiga soldater och söner och att om tanken om individen är stor. Därmed visa dessa människor förutom intresse för soldaten och försvaret även ett efterföljansvärt exempel och omdöme.»

Jag skulle härtill kunna säga något om hur det för närvarande står till inom denna verksamhet. För att motsvara tidens krav har våra soldathem under senare år moderniserats och även nya hem har skapats. Under år 1955 bedrevs verksamhet i 35 soldathem, som åtnjuter statsbidrag. Den totala kostnaden belöpte sig på 1 048 600 kronor. Statsanslaget täckte omkring 9 procent av denna summa.

Som en jämförelse kan nämnas hur man i Danmark ser på denna fråga. Där utgår statsanslag för verksamheten. Före

Personalvårdsverksamhet m. m.

år 1952 uppgick anslaget till 60 000 kronor, men detta år fördubblades summan till 120 000 kronor med retroaktiv verkan för ett halvt år. År 1956 dubblades anslaget till 240 000 kronor, likaledes med retroaktiv verkan för ett halvt år. Förutom statsanslaget har man i Danmark under vissa år utanordnat bidrag från tipsmedel på upp till 100 000 kronor för byggande av nya hem. Därjämte pågår en märkesförsäljning, som sker över hela landet med justitiedepartementets tillstånd och som inbringar cirka 200 000 kronor.

När det i vårt land för närvarande föreligger risk för att en del soldathem nödgas inskränka sin verksamhet och några t. o. m. står inför hotet att få läggas ned på grund av underskott i budgeten, ber jag att få yrka bifall till reservanternas förslag, vilket innebär att anslaget för denna verksamhet uppräknas med 50 000 kronor.

Häri instämde herr *Nelander* (fp).

Herr **HECKSCHER** (h):

Herr talman! Det är många som redan har yttrat sig, och jag skall inte förlänga debatten mycket. Jag vill bara säga, att personalvårdsverksamheten över huvud taget byggdes ut i stor utsträckning under det andra världskriget. Det var då, under den långa beredskapen, som man fick klart för sig hur viktigt det är att den militära personalen blir omhändertagen och får hjälp med att lösa rent personliga problem.

Sedan dess har en permanent organisation skapats även inom själva förbanden. Man har ibland sagt, att personalvårdsfrågorna därmed skulle vara lösta. Jag tror emellertid, herr talman, att detta är oriktigt. Inte minst på det område som vi nu behandlar behövs det fortfarande personliga och frivilliga insatser. Det arbete som utförs vid soldathemmen är en del av personalvården. Skulle arbetet helt och hållet överflyttas på den av staten bekostade perso-

nalvården, så skulle därmed följa kostnader som är betydligt större än de som här har ifrågasatts. Det gäller för oss att få möjlighet att fortfarande utnyttja ett frivilligt arbete, som är av stor betydelse för den enskilde men också för försvaret som helhet.

Jag anser, herr talman, att det är av vikt att vi ger soldathemsverksamheten det mycket blygsamt ökade stöd, som här är ifrågasatt och som i själva verket inte betyder någonting annat än en senkommen kompensation för de kostnadsökningar som har ägt rum. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

I detta yttrande instämde herr *Nilsson* i Bästekille (h) och fru *Lidman-Frostenson* (h).

Herr **THAPPER** (s):

Herr talman! Vi som tillhör utskottsmajoriteten intar också en förstående inställning till detta problem, men skall vi hålla igen på utgifterna måste vi göra det på samtliga punkter. Man kan naturligtvis säga som herr Gustafsson i Bogla, att 50 000 kronor är ett obetydligt belopp. Det är riktigt om man ser det isolerat, men här kommer vi in på en avvägning, på vilka punkter vi skall medge anslagsökningar, och vi måste vara konsekventa. Statsutskottet anser, att om vi skall hålla igen utgifterna, måste vi vara sparsamma på samtliga punkter, och vi anser att man inte heller på denna punkt kan gå med på någon ökning. Vi har inte någon annan mening än reservanternas om angelägenheten av denna verksamhet, även om den kanske hade större betydelse förr än den har nu.

Sedan vill jag säga till herr Carlsson i Tibro, att det ingalunda är så, som han försökte göra gällande, att majoriteten inte skulle veta vad det här är fråga om. Vi har dock haft en ingående föredragning om dessa saker i första avdelningen och har studerat denna verksamhet. Vi anser dock att man bör

Personalvårdsverksamhet m. m.

lägga sparsamhetssynpunkter även på denna sak.

Med dessa korta ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr HALLEN (s):

Herr talman! Jag måste erkänna att jag inte ämnar rösta för utskottets förslag utan för reservationen, men jag vill ändå försvara utskottet i ett avseende. Herr Carlsson i Tibro fällde ett väl kärvat omdöme om statsutskottet. Det skall i rättvisans namn erkännas, att utskottsmajoriteten positivt står på reservationens linje. Man talar om den gagnande verksamhet som på detta sätt bedrivs och säger att den egentligen skulle vara i behov av en ökad medelstillsättning, men av ekonomiska skäl har man avstått från att tillstyrka en ökning. Ingen kan därför påstå att statsutskottet är kallsinnigt.

Det som gör att jag vill yttra mig i denna fråga är, att jag under flera år har kunnat följa soldathemsverksamheten. I början ställde jag mig något skeptisk. Jag ansåg att verksamheten begränsade sig till ett visst klientel, en mera utvald skara, men det har visat sig — på den punkten måste jag vända mig mot min vän herr Thapper — att verksamheten har fått större betydelse, eftersom det klientel som anknyter till verksamheten, har varit i ständigt växande.

Det är här inte fråga om att utbygga verksamheten utan om att hålla den vid liv. Soldathemmen har en hel del utgifter som de inte längre kan klara. De har stora kostnader för samkväm och den service som därmed följer, för anskaffande av film och för föreläsningar. De arbetar med underskott, och både kyrkliga och frikyrkliga organisationer är överlupna av ideliga vädjanden att hjälpa soldathemmen i deras nödläge. Det tycker jag är bevis för att detta anspråkslösa anslag står i en särställning. Alldeles säkert är att om kamma-

ren bifaller förslaget om en ökning med 50 000 kronor, så kommer det att göra ett synnerligen gott intryck ute i landet.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr CARLSSON i Tibro (fp):

Herr talman! Jag ber att för kammaren få poängtera, att mitt uttalande med anledning av att statsutskottets majoritet icke kunnat bifalla den föreslagna anslagsökningen till stöd åt soldathemsverksamheten var av följande lydelse: »Detta är beklagligt, och jag ifrågasätter om verkligen de ledamöter av statsutskottet, som ställt sig avvisande, har haft tid att sätta sig in i vad saken gäller.» Jag respekterar statsutskottet till alla delar och vet att utskottet har att ta ställning till många stora och betydelsefulla frågor, men jag föreställer mig, att utskottets ledamöter kanske inte har tid att sätta sig in i en fråga som denna, som väl trots allt rent ekonomiskt är en liten och obetydlig fråga. För soldathemsföreståndarna, som tidigare haft mycket dåligt betalt och först under de senaste åren äntligen i någon mån vunnit rättelse i sina avlöningsförhållanden, betyder det emellertid oerhört mycket, om de kan få så stor lön, att de har möjlighet att existera. För dem är alltså detta en stor fråga.

Jag ville endast göra detta tillrättaläggande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ståhl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 147:o) i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Ståhl begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 97 ja och 115 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Punkterna 148—157

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 158

Lades till handlingarna.

Punkterna 159—168

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 169

Lades till handlingarna.

§ 10

Utgifter under riksstatens elfte huvudtitel

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1957/58 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3

Medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd: Avlöningar

Kungl. Maj:tt hade (punkt 6, s. 33—39) föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1957/58, dels ock till Medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 418 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sundelin* och *Lindblom* (I: 71) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 77), hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte besluta ökning av medelsanvisningen under förevarande anslag med 29 970 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 71 och II: 77, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1957/58;

b) till Medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 418 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ohlön*, *Sundelin* och *Jacobsson*, fröken *Elmén*, herrar *Widén* och *Helén* samt fröken *Liljedahl*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 71 och II: 77, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1957/58;

Medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd: Avlöningar

b) till Medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 448 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Fröken LILJEDAHL (fp):

Herr talman! Med anledning av reservation nr 1 vid detta utlåtande vill jag säga några ord.

Medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd har under sin förvaltning ett beredskapsförråd av sjukvårdsmateriel till att anskaffningsvärde av mera än 40 miljoner kronor. Denna materiel är upplagd dels i tio centralförråd, dels i en mängd lokala förråd ute i landet. Tillsynen av förråden är emellertid som framhållits i petitan inte tillfredsställande. Man kräver därför en viss utökning av personalen för att en förbättring i detta avseende skall kunna komma till stånd. Departementschefen är emellertid inte beredd att tillstyrka den begärda personalförstärkningen.

I motionerna I: 71 och II: 77 framhålles, att med hänsyn till de stora värden som förråden representerar är det högst otillfredsställande, att som nu sker kontroll och tillsyn av förråden på grund av brist på personal endast kan ske vart tredje år. Motionärerna begär förstärkning av personalen i enlighet med medicinalstyrelsens förslag. Det innebär, att det skulle anställas en assistent i Ce 22 och ett kanslibitråde i Ce 11 samt att ett kontorsbiträde i Ce 8 anställas på heltid i stället för som nu på halvtid. Sammanlagda kostnaden för detta skulle medföra en uppräkningsanslag med 29 970 kronor.

Vi reservanter understryker, att det arvode som nu utgår inte utgör garanti för någon noggrannare kontroll av förråden i fråga. Vi menar också, som jag vid punkt 6 närmare kommer att motivera, att man tillfälligt kan minska materielanskaffningen för att den förstärkta personalen skall få möjlighet

att inspektera förråden i den utsträckning, som är av behovet påkallad. Den förstärkning av personalen vid nu befintliga förråd som här begäres synes oss högeligen påkallad, varför vi yrkar bifall till i motionen framställda krav.

Med dessa ord, herr talman, ber jag få yrka bifall till reservation nr 1 i detta utlåtande.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Utskottet har under denna punkt erinrat om att när sjukvårdsberedskapsnämndens nuvarande organisation fastställdes erhöll nämnden en relativt stark kansliorganisation. I samband därmed ansågs dock, att organisationen kunde begränsas, sedan en genomgång av beredskapsområdet verkställts. Även utskottet anser det vara av vikt att det sker en fortlöpande kontroll av förrådshållningen, men innan denna organisation har vunnit stadga, så att personalbehovet bättre kan bedömas, finner utskottet sig inte kunna tillstyrka motionärernas förslag eller följa reservanterna.

Det är av dessa skäl, herr talman, som utskottet har hemställt om bifall till Kungl. Maj:ts förslag, och jag ber att få yrka bifall till denna hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Liljedahl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteeringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 3:o) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Utrustning m. m. av beredskapssjukhus vid krig eller krigsfara

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 4 och 5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6**Utrustning m. m. av beredskapssjukhus vid krig eller krigsfara**

Kungl. Maj:t hade (punkt 9, s. 43—49) föreslagit riksdagen att till Utrustning m. m. av beredskapssjukhus vid krig eller krigsfara för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 4 800 000 kronor.

I de under punkten 3 nämnda likalydande motionerna I: 71 av herrar *Sundelin* och *Lindblom* och II: 77 av herr *Ohlin m. fl.* hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte besluta minskning av medelsanvisningen under förevarande anslag med 1 493 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 71 och II: 77, såvitt nu vore i fråga, till Utrustning m. m. av beredskapssjukhus vid krig eller krigsfara för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 4 800 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ohlon*, *Sundelin* och *Jacobsson*, fröken *Elmén*, herrar *Widén* och *Helén* samt fröken *Liljedahl*, vilka ansett att utskottet bort föreslå riksdagen att i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 71 och II: 77,

såvitt nu vore i fråga, till Utrustning m. m. av beredskapssjukhus vid krig eller krigsfara för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 3 307 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken LILJEDAHL (fp):

Herr talman! Enligt sjukvårdsberedskapsnämndens beräkningar anses det ur beredskapssynpunkt lämpligt, att vi lägger upp ett förråd av sjukvårdsmateriel för sammanlagt 110 000—112 000 vårdplatser. För dessa vårdplatser är materielbehovet nu tämligen väl fyllt, och det återstår endast att skaffa materiel till ytterligare 9 000 vårdplatser. Med hänvisning till dessa omständigheter anser vi reservanter liksom motionärerna i motionerna I: 71 och II: 77, att det inte är nödvändigt att anskaffa den återstående delen av sjukvårdsmaterielen i så hastig takt som den departementschefen föreslår.

Den i punkt 3) omtalade bristen på möjligheter att ägna förråden nödig tillsyn har också givit oss anledning framhålla, att medelsanvisningen för nästa budgetår med fördel kan inskränkas till att avse materiel för 1 000 vårdplatser i stället för de 2 800 vårdplatser, som departementschefen har förordat. Reservanternas förslag innebär en minskning av anslaget för innevarande budgetår med 1 493 000 kronor.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservation nr 2 av herr *Ohlon m. fl.*

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Reservanterna vill här pruta på en utgift, men det är inte alltid detsamma som att spara pengar. De har en annan mening än utskottet om hur pass brådskande det är att utrusta beredskapssjukhusens hela antal vårdplatser. För egen del brukar jag dock

Utrustning m. m. av beredskapssjukhus vid krig eller krigsfara

inte tillhöra dem, som anser det nuvarande läget vara så allvarligt, att vi i panikens tecken behöver vidtaga några åtgärder, och det har Kungl. Maj:t ej heller föreslagit.

Reservanterna har sagt, att vi för närvarande inte behöver ha så stor beredskap, som Kungl. Maj:t har förordat, och att vi därför inte behövde uppställa som mål att iordningställa det föreslagna antalet vårdplatser vid beredskapssjukhusen så snabbt som Kungl. Maj:t föreslagit. Detta är emellertid en omdömessak. Det gäller hur vi ser på angelägenheten av att på detta område ha en tillfredsställande beredskap. Kungl. Maj:t har begärt medel för iordningställande av 2 800 vårdplatser, och detta har utskottet godtagit. Det är alltså här skiljelinjen går mellan utskottet och reservanterna.

Herr talman! Med det anförda ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken LILJEDAHL (fp):

Herr talman! Herr Åkerström sade, om jag uppfattar honom rätt, att vi reservanter anser, att vi inte behöver ställa i ordning det antal vårdplatser, som är angivet i statsverkspropositionen. Det har vi emellertid inte sagt. Vi har bara förklarat, att vi inte anser att vi i dag behöver iordningställa så många platser som 2 800, eftersom vi inte har möjlighet att ens sköta den materiel ordentligt, som vi nu har. Vi tycker därför att man inte skall anskaffa mera materiel än vad vi har möjligheter att vårda.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Fröken Liljedahl gör gällande, att vi inte kan sköta vår nuvarande materiel ordentligt, men reservanterna har inte kunnat bevisa den saken och har därför inte heller fått stöd för sin uppfattning. Den meningen

får därför stå för reservanternas egen räkning.

Fröken LILJEDAHL (fp):

Herr talman! Det står faktiskt i statsverkspropositionen, där medicinalstyrelsen motiverar sin anhängan om ökning av personal, att vården inte kan skötas tillfredsställande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Liljedahl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i punkten 6:o) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fröken Liljedahl begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 141 ja och 58 nej, varjämte 12 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 7—23

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 24***Statens sinnessjukhus: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt 29, s. 116—158) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens sinnessjukhus, som påkallades av vad departementschefen föreslagit, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statens sinnessjukhus, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1957/58, dels ock till Statens sinnessjukhus: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 116 975 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Huss* och *Edström* (I: 73) och den andra inom andra kammaren av fröken *Höjer m. fl.* (II: 93), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta nyanställning av personal vid statens sinnessjukhus i överensstämmelse med vad i dessa motioner föreslagits samt att erforderligt anslag härför beviljas,

dels en inom första kammaren av herr *Snygg* väckt motion (I: 72),

dels en inom första kammaren av herr *Thun* väckt motion (I: 300),

dels en inom andra kammaren av herr *Johanson* i *Västervik m. fl.* väckt motion (II: 358), vari hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen under elfte huvudtiteln: Statens sinnessjukhus måtte besluta att ekonomipersonalen vid statens sinnessjukhus i Ce 5 skulle ökas med 35 mot av departementschefen föreslagna 13 samt att erforderliga medel skulle ställas till förfogande härför,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Sjöström-Bengtsson m. fl.* (I: 39) och den andra inom andra kammaren av fru *Thorsson m. fl.* (II: 28), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen, med ändring av Kungl. Maj:ts

förslag i proposition nr 1 under riksstatens elfte huvudtitel, punkten 29, måtte besluta att i fråga om personal för befintliga platser på de statliga sinnessjukhusen skulle inrättas 251 nya tjänster som egentlig vårdpersonal och 70 nya tjänster som ekonomibiträden samt att 40 000 kronor skulle anvisas för fortsatt försöksverksamhet i fråga om psykologernas medverkan i sinnessjukvården,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sundelin* och *Lindblom* (I: 75) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 76), i vilka föreslagits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte besluta att antalet nya befattningar som ekonomibiträden för centralkök och servering skulle höjas från av departementschefen föreslagna 13 till 70 samt att vederbörande anslag måtte uppräknas med erforderligt belopp.

Utskottet hemställde

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 73 och II: 93, I: 72, I: 300, II: 358, I: 39 och II: 28 samt I: 75 och II: 76, sistnämnda fem motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens sinnessjukhus, som påkallades av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1957 förordat;

b) godkänna av utskottet framlagd avlöningsstat för statens sinnessjukhus, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1957/58;

c) till Statens sinnessjukhus: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 116 975 000 kronor;

II. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 73 och II: 93, I: 72, I: 300, II: 358, I: 39 och II: 28 samt I: 75 och II: 76, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört rörande den fortsatta utbyggnaden av personalorganisationen.

Statens sinnessjukhus: Avlöningar

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Ohlon*, *Sundelin* och *Jacobsson*, fröken *Elmén*, herr *Widén*, fru *Thorsson*, herr *Helén*, fru *Sjövall* och fröken *Liljedahl*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 73 och II: 93, II: 358, I: 39 och II: 28, med bifall till motionerna I: 75 och II: 76, sistnämnda fem motioner såvitt nu vore i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 72 och I: 300,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens sinnessjukhus, som påkallades av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1957 förordat;

b) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för statens sinnessjukhus, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1957/58;

c) till Statens sinnessjukhus: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 118 861 000 kronor;

II. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 73 och II: 93, I: 72, I: 300, II: 358, I: 39 och II: 28 samt I: 75 och II: 76, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anført rörande den fortsatta utbyggnaden av personalorganisationen;

b) av herr *Hesselbom*, och

c) av herr *Thun*, de båda sistnämnda utan angivna yrkanden.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Fröken **LILJEDAHL** (fp):

Herr talman! Den upprustning som skett beträffande vården vid de statliga sinnessjukhusen under de senaste åren skall tacksamt noteras. Det har rätt enighet inom alla partier, att vi i princip vill ge lika god vård åt dem som vårdas på sinnessjukhusen som åt dem som vårdas på kroppssjukhusen. Tyvärr har vi inte nått dit ännu. Bristen på vårdplatser är ännu mycket oroväckande.

På tillgängliga 18 800 platser vårdas omkring 22 000 patienter, vilket innebär en överbeläggning med i runt tal 15 procent. Trots denna överbeläggning finns en kö av 1 500 exspektanter anmälda för vård på sjukhusen. Nya vårdplatser kommer genom riksdagens tidigare beslut under nästkommande budgetår att tas i bruk bland annat vid Gullberna sjukhus. Flera nya sjukhus planeras, och vi får tillfälle att senare godkänna en proposition om ytterligare utbyggnader och ombyggnader för denna vårdgren.

Det vi i dag skall besluta om gäller anslag för driftkostnader vid våra sinnessjukhus. Trots de planerade utbyggnaderna måste vi under ännu en avsevärd tid — till dess balans på vårdplatser uppnåtts — försöka se till att de befintliga vårdplatserna är i sådant skick, att de kan till fullo utnyttjas och att vården i görligaste mån kan följa den medicinska utvecklingen med dess krav på moderna behandlingsmetoder. Detta är främst ett humanitärt krav. Det är också viktigt, att man på ett rationellare sätt kan utnyttja varje befintlig vårdplats, så att de som är intagna för vård verkligen också får vård. Sjukhustidens varaktighet kan genom rationell vård avkortas till förmån inte minst för dem som befinner sig i vänteköerna.

Ett av de stora problemen är bristen på läkare. Inte bara inom sinnessjukvården utan också inom många andra vårdområden påtalas dagligen den svåra bristen på psykiatriker. Personalfrågan över huvud taget har stor betydelse inom mentalsjukvården. Vid en inventering av personalbehovet vid dessa sjukhus, som man företog inom medicinalstyrelsen för några år sedan, kom man fram till att en utbyggnad av personal för nu befintliga platser borde ske med 200 tjänster varje år under en femårsperiod för att man inom rimlig tid skulle kunna förbättra vårdförhållandena och införa en människovärdig dagordning. Detta schema för utök-

Statens sinnessjukhus: Avlöningar

ning av personalen har dock inte respekterats vid behandling av anslags-äskandena i departementet. Budgetåret 1955/56 begärde medicinalstyrelsen 230 tjänster för befintliga sjukhus, men man fick 107. 1956/57 begärdes 292 tjänster och departementschefen prutade ned antalet till 143. Medicinalstyrelsen anser, att för att eftersläpningen i någon mån skall kunna klaras behövs för kommande år på dessa sjukhus 461 tjänster. Departementschefen går med på 166. Det är att märka, att medicinalstyrelsens förslag får anses som ett absolut minimiförslag. Styrelsen har redan prutat ned direktionernas förslag med inte mindre än 223 tjänster. — Dessa siffror gäller för de befintliga sjukhusen. För sjukhuset i Gullberna har departementschefen sträckt sig längre, och reduceringen av medicinalstyrelsens förslag har endast rört 27 tjänster.

Utskottet har haft att ta ställning till ett stort antal motioner, knutna till denna punkt, i vilka krav framförts beträffande olika hithörande områden. Utskottet har emellertid icke på någon punkt ansett sig kunna föreslå riksdagen någonting utöver vad Kungl. Maj:ts förslag innebär.

Som reservant har jag jämte åtta andra ledamöter av statsutskottet gått in för ett förslag till riksdagens kamrar, som skulle medge avsevärda förbättringar på vissa särskilt påvisbara områden. Jag måste beklaga, att den förstärkning som begärts för den internmedicinska konsultverksamheten kunnat endast till hälften tillstyrkas. Erfarenheterna av samarbetet mellan internister och psykiatrer har visat sig vara synnerligen värdefulla för vården.

Med anledning av den stora bristen på psykiatriker finner vi reservanter, att det är synnerligen goda skäl för riksdagen att i någon mån medverka till att nyblivna läkare intresseras för psykiatrisk verksamhet. Detta anser vi borde ske genom att två randutbild-

ningstjänster i psykiatri inrättas, en vid Ulleråkers sjukhus och en vid S:t Jörens sjukhus. Tjänsterna föreslås placerade i lönegrad Cg 29.

Vad övrig personal beträffar har vi begränsat oss till tre särskilda områden. Det gäller bättre nattövervakning, möjlighet till förlängd uppevaro samt förbättringar av kosten. Vi har i reservationen inte kunnat ta upp motionärernas samtliga krav utan inskränkt oss till dessa områden, som vi anser vara synnerligen viktiga. Man är ju faktiskt nu på sinnessjukhusen tvungen att sluta dagen, eller låt mig säga börja natten, klockan 18. Patienterna låses in i sina sovsalar och får så vanligen tillsyn två eller tre gånger under natten. Vi anser inte att detta är i överensstämmelse med den sjukvård som bör ges nervösa, trötta, deprimerade människor. Patienterna behöver ha kontakt med personal under längre tid av dagen för att kunna avlasta sin ångest, sin oro och sina bekymmer. När de låses in så tidigt som klockan 18, kan lätt en oro uppkomma hos dem, som kanske kunnat bemästras, om det funnits personal, som patienterna kunnat få tala med — de hade då inte behövt vara så uteslutande hänvisade till varandra och utan någon tillsyn. Vi menar därför, att det verkligen är ett humanitärt krav, som man har rätt att ställa på en välfärdsstat — en sådan vill vi ju gärna anse vårt land vara — att personal i så stor utsträckning står till förfogande, att det kan bli en längre dag och bättre övervakning. Vi kan inte förstå att det skall vara nödvändigt att ha en sådan dagordning som nu, och vi tycker, att denna inte är förenlig med begreppet »vård».

Med herr talmannens tillåtelse skall jag i detta sammanhang behandla också punkt 25, som har nära anknytning till punkt 24. Jag vill beröra bl. a. personalfrågan för köken. Jag har ju tidigare sagt, att vi särskilt vill ha personalen utökad för övervakning och för-

Statens sinnessjukhus: Avlöningar

längd uppevaro. Den tredje personalgruppen är alltså ekonomipersonalen.

Kostens sammansättning och hela frågan om utspisning på mentalsjukhusen har ju inte någon direkt motsvarighet vid kroppssjukhusen. Vid vissa sinnessjukhus har det årligen förekommit anslagsöverskridanden för utspisningen, och detta har föranlett medicinalstyrelsen att göra en kostnadsundersökning vid tio sjukhus. Denna undersökning har blottat vissa brister i kosten, framför allt vad beträffar förberedelsearbetet och serveringen. Pressen har ju engagerat sig ganska hårt i denna fråga, och beskrivningarna har kanske i en del fall varit något överdrivna. Men även om så skulle vara fallet kvarstår faktum, att det finns goda skäl för huvudmannen — i detta fall alltså för staten och då inte minst för oss här i riksdagen såsom folkets valda ombud — att se efter vad som kan och bör göras för att kosten på sinnessjukhusen skall kunna få samma standard som kosten på kroppssjukhusen.

Utredningen visar bland annat att dagkostnaden år 1955 utgjorde kr. 2: 02 vid sinnessjukhusen, medan motsvarande siffra vid kroppssjukhusen var kr. 2: 83. Även om man räknat bort 15 öre per dag, som anses kunna motsvara merkostnaden för dietmat vid kroppssjukhusen, är dock skillnaden högst avsevärd, och detta måste givetvis inverka på kostens kvalitet.

För att komma till rätta med denna högst betydelsefulla angelägenhet har utredningen visat, att den första och viktigaste åtgärden är att förbättra centralkökens kapacitet genom bättre teknisk utrustning och genom anskaffande av elektriskt uppvärmda matvagnar för transporten av maten mellan kök och vårdavdelningar.

Anslaget till anskaffande av inventarier över huvud taget är hårt beskuret av departementschefen. Medicinalstyrelsen har begärt en uppräknings till delposter för inventarieanskaffning under

nästa budgetår med 825 000 kronor. Departementschefen har beviljat en uppräknings av anslaget med endast 175 000 kronor. Av de av medicinalstyrelsen begärda anslagen beräknades 200 000 kronor till upprustning av centralköken. I uppgifter under hand har det påpekats från medicinalstyrelsen, att upprustningen av köken är den mest angelägna åtgärden för att kunna åstadkomma en verklig kostförbättring.

Den andra åtgärden i syfte att kunna framtvinga bättre mat är att kraftigt utöka ekonomipersonalen. På den punkten har vi reservanter begärt 70 nya tjänster, medan departementschefen har föreslagit 13. Den tredje punkten i fråga om maten var alltså en höjning av kostpriset per dag för att möjliggöra inköp av bättre råvaror. Detta har departementschefen förstått och har där föreslagit en höjning av anslaget till kr. 2: 40 per dag vid tio sjukhus och till kr. 2: 20 vid övriga sjukhus.

Matens betydelse på ett sjukhus är stor. För de mentalt sjuka, som i allmänhet inte lider av kroppsliga sjukdomar, utgör måltiderna en omväxling i tillvaron, en stimulans som de väl behöver. Att det finns förståelse för dessa synpunkter visar också den mängd motioner som avlämnats på denna punkt. Reservanterna har efter de uppgifter vi fått i utskottet ansett det viktigt att först och främst försöka få centralköken tekniskt bättre utrustade, att man får tillräckligt med personal och kan skaffa bättre råvaror. Det är av denna anledning som vi reservanter inte tagit upp de många motionsförslagen om en ökning av kostpriset per dag. Vi har gått in för att trycka på de två förstnämnda önskemålen: bättre utrustning och mer personal. Vi räknar med att detta skall påverka råvarorna och att det hela skall samverka till att åstadkomma en bättre kost på våra sjukhus.

Med dessa ord tror jag att jag någorlunda har redogjort för vad vi i reservationerna under punkterna 24 och 25

Statens sinnessjukhus: Avlöningar

har velat framhålla. Ännu ett reservationsyrkande gäller ett anslag på 6 000 kronor, men då jag vet att en av motionärerna kommer att beröra den frågan, avstår jag därifrån för att inte förlänga debatten.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de reservationer som är knutna till dessa punkter av herr Ohlon m. fl.

Häri instämde fröken *Elmén* (fp).

Fröken HÖJER (fp):

Herr talman! Först ber jag att få instämma i allt vad fröken Liljedahl sagt på denna punkt. Men när ett utskott är från år tar upp frågan om att det behövs förbättringar på ett visst område, tror jag att andra kammaren bör titta litet närmare på saken och undersöka vad som hänt i detta fall beträffande sjukvårdspersonalen under en något längre tid tillbaka än den som fröken Liljedahl berörde.

Det finns alldeles särskilda skäl att göra detta i år därför att departementschefen — som jag senare skall visa — är så optimistisk i sina uttalanden beträffande sinnessjukvården. Jag tror inte att patienterna runt om på våra sinnessjukhus är så optimistiska som departementschefen just nu är. Jag tror också att vi alla måste tänka på ekonomin och på att få en balans i det hela. Är det då verkligen nödvändigt att förkasta ett förslag om minskning av anslaget till inventarier vid beredskapsjukhusen på en och en halv miljon kronor och vägra en höjning av anslaget till den mycket, mycket behövliga sinnessjukhuspersonalen?

I ett uttalande av medicinalstyrelsen, återgivet i 1954 års statsverksproposition, heter det: »Den intensifiering av den statliga sinnessjukvården, som antages kunna reducera behovet av befintliga vårdplatser, förutsätter en effektiv upprustning av vårdens resurser. För att genom ökad patientomsättning minska vårdplatsbehovet kräves ökat antal

läkare och annan personal. De personalförstärkningar, som under senare år beviljats av statsmakterna, ha endast utgjort en del av vad medicinalstyrelsen föreslagit och ha inte medfört någon effektiv ökning av vårdresurserna.»

Då begärde medicinalstyrelsen åtta läkare till befintliga vårdplatser — jag talar hela tiden om befintliga platser. Man fick en. Man begärde tolv tjänster för kontorspersonal men fick ingen. Man begärde 175 för sjukvårdspersonal men fick 17, man begärde 16 för ekonomipersonal och fick minus 3; sammanlagt begärdes 211 tjänster och man fick 15. Just då syftade man till 18 000 rationellt ordnade vårdplatser. När vi talar om sinnessjukvården skall vi komma ihåg vilket jätteområde det är fråga om. I realiteten vårdades då 21 000 patienter, det var 17 procents överbeläggning. Nu har man räknat om behovet, och nu syftar man till 21 000 vårdplatser.

Departementschefen sade då att den föreslagna intensifieringen av sjukvården fordrade bl. a. läkare och välutbildad sjukvårdspersonal i tillräckligt antal. Medicinalstyrelsen hade 1954 hemställt om förstärkning av kontorspersonalen med 8 befattningshavare som en utmärkt möjlighet att »i görligaste mån avlasta läkare, personalföreståndare, uppsyningsmän och föreståndarinnor från skriv- och expeditionsgöromål». Utan den ringaste motivering avstyrkte departementschefen detta förslag. Det föreslagna nettotillskottet har jag redan talat om.

I motionerna framförda yrkanden om utökning av personalen föranledde utskottet att dels uttala att en personalförstärkning, som ger möjlighet till effektivisering av sjukvården, framstår såsom en angelägenhet av första ordning, och dels förorda att riksdagen i en skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle om största möjliga personalförstärkning till befintliga vårdplatser vid sjukhusen. Det var alltså 1954.

Statens sinnessjukhus: Avlöningar

Vid 1955 års riksdag upprepade medicinalstyrelsen kravet på ökat antal tjänster för sjukvårdspersonal. Departementschefen fann även ett stort behov av ytterligare vårdtjänster och understök samtidigt att även moderniserade medicinska centra borde förses med erforderlig personal, så att de skulle kunna utnyttjas till fullo. Man vet ju att de ofta utgör s. k. flaskhalsar, som hindrar en rationell vård. Departementschefen reducerade den gången medicinalstyrelsens förslag, som var på 177 tjänster till befintliga platser, med 70. Statsutskottet fann vid förnyat besök å sinnessjukhus att trots den stora personalförstärkning som föreslagits — 107 nya tjänster till cirka 18 000 vårdplatser — var det behov av ytterligare personalförstärkning, om sinnessjukvården skulle kunna komma i nivå med kroppssjukvården. Redan detta år började man alltså tala om detta. Utskottet förordade att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhänga att förslag framlades om största möjliga ytterligare personalförstärkning. Det är roligt att se hur positivt utskottet är varje år när det gäller att önska.

Medicinalstyrelsens förslag till 1956 års riksdag innebar en planmässig ökning av de skilda personalkategorierna. För att kunna bemästra överbeläggningen under utbyggnads- och övergångstiden beräknade medicinalstyrelsen en utökning av vårdpersonalen under en femårsperiod, precis som fröken Liljedahl har sagt, med i genomsnitt 200 nya tjänster per år.

Sjukvårdspersonalen, sade medicinalstyrelsen, bör befrias från enklare göromål såsom städning och dylikt. Till sådant arbete vore det inga svårigheter att få personal. Anställ den, frigör sjukvårdspersonalen! De 200 nya tjänsterna borde fördelas med 21 för central sjukvårdspersonal, 44 för avdelningsbiträden och 135 till övrig vårdavdelningspersonal. Vid behandlingen av detta medicinalstyrelsens äskande citerade

departementschefen statens sjukvårdsutredning, vilken som norm hade tagit en tjänst per 2,8 patienter mot då förefintliga en tjänst för 3,5 manliga och en för 3,7 kvinnliga patienter.

Med hänsyn till att beslutad grundutbildning för vårdpersonal började först 1956 samt att rekryteringssvårigheter förelåg vid vissa sjukhus reducerade departementschefen medicinalstyrelsens förslag från 229 tjänster för sjukvårdspersonal till 120 samt styrelsens förslag till kontorspersonal från 28 till 12 tjänster. Statsutskottet hade ånyo att behandla motioner med förslag om ökat antal tjänster till befintliga vårdplatser. Samtidigt som Kungl. Maj:ts förslag tillstyrktes gav utskottet uttryck för den uppfattningen, att såväl ekonomiska som humanitära hänsyn gjorde en ytterligare utökning av vårdresurserna till nästa budgetår i hög grad påkallad. Vad skall man använda för ord i svenska språket för att få någonting gjort?

Vid utformningen av anslagsäskandet till 1957 års riksdag förutsatte utskottet, att åt utbyggnad av personalorganisationen skänktes särskilt beaktande. Nu är vi alltså framme vid anslagsäskandet för 1957/58, och det borde väl då vara på tiden att ett verkligt krafttag sker i fråga om upprustning av vårdpersonalen vid befintliga avdelningar, om inte andra kammaren skall nöja sig med att tala vackert. Jag vill bara säga att varken patienter eller personal har någon glädje av att vi talar vackert.

I år motiverar medicinalstyrelsen ytterligare sina förslag. Speciellt understrykes att det för en effektiv sjukvård krävs differentieringsmöjligheter i fråga om sjukvårdspersonalens arbete. Avdelningens sjukvårdspersonal kan väl kompletteras med ekonomipersonal och således frigöras för sin huvuduppgift, patientvården och de personliga kontakterna med patienterna. De enligt planen icke erhållna 100 tjänsterna för föregående år yrkas nu som

Statens sinnessjukhus: Avlöningar

ett extra plus. Man kan tycka att medicinalstyrelsen efter alla uttalanden av statsutskottet har all anledning att nu i år vara litet optimistisk. Mentalsjukvårdsdelegationen, som är en kommitté under den stora kommittén för översyn av hälso- och sjukvården, har kraftigt understrukt behovet av ökad sjukvårdspersonal på detta område. Vid bifall till medicinalstyrelsens förslag, sägs det, kan man ändock inte förvänta annat än en ringa ökning av vårdstandarden inom denna eftersatta del av vår sjukvård.

Vad föreslår nu departementschefen? Jo, att sjukvårdspersonalen ökas med 139 tjänster på befintliga vårdavdelningar. Därmed reduceras medicinalstyrelsens förslag med 183 tjänster. Från och med 1954 till och med 1957 års riksdag har medicinalstyrelsen yrkat 875 tjänster på befintliga platser. Departementschefen har tillstyrkt 368. Medicinalstyrelsen har då, som fröken Liljedahl i dag tidigare understrukt, kraftigt reducerat de yrkanden, som framställts från alla de olika sinnessjukhusen. I kanslihuset sitter man sedan och stryker den ena tjänsten efter den andra. Att resultatet blir, att sjuka får göras i ordning för natten många timmar i förväg, att man inte hinner vare sig tala med dem eller tänka på deras behov, tycks man inte vara vidare bekymrad för.

Vad säger utskottet i år? Jo, utskottet har funnit, att yrkandena i motionerna i huvudsak är bärande. Men man kan naturligtvis å andra sidan inte bortse från »att den planmässiga utbyggnaden av personalorganisationen bör ske med beaktande av andra angelägna behov ävensom rekryteringssvårigheter och svårigheter att anskaffa bostäder». Emellertid finns det faktiskt personal, som man utan svårighet kan få och som just kan hjälpa sjukvårdspersonalen att hinna med sitt arbete. Sedan säger utskottet nu igen, att »utskottet förväntar att Kungl. Maj:t i största möjliga ut-

sträckning beaktar motionärernas förvarande yrkanden vid framläggande av förslag till nästa års riksdag i fråga om den fortsatta utbyggnaden av personalorganisationen». Ja, medan gräset gror dör kon, och medan gräset gror här, blir inte sinnessjukvården en bit bättre.

Jag sade i början att departementschefen i år är mycket optimistisk. Jag tyder det åtminstone så, när departementschefen säger följande: »Målet för mentalsjukvårdens upprustning är att föra upp denna vårdgren till samma standard och klass som kroppssjukvården.» Jag vill livligt instämma i att det är målet. Samtidigt vill jag säga, att vi når inte något mål, om vi inte tar några krafttag.

Vidare säger departementschefen, att det viktigaste är att platserna är rationellt ordnade samt kanske framför allt att personalen är större och bättre utbildad. Jag tänker inte ta upp något nämnvärt av utbildningsfrågan i dag. Jag hoppas få tillfälle att ta upp den frågan i annat sammanhang. Jag skall på en annan punkt tala några ord om den. Jag vill emellertid livligt instämma i departementschefens förut nämnda yttrande.

I fortsättningen säger departementschefen: »En förstärkning av personalen av olika kategorier är av väsentlig betydelse för att ge patienterna på de statliga mentalsjukhusen en vård och behandling, likvärdig med kroppssjukhusens, och genomföra den differentiering av de sjuka som är så angelägen för att nå detta mål.» Slutligen säger departementschefen: »En fortsatt utbyggnad av personalorganisationen i såväl kvantitativt som kvalitativt hänseende måste därför anses vara angelägen.» Ja, den har ju ansetts vara angelägen alla dessa år, och jag tror inte andra kamraren, som här har suttit och hört på, har försuttit någon tid genom att en liten stund ägna sig åt denna för hela svenska folket mycket viktiga fråga.

Herr talman! På denna punkt har jag

Statens sinnessjukhus: Avlöningar

måst reducera mina önskemål i motionen för att försöka få igenom någon liten ytterligare förbättring. Jag yrkar alltså bifall till reservation nr 3 a under punkt 24.

Får jag samtidigt, herr talman, säga ett par ord om det yrkande, som jag kommer att framställa under punkt 25. Frågan gäller just personalen. Denna har i många år talat om att den behöver en bättre utbildning. Nu har medicinalstyrelsen föreslagit vad man i utlandet på många sjukhus och även här på en del håll vid kroppssjukhusen tagit upp, nämligen undervisning för den redan anställda personalen, fortgående föreläsningar och samkväm omkring utbildningsfrågor och problem inom den moderna sinnessjukvården. Medicinalstyrelsen begär nu 6 000 kronor för denna försöksverksamhet bland en personal, som vi hittills inte offrat mycket på. Fastän vi hade en motion och påpekade för utskottet, att det här gäller bara 6 000 kronor, har utskottet ändå inte kunnat gå med på denna lilla summa för att ge personalen litet mera av de kunskaper, som den behöver och önskar sig. Man tycker verkligen, att det är egendomligt. Jag återkommer senare med yrkande på denna punkt.

Herr förste vice talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru SJÖVALL (s):

Herr talman! Vid behandlingen av detta ärende i statsutskottets tredje avdelning framställdes frågan om eftersläpningen inom mentalsjukvården skulle vara mer markerad i Sverige än annorstädes. Tvärtom föreligger samma problem i fråga om otillräcklig personal, ålderdomliga sjukhus, bristfällig utrustning m. m. överallt, och inom många länder är förhållandena avsevärt sämre än hos oss.

Att så starka krav de senaste decennierna rests på att mentalsjukvården

skall upprustas i sådan utsträckning, att den får samma resurser som kroppssjukvården, bottnar icke enbart i humanitära strävanden, även om dessa i sak ensamma skulle kunna vara tillräckliga. Att kraven rests så relativt sent, beror framför allt på att den mycket stora omvärdering av psykiska sjukdomar, deras orsakssammanhang och deras behandlingsmöjligheter, som vi nu finner, är en sen produkt av den medicinska forskningen. Även läkarna resignerade förr i världen, och till stor del beror sinnessjukvårdens utformning under gångna, om än näraliggande tidskeden just på de tidigare bristande medicinska resurserna inom hela detta fält.

Under de sista decennierna har vi inom mentalsjukvården upplevt att forskningen gjort sådana framsteg, att de medicinska resurserna här börjat nå fram till samma uppsving som vi upplevde inom hela kroppssjukvården på 1920- och 1930-talen. Dessa ökade medicinska resurser skärper de krav, som vi ställer på mentalsjukvårdens upprustning och på den takt, i vilken denna bör försiggå.

Att vi här endast har framlagt ett detaljprogram, som gäller framför allt personalupprustningen inom sinnessjukvården under kvällar och nätter, har också en rent medicinsk motive-ring.

För en del år sedan genomdrevs en ny linje inom förlossningsvården. Kvinnorna skulle få föda »utan fruktan». I sak innebar detta program endast att man erkände, att en så säregen process som en förlossning frammanar ångslan och oro hos den födande kvinnan, samt att man förstod, att detta kunde hävas helt enkelt genom att någon individ fanns i förlossningsrummet hela tiden, någon kvinnan kunde ty sig till.

För de flesta psykiska sjukdomar är det karakteristiskt, att de frammanar ångslan och oro, som ofta stegras till ångest, en ångest som är mycket svå-

Statens sinnessjukhus: Avlöningar

rare att uppleva än den ångest, som t. ex. ett kroppsligt smärttillstånd utlöser. Den senare har en bestämd orsak och upplevs därför annorlunda, blir mera manövrerbar för den sjuke. Den kroppsligt sjuke slåss med realiteter, därför att han tror, att de kan förklaras av den sjukdom han har, och därför accepterar han dem också på ett annat sätt. Den psykiskt sjuke slåss ofta med spöken — hans ångest har ingen orsak, som han kan ta i och fatta, vilket för honom leder till både att ångesten växer och att den upplevs på ett ohyggligare sätt.

Trots våra ökade behandlingsmöjligheter kvarstår, att vårt kunnande om de psykiska sjukdomarnas orsaker är otillräckligt. Vår enda behandlingsmöjlighet är ofta att se till, att en psykiskt sjuk människa inte i ensamhet och isolering behöver uppleva ett ångesttillstånd. Tyvärr förhåller det sig så, att ångestbenägenheten hos de flesta människor är starkast under natten och de tidiga morgontimmarna, just de tidpunkter då personaltillgången är sämst på våra mentalsjukhus, ja, så dålig att patienterna tvingas till sängs tidigt och sedan hålles inlåsta på sina rum.

Bakom utskottsreservationen, som går ut på att vi redan nu skall erhålla möjligheter att upprusta mentalsjukvården inom detta begränsade område, ligger alltså rent medicinska aspekter. Dessa sjuka skall icke lämnas utan mänsklig kontakt just när de behöver den och när denna därtill ofta är den enda hjälp vi kan ge. Även om de vistas många i samma rum kan kontaktmöjligheterna mellan dessa människor på grund av deras psykiska sjukdom vara obefintliga, och de kan därför ofta inte nå in till eller hjälpa varandra.

Det framhålls ofta, att den största personalbristen inom mentalsjukvården ligger inom läkarsektorn. Detta är riktigt, men endast i begränsad omfattning. Utan bistånd av tillräcklig övrig personal kan ingen läkare uträtta nå-

got. Då han lämnat avdelningen måste andra träda till och utföra resten av arbetet. Ingen lär kunna beräkna effekten av det arbete läkarna och sjukvårdens personal i övrigt lägger ned. Ett kan säkert dock slås fast: genom personalbrist kommer sjukdomstiderna säkerligen att förlängas för patienterna, eftersom trots allt vår främsta behandlingsmöjlighet fortfarande är den psykoterapi som personalen ger.

Mentalsjukvården måste upprustas, därom är vi alla ense. Just detta anslagsyrkande kommer emellertid att avslås under motiveringen, att vi icke har råd därtill i dagens läge. Jag skulle vilja fråga: Har vi bättre råd nästa år — eller nästa?

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Fru THORSSON (s):

Herr talman! Till att börja med skall jag be att få instämma i de uttalanden som gjorts tidigare under debatten om den glädjande upprustning som har påbörjats inom den statliga mentalsjukvården. Denna upprustning är ett bevis för den positiva inställning som regering och riksdag har till behovet av kraftiga förbättringar på detta ytterligt eftersatta vårdområde. Det finns på alla håll en fullständig enighet därom, att målet för denna upprustning måste vara att föra upp denna vårdgren till samma standard och samma klass som kroppssjukvården.

Det är väl alldeles uppenbart att det såsom ett led i denna upprustning är ytterligt viktigt att nya vårdplatser tillföres mentalsjukvården, och så sker även för varje år. Det är lika glädjande att kunna konstatera hur lyhörd man är till kraven på en hög standard på de nytillkommande vårdavdelningarna och de nya sjukhusen. De nya sjukhus, som vi nu får, kan såvitt jag förstår skapa förutsättningar för en mental-

Statens sinnessjukhus: Avlöningar

sjukvård som vi inte på någon punkt behöver skämmas för.

Men det är lika viktigt att erinra sig att den stora sektorn inom den statliga mentalsjukvården utgöres av de äldre sinnessjukhusen, alltså av de vårdresurser som kallas för »befintliga vårdplatser». För hela den tid, som vi nu kan överskåda, måste de äldre sinnessjukhusen finnas kvar, och man måste vårda sjuka människor på dessa sjukhus, som departementschefen i elfte huvudtiteln har karakteriserat på ett sätt som inte innebär någon som helst överdrift.

Nu är ju en upprustning beslutad och igångsatt även när det gäller de befintliga vårdplatserna. Men det är med bekymmer som man observerar att takten i upprustningen på personalsidan har sackat av och att den en gång uppgjorda planeringen inte har kunnat följas. Det är att märka att detta resonemang gäller de befintliga vårdplatserna och alltså inte de nya vårdplatserna, beträffande vilka det i detta sammanhang inte finns anledning till bekymmer. Men just det förhållandet, att det är i fråga om de befintliga vårdplatserna som man har halkat efter, skärper en standardskillnad eller låt mig säga en klasskillnad inom mentalsjukvården som måste vara ytterligt olustig. Vi får alltså inom detta vårdområde nya, utmärkt utrustade sjukhus med tillfredsställande personaltäthet, samtidigt som vi har kvar ett stort bestånd av äldre sjukhus med sämre miljö för patienterna, sämre vårdmöjligheter och därför också betydligt mindre utsikter för de sjuka att tillfriskna, detta trots de betydande framsteg som forskningen på detta område har gjort och som i och för sig möjliggör ett ganska snabbt tillfrisknande för de mentalt sjuka patienterna. Det är sålunda helt beroende på en slump eller på otur, om man råkar vara bosatt inom ett område, där det finns ett äldre sinnessjukhus, och man blir mentalt sjuk och kommer att vårdas på detta sjukhus med betydligt

mindre möjligheter att få en sådan vård att man kan bli frisk än om man skulle vårdas på ett nytt sjukhus.

Vi är väl alla medvetna om att denna klasskillnad inom mentalsjukvården omöjligen kan avskaffas på en enda gång. Vi måste för flera år framåt dras med de otillräckliga vårdresurserna på de äldre sjukhusen. Men också dessa sjukhus måste upprustas, och det måste ske efter en plan, varvid det viktiga är att ett en gång uppgjort tidsschema hålls. Såvitt jag förstår kan vi inte när det gäller mentalsjukvården, som väl vad de äldre sinnessjukhusen beträffar är vårt mest eftersatta vårdområde, stå till svars med mindre än att den en gång planerade upprustningen genomföres. Det är också detta som vi reserverar tagit sikte på, när vi avgivit vår reservation till statsutskottets utlåtande på denna punkt.

Vad beträffar de läkartjänster som har föreslagits av medicinalstyrelsen i dess petita, vet alla hur stort behov som finns av sådana tjänster, och jag skall här bara med några siffror belysa detta. På de statliga sinnessjukhusen utgör läkarantalet en läkare per 131,3 patienter. De sämst utrustade av dessa sjukhus har ett ännu högre patientantal per läkare: för S:t Sigfrids sjukhus i Växjö är siffran 147 och för S:ta Maria i Häl-singborg 139. Om man jämför dessa sjukhus med t. ex. Stockholms mental-sjukhus, skall man finna att Beckom-berga har en läkare på 54,3 patienter och Långbro sjukhus en läkare på 52,7 patienter. Det föreligger med andra ord en relativt stor skillnad i standard.

Trots detta har vi inte i vår reservation tagit upp förslag om de ytterligare läkartjänster som medicinalstyrelsen äskat, eftersom vi vet att det med nuvarande situation på läkarfronten är lönlöst att besluta inrätta tjänster som inte sedan kan besättas. Det enda undantaget är att vi i enlighet med medicinalstyrelsens förslag hemställer om inrättande av två randutbildningstjäns-

Statens sinnessjukhus: Avlöningar

ter vid två mentalsjukhus i universitetsstäder, nämligen Ulleråker i Uppsala och S:t Jörgen i Göteborg. Vi menar, såsom fröken Liljedahl här betonat, att om man kan intressera nyblivna medicine licentiatier att ta en sådan randutbildningstjänst under ett år, så kan man kanske hoppas att därmed få in dem just på det psykiatriska området.

Det är beträffande vårdpersonalen som vi i reservationen särskilt velat framföra önskemål. Det finns en plan uppgjord av medicinalstyrelsen med den målsättningen att vårdpersonalen skall omfatta en tjänst på 3,1 vårdplatser. För närvarande har vi en tjänst på 3,4 vårdplatser. Låt mig också här göra en jämförelse med Stockholms kommunala sinnessjukhus. På Beckomberga har vi en tjänst på 2,56 och på Långbro en på 2,38. Där är alltså standarden i fråga om personaltäthet avsevärt högre.

Nu har medicinalstyrelsen i sina anslagsäskanden för nästkommande budgetår tagit upp de tankegångar, som man i fjol förde fram i anslutning till den reviderade generalplan, som 1956 års riksdag beslutade om. På grund av denna generalplan hade medicinalstyrelsen tänkt sig att personalen skulle utökas så att man kunde nå målet en tjänst på 3,1 vårdplatser. Detta skulle ske under en femårsperiod med cirka 200 tjänster per år. Förra året skars planen ned från 229 till 120 tjänster. Medicinalstyrelsen önskade i år ta igen denna eftersläpning och därtill lägga de nya 200. Medicinalstyrelsen föreslog därför 322 vårdpersonaltjänster. Detta förslag blev nedskuret med 183 till 139 tjänster.

I reservationen har ju inte framlagts något förslag om att gå upp ända till medicinalstyrelsens förslag. Det är med en viss tveksamhet man accepterar en viss nedskärning, eftersom även medicinalstyrelsens förslag innebär en rätt kraftig nedprutning av direktionernas önskemål och representerar, som jag här har sagt, ett minimiprogram. Vi har

i stället tagit sikte på två bestämda områden, där förhållandena för närvarande är sådana, att vi tycker att vi bör föra fram dessa till riksdagens beskådande och prövning.

Inte mindre än 251 av de 322 tjänster som medicinalstyrelsen önskade, avser ändamål som är så trängande nödvändiga att tillgodose, att vi inte kan underlåta att ta upp saken. Det gäller 94 tjänster för att förstärka vaktpersonalen och komma ifrån det system vi för närvarande har med ett stort antal patienter inlåsta i ett rum från det de är lagda klockan sex på eftermiddagen och till nästa morgon med viss övervakning bara ett par gånger på natten. Det gäller vidare 157 tjänster för att möjliggöra att den normala dygnsrytmen inte skall förändras på det sättet för dessa människor, att de behöver lägga sig utan några sysselsättningsmöjligheter redan klockan sex på dagen. För de medicinska skälen som föreligger för detta önskemål har fru Sjövall redan redogjort på ett sätt som ingen annan i denna kammare kan göra. Jag skall därför här inte gå in på någon motivering.

Departementschefen har tillstyrkt 109 av dessa 251 tjänster. Vi har tyckt att vi inte kan gå under medicinalstyrelsens förslag på denna punkt och föreslår därför att alla de 251 tjänsterna tillsätts.

Vad sedan beträffar förstärkningen av ekonomipersonalen är också mentalsjukhusen ytterligt knapphändigt utrustade. Arbetsstyrkan i centralköken uppgår inte till hälften av den som finns i representativa kroppssjukhus. Kostförhållandena på mentalsjukhusen blir därför avsevärt sämre än på kroppssjukhusen. Det är bristen på personal på ekonomiområdet jämte den otillräckliga maskinutrustningen som är den förnämsta orsaken till att kosten är så otillfredsställande som den är på de statliga mentalsjukhusen.

Maten är inte färdigberedd när den

Statens sinnessjukhus: Avlöningar

lämnar centralköken, helt enkelt därför, att det inte finns personal tillräckligt för att göra den serveringsklar. Potatisen är inte skalad, och fisken är inte rensad. Allt detta måste göras i avdelningsköken, som är mycket bristfälligt utrustade med uppvärmningsanordningar och kantinvagnar för att hålla maten varm. I flera fall finns det en kokplatta som enda uppvärmningsanordning i ett avdelningskök, som skall förse inte en utan flera avdelningar med serveringsklar mat. Man kan till nöds hålla såsen varm. Potatisen och fisken blir kalla och oaptitliga.

Dietmaten, som naturligtvis också måste förekomma på ett mentalsjukhus i ganska stor utsträckning, är i många fall en parodi på smaklig och tilltalande dietmat. Önskemålet är att maten skall kunna så beredas i centralköket att den är serveringsklar när den går upp till avdelningsköket. Detta önskemål har resulterat i ett krav på 70 ekonomibiträdestjänster för att potatisskalning, fiskrensning och sådant skall kunna göras i centralköken. Av dessa 70 har departementschefen tillstyrkt 13. Vi ställer i reservationen förslag om de ytterligare 57, som skulle möjliggöra hygglig standard i personalavseende i centralköken på tio av de större mentalsjukhusen.

Jag har, herr talman, förstått att debatten här rör sig också om punkt 25 och skall därför säga några ord också om kostnadsstaten. Vi hade ju önskat en höjning med 200 000 kronor utöver det av departementschefen föreslagna beloppet. Detta förslag har ställts för att möjliggöra en upprustning av centralköken på de tio större sinnessjukhus som ingår i den undersökning som medicinalstyrelsen har gjort.

Nu kan man naturligtvis säga — och jag har på känn att detta ligger under departementschefens resonemang — att vi har en klumpsumma anslagen på inventarieposten och att man kanske kan spara på annat för att skapa utrymme

för den ytterligt önskvärda upprustningen av centralkökens maskinutrustning och därmed förutsättningar för bättre kost. Vi vet alla hur otroligt eftersatt inventariebehovet är över huvud taget, i fråga om möbler, sängar, belysningsarmatur och annat. På den summa som anvisats för inventarier finns det ingenting att spara, och det kommer såvitt jag förstår inte att bli möjligt att genomföra ens minimiupprustningen av centralköken, om man inte lägger till de 200 000 kronor som detta kräver.

Herr talman! Jag ber att med detta få instämma i yrkandena om bifall till reservation nr 3 a vid punkten 24.

Herr JOHANSON i Västervik (s):

Herr talman! När jag hörde de föregående talarna yttra sig i debatten undrade jag om jag verkligen skulle säga någonting. Jag har dock avlämnat en motion i frågan, en motion som är mera blygsam i sina krav än de föregående talarna varit och som den reservation är som här föreligger vid denna punkt. Jag kanske ändå får ta tiden i anspråk några minuter.

Jag har för min del accepterat departementschefens resonemang när han säger, att det finns rekryteringssvårigheter för vissa tjänster på sinnessjukhusen. Detta gäller de mera kvalificerade tjänsterna. Å andra sidan har jag litet svårt att acceptera resonemanget om ekonomibiträden. Här bör inte rekryteringssvårigheterna vara lika stora som när det gäller de högre tjänsterna. När det gäller ekonomibiträdena, som är placerade i Ce 5, finns det möjligheter att ordna rekryteringen från de gifta kvinnorna. Rekryteringen skulle således här inte vara något särskilt problem.

Det är klart att man blir betänksam när man först konstaterar, att kökspersonalen på sinnessjukhusen relativt sett endast är hälften så stor som personalen på vissa kroppssjukhus. Sedan kon-

Statens sinnessjukhus: Avlöningar

staterar man även att dagkosthållet vid sinnessjukhusen ligger avsevärt under det kosthåll som finns vid kroppssjukhusen. Rent principiellt har medicinalstyrelsen, departementschefen och statsutskottet varit överens om att det inte bör vara någon skillnad i detta avseende mellan kroppssjukhusen och sinnessjukhusen.

Jag kan förstå statsutskottet när det säger, att vi inte med en gång kan flytta upp standarden på sinnessjukhusen till samma nivå som kroppssjukhusens. I min motion har jag också endast yrkat på att man skulle följa medicinalstyrelsens förslag beträffande dagkosthållet och att detta skulle räknas upp till 2: 50 om dagen. Standarden kommer ändå att ligga under kroppssjukhusens.

Jag har inte ansett att det funnits möjlighet att med en gång utöka ekonomipersonalen till sammanlagt 70, som medicinalstyrelsen föreslagit. Jag har begränsat mig till 50 procent av den ekonomipersonal som medicinalstyrelsen äskat anslag för. Detta innebär en uppräkningsmed 22 ekonomibiträden i Ce 5, om man utgår från vad departementschefen begärt. Även om denna motion skulle bli bifallen — vilket knappast är troligt — så finns det fortfarande stora möjligheter att ta initiativ på detta område i vad gäller att lyfta upp vårdstandarderna på mentalsjukhusen till kroppssjukhusens nivå.

Jag förstår, herr talman, att det inte går att på en gång öka statens kostnader på det sätt man skulle vilja göra på detta område. Detta är ju en avvägningsfråga, men man kan fråga sig vilka ändamål som skall få prioritet. Borde inte sjukvården få en förmånsställning i detta fall?

Herr talman! Jag skall inte nu ställa något yrkande utan vill vänta och höra vad statsutskottets talesman kommer att anföra. Sedan får jag se om jag kommer att yrka bifall till min motion.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Statsutskottets tredje avdelning har haft anledning att ta särskilt allvarligt på denna fråga. Det har vi gjort förr om åren också.

Vi har haft förmånen att hos oss få ha chefen för medicinalstyrelsen och hans närmaste män. Jag får kanske också avslöja att vi även gav vederbörande departement tillfälle att samtidigt redogöra för hur man där ser på denna fråga.

I detta fall är det som i så många andra — den siste ärade talaren var även inne på detta resonemang — en avvägning mellan olika uppgiftsbehov. Vederbörande fackministrar får väl regelmässigt finna sig i att deras ursprungliga äskanden inte kan genomföras. Det är ju så här i landet, att finansdepartementet måste titta på alla önskelistor och sedan ge det beskedet, att man inte kan få så mycket pengar på de särskilda områdena. Det är ungefär vad som här har skett. Om man sålunda i riksdagsdebatterna särskilt riktar sig mot fackministrarna, så är det kanske att skjuta på pianisten.

Vi som sitter i statsutskottet — det gäller inte bara tredje avdelningen, utan det gäller tillika de övriga avdelningarna — får försöka bilda oss en föreställning om hur avvägningen skall ske. Det är klart att riksdagens utgiftsprövande utskott måste ha rätt att ändra på vad regeringen har föreslagit. Där prövar vi förslagen från allmän synpunkt, och det måste föreligga mycket starka skäl om vi skall gå med på några höjningar av den samlade slutsumman i statsbudgeten. Om vi skall göra höjningar, får vi också vara så goda och rekommendera genomförbara prutningar. Det är inte nog med att man prutar, utan prutningarna skall också vara genomförbara.

Jag vill tillägga att allt vad som har sagts från denna talarstol om dessa två punkter har delgivits avdelningen. Ingenting av allt detta har vi tappat bort eller inte haft anledning att ta ställ-

Statens sinnessjukhus: Avlöningar

ning till. Givetvis är det alltid angelämnt att kunna stå upp och säga: »Vi är så mycket mer mänskliga än andra. Vi bjuder på två punkter här ett par miljoner mer än den snåla utskottsmajoriteten.» Emellertid är det nödvändigt för oss att göra denna avvägning och söka hålla igen.

När jag hörde de talare — särskilt de kvinnliga — som varit uppe i denna debatt tidigare, fann jag att det nog inte var så liten skillnad mellan dessa kvinnors försök att vara vederhäftiga. De två senaste anförandena var såvitt jag kan se vederhäftiga, men jag vågar inte ge det betyget åt de två första anförandena av kvinnliga ledamöter, i synnerhet inte kvinnan nr 2. Vad hon hade att säga gick närmast ut på att ingenting skulle ha gjorts. Det förefaller mig omöjligt att stå för ett sådant påstående om man vill vara vederhäftig. En kvinnlig läkare, som för övrigt har psykiaterkompetens, sade att förhållandena på detta område är bättre i Sverige än i vissa andra länder.

Utskottsmajoriteten har om denna sak sagt bl. a. följande: »Ändock är det med tillfredsställelse utskottet konstaterar, att förslagen i stort sett motsvarar de intentioner åt vilka utskottet gav uttryck i sitt föregående år avgivna utlåtande i ämnet.» De ärade kammarledamöterna kan på s. 36 i föreliggande utskottsutlåtande läsa, vilka nya tjänster som enligt detta förslag skall inrättas.

Nu kan man om detta säga, att det visserligen är ett betydande antal tjänster men att det ändå är ett alltför litet steg mot en förbättring av förhållandena på sinnessjukvårdens område, särskilt om standarden skall komma upp i den nivå som gäller för kroppssjukvården.

Här har bl. a. det resonemanget förts fram, att kroppssjukvården står på en högre nivå därför att det inte är staten som haft ansvaret för den. Jag hör till dem som menar att denna eftersläpning

på sinnessjukvårdens område har möjliggjort en kraftig upprustning på kroppssjukvårdens område. Om det varit samma huvudman för både sinnessjuk- och kroppssjukvården, skulle nog skillnaden inte varit fullt så stor som den är i dag. Under senare år har vi dock kunnat konstatera en betydande upprustning inom sinnessjukvården.

Nu kan det invändas, att detta gäller de nya sjukhusen men att just ingenting görs åt de äldre. Det sker en oförsvärlig eftersläpning med en klasskillnad som följd, kan man säga, och de som bor i närheten av ett äldre sinnessjukhus får finna sig i att i den mån de behöver vård placeras på ett gammalt sjukhus, där man får sämre vård. Ja, detta är nog i stort sett ofrånkomligt. Jag erinrar mig emellertid att tredje avdelningen vid en resa besökte ett äldre sinnessjukhus och ett nyare. På båda dessa sjukhus presenterades statistik över »omsättningen» av patienter.

På det äldre sjukhuset sade man, att omsättningen var låg, beroende på att man i stor utsträckning fick patienter som inte kunde bli friska på så kort tid. Man fick ofta ta hand om sådana som det inte var någonting att göra åt. På det nya sjukhuset, som hade bättre resurser i fråga om både läkare och utrustning, kunde man däremot visa upp en mycket högre omsättning, beroende på att man i större utsträckning fick hand om patienter som hade en chans att bli friska. Det förefaller mig att vara en riktig beskrivning av vad som sker därvidlag, och då är det inte riktigt hållbart att säga, att det genomgående måste innebära att människor, som bor i närheten av de äldre sinnessjukhusen, är hänvisade till att få sämre vård.

Här har vi haft anledning att resonera om både punkt 24 och punkt 25. Under punkt 25 kommer vi bl. a. in på frågan om kostens standard — det var den fråga som herr Johanson i Väster-

Statens sinnessjukhus: Avlöningar

vik särskilt berörde. Såsom han erinrade har vi sagt, att vi inte alls betraktar det som tillfredsställande att standarden här är olika, och det överensstämmer också med Kungl. Maj:ts uppfattning. Vi måste sträva efter att så fort det finns möjligheter härtill komma upp till samma standard som gäller för kroppssjukvården.

Vi fick också vid en föredragning från medicinalstyrelsens sida veta, att flaskhalsen härvidlag är maskin- och inventariebeståndet i sjukhusens kök. Fackmannen härvidlag sade, att den första insatsen nog bör göras på det området, och det har vi understrukit i vår skrivning.

Herr talman! Jag har den uppfattningen, att jag inte behöver ge mig in i polemik och försöka bemöta allt som är sagt i detta sammanhang — det skulle ta för mycken tid och för stort utrymme i protokollet — men fru Sjövall ställde en direkt fråga. Majoriteten anför, att vi i dagens läge inte kan sträcka oss längre, och det överensstämmer med Kungl. Maj:ts uppfattning. Då uppkommer frågan: Har vi bättre råd ett annat år? Ja, vi har hittills ändå kunnat ta ett steg i sänder. Vi har tagit rätt stora steg ett år och kanske vi tar mindre steg nästa år. Med stöd av vad utskottet skrivit och i någon mån med stöd av vad som sagts under denna överläggning kan vi hoppas att vederbörande fackminister skall kunna få tillräckligt med pengar, särskilt för sinnessjukvården, för att vi ett kommande år skall kunna ta ett betydande steg i fråga om upprustningen på sinnessjukvårdens område och speciellt vad gäller de äldre sjukhusen.

Med dessa ord, herr talman, och under hänvisning i övrigt till vad utskottet har anfört under dessa båda punkter ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru THORSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! I anslutning till herr

Åkerströms anförande vill jag säga, att jag delar hans uppfattning att det inte är den omständigheten att staten är huvudman för sinnessjukvården som gör, att den har blivit så eftersläpande i jämförelse med kroppssjukvården. Det är helt andra orsaker, som har varit avgörande. Jag tror inte, att vi hade varit i ett stort annorlunda läge, om landstingen under de gångna åren hade varit huvudmän för sinnessjukvården.

Det är också riktigt som herr Åkerström säger, att det måste ske en avvägning mellan en mängd ytterligt angelägna behov över hela fältet av den statliga verksamheten. Uppfattningen om var man skall öka resurserna måste naturligtvis grundas på personliga värderingar. Den som har syn- och hörselintryck i hjärnan av hur det ser ut på de gamla sinnessjukhusen i dag är kanske mer benägen än andra att ge en större del av resurserna till detta ytterligt eftersatta område, och det är vad vi försöker föra fram.

Jag kan som exempel nämna de gamla vårdavdelningarna, där rummen är låsta nattetid. Läget är sådant, att läkarna förklarar sig icke kunna ta ansvar för vad som sker nattetid, när patienterna är lämnade utan ordentlig övervakning. Jag kan inte se hur man kan stå till svars med att ett sådant system består, när man har möjligheter att med inrättande av 97 nya tjänster ordna bevakning nattetid.

Jag kan instämma med herr Åkerström i att det tagits ordentliga steg framåt på detta område, men de stora stegen har ändå tagits beträffande de nya sjukhusen. Det har inte tagits några särskilt stora steg framåt när det gäller de gamla sjukhusen och de där befintliga vårdplatserna. Faktum är att eftersläpningen växer för varje år, och den blir för varje år allt svårare att inhämta.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Statens sinnessjukhus: Avlöningar

Fröken LILJEDAHL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste först uttala min förvåning över att utskottets talesman kan stiga upp i denna talarstol och säga att de föregående talarna varit ovederhäftiga, utan att ange vari denna ovederhäftighet består. Jag tycker man bör få veta vilka felaktigheter man gjort sig skyldig till och om det skett avsiktligt eller oavsiktligt. Jag håller för min del på att det finns täckning för vad jag i dag framfört i kammaren, och jag vill därför bestrida att jag kommit med några osanningar.

Herr Åkerström sade att det måste föreligga mycket starka skäl för att man skall kunna gå längre än departementschefen gör. Det kan hända att det förhåller sig så, men jag tycker nog att de i detta fall anförda skälen är mycket starka och att man alltså har orsak att yrka på större resurser på detta område.

Jag började mitt tidigare anförande med att säga att jag tacksamt noterade, att det försiggick en upprustning och att alla var eniga om att en upprustning skulle komma till stånd. Jag kan inte på något sätt förstå herr Åkerströms insinuantal i detta sammanhang.

Herr Åkerström talade vidare om en »snål» utskottsmajoritet. Det är ingen som har sagt att utskottsmajoriteten är snål. Beträffande punkten 6:o) i detta utlåtande gick utskottsmajoriteten längre än jag ville göra. Jag ville där spara cirka 1,5 miljoner kronor. Jag ansåg det vara bättre att lägga ned 1,9 miljoner kronor på vård av levande sjuka människor än att offra 1,5 miljoner kronor på död materiel, som man inte har råd att vårda. Här blir det som alltid en avvärjningsfråga.

Jag ber att av herr Åkerström få veta i vilket avseende jag varit ovederhäftig, och jag yrkar bifall till den av herr Ohlson m. fl. vid denna punkt fogade reservationen.

Fröken HÖJER (fp):

Herr talman! Herr Åkerström ansåg

att det på kvinnan nr 2 lät som om ingenting hade gjorts på detta område. Kvinnan nr 2, det är jag det, herr Åkerström. Om herr Åkerström hade lyssnat till vad jag sade så skulle han ha märkt, att mitt tal var späckat med fakta. Sådana letade jag förgäves efter i herr Åkerströms svar. Det innehöll inga fakta. Jag kan inte hjälpa att jag inte hade mer att komma med. Jag talade om vad som gjorts, och jag talade endast om den sjukvårdspersonal som finns tillgänglig för redan befintliga vårdplatser. Dessa platser utgör den största delen av de vårdplatser vi har att erbjuda våra sinnessjuka.

Jag är fullt överens med herr Åkerström om att vi har att göra en avvägning då vi anvisar medel till olika ändamål. I detta fall hade statsutskottet haft så kolossalt goda möjligheter att fundera över om det var mera nödvändigt att utrusta beredskapssjukhusen än att företaga denna upprustning av sinnessjukhusen. Om herr Åkerström haft tillfälle att gå runt på olika sjukhus och se att det finns en del inventarier, som eventuellt kunde lånas ut till beredskapssjukhusen om något plötsligt skulle hända, hade han kanske funnit att man kunde ha väntat litet med den nyss berörda medelsanvisningen på 1,5 miljoner kronor till utrustning av beredskapssjukhusen.

För min del tror jag inte att man kan dröja med den nu föreslagna upprustningen av sinnessjukvården. Herr Åkerström talade hänfullt om att det bara är kvinnor som är uppe i denna fråga. Det förhåller sig ju så, herr Åkerström, att vården på våra anstalter faktiskt huvudsakligen sköts av kvinnor, åtminstone är de i majoritet. De har inte varit med så länge och pratat i riksdagen, i kommittéer och utskott, men de kommer. De skall nog få igenom sina önskemål, och de kommer inte att ge sig, ty de kommer att stödja sig på fakta och visa vad som är gjort och vad som behöver göras.

Statens sinnessjukhus: Avlöningar

Herr Åkerström talade något om att dessa sjukhus skulle användas av de kroniska patienterna. Det förhåller sig emellertid så, att Sverige är indelat i räjonger, och om någon i Bohuslän blir sinnessjuk hamnar han på S:t Jörgens sjukhus och inte på det fina Gullberna sjukhus, där de sjuka från Blekinge intages. Man skall väl veta litet vad man talar om.

Det var roligt att höra fru Sjövalls anförande, men jag skall passa på att säga, att jag alltid har varit ledsen över att läkarna på dessa sinnessjukhus inte förstått värdet av en väl utbildad, kunnig sjukvårdspersonal. Varför har de inte legat i för att få sådan? Har de möjligen inte haft ork att verka för att sjukvårdspersonalen skulle få den utbildning, som nu mycket långsamt åstadkommes? Ännu är denna utbildning långt ifrån färdig.

Det är dock internationellt erkänt, att det långt ifrån bara är vetenskapen och läkarna, som svarar för de resultat som uppnås. Nej, Världshälsoorganisationen säger, att skall ett folk verkligen få njuta av vetenskapens landvinningar på det medicinska området, skall det finnas en väl utbildad, en kunnig och en i tillräckligt antal förefintlig personal på alla olika områden. I det fallet behöver vi sannerligen hjälpas åt.

Jag är inte säker på, fru Thorsson, att det inte är litet felaktigt att staten har dessa frågor om hand, ty nu har staten att genom medicinalstyrelsen ta ställning till alla dessa önskemål, som framställs av våra olika sinnessjukhus. Medicinalstyrelsen känner inte till hur det verkligen ser ut hos den sjuke på samma sätt som en landstingets lasarettsdirektion, där ordföranden går runt och tittar hur det förhåller sig och får höra av dem som har vården om hand hur det verkligen ligger till.

Denna centralisering tror jag har varit en av orsakerna till att vi inte fått fram dessa önskemål tidigare. Nu tycks de ändå vara litet bättre på väg. Låt

oss också laga så, att det inte bara blir fråga om vackra ord utan att mera blir gjort!

Jag yrkar bifall till reservationen vid punkt nr 24.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! När det gällde den uppgift jag lämnade från en resa, som tredje avdelningen gjort till sinnessjukhus, åberopade jag vad som anförts av vederbörande på de två sjukhusen och sade, att jag trodde de hade rätt; mer var det inte.

Sedan har jag tydligen retat damerna 1 och 2 genom att tala om att jag fann en viss skillnad i viljan att vara vederhäftig. Bokstaven »o» fanns inte med. Om inte damerna har förstått, att en sak kan beskrivas mer eller mindre vederhäftigt, beklagar jag detta.

Fru Thorsson driver resonemanget, att eftersläpningen på de äldre sjukhusen blir större och större. Ja, men ärade kammarledamöter! Antalet som behöver vård på sinnessjukhus ökar ändå inte fullt ut i samma takt som vi tillskapar nya vårdplatser på de nya sjukhusen. Planerna går ut på att successivt avfolka också de äldre sjukhusen. Det är även på den vägen vi gör de verkliga insatserna för att komma i fatt eftersläpningen.

Fröken LILJEDAHL (fp):

Herr talman! Jag anser inte, herr Åkerström, att det är någon skillnad på att icke vara vederhäftig och att vara ovederhäftig. Det är nog endast språknyanser, som man kan sätta likhetstecken emellan. Kvar står alltså det faktum, att herr Åkerström riktat beskyllningar, som vi inte kan anse oss ha fått preciserade.

Sedan säger herr Åkerström, att vi skall avfolka sjukhusen. Det är vi medvetna om, och det är det vi vill. Det är därför vi vill ha rationell vård åt våra sjuka för att de inte skall behöva ligga så länge på sjukhusen. Har vi

Statens sinnessjukhus: Omkostnader

bättre tillgång till personal, kan vi ge bättre vård, och patienterna behöver då inte ligga kvar så länge. Kanske vi uppnår det målet så småningom, men jag tror varken herr Åkerström eller jag får uppleva den dagen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen av herr Ohlon m. fl.; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Liljedahl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottet hemställan i punkten 24:o) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen av herr Ohlon m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 106 ja och 99 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 25**Statens sinnessjukhus: Omkostnader**

Kungl. Maj:t hade (punkt 30, s. 159—166) föreslagit riksdagen att till Statens sinnessjukhus: Omkostnader för budget-

året 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 46 545 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått följande motioner, nämligen

dels en inom andra kammaren av herr *Johanson* i Västervik m. fl. väckt motion (II: 358) rörande kosthållet vid sinnessjukhusen,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Sjöström-Bengtsson* m. fl. (I: 39) och den andra inom andra kammaren av fru *Thorsson* m. fl. (II: 28), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen, med ändring av Kungl. Maj:ts förslag i proposition nr 1 under riksstatsens elfte huvudtitel, måtte besluta att anvisa 1 800 000 kronor på delposten Övriga utgifter: Inventarier under punkten Statens sinnessjukhus: Omkostnader,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sundelin* och *Lindblom* (I: 75) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin* m. fl. (II: 76), i vilka föreslagits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte besluta att anslaget för engångsanskaffningar av inventarier till de statliga sinnessjukhusen måtte höjas från av departementschefen föreslaget belopp 450 000 kronor till 570 000 kronor, varvid det ökade beloppet helt skulle anslås till erforderlig upprustning av centralköken, att kostanslaget för sinnessjukhusen måtte beräknas efter kronor 2: 50 per vård dag vid de tio sjukhus, där enhetskost skulle genomföras, och kronor 2: 30 vid övriga sjukhus samt att vederbörande anslag måtte uppräknas med erforderligt belopp,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Huss* och *Edström* (I: 74) och den andra inom andra kammaren av fröken *Höjer* och fru *Thorsson* (II: 94), i vilka föreslagits att riksdagen måtte besluta, att studieverksamhet enligt medicinalstyrelsens förslag skulle anord-

Statens sinnessjukhus: Omkostnader

nas vid statens sinnessjukhus samt att 6 000 kronor härför måtte anslås.

Utskottet hemställde

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 74 och II: 94, II: 358, I: 39 och II: 28 samt I: 75 och II: 76, sistnämnda fem motioner såvitt nu vore i fråga, till Statens sinnessjukhus: Omkostnader för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 46 545 000 kronor;

II. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 74 och II: 94, II: 358, I: 39 och II: 28 samt I: 75 och II: 76, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört rörande koststandarderna och personalutbildningen vid sinnessjukhusen.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Ohlon*, *Sundelin* och *Jacobsson*, fröken *Elmén*, herr *Widén*, fru *Thorsson*, herr *Helén*, fru *Sjövall* och fröken *Liljedahl*, vilka ansett att utskottet bort hemställa

I. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 75 och II: 76, såvitt nu vore i fråga, med bifall till motionerna I: 74 och II: 94, I: 39 och II: 28 samt med avslag å motionen II: 358, sistnämnda tre motioner såvitt nu vore i fråga, till Statens sinnessjukhus: Omkostnader för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 46 751 000 kronor;

II. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 74 och II: 94, II: 358, I: 39 och II: 28 samt I: 75 och II: 76, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört rörande koststandarderna vid sinnessjukhusen;

b) av herr *Hesselbom*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken **LILJEDAHL** (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen nr 4:o) av herr Ohlon m. fl.

Herr **ÅKERSTRÖM** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken **HÖJER** (fp):

Herr talman! Jag vill än en gång framhålla att i reservanternas yrkande på denna punkt även ingår ett anslag på 6 000 kronor till någon liten förbättring av utbildningen för personalen vid våra sinnessjukhus. Det är här fråga om en försöksverksamhet, som bedrivs i andra länder och som även vi har börjat med vid ett antal kroppssjukhus. I reservanternas yrkande ingår som sagt även denna blygsamma summa.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den vid denna punkt avgivna reservationen.

I detta anförande instämde fru *Thorsson* (s).

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr Ohlon m. fl. vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Liljedahl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 25:o) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen av herr Ohlon m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter

Bidrag till driften av vårdanstalter för psykiskt efterblivna

hava röstat för ja-propositionen. Fröken Liljedahl yrkade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 111 ja och 96 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 26—38

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 39***Bidrag till driften av vårdanstalter för psykiskt efterblivna**

Kungl. Maj:t hade (punkt 45, s. 189—194) föreslagit riksdagen att till Bidrag till driften av vårdanstalter för psykiskt efterblivna för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 8 465 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Aastrup (I: 28) och den andra inom andra kammaren av fröken Liljedahl och herr Rimmerfors (II: 32), hade hemställts, att i enlighet med medicinalstyrelsens förslag 95 000 kronor måtte anslås för halvöppen daghemsvård för psykiskt efterblivna.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 28 och II: 32, till Bidrag till driften av vårdanstalter för psykiskt efterblivna för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 8 465 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken Elmén och fröken Liljedahl, vilka ansett att utskottet bort föreslå riksdagen att i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 28 och II: 32 till Bidrag till driften av vårdanstalter för psykiskt efterblivna för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 8 560 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Fröken LILJEDAHL (fp):

Herr talman! I 1954 års lag om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna barn finns uppräknade en mängd olika former för verksamheten inom här ifrågavarande område. Det gäller dels vårdhemsmöjligheter, dels arbetshem, yrkeshem, upptagningshem för småbarn o. s. v. och så naturligtvis särskolor av olika slag, ordnade som internat eller externat. En del av dessa vårdformer görs obligatoriska, men om några står det i lagen: »där så finnes lämpligt bör» o. s. v. Hit hör bl. a. daghem för halvöppen vård, d. v. s. möjlighet för de barn som vistas i sina hem att viss del av dagen komma i åtnjutande av vård och sysselsättningsmöjligheter samt lek ute i det fria. Detta är en vårdform som börjar ta gestalt i städerna ute i landet och som visat sig vara av behovet synnerligen påkallad. De psykiskt efterblivna barnen är den största gruppen av de handikappade barnen. Inte mindre än 20 000 barn är i behov av undervisning i särskolor eller vård på vårdhem i någon form. F. n. saknas emellertid minst 500 platser på särskoleinternaten, och likaså råder stor brist på vårdhemsplatser för barn. Under sådana förhållanden måste en hel del barn vårdas i privata hem.

Många föräldrar föredrar också att, så länge de orkar och i den mån det är möjligt för dem, behålla sitt barn i det egna hemmet. Detta sker ofta under stora påfrestningar inte minst för modern, som ju hela dagen blir bunden av att ha barnet omkring sig. Barnen blir också mycket isolerade genom att de inte kan leka med andra barn. Man kan inte släppa ut dem utan tillsyn även om man har en aldrig så fin lekgård där man bor. Det är omöjligt för dessa barn att på egen hand få kontakt med fullsinnade barn, varför behovet av daghem för halvöppen vård åt dessa barn syns mig

Bidrag till driften av vårdanstalter för psykiskt efterblivna

synnerligen stort. Det gäller ju dels att se till att modern får nödig avkoppling några timmar dagligen och dels, framför allt, att barnet får tillfälle till lek och sysselsättning med andra barn på ungefär samma utvecklingsstadium.

Till verksamhet av denna art, som föreslagits av 1951 års sinnesslövsutredning i ett betänkande avgivet år 1955, begär medicinalstyrelsen för kommande budgetår 95 000 kronor. Över betänkandet har en mängd remissinstanser fått yttra sig, och alla, med undantag av statskontoret, har tillstyrkt, att statsbidrag måtte utgå till dylik verksamhet. Statsbidragets storlek är f. n. 600 kronor per år och plats för s. k. heldagsvård, d. v. s. vård som överstiger 6 timmar, samt 300 kronor per år och plats för halvdagsvård, d. v. s. vård under kortare tid än 6 timmar per dag. Med tanke på att driftbidrag till vårdhemmen utgår med 1 200 kronor per år och plats — en summa som inte tillnärmelsevis motsvarar de verkliga kostnaderna — är denna vårdform ur statsfinansiell synpunkt att föredraga. Avsaknaden av tillräckligt antal vårdplatser talar också för vikten av att kravet på vård å vårdhemmen hålles tillbaka. Det snäva utrymme för dessa vårdformer, som skisserats av långtidsplaneringen, då det gäller investeringar för en sådan verksamhet för sjukvårdsändamål, gör ju också att man måste inrikta sig på att ha familjevård i större utsträckning och söka sig nya vägar för att kunna bemästra situationen.

I Gävle har vi sedan ett par år en liten avdelning för halvöppen daghemsvård åt sådana här barn. Det började som en försöksverksamhet efter påtryckningar — jag säger efter mycket starka påtryckningar — från föräldrarna till sådana här handikappade barn. På den korta tid som gått sedan vi startade denna verksamhet har vi sett att daghemmen haft stor betydelse för de barn, som inte varit vana vid att ha lekkam-

rater. De liksom vaknar upp då de tillsammans med likartade kamrater försöker under lek och sysselsättning med sakkunnig ledning finna på något nytt.

Jag kan inte förstå varför denna glömda grupp av barn inte skall ha möjlighet till daghemsvistelse som andra förskolebarn i vårt land. Varför skall de sättas i undantagsställning om de vårdas i sina hem? Departementschefen säger mycket fint och trevligt och bra bl. a.: »Det är angeläget att sådan vård i tillräcklig grad kan erbjudas härför lämpade efterblivna.» Därefter erinrar han om att statsbidragsgivningen till kommunerna för närvarande är föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

Herr talman! Jag har försökt hitta denna vårdform i det omtalade betänkandet, men den finns inte omtalad vare sig där eller i den med anledning av betänkandet lämnade propositionen. Det gäller här stimulansbidrag till sekundärkommuner, och det är f. n. inte tal om ändring av statsbidrag till vård och undervisning av psykiskt efterblivna eller fråga om omprövning eller sammanslagning med statsbidrag för närstående verksamhetsområden; åtminstone är det inte aktuellt just för ögonblicket och med anledning av det nämnda betänkandet.

Jag menar att om man tänker närmare på saken skulle man kunna ge detta lilla statsbidrag, som skulle utgöra en stimulans för denna verksamhet som verkligen är av behovet påkallad. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen nr 5:o) av fröken Elmén och mig.

Fröken *Elmén* (fp) instämde i detta yttrande.

Fröken **HÖJER** (fp):

Herr talman! Alla som haft med anstaltsvård av något slag att göra — och i synnerhet vi som haft kontakt med sådana patienter, som vårdats länge på anstalterna — vet att personalens

Bidrag till driften av vårdanstalter för psykiskt efterblivna

största svårighet är att hålla kontinuerlig kontakt med vederbörandes hem. Den familj, som år efter år har en anhörig liggande på anstalt, glömmes nämligen lätt bort honom. Men här har vi nu fått en annan typ av vårdhem, daghemmen, som från familjen lyfter den tunga börda, som det alltid innebär att ha ett eller flera psykiskt efterblivna barn. På dessa daghem tar man hand om barnen på ett utomordentligt sätt, samtidigt som kontakten med familjen upprätthålles, eftersom barnen ju kommer hem till familjen varje dag. Barnens anhöriga vill också gärna ha vården ordnad på det sättet.

Jag har en gång tidigare, när det gällde sinnessjukvården, talat om dessa hem. Nu prövas metoden sålunda på ett annat område av vår sjukvård, och jag tror faktiskt att det är framtidens melodi att flytta över en större del av vården på dessa daghem. Då kommer vi ifrån så kolossalt mycket bekymmer, och dessa psykiskt efterblivna, alltså inte fullt normalt utvecklade barn kan hålla kontakt med det vanliga livet och får därmed lättare att fortsätta i sin utveckling mot ett mera normalt liv.

För föräldrarna och för barnen själva är denna typ av anstaltsvård utomordentlig. På de få ställen, där man börjat arbeta med saken, är man övertygad om att det kommer att bli något bra. Det är lätt att se, att kostnaderna blir mindre. Varför då inte genom statsbidrag understödja arbetet och skapa intresse för uppsättandet av sådana här vårdhem? Jag tror, att detta nya system kommer att visa sig utomordentligt väl lämpat inte bara för denna gren av sjukvården utan också för andra.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid denna punkt.

Fru EWERLÖF (h):

Herr talman! Jag kan instämma i allt vad de två föregående talarna sagt i denna fråga, och jag skulle egentligen

kunnat begränsa mig till detta instämmande. Men frågan ligger mig personligen så varmt om hjärtat, att jag ändå begagnar tillfället att få säga några ord om den.

Fröken Liljedahl har förebragt alla de sakliga skäl, som talar för att det särskilda statsbidrag införes, som skulle göra det möjligt att tillämpa familjevårdsprincipen även för de psykiskt efterblivna barnen, och fröken Höjer har i sitt anförande dragit fram de emotionella och psykologiska skälen för att vi bör medverka härtill.

Det har framhållits, att detta system blir billigare. Ja, det vet vi alla, så fort det går att minska trycket på den slutna anstaltsvården, så blir kostnaderna lägre. Jag skall emellertid nu bara säga några ord om de grupper det är fråga om. Det gäller nämligen inte bara barnen utan även föräldrarna.

De psykiskt efterblivna barnen har inte betraktats såsom sjuka i vanlig mening utan såsom barn, som man skall gömma undan, inte visa och inte låta få den konfrontation med omvärlden, som är nödvändig. Det blir ett lidande för föräldrarna, som vill skydda barnen, och det blir en belastning för barnen, som ytterligare tynger ner deras svåra förhållanden. Dessa barn måste, precis som normala barn, få komma ut och leka med andra barn och få sysselsättning i olika former. Och de är kanske i ännu högre grad än normala barn beroende av den ömhet, det tålamod och den trygghet, som bara ett hem kan skänka. Föräldrarna själva — det har vi kunnat konstatera i ett oändligt antal fall — fäster sig vid dessa barn med en sådan hudlös ömhet, att det kan bli en verklig tragedi. Skicka bort barnen nödgas de kanske förr eller senare, först och främst med hänsyn till syskonen som växer upp och för vilka det inte är bra att dessa barn finns i hemmen.

Om man genom ett särskilt statsbidrag, som inte är större än 95 000 kro-

Bidrag till driften av vårdanstalter för psykiskt efterblivna

nor, kan, som vi gjort på andra områden, här föra in familjevårdsprincipen, så är det för mig ofattbart, att man skulle underlåta att göra detta. Vi har ju infört denna princip för andra grupper av barn. Men nu går utskottet, som fröken Liljedahl uttryckte det, så fint och nått förbi problemet genom en välvillig skrivning. Vi är emellertid inte betjänta av dessa välvilliga skrivningar. Jag tror, jag nästan skulle föredra att ett utskott fräste ifrån sig, framför att det skriver på detta välvilliga sätt och bara åstadkommer, att allt stoppas upp — ingenting kan ske.

Herr talman! Jag är medveten om att detta är en mera temperamentsfull än saklig reaktion, men med den motivering jag i övrigt förebragt, ber jag att få yrka bifall till den av fröken Elmén och fröken Liljedahl vid punkt 39 avgivna reservationen.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Med tanke på den nyss apostroferade s. k. välvilliga skrivningen har man väl anledning anta, att det motionsförslag, som på denna punkt under vårriksdagen väcktes av fröken Liljedahl och mig om bidrag till vården av psykiskt efterblivna barn eller — som det nu mestadels heter — utvecklingsstörda barn, har fallit framåt. Den skrivning som föreligger torde i själva verket utgöra en rekommendation till Kungl. Maj:t att på nytt överväga att i statsverkspropositionen nästa år återkomma till ärendet. Olyckan är emellertid att man på ett viktigt vårdområde därmed förlorar ett år. Jag skulle därför, herr talman, med instämmande i de synpunkter som redan framförts, i korthet vilja peka på ytterligare ett par skäl, varför jag tror att kammaren gör rätt i att denna gång följa reservationen.

Den grupp det här gäller är större än man i allmänhet tänker sig. Det rör sig om cirka 120 000 barn under 16 år, och det är vidare fråga om en grupp, som

måste betraktas som eftersatt. Detta vårdområde har inte fått den upprustning som är nödvändig. Därtill kommer ytterligare en omständighet, nämligen att det som vi föreslagit och som medicinalstyrelsen har tagit upp i sina önskemål i viss mån är en försöksverksamhet, ehuru på ett område där vi redan kommunalt och lokalt har gjort så goda erfarenheter — i synnerhet gäller detta i Stockholm — att vi verkligen önskar, att verksamheten kunde utvidgas.

När det gäller denna kategori av efterblivna barn kan vi konstatera, att föräldrarna gärna vill behålla dem hemma, och det skall vi vara tacksamma för; det råder ju en skriande brist på vårdplatser. Var skulle vi göra av dessa 100 000 lätt utvecklingsstörda barn — eller 120 000, om vi medräknar även de svårare fallen — om alla föräldrar lastade över dem på den slutna vården? Dessutom är det ju så, att dessa barn på grund av sjukdomens art är så oändligt beroende av kontakten med föräldrarna, att en skilsmässa från hemmen, ett hänskjutande till den slutna vården, innebär ett lidande för både barnen och föräldrarna. Därför har medicinalstyrelsen tänkt sig — och motionärerna instämmer helt och fullt däri — att det skulle vara en utomordentlig hjälp om vi kunde avlasta hemmens börda genom daghem. På det sättet för vi över ytterligare ett område till den öppna vården. Inom hela vår sjuk- och socialvård gynnar vi ju den principen att man skall försöka få hemmen att behålla så mycket som möjligt av omvårdnaden.

Det är härvidlag uppenbarligen fråga om ett riksintresse. Medicinalstyrelsen har begärt 95 000 kronor för ändamålet och bygger därvid på den sakkunskap, som representeras av 1955 års sinnesslövårdsutredning. Såsom redan har påpekats har alla remissinstanser tillstyrkt med undantag av statskontoret, vars uppgift väl i hög grad måste anses vara att säga nej.

Ett bifall till utskottets förslag i dag

Karolinska sjukhuset: Avlöningar

skulle betyda att ansvaret för denna försöksverksamhet skjutes över på de kommunala organen och landstingen. Detta låter säga sig, men uppenbarligen skulle vi animera ett ökat igångsättande av en sådan här verksamhet, om vi inrymde den bland de för närvarande statsbidragsberättigade. Jag vill gärna yrka bifall till reservationen i förhoppning om att vi vågar ta denna utgift, som visserligen kan betraktas såsom avsevärd men vilken dock går till ett ändamål, som är en nödvändig del av den upprustning vi principiellt har gått in för.

Låt mig säga till sist, herr talman: Runt om i landet har vi tusentals hårt prövade föräldrar som med spänning ser fram emot realiserandet av denna nya, utomordentligt betydelsefulla vårdform, som vi kallat halvöppen daghemsvård av utvecklingsstörda barn. Jag vädjar till kammaren att ge förslaget sitt stöd och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av fröken Elmén och fröken Liljedahl.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Vi har i utskottet fått uppgifter om att ute i landet mödrarna till de barn det här är fråga om inte alltid är så ense om det lämpliga i att gå den av motionärerna föreslagna vägen. Utskottet har dock för sin del givit uttryck åt den meningen, att man bör närmare undersöka om det inte skulle kunna ges ett stöd här och även under vilka former detta kunde ske. Detta innebär sålunda att vi har en positiv inställning till den tanke, som är framförd i motionen.

Det heter i utlåtandet: »Utskottet vill emellertid framhålla önskvärdheten av att Kungl. Maj:t ägnar särskilt beaktande åt möjligheterna att i lämplig form bereda verksamheten det stöd, som befinnes erforderligt.» Med hänvisning härtil ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Liljedahl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 39:o i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fröken Liljedahl yrkade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 140 ja och 62 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 40—44

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 45

Karolinska sjukhuset: Avlöningar

Kungl. Maj:t hade (punkt 52, s. 207—226) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1957 föreslagna ändringar i personal-

Karolinska sjukhuset: Avlöningar

förteckningen för karolinska sjukhuset, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för karolinska sjukhuset, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1957/58, dels ock till Karolinska sjukhuset: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 28 927 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mannerskantz m. fl.* (I: 202) och den andra inom andra kammaren av herrar *Östlund* och *Edlund* (II: 221), hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte för budgetåret 1957/58 under elfte huvudtiteln till Karolinska sjukhuset: Avlöningar anvisa ett förslagsanslag av 28 617 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 202 och II: 221, i vad de berörde förevarande anslag,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för karolinska sjukhuset, vilka påkallades av vad departementschefen förordat i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1957;

b) godkänna av utskottet förordad avlöningsstat för karolinska sjukhuset, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1957/58;

c) till Karolinska sjukhuset: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 28 827 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Ragnar Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp och *Nilsson* i Göingegården samt fröken *Karlsson*, vilka ansett att utskottet bort föreslå riksdagen att i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 202 och II: 221, i vad de berörde förevarande anslag,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för karolinska sjukhuset, vilka påkallades av vad departementschefen förordat

i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1957;

b) godkänna i denna reservation intagen avlöningsstat för karolinska sjukhuset, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1957/58;

c) till Karolinska sjukhuset: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 28 627 000 kronor.

b) av fröken *Liljedahl*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Fröken **LILJEDAHL** (fp):

Herr talman! Jag har en blank reservation på denna punkt, och jag vill bara med några ord motivera den.

Det är ett stort och gammalt önskemål att all personal, som kommer i direkt beröring med de sjuka på våra sjukvårdsinrättningar, skall ha elementära kunskaper om vård av sjuka, d. v. s. att de vet någonting om t. ex. hur man skall bädda en sjuksäng, lyfta en sjuk, sköta den sjukes hygien o. s. v. Tyvärr har vi lång väg att gå, innan vi når dit.

Vid karolinska sjukhuset har på uppdrag av direktionen en kommitté med representanter för sjukhusförvaltningen och civilförvaltningens personalförbund verkställt en undersökning beträffande viss utbildning av lägre sjukvårds- och ekonomipersonal. Detta har resulterat i förslag om en viss utbildning: det skulle bli åtta grundutbildningskurser à två veckor för nyanställd biträdespersonal och det föreslås också två utbildningskurser för undersköterskor om vardera åtta veckor. Kostnaderna för denna kursverksamhet beräknas till omkring 119 000 kronor. Direktionen anför bärande motiveringar för sitt krav. Alldeles frånsatt vad direktionen säger om betydelsen för sjukhusen att på detta sätt stabilisera rekryteringen av personalen vill jag just nu göra mig till tolk för patienterna.

Sjuksköterskorna på sjukhusen är alltför fåtaliga på varje vårdavdelning och

Karolinska sjukhuset: Avlöningar

mycket upptagna av andra uppgifter. De hinner därför inte att i större utsträckning deltaga i rutinarbetet beträffande patienternas dagliga vård, personliga hygien, matning av patienterna och dylikt. Därför är det mycket viktigt, att de personer, som sätts till dessa uppgifter, får veta litet om vad saken gäller, innan de skickas in för att hjälpa de sjuka vid bädden. Jag vill gärna hoppas, att det snart skall bli möjligt att även på statens sjukhus få till stånd en sådan kursverksamhet, som man med stor framgång praktiserat inom landstingens sjukvård sedan flera år.

Herr talman! Jag har inget yrkande, men jag vill uttala önskemålet att man i framtiden får till stånd en sådan utbildningsverksamhet.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Anledningen till att jag begärt ordet på denna punkt är, att det har väckts en motion, vari kräves — utan att ange hur man skall göra ifrågasvarande prutningar — en minskning med 200 000 kronor av anslaget till karolinska sjukhuset, 50 000 kronor av anslaget till serafimerlasarettet och 50 000 kronor av anslaget till Akademiska sjukhuset. Jag konstaterar, när högern nu har fortsatt med dessa genomgående sovvagnsmotioner, att högern kysser och slår ihjäl med samma varma själ. För en stund sedan kysste man varmt svärdet, men nu när det gäller ett socialt ändamål, vården av sjuka människor, är man beredd att med samma varma själ slå ihjäl värden, som man väl ändå borde slå vakt om.

Det är att konstatera, att samma motionär, som undertecknat motionen I: 202, har yrkat en ökning med 150 000 kronor av anslaget till skyttet. Här kommer han och säger utan någon som helst motivering, att vi av anslaget till läkare skall ta bort 200 000 kronor ifrån karolinska sjukhuset och 50 000 kronor ifrån Akademiska sjukhuset m. m. Jag måste säga att vi har rätt att ställa frågan, var

man skall göra dessa prutningar. Jag vill erinra om att i propositionen i fråga om sjukhusen endast föreslås 3,5 nya tjänster utöver de 13,5 tjänster som riksdagen förut har beställt i detta sammanhang. Mot denna bakgrund vill jag fråga den ärade högermannen och motionären: Vilka läkartjänster skall man nu ta bort exempelvis vid Akademiska sjukhuset och vid karolinska sjukhuset? Avser man att minska antalet läkare som hjälper människor med reumatiska sjukdomar? Jag förmodar, att man, när den frågan ställs, kommer att säga: nej, vi vill visst inte vara med om att man skall minska i fråga om dessa läkare. Avser man läkare vid medicinska eller kirurgiska kliniken, hudkliniken, barnkliniken, barnpsykiatrien, lungkirurgien, blodgivarcentralen eller någon annan? Eftersom en av högerens motionärer är från Norrland och tillhör denna kammare, skulle jag vilja fråga om vi exempelvis när det kommer en brännskadad eller en skadad i annat avseende till vår plastikkirurgiska klinik skall säga: »Ja, det är visserligen riktigt att Ni har 40 procents brännskada» — det kom två sådana föregående vecka — »men eftersom vi saknar läkare får Ni vara god och resa hem till Ert län igen, vi kan inte ge hjälp.» Att försöka fabricera motioner där man generellt kräver borttagande av läkartjänster, det vittnar om en oerhörd cynism, ty det ställer människorna utanför möjligheten att få sjukvård.

Vi har exempelvis på plastikkirurgiska kliniken två års väntetid. Tror någon att vi där kan göra inskränkning? Då det gäller exempelvis thoraxkirurgi, hjärtsjukdomar, människor med bröstfel, tror herrarna och damerna att man kan säga till patienterna, att vi saknar möjligheter till den röntgenspecialitet som är erforderlig och att vi saknar läkare för att göra de ingrepp som är nödvändiga i sammanhanget? Jag vill ställa frågan direkt eftersom en av motionärerna tillhör denna kammare: Vil-

Karolinska sjukhuset: Avlöningar

ka läkartjänster vid karolinska sjukhuset vill man dra in? Det går inte an att bara säga ut i luften att vi skall dra in 200 000 kronor där, utan det gäller ju att säga vilka tjänster som skall bort. Samma fråga vill jag ställa då det gäller Akademiska sjukhuset: Vilka tjänster vill man ta bort? Eller menar man att läkarna på våra sjukhus nu skulle ha sådana arbetsförhållanden att deras arbetskraft skulle kunna ytterligare utnyttjas? Den som sitter i en sjukhusdirektion och får bevittna att läkare kanske får börja operera klockan halv åtta på morgonen och fortsätta till tio, elva och halv tolv på kvällarna, måste säga att det är orimligt att begära mer av dem. Men det är tydligen så att man vill göra inskränkningar här, eller menar man att vi skulle kunna göra avdrag på de löner som utgår till våra läkare? Jag tror att det är en fullständigt orimlig inställning, som spåras i denna motion och som framträder i olika sammanhang när det gäller sociala frågor.

Jag har begärt ordet dels för att få säga ifrån i vad gäller detta motionerande om sjukvården, men dels också därför att jag till inrikesdepartementet vill göra en vädjan i fråga om läkartjänster vid våra statliga sjukhus. Vi har nämligen stora köer av människor, som står och väntar på att bli behandlade för sjukdomar av allvarlig art och som vi kan bota om de i tid kommer under läkarbehandling. Det är bara så, tyvärr, att vi på praktiskt taget alla kliniker saknar tillräckligt antal läkare och annan personal, och därför vill jag vädja till inrikesdepartementet att tvärt emot den cyniska inställning, som har kommit fram i den motion jag här talat om, försöka göra en kraftanstängning för att ställa medel till förfogande för anställande av tillräckligt antal läkare och personal i övrigt. Investeringar i sjukvården av denna art är inte att kasta bort pengar, ty vi skall komma ihåg att genom en bättre läkar- och sjukhusvård har vi skapat möjligheter för de sjuka att for-

tare komma hem och komma ut i produktionslivet.

Det är visserligen riktigt när man talar om att vårdkostnaderna per dag har ökat i ganska kraftig omfattning. Men, ärade kammarledamöter, om man tar hänsyn till det förhållandet att vårdtiden på våra sjukhus kan nedbringas och att människorna relativt hastigt kan komma ut i produktionslivet igen, så måste man säga sig att en god sjukvård inte bara är det riktiga ur humanitär synpunkt utan också ur ekonomisk synpunkt för både land och folk.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag samtidigt som jag ställer en vädjan till vederbörande i inrikesdepartementet att vid den kommande prövningen av frågor om läkartjänster och andra sjukvårdstjänster inom kroppssjukvården och angränsande områden försöka vara litet mer generösa än vad som för närvarande är fallet.

Under detta yttrande övertog herr andre vice talmannen ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Efter denna fruktansvärda salva från herr Lundbergs sida är det nätt och jämnt jag vågar ta till orda. Men herr Lundberg skall inte tro att det här går att dra en så skarp gräns mellan cynism och socialt kännande som herr Lundberg vill göra gällande. Vet herr Lundberg hur stor den prutning är som vi vill göra på anslaget till karolinska sjukhuset? Jo, den utgör 200 000 kronor av en stat på 28,9 miljoner kronor. Jag är inte så duktig i matematik, men under det herr Lundberg talade gjorde jag en hastig uträkning och kom till det resultatet att dessa 200 000 kronor motsvarar 0,67 procent av hela anslaget. Vad som här skulle vara cynism ligger alltså mycket nära det som skulle representera det sociala samvetet.

Karolinska sjukhuset: Avlöningar

Det var emellertid, herr talman, inte detta som jag närmast ville säga. Jag skulle vilja något beröra frågan om utbyggnaden av karolinska sjukhuset och den takt, vari denna sker. Karolinska sjukhuset befinner sig ju i mycket snabb utveckling, något som man lätt kan avläsa på de anslag som under årens lopp beviljats för ändamålet. År 1954 var anslaget 18,9 miljoner kronor, år 1955 19,8 miljoner kronor, år 1956 25 miljoner kronor och år 1957 28,9 miljoner kronor. Sjukhusets direktion har begärt en ökning av anslaget från föregående år på 4,3 miljoner kronor, och enligt utskottets förslag skall anslaget ökas med 3,8 miljoner kronor. Det är alldeles klart att detta innebär att den förnämliga institution som karolinska sjukhuset utgör raskt utvecklas till att bli ett kraftcentrum i kampen mot sjukdom och lidande, och ingen kan ju ha något att erinra däremot. Vi är tvärtom eniga om att det måste offras mycket stora medel för sådana ändamål.

En annan sak är att man även inom utskottsavdelningen kanske ställde sig litet undrande på en del punkter. Det finns ju inom sjukhuset en mycket stor mängd medicinska specialiteter, vilkas behov måste vägas mot varandra. Man kan aldrig få råd att på en gång tillgodose dem alla och göra en utbyggnad av sjukvården i den takt, som både herr Lundberg och vi andra skulle önska. Då skulle man komma upp till astronomiska belopp, som vi över huvud taget inte kan skaka fram. Det måste alltså ske en avvägning, vilken är mycket svår att göra. Inte ens företrädarna för de olika medicinska specialiteterna känner till behoven inom andra områden än det egna och även de har därför mycket svårt att väga det ena utbyggnadskravet mot det andra. Man har emellertid försökt göra en sådan avvägning, och jag gissar att man trots allt har lyckats ganska väl.

Det är alltså inte mot utbyggnaden

av karolinska sjukhuset som vi på högerhåll vänder oss, liksom inte heller mot den takt i vilken utgifterna för detta ändamål stigit. När vi har velat pruta 200 000 kronor, har det skett av precis samma skäl som då utskottsmajoriteten har velat pruta 100 000 kronor. Utskottsmajoriteten har nämligen prutat 100 000 kronor därför att den endokrinologiska institutionen inte kan komma i gång så snabbt som man väntat sig och således löneanslaget för detta ändamål inte kan beräknas gå åt. Detsamma gäller emellertid, herr talman, lungkliniken. När denna klinik blir färdig, skall den bestå av tio avdelningar, men ännu har bara en enda avdelning kunnat iordningställas och öppnas. De övriga avdelningarna är inte klara, och man vet inte huruvida de kommer att bli färdiga under budgetåret 1957/58; avdelningarna kommer att successivt iordningställas, den ena efter den andra. Emellertid är bostadsbeståndet vid karolinska sjukhuset så dåligt, att de nya avdelningarna till en början inte kan användas för sitt egentliga ändamål, utan i stället måste tas i anspråk för att inrymma personalen till dess personalbostäderna hunnit bli färdiga.

Allt detta gör att det inte går att få igång verksamheten vid lungkliniken så fort som man trott, och det gör också att de avlöningsanslag på 1,6 miljoner kronor, som är beräknade för denna verksamhet, enligt vad initierade har försäkrat mig, under inga omständigheter kommer att gå åt. Vi har därför menat, att man skulle kunna pruta 200 000 kronor. Då skulle man ändå ha kvar 1,4 miljoner kronor för lungkliniken, men det är mycket osannolikt att institutionen kan komma att förbruka ens detta belopp. Därför är det ingen motvilja mot att höja anslagen i och för sig, ingen motvilja mot att göra karolinska sjukhuset till en verklig kraftkälla i kampen mot sjukdomarna som är orsak till att vi här velat göra en besparing. Det är kanske inte heller fråga om nå-

Karolinska sjukhuset: Avlöningar

gon reell besparing, lika litet som utskottets nedprutning på 100 000 kronor för endokrinologiska institutionen är det. Kommer inte verksamheten på institutionen i gång på den tid man tänkt sig, blir det vad vi än beslutar mindre belastning på löneanslaget än vad Kungl. Maj:t haft anledning att räkna med.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Ragnar Bergh m. fl. avgivna reservationen.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill erinra om att dessa besparingar ligger på avlöningssidan och att de i första hand skulle träffa läkartjänsterna. På karolinska sjukhuset är det fråga om 10 nya tjänster. Jag vill fråga, hur många av dem som skall dras in. Då det gäller Akademiska sjukhuset i Uppsala vill man spara 50 000 kronor. Vilka tjänster skall dras in där?

Beträffande utvecklingen inom sjukvården är det riktigt att kostnaderna stiger, men det gör de därför att vi numera har en humanitär inställning till både sjukvård och människor och vill komma från den gamla tidens metod att reglera folkmängden medelst en dålig sjukvård.

Herr Wistrand har ju såsom chef för karolinska sjukhusets byggnadskommitté icke haft namn om sig att vara slösaktig. Jag tror inte heller, att han är det i detta sammanhang.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! När jag lyssnade till herr Lundberg, som var uppe för att ge stöd åt utskottets yrkande, gjorde jag den reflexionen, att han från talarstolen ville framhäva de stora bristerna på kroppssjukvårdens område, medan för en stund sedan så många var överens om att de verkligt stora bristerna fanns inom mentalsjukvården. Herr Lundberg har dock rätt i att det även på kropps-

sjukvårdens och närgränsande områden föreligger brister, som vi inte orkat med att avhjälpa. Så långt är vi alldeles överens, herr Lundberg och jag.

Herr Cassel sade, att yrkandet i högers reservation kunde anses bygga på ungefär samma motivering som utskottet självt bygger på, när det tillstyrker ett nedskärande av anslaget med 100 000 kronor. Jag förmodar, att herr Cassel inte blir arg på mig, om jag föreslår honom att vi skall enas om att man kan vara vederhäftig i högre eller lägre grad.

Jag vill, herr talman, med detta yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten av herr Ragnar Bergh m. fl. fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cassel begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 45:o) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen av herr Ragnar Bergh m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Lundberg yrkade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 176 ja och 35 nej, var-

Serafimerlasarettet: Avlöningar

jämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 46

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 47**Serafimerlasarettet: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt 55, s. 230—237) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av departementschefen föreslagna ändringar i personalförteckningen för serafimerlasarettet, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för serafimerlasarettet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1957/58, dels ock till Serafimerlasarettet: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 7 901 000 kronor.

I de under punkten 45 nämnda likalydande motionerna I: 202 (av herr *Mannerskantz m. fl.*) och II: 221 (av herrar *Östlund* och *Edlund*) hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte för budgetåret 1957/58 under elfte huvudtiteln till Serafimerlasarettet: Avlöningar anvisa ett förslagsanslag av 7 851 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 202 och II: 221, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för serafimerlasarettet, vilka påkallades av vad departementschefen förordat i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1957;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för serafimerlasarettet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1957/58;

c) till Serafimerlasarettet: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 7 901 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Ragnar Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp och *Nilsson* i Göingegården samt fröken *Karlsson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 202 och II: 221, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för serafimerlasarettet, vilka påkallades av vad departementschefen förordat i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1957;

b) godkänna i denna reservation framlagd avlöningsstat för serafimerlasarettet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1957/58;

c) till Serafimerlasarettet: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 7 851 000 kronor.

b) av fröken *Liljedahl*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken LILJEDAHL (fp):

Herr talman! Vid denna punkt finns under rubriken »neurologiska kliniken» på sid. 230 i statsverkspropositionen en framställning om anslag för anställandet av en vaktmästare i Cg 11. Motiveringen för denna tjänst finns att läsa på sid. 232 i elfte huvudtiteln: »Vid neurologiska kliniken har sex sängar avdelats för vård av paraplegiker. Som hjälp vid lyftningen av dessa patienter, som under det akuta sjukdomsskedet måste vändas varje eller varannan timme dygnet om till undvikande av ligg-sår, erfordras en manlig sjukvårdare.»

Jag har inte för avsikt att yrka avslag på denna tjänst, även om jag kanske skulle ha lust till det. Jag har bara några små funderingar om hur och av vad slags personal dessa patienter sköts, då den ende manlige sjukvårdaren inte tjänstgör. Jag förmodar att det blir sjukvårdsbiträden, som då får

Serafimerlasarettet: Avlöningar

rycka in till patienternas undsättning. De är i lönehänseende placerade i 5 lönegraden.

Vid den lönedebatt, som vi hade här i kammaren i slutet av februari månad i år, gjorde civilministern med skärpa gällande, att det är arbetsuppgifterna som bestämmer lönen. Jag kan inte uraktlåta att citera vad vi kan läsa från den debatten i andra kammarens protokoll. Civilministern sade: »Det faktiska förhållandet är emellertid att det är arbetsuppgifterna som är bestämmande för lönen. Inte har det någon betydelse, om det är en man eller en kvinna som söker en kontorsbiträdestjänst. Den för kontorsbiträdestjänst gällande lönen kommer, oberoende av befattningshavarens kön, att utgå. Inte heller finns det någonstans bestämmelser om en manlig bottenlön. Det finns inte utsagt i någon författning, att vi har en manlig bottenlön. Det har talats om vaktmästarna. Men jag vet inte att det föreligger något som helst förbud att anställa en kvinnlig vaktmästare i de för vaktmästare gällande lönegraderna.»

Litet längre ned säger civilministern: »Det finns ett par punkter — det skall jag gärna erkänna — som man kan diskutera. Det gäller vaktfruarna inom fångvården, och det gäller vissa kvinnliga befattningshavare inom sinnessjukvården. Men därutöver kan jag inte finna att vi har något egentligt likalönsproblem, ty i övriga fall utgår lönen med hänsyn till arbetsuppgifterna, oberoende av de anställdas kön.»

Det låter bra, men just det föreliggande förslaget strider mot civilministerns uttalande. För vaktfruarna och vaktkonstaplarna gäller olika lönegrader, och detsamma är fallet med skötare och sköterskor i sinnessjukvården. Skillnaden är där två lönegrader, men när det är fråga om en manlig sjukvårdare är skillnaden inte mindre än sex lönegrader.

Den manlige sjukvårdaren kallas i

förteckningen vaktmästare, men i motiveringen manlig sjukvårdare. Motiveringen talar tydligt om arbetsuppgifterna. Alla som har någon kunskap om sjukvård eller vård av gamla vet, att detta arbete att lyfta och vända lama patienter är ett arbete som utförs av tusentals sjukvårdsbiträden i vårt land varje dag. Vi som vill ha en ny och rättvisare värdesättning av kvinnans arbetsinsats får här ännu ett bevis på att det inte är så helt med genomförandet av förklaringarna om att det är arbetsuppgifterna som bestämmer lönesättningen. Jag vill bara konstatera detta och har för dagen, herr talman, inte något yrkande på denna punkt.

Herr CASSEL (h):

Herr talman! När det gäller anslaget till avlöningar har det föreslagits en höjning med i det närmaste 500 000 kronor. Vi har föreslagit att höjningen skall begränsas till 450 000 kronor, framför allt därför att på ökningen av avlöningsanslaget icke följer något större antal vårdplatser. Samma motive-ring gäller när det är fråga om Akademiska sjukhuset under punkten 54.

Jag ber under denna punkt få yrka bifall till den av herr Bergh m. fl. avgivna reservationen.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan under förevarande punkt och vill bara tillägga, att fröken Liljedahls anförande, som egentligen inte kräver någon överläggning, innehåller påståenden som det råder delade meningar om. Hon har anförts sin och kanske många andras uppfattning, men det föreliggande förslaget beror av en annan bedömning, i fråga om till vilken lönegrad man under vissa förutsättningar kan hänföra en manlig sjukvårdare.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Akademiska sjukhuset i Uppsala: Avlöningar till läkare

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen av herr Ragnar Bergh m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 48—53

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 54**Akademiska sjukhuset i Uppsala: Avlöningar till läkare**

Kungl. Maj:t hade (punkt 62, s. 242—249) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av departementschefen föreslagna ändringar i personalförteckningen för akademiska sjukhuset i Uppsala, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för akademiska sjukhuset i Uppsala, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1957/58, dels ock till Akademiska sjukhuset i Uppsala: Avlöningar till läkare för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 2 347 000 kronor.

I de under punkten 45 nämnda likalydande motionerna I: 202 av herr *Mannerskantz m. fl.* och II: 221 av herrar *Östlund* och *Edlund* hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte för budgetåret 1957/58 under elfte huvudtiteln till Akademiska sjukhuset i Uppsala: Avlöningar till läkare anvisa ett förslagsanslag av 2 297 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 202 och II: 221, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för akademiska sjukhuset i Uppsala, vilka påkallades av vad departementschefen förordat i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1957;

b) godkänna av utskottet förordad avlöningsstat för akademiska sjukhuset i Uppsala, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1957/58;

c) till Akademiska sjukhuset i Uppsala: Avlöningar till läkare för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 2 347 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ragnar Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp och *Nilsson* i Göingegården samt fröken *Karlsson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 202 och II: 221, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för akademiska sjukhuset i Uppsala, vilka påkallades av vad departementschefen förordat i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1957;

b) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för akademiska sjukhuset i Uppsala, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1957/58;

c) till Akademiska sjukhuset i Uppsala: Avlöningar till läkare för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 2 297 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Ragnar Bergh m. fl. avgivna reservationen.

Herr ANDREASSON (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Bidrag till utbildningskurser för instruktionssköterskor och husmödrar vid sjukvårdsanstalter m. fl.*Punkterna 55—101*

Vad utskottet hemställt bifölles.

*Punkten 102***Bidrag till utbildningskurser för instruktionssköterskor och husmödrar vid sjukvårdsanstalter m. fl.**

Kungl. Maj:t hade (punkt 111, s. 339—345) föreslagit riksdagen att till Bidrag till utbildningskurser för instruktionssköterskor och husmödrar vid sjukvårdsanstalter m. fl. för budgetåret 1957/58 anvisa ett anslag av 140 000 kronor.

I en inom andra kammaren av fröken *Liljedahl m. fl.* väckt motion (II: 142) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att till bidrag till ordinarie utbildningskurser för instruktionssköterskor och husmödrar vid sjukvårdsanstalter m. fl. för budgetåret 1957/58 anvisa ett i förhållande till departementschefens förslag med 14 128 kronor förhöjt anslag.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 142, till Bidrag till utbildningskurser för instruktionssköterskor och husmödrar vid sjukvårdsanstalter m. fl. för budgetåret 1957/58 anvisa ett anslag av 140 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Jacobsson*, fröken *Elmén*, herr *Widén* och fröken *Liljedahl*, vilka ansett att utskottet bort föreslå riksdagen att, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionen II: 142, till Bidrag till utbildningskurser för instruktionssköterskor och husmödrar vid sjukvårdsanstalter m. fl. för budgetåret 1957/58 anvisa ett anslag av 154 100 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Fröken *ELMÉN* (fp):

Herr talman! En reservation är knuten till punkt 102, som gäller bidrag till utbildningskurser för instruktionssköterskor och husmödrar vid sjukvårdsanstalter. Denna utbildning sker i Svenska sjuksköterskeföreningens regi. Svenska sjuksköterskeföreningen tog 1917 initiativ till dessa kurser för utbildning av husmödrar och instruktionssköterskor. Det var naturligtvis det starka behovet av utbildning samt Svenska sjuksköterskeföreningens stora ansvarskänsla som gjorde, att man satte i gång med dessa kurser. Sedan 1935 utgår statsanslag till kurserna. 1946 års kommitté för sjuksköterskeutbildning framlade år 1948 förslag om att denna utbildning skulle helt förstatligas. År 1955 beslöts, att man skulle se över detta förslag för att sedan framlägga ytterligare ett förslag om förstatligande.

Tyvärr har personalen vid den avdelning hos medicinalstyrelsen som har hand om dessa utbildningsfrågor varit så överlupen med arbete, att man icke kunnat fullfölja denna utredning. För närvarande utgår två tredjedelar av omkostnaderna som statsbidrag. Nu begär man från medicinalstyrelsen att man tills vidare skall kunna få tre fjärdedelar av omkostnaderna i statsbidrag och dessutom 5 500 kronor för pensioner. Eftersom dessa kurser inte är förstatligade kan man inte få pension enligt SPA-reglementet. Detta gör att hela pensionsfrågan blivit fördyrad. Man måste ordna pensionsförmånen för dem som är anställda för kurserna och man har en anslutning till SPP. Detta betyder en kostnad av upp till 20 000 kronor per år.

Man tycker, herr talman, att det är orimligt, att dessa kurser i fortsättningen i så stor utsträckning skall bekostas av Svenska sjuksköterskeföreningen. Dessa kurser är ju nödvändiga för den administrativa och pedagogiska personalen på våra allt större sjukhus. Kurserna är

Bidrag till avlöningar m. m. inom förebyggande mödra- och barnavård

dokumenterat nödvändiga och därför vore det naturligtvis statens sak att överta utbildningen.

När nu inte utredningen är klar, har framlagts en motion som — i likhet med medicinalstyrelsens förslag — går ut på att tills vidare tre fjärdedelar av kostnaderna skulle utbetalas som statsbidrag vilket också reservationen yrkar på. Detta betyder att det nuvarande anslaget skulle höjas med 14 128 kronor. Man kan tycka att det är rimligt att staten betalar åtminstone tre fjärdedelar av kostnaderna i avvaktan på förslaget om ett förstatligande.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag kan nöja mig med att hänvisa till vad utskottet har sagt här. Utskottet kan — i avvaktan på resultatet av den inom medicinalstyrelsen pågående översynen av den högre utbildningen för sjuksköterskor — icke tillstyrka någon höjning av statens andel i kostnaderna för sjuksköterskeföreningens kursverksamhet. Detta innebär ju, som här redan sagts av fröken Elmén, att det är en skillnad i uppfattningen om hur stort statsbidraget skall vara. Vi har dock här föreslagit, att staten skall ge ut 140 000 kronor som bidrag för denna verksamhet.

Med detta vill jag, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 103—111

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 112

Bidrag till avlöningar m. m. inom förebyggande mödra- och barnavård

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Fröken LILJEDAHL (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja säga ett par ord om den förebyggande barnavården med anledning av att jag har avgivit en blank reservation.

Det har visat sig att den förebyggande barnavården har givit goda resultat då det gäller de somatiska sjukdomarna. På grund av kontrollen av spädbarn och småbarn har barnadödligheten gått tillbaka högst väsentligt. Sverige har nämligen den lägsta barnadödlighetsprocenten i världen. När det gäller uppfostningsfrågor förekommer emellertid inte särskilda läkarmottagningar i den utsträckning som vi skulle önska. Det finns statsbidrag till sådan verksamhet, men läkarna anser sig inte kunna klara denna verksamhet — den ligger liksom utanför deras utbildning.

Nu har medicinalstyrelsen föreslagit att man skulle stimulera läkarna till att ta upp sådan verksamhet genom att man skulle anordna kurser i barnpsykiatri för dem. Detta förslag har departementschefen inte tagit upp, och jag har inte heller kunnat vinna förståelse för det i utskottet. Jag kommer av den anledningen inte att ställa något yrkande.

Behovet av rådgivning i uppfostningsfrågor för småbarn är stort, och en sådan verksamhet behövs verkligen. Vi har inte barnpsykiatriker ute på landsbygden, och vi har mycket få privatpraktiserande läkare med denna specialitet. Jag vill därför innerligt hoppas att vi, även om det inte sker på det sätt man nu har tänkt sig, skall genom förslag från mentalvårdsdelegationen få till stånd en rådgivning beträffande barn med uppfostningssvårigheter.

Jag har som sagt inget yrkande på denna punkt.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan under denna punkt.

Abortförebyggande åtgärder

Fru THORSSON (s):

Herr talman! Det är väl ingen av oss som inte i sak delar fröken Liljedahls önskemål angående en utbyggnad av verksamheten på detta område, om vilken vi alla vet att den är ytterligt önskvärd. Emellertid vill jag i anknytning till vad fröken Liljedahl anförde säga, att det inom mentalvårdsdelegationen pågår en utredning om hela den psykiska barna- och ungdomsvårdens framtida organisation. Utredningen beräknas bli färdigställd under detta år, och vi förutsätter att vi sedan den blivit klar skall få ta ställning till denna verksamhets stora utbyggnadsbehov. Vi hoppas också att reella resurser skall kunna ställas till förfogande liksom att det lilla avsnitt som fröken Liljedahl här berörde då skall bli tillgodosett.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 113—115

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 116**Abortförebyggande åtgärder**

Kungl. Maj:t hade (punkt 125, s. 368—370) föreslagit riksdagen att till Abortförebyggande åtgärder för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 284 000 kronor.

I en inom andra kammaren av herr Gustafsson i Borås m. fl. väckt motion (II: 7) hade hemställts, att riksdagen måtte under elfte huvudtiteln Medicinalstyrelsen: Abortförebyggande åtgärder bevilja ett anslag av 340 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 7, till Abortförebyggande åtgärder för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 284 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Jag är livligt medveten om vanskligheten i att tala mot det mäktiga statsutskottet, men jag måste ändå göra det med några ord.

Vi har förut i riksdagen sagt i många sammanhang, att abortfrågan är av sådan betydelse, att den kräver oavlåtlig uppmärksamhet från samhällets sida. Den gömmer i sig en mängd problem av både etisk, humanitär, social och ekonomisk natur, vilka väl senare kommer att ventileras här i kammaren när vi kommer till första lagutskottets ärenden.

När jag i årets början läste elfte huvudtiteln punkt 122, ansåg jag att vad medicinalstyrelsen äskade i fråga om abortförebyggande åtgärder var både skäligt och väl motiverat. Pengarna behövs synnerligen väl för att man skall komma till rätta med de frågor som kuratorerna på rådgivningsbyråerna har att brottas med inte minst när det gäller s. k. katastroffall, då kvinnor som besöker kuratorerna är i överhängande behov av hjälp. Det är klart att man kan hänvisa dem till socialvården, och det bör man väl göra, men jag har en känsla av att en hel del skulle kunna vinnas om byråerna hade större ekonomiska möjligheter.

Man räknar med att under året få ytterligare omkring 1 300 nyinskrivna abortsökande och behöver för detta arbete en uppräkning av anslaget med 26 000 kronor. Behoven i fråga om laboratoriearbete, kursverksamhet och rådgivning är även en motivering för att utskottet kunde ha visat sig mer generöst än regeringen och höjt anslaget med 34 000 kronor eller sammanlagt med 60 000 kronor såsom medicinalstyrelsen har begärt, särskilt med tanke på att pengarna i stor utsträckning behövs till hjälp åt kvinnor i ekonomiskt betryck. Den höjning av kuratorernas medel som har skett från år till år tycker jag är upprörande liten. Skall familjerådgivningskommittén mö-

Abortförebyggande åtgärder

tas av samma ekonomiska hjälplöshet när den kommer med sina förslag, då har den sannerligen inte mycket att vänta.

Herr talman! Jag skall inte tala längre denna gång. Jag nöjer mig med att yrka bifall till motion nr 7 i denna kammare, som innebär en höjning med 60 000 kronor av anslaget till det ändamål varom här är fråga. Jag fruktar att snålheten bedrar visheten om man inte ställer de fattiga tusenlappar till förfogande som det här är fråga om för hjälp åt människor som så väl behöver hjälp.

Häri instämde herr *Rimmerfors* (fp).

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Jag har till denna punkt fögat en blank reservation närmast med tanke på att jag skulle få tillfälle att här i kammaren anföra några principiella synpunkter.

Jag har också skrivit under en motion, som har behandlats i första lagutskottet och som kommer senare på dagordningen. I konsekvens med att jag vill få en något restriktivare tillämpning av framför allt den social-medicenska indikationen för aborter tycker jag att man måste försöka bota sociala svårigheter med sociala hjälpåtgärder.

Kammaren har för några veckor sedan behandlat bland annat mödranhjälpsfrågan, och flera av dem, som då talade för ett högre anslag, förde också in abortfrågan i bilden — jag tänker på fruarna Löfqvist och Thorsson och på herr Lundqvist i Trollhättan. Det sades då, att en av motiveringarna då mödranhjälpen en gång infördes var att den skulle ha ett abortförebyggande syfte. Jag vill understryka detta.

Hit hör också barnbidragen och över huvud taget en familjevänlig politik. Det finns människor som skrivit under denna motion om en restriktivare tillämpning av framför allt den social-medicenska indikationen och som rös-

tat mot höjning av anslagen till mödranhjälp, allmänt barnbidrag och en del andra saker. Jag finner att detta knappast kan vara ett konsekvent handlande. Vill man verka för en restriktivare tillämpning av den social-medicenska indikationen måste man också försöka göra den ekonomiska miljön för barn och mödrar så god som möjligt.

Det anslag som vi i dag har att ta ställning till beträffande den direkt abortförebyggande verksamheten gäller abortkuratorerna. Jag vet mycket väl, att det finns andra hjälpåtgärder, såsom herr Gustafsson i Borås underströk — jag pekar på mödranhjälpen, socialhjälp och privat hjälpverksamhet. Men vi bör ha klart för oss, att den blivande modern befinner sig i en krissituation när hon söker abort. Det är kanske då inte lämpligt att säga till henne att hon skall gå till socialvården för att denna skall göra en utredning o. s. v. Det tar lång tid, och det är besvärligt. Hon behöver genast en hjälpende hand, inte bara sten utan bröd, tillsammans med goda ord och vänlig omtanke.

Jag är medveten om att abortfrågan är oerhört svårlost. Jag vill passa på tillfället att ta avstånd från en del uttalanden från den opinion, som bär upp motionen och som ibland skjuter över målet. Vi är väl alla på det klara med, antingen vi vill tillstyrka motionen eller gå emot den, att detta är en ytterst grannliga fråga, som är svår att ta ställning till. Vi är väl också övertygade om att det gäller att skydda liv så långt det är möjligt.

Jag har, herr talman, inget yrkande. Jag har bara velat framföra dessa synpunkter.

Fru THORSSON (s):

Herr talman! Jag tror inte att jag är alltför förmäten, om jag säger att jag tror att utskottet i dess helhet är lika positivt inställt till den rådgivningsverksamhet i abortförebyggande syfte

Abortförebyggande åtgärder

som motionärerna, vilka företrätts av herr Gustafsson i Borås.

När emellertid statsutskottet avstyrkt denna motion, vill jag erinra om att den abortförebyggande verksamheten för närvarande bedrivs såsom en försöksverksamhet. Utskottet hänvisar också i sin skrivning till att hela denna verksamhet ligger under prövning av den av statsrådet Lindström tillsatta familjerådgivningskommittén. Jag vill gärna som ordförande i denna kommitté säga, att vi har i uppdrag att utreda, om det inte bör läggas en ny och betydligt breddad bas för hela denna rådgivningsverksamhet i förhållande till vad nu är fallet. Kommittén kommer inom kort att kunna redovisa sitt uppdrag och tidigt på hösten framlägga sitt betänkande. I detta läge anser jag, att det skulle vara ytterligt olyckligt att försöka arbeta fram en utbyggnad av den gamla organisationen på detta område, eftersom det skulle kunna tänkas komma att försvåra en eventuell omorganisation med en önskvärd vidgning och breddning av den hjälpande och förebyggande verksamheten för de kvinnor som det här gäller. Därför har jag i statsutskottet varit med om att avstyrka den föreliggande motionen, även om jag i minst lika hög grad som motionärerna har den uppfattningen, att vi här behöver mycket kraftigt förstärka de samhälleliga resurserna.

Men det finns ett skäl till, herr talman, för att nu ta motionärernas yrkande med ro, nämligen att medicinalstyrelsen troligen räknar för optimistiskt i sina petita beträffande möjligheterna att igångsätta ytterligare abortrådgivningsbyråer. Även om man skulle önska att nya speciella sådana byråer kommer till stånd, tror jag ändå inte att detta hinner göras under påföljande budgetår, varför grunden för motionärernas äskanden på det hela taget inte existerar.

Beträffande den kurs för utbildning av abortkuratorer, varom motionen ock-

så handlar, vill jag erinra om att socialinstitutet under åttonde huvudtiteln fått tillstyrkt ett anslag till en påbyggkurs för mentallhygienisk rådgivningsverksamhet, och medicinalstyrelsen har själv för sin del frånträtt önskemålet om anslag till en speciell kurs för abortkuratorer. Det ligger helt i linje med den syn på abortfrågan som innebär, att vi inte skall specialutbilda folk enbart för denna uppgift, utan att den skall ingå som ett led i en vidgad verksamhet. De blivande abortkuratorerna kommer alltså att få sin önskvärda fortbildning ordnad genom den kurs som socialinstitutet kommer att få medel till under nästa budgetår, och det är alltså varken önskvärt eller behövligt, att medicinalstyrelsen anordnar en särskild kurs för detta ändamål.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har ingen anledning att polemisera mot fru Thorsson — hennes uttalande var ytterst positivt — men jag vill dock erinra kammarens ledamöter om att denna försöksverksamhet inspirerats från statens sida och att de som handhaft verksamheten uppmanats att utvidga densamma undan för undan och upptaga verksamhet på den ena platsen efter den andra. Om man går på den linjen, att en verksamhet skall utbyggas, krävs det självfallet att det också ställs mera medel till förfogande, om arbetet inte skall misslyckas. Så har skett från det ena året till det andra.

Fru THORSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt att en utbyggnad av försöksverksamheten har varit mycket önskvärd, men jag har den uppfattningen, att man inte under den tid familjerådgivningskommittén är sysselsatt med en utredning på hela detta område skulle söka åstadkomma en ytterligare utbyggnad härav, utan

Interpellation ang. äganderätten till Generalstabens litografiska anstalt, m. m.

i stället avvakta resultatet av kommitténs utredningsarbete. Eftersom detta resultat kommer att föreligga inom några få månader, finns det inte någon anledning för riksdagen att i dag förstärka anslaget till den tidigare försöksverksamheten.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag instämmer i herr Svenssons i Kungälv uttalande, att en del av den opinion, som funnits och alltjämt finns beträffande frågan om abortförebyggande verksamhet, skjutit över målet eller med andra ord inte varit tillräckligt vederhäftig.

Fru Thorsson har här ytterligare underbyggt utskottets motivering, och jag nöjer mig med att erinra om vad utskottet skrivit i sitt utlåtande: »Med hänsyn till att familjerådgivningskommittén ännu ej avlämnat några förslag rörande den abortförebyggande rådgivningsverksamheten och då departementschefen förordat en höjning av de s. k. kuratorsmedlen samt medlen för anordnande och upprätthållande av verksamheten med sammanlagt cirka 24 000 kronor, är utskottet icke berett tillstyrka den av motionärerna begärda medelsanvisningen.»

Med hänvisning till det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten

116:o) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 117—135

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 136 och 137

Lades till handlingarna.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr andre vice talmannen att uppskjuta behandlingen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 11

Herr ANDRE VICE TALMANNEN anförde:

Jag får meddela kammaren, att vid morgondagens plenum kl. 13.00 endast bordläggningar och andra formella ärenden kommer att behandlas. De ärenden, som ej medhinnes vid dagens kvällsplenum, kommer att företagas till avgörande vid fredagens plenum kl. 13.00.

§ 12

Interpellation ang. äganderätten till Generalstabens litografiska anstalt, m. m.

Herr HAGNELL (s) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Den 27 december år 1872 förklarade sig herr G. L. Dreyer, innehavare av Generalstabens lithografiska inrättning, vilja »till Svenska staten såsom gåfva öfverlemna hela denna materiel enligt de inventarieförteckningar, som deröfver äro upprättade på det att inrättandet af en större lithografisk inrättning för Statens räkning derigenom må underlättas».

Den 28 december samma år förklarades i skrivelse till herr Dreyer: »Och har Kongl. Maj:t, som med nådigt välbehag upptagit ifrågavarande af Eder gjorda erbjudande, funnit godt att det samma, såsom för staten fördelaktigt, i nåder antaga» — — —

På grund af att den skrivelse, i vilken Konungen förklarade sig vilja emottaga donationen, finns i »Registra-

tur uti Landtförsvarsärenden», anholder jag härmed om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet framställa följande frågor:

Då det nu gått 85 år sedan Konungen tog emot donationen och upprättade Generalstabens litografiska anstalt, vore det intressant att få veta, hur Kungl. Maj:t handhar äganderätten till detta statliga företag och vårdar sig om företagets intressen

samt vilka planer Kungl. Maj:t har beträffande detta företag för den närmaste framtiden.

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 17.08.

In fidem
Gunnar Britth

Onsdagen den 10 april

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57 till Bidrag till uppförande av bombsäkra cisternanläggningar för flytande bränslen.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2

Anslag till universiteten m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts under

åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1957/58 till universiteten, den medicinska undervisningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Uppsala universitet: Avlöningar

Kungl. Maj:t hade (punkt 74, s. 114—129 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1957) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1957/58, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Uppsala universitet, som föranleddes av vad departementschefen anfört, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för Uppsala universitet, att

Uppsala universitet: Avlöningar

tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58, dels ock till Uppsala universitet: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 13 600 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Osvald m. fl.* (I: 32) och den andra inom andra kammaren av herr *Hallén m. fl.* (II: 72),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Osvald* och fru *Hamrin-Thorell* (I: 35) och den andra inom andra kammaren av herr *Lundberg m. fl.* (II: 37), i vilka hemställts att riksdagen i avvaktan på resultatet av pågående organisationsundersökningar måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om personalindragningar vid universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund från och med den 1 april 1958,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Osvald m. fl.* (I: 117) och den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Göingegården *m. fl.* (II: 133).

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 32 och II: 72 ävensom I: 35 och II: 37, sistnämnda bägge motioner såvitt här vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1957/58, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Uppsala universitet, som föranleddes av vad departementschefen anförde;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för Uppsala universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58;

c) till Uppsala universitet: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 13 600 000 kronor;

II. med anledning av motionerna I: 117 och II: 133 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anförde angående den virologiska avdelningen av hygienisk-bakteriologiska institutionen vid universitetet i Uppsala.

Reservation hade avgivits av herrar *Ohlson, Sundelin, Jacobsson* och *Arrhén*, fröken *Elmén*, herrar *Widén, Nilsson* i Göingegården och *Blidfors*, fröken *Vinge* samt herrar *Heckscher* och *Helén*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

I. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 32 och II: 72 ävensom med bifall till motionerna I: 35 och II: 37, såvitt här vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1957/58, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Uppsala universitet, som föranleddes av vad departementschefen anförde;

b) godkänna i reservationen framlagd avlöningsstat för Uppsala universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58;

c) till Uppsala universitet: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 13 600 000 kronor;

II. med anledning av motionerna I: 117 och II: 133 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anförde angående den virologiska avdelningen av hygienisk-bakteriologiska institutionen vid universitetet i Uppsala.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr NETZÉN (s):

Herr talman! Med herr talmannens tillstånd vill jag redan vid denna första punkt i statsutskottets förevarande utlåtande ta upp en fråga, som återkommer vid en senare punkt i utlåtandet men som har sin motivering just under punkt 1.

Det gäller här den i år för sjätte

Uppsala universitet: Avlöningar

gången förolyckade framställningen om att riksdagen skulle infria sin mycket gamla utfästelse att förvandla preceptoratet i ämnet ekonomisk historia i Lund till professor.

Redan 1947 beslöt riksdagen inrätta detta preceptorat i ekonomisk historia vid Lunds universitet. Avsikten då, som aldrig ifrågasattes, var att snarast möjligt förvandla detta preceptorat till professor. Ärendet firar alltså i år tioårsjubileum, utan att egentligen någonting annat har hänt än att statsutskottet har uttalat sig allt mera välvilligt i sina avstyrkande utlåtanden över hela den serie motioner som framförts 1951, 1953, 1954, 1955 och 1956. Även i år har samma envisa krav framförts i motionerna nr 20 i första och 22 i andra kammaren. Liksom motionärerna upprepade gånger har framfört otaliga skäl för sitt yrkande har också statsutskottet gradvis skärpt sin »välvilja».

Så småningom har också kanslern för rikets universitet funnit provisoriet ohållbart, en sak som de studerande i ämnet har mycket dystra erfarenheter av från de gångna tio åren. Universitetskanslern har därför i sina anslagsäskanden i år tagit upp frågan för första gången, sedan också preceptoratet i Uppsala begärts förvandlat till professor. Det är bara Kungl. Maj:t, som framhårdar med sin negativa inställning till denna mycket rimliga begäran att avlösa ett från början som provisorium avsett arrangemang. Denna negativism när det gäller att efterkomma riksdagens uttryckliga önskan från 1947 har också i år accepterats av statsutskottet, denna gång liksom förra året under hänvisning till 1955 års universitetsutredning. Utskottet säger sig tro, att universitetsutredningen inom kort torde komma med förslag i ämnet och att frågan därför »i ett större sammanhang blir föremål för Kungl. Maj:ts prövning».

Det är samma utskott — jag vill erinra kammarens ärade ledamöter där-

om — som 1951 påtalade, att handläggningen av detta ärende i Lund »tagit så lång tid i anspråk, vilket föranlett vissa svårigheter och omgångar för de studerande».

År 1953 skärpte statsutskottet sitt omdöme och fann det inte bara beklagligt utan synnerligen beklagligt med det dröjsmål som uppstått och som inte bara åstadkommit vissa utan som det hette mycket stora svårigheter för de studerande. När dessa svårigheter påtalades i riksdagen 1953, ansåg emellertid ecklesiastikministern att kritiken hänförde sig till förfluten tid — och det kanske var riktigt. Det gällde då framför allt några specificerade olägenheter med studieplanerna och examinationsrätten som berövats preceptorn av universitetsmyndigheterna i Lund, vilket sedermera emellertid har rättats till. Det är för övrigt den hittills enda påtagliga framgången, när det gäller detta av riksdagen så många gånger behandlade ärende. Efter det beskedet togs frågan som sagt upp på nytt såväl 1954 som 1955 och 1956, och den återkommer även i år.

Statsutskottet har faktiskt vid alla de tillfällen motioner väckts i detta ärende nära nog excellerat — om jag får uttrycka mig så — i välvilliga skrivningar, men preceptoratet i ekonomisk historia går nu in i sitt andra decennium utan att något annat hänt än att statsutskottet har uttalat sin välvilja i anslutning till det som var riksdagens intentioner för precis tio år sedan.

Nu hänvisar utskottet som sagt till vad som säges beträffande preceptoratet i Uppsala. Det är möjligt att obehaget blir mindre på det sättet. Det finns väl heller ingen särskild anledning att ta upp en diskussion på den punkten, om detta för Lunds vidkommande kan innebära att frågan kan föras fram till en snabbare lösning.

Som jag redan tillåtit mig erinra om har man denna gång också hänvisat till universitetsutredningens pågående ar-

Uppsala universitet: Avlöningar

bete, och det är väl därför till universitetsutredningen man nu får knyta förväntningarna om att något mera skall ske än de hittills vanliga välvilliga utskottsutlåtandena.

Jag vill heller inte förbigå den omständigheten, att universitetskanslern nu för första gången har tagit upp denna fråga och mycket bestämt förklarat att han delar motionärernas uppfattning, att den nuvarande innehavaren av preceptoratet hade professors kompetens redan 1949 och att något hinder på den punkten alltså inte längre föreligger samt att det fördenskull finns starka skäl för att man till innehavare av den nya professuren utser den nuvarande preceptorn.

Herr talman! Jag har med det anförda endast velat något litet komplettera ämnet ekonomisk historias lidandes historia under det decennium som gått. Jag tillåter mig hysa den uppfattningen och förhoppningen, att det nu skall vara slut med uppskoven så att vi äntligen kan emotse ett förslag av universitetsutredningen, som leder till en effektivering av vad riksdagen så bestämt uttalade sig för redan 1947.

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! I de synpunkter, som herr Netzén nu framförde i fråga om ämnet ekonomisk historia, kan jag helt och fullt instämma. När jag trots detta har anslutit mig till utskottets förslag, beror det på att vi har haft den uppfattningen, att man kan ställa särskilt stora förhoppningar på universitetsutredningen. Det är väl inte farligt, om jag säger, att vad man hoppas är, att universitetsutredningen skall föreslå att samtliga precepturer skall förvandlas till professurer. Det skulle vara mycket värdefullt, om vi under denna debatt kunde få veta, huruvida det finns grund för denna vår förhoppning.

Men det var inte för att tala om denna sak, som jag begärde ordet, herr tal-

man, utan för att säga något om den fråga, som behandlas i reservationen. Jag hoppas att herr talmannen tillåter mig, i likhet med herr Netzén, att därvid samtidigt beröra frågor som avser både Uppsala och Lunds universitetsbibliotek, eftersom det gäller samma spörsmål.

När riksdagen nyligen behandlade anslaget till kungl. biblioteket, beslöt bl. a. att kungl. biblioteket skulle få sådan personalförstärkning, att det fick möjligheter åta sig en central katalogisering av det svenska trycket. Det förhåller sig så, att det finns fem olika svenska bibliotek, som får ett plikt-exemplar av allt svenskt tryck, och detta katalogiseras f. n. på alla fem biblioteken. Jag tillät mig att redan i följ i en motion framhålla, att detta var opraktiskt, och jag yrkade då på åstadkommandet av denna centralkatalogisering. Jag är därför mycket glad över att en sådan nu kommer till stånd.

Från och med nästa år kommer alltså kungl. biblioteket att katalogisera detta tryck och skicka ut katalogkorten till de andra biblioteken. Det är givet, att detta medför en minskning av arbetet på de andra bibliotekens katalogiseringsavdelningar, något som man också räknade med skulle kunna åstadkommas genom centralkatalogiseringen.

Men nu är att märka, att det dröjer innan det nya systemet hinner verka. Det överraskar mig, att inte departementschefen tycks ha observerat detta och att inte heller utskottet har gjort det. Det tryck som det här gäller levereras från tryckerierna direkt till biblioteken. Det skall vara inlämnat någon gång före 1 mars, men det visar sig alltid, att allt trycket inte kommit in till den tidpunkten. Därefter vidtar en period, då man i biblioteken måste granska tryckerileveranserna för att se vad man fått och inte fått. Då det gäller 12 000 nummer måste man förstå, att det tar tid att kontrollera leveranserna och reklamera vad som fattas. Detta gör att

Uppsala universitet: Avlöningar

man måste räkna med att man inte förrän under tredje kvartalet fått in böckerna från föregående år. Dessa bibliotek skulle alltså någon gång under tredje kvartalet 1958 kunna få glädje av den centralkatalogisering, som kungl. biblioteket har åtagit sig. Därtill kommer att det givetvis blir en del anpassningsproblem, när de nya katalogkortet skall inordnas i det gamla katalogsystemet.

Nu vill departementschefen och utskottet minska på personalen vid de båda universitetsbiblioteken redan från den 1 april 1958. Men man borde i varje fall kunna vara överens om att detta är för tidigt. Därtill kommer att vi ännu inte vet, hur stora personalbesparingarna kommer att bli. Vi vet inte, hur många tjänster som skulle kunna dras in; den saken undersöker f. n. statens organisationsnämnd. Denna räknar med att vara färdig med sina undersökningar inom en mycket nära framtid. Sedan den har kommit med sina förslag, kan man bedöma situationen. Jag menar, att vi bör avvakta resultatet av nämndens undersökningar innan vi tar ställning till frågan om personalindragningar.

Sedan hör till saken, att bristen på arbetskraft länge har varit kännbar på flera avdelningar vid dessa båda bibliotek. Det föreföll som om departementschefen var på det klara med den saken i följ — det var väl därför som departementschefen tillsatte denna organisationsundersökning. Universitetsbiblioteken hade begärt personalförstärkning, och statsrådet förklarade, att innan man tog ställning i departementet till deras önskan, ville man ha en organisationsundersökning.

Nu lär organisationsnämnden under hand ha meddelat, att den kommer att föreslå personalförstärkning på andra avdelningar i universitetsbiblioteken. Då förefaller det ju klokast, att man försöker överflytta personal från katalogiseringsavdelningarna till de andra avdelningarna. Det är ju svårt att i de

låga lönegraderna få duglig personal. Har man då personer, som är upptränade och som visat sig lämpliga, förefaller det mig ytterst opraktiskt att avskeda dem den 1 april för att så om ett par månader ta in andra personer och lära upp dem på de arbetsuppgifter det kan bli fråga om.

Det är av sådana skäl jag menar, att vi borde uppskjuta ställningstagandet till den personalindragning, som sannolikt kommer att kunna göras på katalogiseringsavdelningarna längre fram.

Men sedan är det en sak, som reservanterna påpekar och som jag hoppas att departementschefen vill behjärta, och det är det ökade studentantalet. Jag såg en uppgift — jag tror det var i en tidning för i dag — att man räknar med att studentantalet under de närmaste tio åren kommer att ungefärligen fördubblas. Det är givet, att denna kraftiga ansvällning medför ökade anspråk också på universitetsbiblioteken.

Den sak vi tvistar om gäller anslag till 2½ arbetskraft i assistent- eller biträdesgrad under ett kvartal. Jag hemställer, herr talman, om bifall till reservationen, som innebär att vi uppskjuter ställningstagandet till frågan om och när denna personal skall dras in.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **PERSSON**:

Herr talman! Med anledning av den reservation, för vilken fröken Vinge nyss talat, skulle jag också vilja säga några ord.

Det råder ingen tvekan om att ett genomförande av centralkatalogiseringen måste medföra, att vissa befattningshavare blir överflödiga vid vartdera av universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund. Indragningen har ju beräknats till 2½ befattningshavare på vartdera stället. Att dessa befattningshavare skulle kunna dras in genom centralkatalogiseringens införande är ingalunda en bedömning, som gjorts av ecklesiastik-

Uppsala universitet: Avlöningar

departementet på egen hand. Departementet stöder sig på en mycket noggrann undersökning, som gjorts av statens organisationsnämnd. Organisationsnämnden är sedan någon tid tillbaka sysselsatt med mycket ingående undersökningar rörande universitetsbibliotekens arbetssätt. Avsikten med undersökningarna är att organisationsnämnden skall lägga fram förslag om en radikal rationalisering av universitetsbibliotekens verksamhet.

Ett led i rationaliseringen är just den centralkatalogisering, som föreslagits i statsverkspropositionen och redan för någon vecka sedan beslutats av riksdagen. Det är givet, att centralkatalogiseringen möjliggör besparingar på universitetsbiblioteken — det är ju själva syftet med den. De pliktexemplar, som bokförlagen enligt gällande bestämmelser är skyldiga att överlämna till kungl. biblioteket i Stockholm, universitetsbiblioteket i Uppsala, universitetsbiblioteket i Lund, stadsbiblioteket i Göteborg och stadsbiblioteket i Umeå — alltså fem exemplar — katalogiseras för närvarande av dessa bibliotek var för sig, och det kan ju inte vara någon vidare rimlig och rationell anordning.

Meningen är nu, att kungl. biblioteket från och med den 1 januari 1958 skall katalogisera detta tryck efter en viss metod, som organisationsnämnden i samråd med biblioteksteknisk expertis låtit utarbeta. Kungl. biblioteket skall tillställa vart och ett av de nämnda universitetsbiblioteken och stadsbiblioteken exemplar av de katalogkort, som gjorts upp och mångfaldigats av kungl. biblioteket. Katalogiseringen skall således i fortsättningen göras på kungl. biblioteket, och man slipper ifrån att göra den separat på varje universitetsbibliotek.

Som jag sade tidigare, spar vi genom centralkatalogiseringen arbetskraft bland annat på universitetsbiblioteken. Om så inte skulle ske, vore ju själva reformen meningslös. Kan man inte

spara arbetskraft på universitetsbiblioteken, är det ju inte rimligt att gå med på den kraftiga personalökning, som faktiskt kommer att ske på kungl. biblioteket efter den 1 juli i år enligt det beslut, som riksdagens kamrar fattat just för att möjliggöra denna centralkatalogisering. För egen del tycker jag det är fullkomligt absurt att tänka sig, att centralkatalogiseringen inte skulle möjliggöra personalbesparingar på universitetsbiblioteken, och organisationsnämnden har ju också efter en ingående och objektiv undersökning kommit fram till att man genom centralkatalogiseringen sparar arbetskraft motsvarande $2\frac{1}{2}$ befattningshavare på vardera universitetsbiblioteket. Det är sålunda just organisationsnämnden, som vid ingående studium av de fakta det här är fråga om har angivit storleksordningen av personalindragningen.

Jag har ansett det angeläget att detta förhållande kom till uttryck i statsverkspropositionen i samband med att förslag lades fram om en betydande personalförstärkning på kungl. biblioteket i samband med centralkatalogiseringen. Jag anser det nämligen viktigt att man slår fast, att centralkatalogiseringen skall följas av en minskning av universitetsbibliotekens katalogiseringspersonal — märk väl att det är katalogiseringspersonal det här är fråga om.

Centralkatalogiseringen innebär också, att man går in för ett enhetligt katalogiseringssystem. Enligt organisationsnämndens uppfattning är det inte meningen, att den centrala katalogiseringen i fortsättningen vid varje universitetsbibliotek skall byggas ut med en mängd finesser, eventuellt olika på olika håll. Det är alltså inte meningen att den arbetskraft, som genom centralkatalogiseringen lösgöres vid universitetsbiblioteken, i stället skall användas för att vid dessa bibliotek differentiera katalogiseringen i en utsträckning, som inte är förenlig med den centrala katalogiseringens syften. Det har synts

Uppsala universitet: Avlöningar

mig verkligt angeläget att få detta fastslaget i denna debatt.

Om det på grund av omständigheter, som man inte kunde förutse i höstas och inte heller nu med säkerhet kan förutse, skulle visa sig, att man vid universitetsbiblioteken inte hinner med att katalogisera allt 1957 års tryck efter det gamla systemet till den 1 april 1958, får man anlita extra arbetskraft för detta ändamål. Jag vill erinra om att universiteten i Uppsala och Lund har icke-ordinarie anslagposter, som överstiger 3,6 respektive 3,3 miljoner kronor. På dessa poster finns självfallet så mycket medel för extra arbetskraft, att även biblioteken kan få pengar till tillfällig personal, om så skulle behövas. Det är dock endast för sista kvartalet under det budgetår, som vi nu beslutar om, som denna indragning föreslås.

När fröken Vinge säger att trycket normalt är mycket försenat, kan jag naturligtvis inte bestrida att så i en del fall kan vara förhållandet, men faktum är dock, att man inte får någon katalogisering av detta tryck vid universitetsbiblioteken för 1958. Det är alltså inte fråga om någon löpande katalogisering för det nya året. Jag kan därför inte tänka mig att eftersläpningen skulle bli så stor. Men i den mån det blir en eftersläpning som måste klaras upp, står alldeles säkert inom de nämnda icke-ordinarie posterna vissa medel till förfogande för att kunna klara upp arbetet under det kvartal det är fråga om.

Vi är alla på det klara med att organisationsnämndens huvudförslag beträffande universitetsbiblioteken måste vara framlagt vid en sådan tidpunkt, att man kan ta hänsyn till detsamma vid budgetberedningen för nästa budgetår. Det måste sålunda bli fråga om att ta ställning till den personalstyrka dessa bibliotek behöver från den 1 juli 1958. Förekommer eftersläpningar även då — detta har inte tydligt kommit fram i

denna debatt ännu, men förhållandet har omnämnts i första kammaren — är det givet, att om inte rationaliseringen kan bedrivas hårdhänt och ge klara resultat, så kan det övervägas huruvida den personal, som det nu är fråga om att dra in, kan anses böra komma till annan användning vid universitetsbiblioteken. Men det kan inte bli fråga om att för ännu ett helt budgetår härvidlag handla i blindo, utan det måste bli möjligt att ta en mera definitiv ståndpunkt.

Vad vi strider om här gäller endast vissa befattningshavare under ett enda kvartal. Jag vågar som sagt bestämt hävda, att man kommer att kunna använda medel ur till universitetens förfogande stående anslagposter för att reda upp ett eventuellt eftersläpningsproblem. Något annat är icke tänkbart.

Jag har ansett det vara riktigt att när man gör en sådan reform som denna centralkatalogisering och för riksdagen presenterar den som en verklig rationalisering, så bör man också visa att reformen visserligen medför en ökning av statsutgifterna på ett håll men att dessa utgifter mer än väl kompenseras av besparingar på annat håll.

Jag tycker det är riktigt att en sådan reform, som man är fullt och fast övertygad om är en verklig rationalisering, genomföres så tidigt som möjligt — det tidigaste möjliga var efter mitt sätt att se från och med nästa budgetår — och att det göres trots att det finns olösta organisationsfrågor på de områden där besparingarna skall komma.

Jag tror att det för vår samlade biblioteksverksamhet och även för universitetsbiblioteken är en riktig linje, som Kungl. Maj:ts proposition här har presenterat, och jag hoppas för min del att denna kammare bifaller utskottsförslaget, som är lika med propositionen på detta område.

Fröken VINGE (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först säga till herr statsrådet, att vi är fullkomligt

Uppsala universitet: Avlöningar

överens om betydelsen av denna centralkatalogisering, och vi är också överens om att den på lång sikt kommer att medföra personalbesparing vid katalogiseringsavdelningarna. Det är endast tidpunkten vi diskuterar.

Nu säger statsrådet, att om det uppstår brist på arbetskraft kan man i stället anlita extra arbetskraft för 1957 års tryck från annat anslag, och då behöver biblioteken inte komma i en förtvivlad situation. Men då måste statsrådet å andra sidan medge, att det inte blir någon besparing för detta kvartal. Det hade varit mera rationellt, när statsrådet själv säger att vi i nästa statsverksproposition kommer att få förslag till omorganisation av biblioteken från den 1 juli 1958, att vänta med denna förändring detta enda fattiga kvartal.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **PERSSON**:

Herr talman! Jag kan inte förstå annat än att varken fröken Vinge eller jag kan med bestämdhet i dag uttala oss om hur personalbehovet på katalogiseringsfronten vid universitetsbiblioteken ligger till den 1 april nästa år. Jag håller fortfarande fast vid att det är så angeläget att få centralkatalogiseringen i kraft så snart som möjligt, att det mer än väl uppväger den lilla olägenhet det här kan bli fråga om under det sista kvartalet av nästa budgetår för universitetsbiblioteken.

Hade jag däremot — vilket jag givetvis inte rimligen kunde göra — föreslagit, att denna personalbesparing skulle genomföras redan från den 1 juli i år, hade fröken Vinge haft rätt. Jag skulle tro, att hon hade haft någorlunda rätt att klandra mig även om jag hade sagt att personalbesparingen skulle träda i kraft den 1 januari nästa år. Men jag menar för min del, att propositionen har tagit rimliga hänsyn och att det därför skall visa sig vara större fördel med den linje Kungl. Maj:t föreslår än om man

— vilket förefaller mig ha varit det enda alternativet annars — hade uppskjutit centralkatalogiseringen på KB ett år. Jag förstår mycket väl, att åtminstone inte fröken Vinge menar att detta senare borde skett, men det har inte varit så alldeles klart, att alla reservanter eller motionärer har tagit avstånd från en sådan linje.

Herr **BRACONIER** (h):

Herr talman! Jag vill ansluta mig till den argumentering, som herr Netzen utvecklat beträffande professuren i ekonomisk historia. Redan 1938 väcktes den första motionen rörande en professur i Lund i ekonomisk historia av Karl Wistrand. Alla som känner till den diskussion, som inte minst i år förts om den historiska vetenskapen, och läst vad som står i våra läroböcker och som generation efter generation av skolorungdom fått lära sig, vet ju att de resultat, som t. ex. preceptor Bjurling i Lund kommit till beträffande grundläggande fakta, har medfört betydande omvärderingar. Att detta inte kommit in i läroböckerna är naturligtvis en brist.

Men det är också en underlig upprustning av de svenska universiteten, att ett så markant uttalande av ett riksdagsutskott är efter år med betonande av det påtagliga faktum herr Netzen utvecklat, att det finns massor av studenter som studerar historia och icke har en professor i en sådan central del av det historiska ämnet som ekonomisk historia, icke föranlett någon ändring i detta avseende. Man undrar ju: Är inte historia ett av de centrala ämnena? Det är ju ett centralt ämne i utbildningen för många av dem som skall undervisa bl. a. i gymnasiet. Det gäller här en företrädare för den ekonomiska historiesyn, som visat hur gamla uppfattningar, som man kan säga i decennier har varit rådande i läroböckerna, måste revideras. Skall inte en sådan forskare få en professur?

Uppsala universitet: Avlöningar

Herr Netzén utvecklade värtaligt just hur de studerande själva uppfattar detta, att man inte har en företrädare i fakulteten med professors ställning. Det är uppenbart att de, som skall ägna sig åt vetenskapliga studier i historia, har större möjligheter därtill, om företrädaren för detta ämne är professor och på det sättet är likvärdig med företrädare för andra delar av den historiska forskningen.

Jag vill, herr talman, i likhet med herr Netzén uttala min förvåning över att denna professur inte har inrättats. Det gäller ju inte någon stor summa. I andra sammanhang kan man ju ofta peka på att statsbudgeten är så ansträngd, att man inte kan gå med på tillskapandet av nya tjänster, som medför stora utgifter för statskassan, men så är ju här ingalunda fallet. Här har man ju en fast tjänst, som medför pensionsrätt för innehavaren, och löneskillnaden mellan en preceptor och en professor är ju ganska liten. Vad kan det vara för rimlig anledning till att man i nära två decennier på detta sätt går emot en ganska stark opinion?

Jag vill, herr talman, yrka bifall till reservationen nr 1 och även till reservationen vid punkt 7.

Häruti instämde herr Adamsson (s).

Herr EDENMAN (s):

Herr talman! Jag hade inte tänkt delta i debatten på denna punkt, men då såväl utskottet som herr Netzén och utskottets talesman här i kammaren har åberopat universitetsutredningen, vars ordförande jag är, vill jag gärna säga några ord med anledning av herr Netzéns skildring av ämnet ekonomisk historias historia för att tala med honom själv. Jag vill också göra det, därför att jag vid liknande debatter här i kammaren på utredningens vägnar har bestämt avböjt, att universitetsutredningen skulle få äran att tjänstgöra som något slags papperskorg för avvisade motioner. I

det här fallet finns det dock enligt min mening skäl för utskottets hänvisning till utredningen, och jag vill med några ord motivera detta.

Den grupp det här gäller är ju laboratorer och preceptorer. Den gruppen är inte enhetlig. Man kan i varje fall skilja mellan två undergrupper inom denna. Den mindre gruppen omfattar sådana, som man skulle kunna karakterisera som helt självständiga företrädare för särskilda ämnen, alltså ämnen, som inte är företrädade av professorer. Till den gruppen hör det ämne som här diskuteras, ekonomisk historia i Lund, men självklart också samma ämne i Uppsala. Men det vore lika lätt för herrar Netzén och Braconier att nämna ett annat lundaämne, nämligen zoofysiologi i Lund, som där företrädes av en laborator. Det finns inte något rimligt skäl för att det skall vara en laboratur i zoofysiologi i Lund och en professur i samma ämne i Uppsala. Representanter från Uppsala skulle med samma skäl kunna säga, att det är orimligt, att man har en professur i limnologi i Lund men bara en laboratur i samma ämne i Uppsala. Vad skulle inte göteborgarna kunna säga, som får nöja sig med en preceptor i statistik, när alla övriga lärosäten har professur i detta ämne? Det finns ytterligare några precepturer i denna grupp.

Det är alldeles självklart, att det inte går att här plocka ut en enda preceptor, i detta fall den i ekonomisk historia i Lund, och säga, att just den bör just nu omändras till professur. Det vore, tycker jag, att begå en orättvisa mot de i hög grad meriterade personer, som har liknande tjänster på andra orter eller i andra ämnen.

Den andra gruppen av laboratorer är de som mera har karaktären av biträdande forskare och lärare. De är inte självständiga. Det finns professorer i ämnena. Det är den större gruppen.

Nu är hela lärarorganisationen vid universiteten under utredning. Vi avser att på försommaren, om allt går väl,

Uppsala universitet: Avlöningar

kunna lägga fram ett betänkande, som kommer att ta upp dessa frågor om universitetsundervisningens organisation. Eftersom fröken Vinge direkt frågade mig, hur det egentligen ligger till på denna punkt, så vill jag gärna ifrån denna plats, trots att det är emot sedvana, klart deklarerat — eftersom utredningen är så enig på den punkten och har varit det så länge och skälen är så starka — att vi avser att föreslå, att samtliga befattningar tillhörande den förstnämnda gruppen, som vi hoppas kunna precisera, skall på en gång förändras till professurer. Det finns inte något skäl till att personer, som inom universitetsvärlden gör professors arbete både som forskare och som lärare, skall ha en lön, som är 5 000 à 6 000 kronor lägre än lönen för en kollega, som råkat få professors titel, desto mindre som man har kravet på att de skall vara professorskompetenta.

Den andra gruppen av laboratorer kan vi gå förbi i detta sammanhang, och den har ju inte heller varit uppe till diskussion här.

Jag hoppas med detta lilla inlägg ändå ha stött utskottet i någon mån, och jag vågar dela ansvaret med utskottet denna gång i dess hänvisning till universitetsutredningens arbete.

Herr NETZÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har strängt taget inte någon anledning till polemik mot herr Edenman med hänsyn till hans mycket välvilliga inställning. Vad som föranledde mig att begära ordet var att jag tyckte, att det kanske var något fel i motiveringen att jämställa alla precepturer och alla laboratorsbefattningar och beteckna dem som likvärdiga. Jag skulle tro att man måste tillmätta dessa befattningar ett större respektive mindre värde med hänsyn till dels vad som varit förutsättningen för att man en gång inrättat till exempel en preceptor, dels med hänsyn till omfattningen av

det intresse ett visst ämne rönt vad beträffar anslutningen från de studerande. Det är väl närmast detta, som har förorsakat, att vi har varit åtskilliga, som under dessa år — sex år å rad — har velat hävda riksdagens anseende genom att visa, att den är i stånd att genomdriva sina egna uttalade önskingar att den preceptor, som inrättades så tidigt som 1947, snarast möjligt skulle förändras till professur.

Det är av dessa skäl som vi motionärer tillåtit oss att ideligen återkomma och lika ofta fått besked om statsutskottets utomordentligt välvilliga inställning. Men därutöver har ingenting annat hänt än att frågan ytterligare lagts på is. Jag vill därför, herr talman, till sist uttala de ihärdiga och envetna motionärernas tack till herr Edenman för det löfte som han på universitetsutredningens vägnar här givit, att preceptoratet i ekonomisk historia vid Lunds universitet äntligen efter en tioårig lidandets historia skall förvandlas till en professur.

Herr BRACONIER (h) kort genmäle:

Herr talman! Till vad herr Netzén sade vill jag endast tillägga något som herr Edenman glömde tala om, nämligen att kanslern för rikets universitet har på första plats satt upp kravet på en professur i ekonomisk historia vid Lunds universitet. Det är alltså inte fråga om någon godtycklig värdering från motionärernas sida. Även om riksdagen, såsom herr Edenman menar, i detta avseende inte skall få säga sin mening, kan vi således hänvisa till den ståndpunkt som intagits av kanslern.

Om det är riktigt att resonera som herr Edenman här gör, så förvånar det mig att vi under senare år fått — såsom även framgår av detta utlåtande — en rad nya professurer. Kan herr Edenman utan vidare säga, att dessa professurer bör ha företrädesrätt framför en professur, som kanslern för rikets

Uppsala universitet: Avlöningar

universitet ansett vara av första angelägenhetsgraden när det gäller Lunds universitet?

Herr EDENMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte någon annan uppfattning än herr Netzen och herr Braconier om betydelsen av ämnet ekonomisk historia, men jag är inte så djärv, att jag skulle våga mig på att offentligen påstå, att just detta ämne är så oerhört viktigt i jämförelse med de andra ämnen som jag här nämnt och som befinner sig i exakt samma läge. Jag vill erinra om limnologien, alltså sötvattensbiologien. Vem vågar påstå att inte detta är ett betydelsefullt ämne? För att ta kemigruppen, så är det ytterligt tveksamt, om man i längden kan hålla på att analytisk kemi inte bör komma upp i professorsklass. Jag vill inte, herr talman, förlänga debatten, men det skulle nog vara lätt att sticka någon göteborgare i samvetet och erinra om den orättvisa som begås mot Göteborg, när ämnet statistik, som sannoligen är ett centralt ämne, inte i Göteborg är representerat med någon professor.

Vad jag velat visa med mina exempel är ingenting annat än att det inte går att bara ta ut en av dessa laboraturer och säga att just den är särskilt viktig, när det i själva verket finns en grupp av laboraturer som är så viktiga, att de borde placeras i professorsklass. Vad man kan beklaga är att inte regering och riksdag tidigare kunnat lyfta upp hela denna grupp av tjänster. Det hade varit lämpligt, om man från lundahåll och från oppositionens sida över huvud taget gått till aktion på den punkten.

Vad beträffar kanslerns tillstyrkande av en uppflyttning av preceptoratet i ekonomisk historia, så beror det ju helt enkelt därpå, att man i Lund har av olika skäl samlat sig omkring just detta krav, varefter kanslern tillstyrkt framställningen. Man har också fram-

fört kravet på en professur i zoofysiologi, men det ämnet har inte kommit lika högt upp på listan — något ämne måste ju stå högst och något längre ned.

Jag tycker att man i nuvarande läge kunde ge sig till tåls, när det såsom jag här sagt nu är fråga om hela laboratorinstitutionens vara eller icke vara. Det skulle föra alldeles för långt att nu gå in på den frågan, och det bör man väl för övrigt lämpligen vänta med tills betänkandet föreligger. Såsom jag framhöll i mitt föregående anförande ligger hela universitetens lärarorganisation i stöpsleven, och jag tycker inte att preceptorn i ekonomisk historia vid Lunds universitet personligen behöver, i det förnämliga sällskap vari han befinner sig, känna sig illa behandlad.

Herr BRACONIER (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Edenman sade att man i Lund hade samlats kring kravet på en uppflyttning av preceptoratet i ekonomisk historia. Anser herr Edenman att man gjorde det av rent subjektiva skäl och att man inte i en fakultet har objektiva grunder för sitt ställningstagande lika väl som kanslern har det när han under ämbetsmannansvar skall göra en placering? Jag vill erinra herr Edenman om att han, jag vill minnas i ett tal inför Lunds studentkår, för något år sedan framhöll, att om universiteten i sina framställningar till Kungl. Maj:t hade med större eftertryck framställt sina krav, skulle det kanske ha gått litet bättre och hastigare med upprustningen av universiteten.

Här i riksdagen går det ju, herr Edenman, så till, att man i motioner samlar sig kring krav på tjänster som man anser vara värdefulla, och sedan får riksdagen fälla avgörandet. Vi motionärer har i detta fall år efter år funnit, att ett riksdagens eget utskott anser att den kraftsamling, som skett från Lunds universitets sida, inte har varit

Uppsala universitet: Avlöningar

så godtycklig som herr Edenman velat göra gällande. Den har varit objektiv ur utskottets och även ur riksdagens synpunkt kan man säga.

Herr EDENMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill be herr Braconier att fundera på ett litet problem, som ligger på objektivitetens plan.

Om jag inte missminner mig, har herr Braconier under de senaste åren kämpat — och med all rätt — för uppflyttning inte bara av preceptoratet i ekonomisk historia utan även av laboratorerna i cytologi och barntandvård. Det går ju inte att göra någon direkt jämförelse mellan dessa ämnen, men jag har velat erinra om hur oerhört svårt det är att säga att det ämne, som står först på listan, objektivt sett bör stå där. Det skulle vara utmärkt, om herr Braconier själv kunde ge ett exempel på möjligheterna att göra objektiva värderingar, när det gäller dessa tre likartade tjänster i Lund och Malmö.

Herr NETZÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker, att herr Edenman har litet för stora pretentioner på en grupp enkla motionärer, när han vill att vi skall ta upp alla eftersatta områden inom universitetsorganisationen. Vi nöjer om blygsamt med att peka på vad riksdagen själv uttalade sig för och om för tio år sedan. Det är ingen av oss som ett ögonblick betvivlar, att herr Edenman satt fingret på andra problem, för vilkas lösning vi hoppas att det också skall gå att vinna samling och finnas ekonomiska resurser. Den omständigheten, att dessa andra bristområden finns, utgör emellertid ingen motivering för att man utan några ekonomiska skäl skall ha behövt förhålla denna fråga. Universitetskanslern nämner, att det rör sig om drygt 4 000 kronor. Det kan inte gärna vara ekonomiska skäl, som i så fall har hindrat att en så stor grupp studerande som 65 stycken, varav 20 på högskoladiet, i

ämnet ekonomisk historia skall vara sämre ställd än övriga studerande i ämnet historia.

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Jag behöver inte ta upp tiden med att referera statsutskottets ståndpunkt när det gäller professuren i ekonomisk historia, ty den saken har herr Netzén redan berört. Statsutskottet finner det synnerligen beklagligt, att frågan inte lösts förut, och förväntar bestämt, att det nu äntligen skall bli slut på provisoriet. Utskottet och motionärerna är alltså absolut överens, och herr Netzén hade inte heller något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Beträffande den andra frågan, vid vilken det föreligger en reservation, har statsrådet lämnat en utförlig redogörelse. Jag kan alltså fatta mig kort även i detta fall. Det rör sig här faktiskt om två frågor. Dels kan en del personal dras in med anledning av centralkatalogiseringen, och dels kommer det eventuellt att behövas mer personal på andra områden. Därom pågår en undersökning.

Det är klart — som fröken Vinge framhöll — att man inte kan avskeda personal den 1 april och sedan anställa ny personal den 1 juli. Förslaget från organisationsnämnden blir emellertid färdigt tidigt i höst. Drygt ett halvår före den 1 april kommer man alltså att veta, vilka av dem som friställs på det ena området, eventuellt kommer att behövas på andra områden. Det behöver inte bli några underligheter. Det måste finnas möjligheter att ordna övergången så att man får behålla dem som behövs även i fortsättningen utan att man därför föregriper undersökningen och nu bestämmer vilka man skall behålla eller att man skall behålla alla.

Den eftersläpning med trycket, som enligt fröken Vinge skulle kunna ta tre kvartal, finns det som sagt möjlighet att klara med extra personal. För öv-

Uppsala universitet: Avlöningar

rikt är det omöjligt, att vi kan behöva lika stor personal härför, som det normalt behövs för att klara katalogiseringen dels av allt nytt som kommer in under de tre kvartalen och dels av eftersläpningen från föregående år. Tvärtom måste man tycka, att när denna personal finns kvar under första kvartalet och blir helt befriad från befattningen med det nykomna trycket, bör den kunna ägna sig mera åt det som släpar efter från 1957, så att det inte behöver bli så mycket kvar till de följande kvartalen som i vanliga fall. Sedan kan man ordna det lilla, som kan bli kvar, med extra personal.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HALLÉN (s):

Herr talman! Även om jag inte förmår följa herr Edenman i hans något äventyrliga jämförelse mellan ämnena ekonomisk historia och t. ex. limnologi och deras betydelse för samhället, måste jag ändå ge honom ett erkännande för att han givit kammaren ett ganska viktigt och enligt min mening bindande löfte.

Det har av olika talare för de två motioner, som det här är fråga om, framhållits, att denna professur är ett gammalt riksdagsönskemål. Aldrig har jag tidigare vunnit ett så snabbt och villigt gensvar på min vädjan om namnunderskrifter, som då jag väckte denna motion om en professur åt preceptor K. G. Hildebrand. Jag hade säkerligen kunnat samla en oerhörd mängd underskrifter, men riksdagen är kritisk mot dessa s. k. petitionslistor. Jag blev emellertid starkt övertygad om att kammaren var medveten om vilken oerhört viktig befattning det gällde och vilken kvalificerad vetenskapsman det var fråga om och att den förväntade ett infriande av löftena. Herr Edenman har nu i så ostentativa och klara ordalag deklarerat sin uppfattning, att man bör kunna vara

förvissad om att denna professur redan nästa år skall bli verklighet.

Det är egentligen anspråkslösa krav, som man ställer på statskassan: bortåt 800 kronor i begynnelsen och när beloppet blir som högst 5 000 kronor mera än för preceptorsbefattningen. Jag vill inte anföra detta som argument, ty jag erkänner att det ligger något i att man inte skall sära ut en viss befattning, när den kan ses i jämförelse med andra. Herr Edenman har också meddelat, att de skall komma i grupp, och det bör riksdagen kunna förvänta.

Både herr Edenman och statsrådet bör efter denna debatt ha en stark känsla av att det verkligen står en riksdagsopinion bakom kravet på en professur i ekonomisk historia.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Vinge begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1:o i utskottets utlåtande nr 63, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställ-

des. Därvid avgåvos 114 ja och 90 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 2—6

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7

Lunds universitet: Avlöningar

Kungl. Maj:t hade (punkt 80, s. 135—157) föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordade överenskommelser för inordnande av vissa lärarbefattningar vid de medicinska fakulteterna i Lund och Göteborg i läkarorganisationen för vederbörande undervisningssjukhus, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1957/58, vidtaga av departementschefen angivna ändringar i personalförteckningen för Lunds universitet, dels godkänna av departementschefen angivna avlöningsstat för Lunds universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58, dels ock till Lunds universitet: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 13 200 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Holmqvist* och *Huss* (I: 20) och den andra inom andra kammaren av herrar *Adamsson* och *Braconier* (II: 22);

dels ock de under punkten 1 angivna likalydande motionerna I: 35 och II: 37, i vilka yrkats avslag på Kungl. Maj:ts förslag om personalindragningar vid universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 20 och II: 22 samt I: 35 och II: 37,

Lunds universitet: Avlöningar

sistnämnda bägge motioner såvitt här vore i fråga,

a) godkänna av departementschefen förordade överenskommelser för inordnande av vissa lärarbefattningar vid de medicinska fakulteterna i Lund och Göteborg i läkarorganisationen för vederbörande undervisningssjukhus;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1957/58, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Lunds universitet, som föranleddes av vad departementschefen anfört;

c) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för Lunds universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58;

d) till Lunds universitet: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 13 200 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Ohlson*, *Sundelin*, *Jacobsson*, *Arrhen* och *Skoglund* i Dovers-torp, fröken *Elmén*, herrar *Widén* och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Vinge* samt herrar *Heckscher* och *Helén*, vilka ansett att utskottet bort föreslå riksdagen att, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 20 och II: 22 ävensom med bifall till motionerna I: 35 och II: 37, såvitt här vore i fråga,

a) godkänna av departementschefen förordade överenskommelser för inordnande av vissa lärarbefattningar vid de medicinska fakulteterna i Lund och Göteborg i läkarorganisationen för vederbörande undervisningssjukhus;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1957/58, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Lunds universitet, som föranleddes av vad departementschefen anfört;

c) godkänna i reservationen framlagd avlöningsstat för Lunds universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58;

d) till Lunds universitet: Avlöningar

Bidrag till Stockholms högskola

för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 13 206 000 kronor;

b) av herr *Holmqvist*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Fröken **VINGE** (fp):

Herr talman! Med samma motivering som jag nyss hade ber jag få yrka bifall till reservationen.

Fröken **OLSSON** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen av herr Ohlson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 9—24

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 25**Bidrag till Stockholms högskola**

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HÅSTAD** (h):

Herr talman! Det föreligger ingen reservation på denna punkt. Däremot har det väckts några motioner i den här behandlade frågan. Jag skall inte nu ta upp dessa på annat sätt än att jag vill uttala mitt beklagande — kanske också min förundran — över att det inte varit möjligt för statsutskottet och dess andra avdelning att ta en mera positiv ställning till frågan om en forskningsprofessur åt professor Tilander vid Stockholms högskola.

Professor Tilander är ju, som de flesta vet, en av vårt lands mest uppmärksammade nyfilologer. Än mer, han har vunnit berömmelse i svenska och ut-

ländska akademier för sina mycket djupgående och originella rättshistoriska forskningar — framför allt rörande den iberiska världen — forskningar, som han bedrivit med stöd av handskrifter som han med mycket detektiviskt arbete själv samlat in i Spanien och Portugal.

Jag hade tillfälle att i fjol lämna en mera utförlig redogörelse för detta forskningsarbete, för hela det stora program, som professor Tilander ställt upp för sig. Jag skall emellertid inte upprepa det nu. Jag vill endast än en gång här för kammaren framhålla, att vi i professor Tilander har en lidelsefullt aktiv vetenskapsman av världsformat. Få människor torde gå upp i sin vetenskapliga uppgift med en sådan iver och en sådan passion som professor Tilander. Han har dessutom — vilket jag framhöll i fjol och som inte torde vara statsutskottet obekant efter den hearing som anordnades med honom för ett par veckor sedan — erbjudit sig att till staten skänka sitt stora handbibliotek, som enligt uppgift från vetenskapligt håll innehåller en serie exceptionellt märkliga handskrifter; dessa har professor Tilander själv insamlat. Hur stort värde detta representerar, är jag självfallet inte alls kompetent att ha någon uppfattning om. Jag tror dock att åtminstone professor Tilander själv uppskattar det till ett värde, som avsevärt skulle överstiga lönen för en forskningsprofessur under de få år som professor Tilander har kvar till pensionsåldern. Jag skulle ha funnit det ganska naturligt, om man från statens sida här hade accepterat hans donation och samtidigt också givit honom denna möjlighet att ägna sina återstående år helt och fullt åt forskningen. Vi får inte glömma, mina damer och herrar, att professor Tilander nu närmar sig den ålder, då det gäller att reservera alla krafter för att föra de många och stora forskningsuppgifterna i land. Professor Tilander är ju några och sextio år, och hans många

Bidrag till Stockholms högskola

uppgifter kommer att ta åtskilliga år i anspråk innan de kan slutföras.

Vi fick nyss en påminnelse om vad det kan betyda för forskningen om en framstående vetenskapsman dör något hastigare än man hade anledning att tro. Jag syftar på professor Nils Ahnlund, som mer än de flesta även förtjänade ett sådant forskningsstipendium, men hastigt föll ifrån. Det var stora uppgifter som väntade honom, exempelvis att fullfölja Stockholms stads historia eller den stora monografien om Axel Oxenstierna. Jag tycker därför att det är beklagligt, att man från regeringens och från statsutskottets sida inte har visat den generositet som man i detta fall hade bort visa och även den klokhet och omsorg om forskningen, som en tilldelning av en forskningsprofessur åt denne frejdade lingvist vid Stockholms stads högskola skulle ha inneburit.

Medan jag har ordet, herr talman, skulle jag vilja tillägga, att problemet om särskilda möjligheter för vissa synnerligen bemärkta forskare blir aktuellare och aktuellare. Jag åberopar än en gång fallet Nils Ahnlund, där denne med sin ofantliga lärdom borde ha kommit i betraktande under sina sista högskoleår. Eftersom universitetsberedningen nu snart så att säga springer in på sista varvet, skulle jag vilja ifrågasätta om inte universitetsberedningen skulle kunna överväga att inrätta ett visst antal fasta forskningsprofessorer, låt oss säga fem eller så.

Vi har en motsvarighet till detta i Finland i Finska akademien. I denna, som består av tolv ledamöter, är nu åtskilliga från andra områden än vetenskapens — från det litterära och konstnärliga livet — men det finns också vissa platser för vetenskapsmännen. I denna akademi har bland annat invalts nobelpristagaren professor Virtanen liksom nyligen helsingforsuniversitetets rektor, professor Ravila. Dessa ledamöter av Finska akademien får bibehålla sin lön — jag tror att den till och med

blir något förhöjd — och dessutom ställs till deras förfogande assistenter, amanuenser och alla forskningsresurser.

Det är alltså ett visst fixerat antal som får denna ställning. Universiteten får själva välja in förtjänta ledamöter. Jag tycker själva den tankegång, som har realiserats i Finland i och med instiftandet av denna akademi, vore någonting som vi borde ta vara på här i Sverige. Därför vågar jag hemställa, att universitetsberedningen måtte ta upp denna tanke till övervägande. Jag har, herr talman, intet yrkande.

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Herr Håstad har delvis själv givit utskottet argument för att inte biträda denna motion. Det är i och för sig naturligtvis ytterligt värdefullt att en sådan framstående forskare får några år på sig före pensionsåldern att ägna sig helt åt forskning, men detta gäller många forskare. Herr Håstad nämnde själv någon, och det finns säkert flera. Det blir alltså här liksom i föregående ärende svårt att ta ut en enstaka forskare och bevilja honom denna förmån, medan man är medveten om att det finns andra fall som vore minst lika behjärtansvärda.

Det problem herr Håstad var inne på sist, då han gjorde en jämförelse med Finland, är ett annat och mycket större problem. Naturligtvis vore det mycket önskvärt att få något liknande här. Jag vill dock absolut protestera mot den hopkoppling som här gjordes med professor Tilanders erbjudande att donera sitt bibliotek till staten. Det är ett mycket vackert erbjudande, och självfallet vore det värdefullt för staten att förvärva detta bibliotek, men det får inte gå till så, att man lämnar ekonomiskt vederlag för en professur. Det är en hopkoppling, som verkar mycket obehaglig. Det är säkert inte menat så som det kommer att verka i framställningen, och jag tror att det vore olyckligt om

Tandläkarhögskolan i Malmö: Avlöningar

man fick den uppfattningen, att om staten på detta sätt gör en ekonomisk vinst, inrättar man en forskarprofessur i ett fall, där så annars inte skulle ha gjorts.

Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr HÅSTAD (h):

Herr talman! Jag tycker, att den första motivering fröken Olsson anförde var litet egendomlig. Fröken Olsson säger, att det säkerligen finns många forskare som är särskilt förtjänta, och varför skulle då just professor Tilander ha en personlig forskningsprofessur? Då kan jag fråga, varför professor Gerstad i så fall skulle ha det. Det är väl svårt för utskottet och andra att säga, att just professor Gerstad är mer framstående än andra. Jag missunnar inte alls professor Gerstad hans ställning — jag vet, att det finns särskilda omständigheter i detta fall. Hans krafter är försvagade, åtminstone har ecklesiastikministern personligen sagt det åt mig, och jag accepterar det skälet. Men jag frågar fröken Olsson vilket annat namn som i detta sammanhang har varit aktuellt. Vilket namn har framförts med sådan styrka och sådan bärande motivering som professor Tilanders, vars namn förts fram av akademier i Sverige och utlandet, av universitetsmyndigheterna och två gånger av universitetskanslern?

Fröken Olsson sade visserligen, att det inte var fullt smakligt att här ta upp frågan om Tilanders personliga bibliotek. Ja, i princip kan jag lätt följa fröken Olsson, mer hurudant är läget i detta fall? Professor Tilander har försökt få denna möjlighet att natt och dag arbeta med forskning utan att hindras av den stora undervisning som en professur i ett lärarämne — i detta fall franska språket — innebär. Han har av regeringen fått avslag på denna framställning. Det har inte visat sig någon

möjlighet att här beveka regeringen. Då har han frågat, om det skulle vara möjligt att underlätta situationen genom att han till statsmakternas förfogande ställde sitt bibliotek, som han har samlat in med stora personliga uppoffringar.

Vad ligger det för otillbörligt i detta? Jag kan inte finna att det ligger någonting otillbörligt däri. Det är så att säga ett förtvivlans nödrop från professor Tilander, när statsmakterna inte på något sätt har velat beakta de alldeles särskilda skäl som har förelegat. Jag kan inte heller se att staten på något sätt skulle förlora på detta, och allra minst tror jag att vårt anseende som kulturnation härigenom skulle förlora något.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 26—34

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 35**Tandläkarhögskolan i Malmö: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt 109, s. 259—262) föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för tandläkarhögskolan i Malmö, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58, dels ock till Tandläkarhögskolan i Malmö: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 2 798 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Huss m. fl.* (I: 34) och den andra inom andra kammaren av fröken *Karlsson m. fl.* (II: 36), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att laboratorsbefattningen i barntandvård vid tandläkarhögskolan i Malmö från och med den 1 juli 1957 skulle omändras till professur i ämnet.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

Tandläkarhögskolan i Malmö: Avlöningar

a) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för tandläkarhögskolan i Malmö, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58;

b) till Tandläkarhögskolan i Malmö: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 2 798 000 kronor;

c) i anledning av motionerna I: 34 och II: 36 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Ohlön, Sundelin, Jacobsson, Arrhén* och *Skoglund* i Doverstorp, fröken *Elmén*, herrar *Widén* och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Vinge* samt herrar *Heckscher* och *Helén*, vilka ansett att utskottet under c) bort föreslå riksdagen att i anledning av motionerna I: 34 och II: 36 besluta, att laboratorsbefattningen i barntandvård vid tandläkarhögskolan i Malmö skulle från och med budgetåret 1958/59 omändras till professur i ämnet med laboratorn A. E. Syrrist som professurens förste innehavare;

b) av herr *Gustaf Karlsson*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken **KARLSSON** (h):

Herr talman! I föreliggande fråga om inrättande av en professur i barntandvård råder det inga delade meningar i sak. Vi är och har under flera år varit överens om att det är nödvändigt att denna professur inrättas, men jag vill ändå säga några ord om saken.

Framför allt tycker jag att det är värdefullt att lämna en liten historik, som visar hur riksdagen gång efter annan genom sina uttalanden och beslut har understrukit, att denna professur bör inrättas. Det har dock icke tagits hänsyn till riksdagens beslut.

Vid 1955 års riksdag föreslogs en utredning om behovet av en professur i barntandvård. Då uttalades att någon

utredning inte var behövlig; man menade att så snart det framträdde någon för professur kompetent person vid våra tandläkarhögskolor skulle man överföra laboraturen till professur efter petitaframställning.

Redan samma år upptog Malmö tandläkarhögskola i sina petita ett sådant överförande av laboraturen till professur, enär det då vid högskolan fanns en laborator med professors kompetens. Universitetskanslern tillstyrkte, men trots detta lämnades framställningen utan avseende.

Vid riksdagen 1956 motionerades det i frågan, och ett enhälligt utskott uttalade följande: »—— synes det utskottet angeläget, att ifrågavarande laboratur i enlighet med kanslerns förslag omvandlas till professur, varigenom högskolan erhåller en önskvärd förstärkning på det viktiga område, som barntandvården representerar. Utskottet förutsätter att förslag i ämnet kommer att föreläggas nästa års riksdag.»

De som är mer bevandrade i detta hus än jag påstår, att en sådan skrivning inte bara kallas mycket stark utan rent av är en beställningsskrivning, men däri hade de fel, märker jag.

Så kom en ny petitaframställning och en ny framställning från kanslern. Framställningen lämnades ändå utan avseende i årets statsverksproposition. En ny motion kom givetvis, och nu säger utskottet, att det vidhåller sin tidigare inställning till frågan och att det är mycket viktigt att den delen av tandvårdsverksamheten och undervisningen vid tandläkarhögskolan förstärkes genom en professur i barntandvård. — Detta var alltså bara en liten historik.

Nu kan man kanske säga, att detta inte är mycket att bråka om när utskottet skrivit så positivt i år och ytterligare betonat, att förevarande fråga enligt utskottets mening bör vinna sin lösning vid nästa års riksdag. Reservationerna menar, att det kanske kunde

Tandläkarhögskolan i Malmö: Avlöningar

vara ett visst stöd om man nu mera preciserade tidpunkten för professurens inrättande. Att komma med motioner tycks inte göra någon nytta. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har tidigare i dag rekommenderat mig att komma med motioner i en viss annan fråga, men i föreliggande ärende har jag bevis för att det inte gör någon nytta, försåvitt man inte på högsta ort anser att man måste ta hänsyn till riksdagens uttalande i anledning av motionen. Det är den saken som givit mig anledning att besvara kammaren med ett yttrande.

Det kan väl ändå inte vara riktigt att det inte skall bli något resultat när riksdagen år efter år — i detta fall tre år i rad — så starkt uttryckt en önskan att en professur skall komma till stånd. Det är väl ändå knappast meningen med riksdagens beslut.

Jag ber, herr talman, att med mitt lilla anförande få yrka bifall till den vid punkten 35 knutna reservationen av herr Ohlon m. fl.

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! På grund av den långa föredragningslistan skall jag i huvudsak inskränka mig till att i alla delar instämma i fröken Karlssons yttrande. Jag vill bara tillägga, att skillnaden mellan utskottsmajoriteten och reservanterna ligger i att majoriteten fortfarande litar på att en beställningsskrivning tjänar någonting till. Vi har tyvärr fått belägg nu för att så inte är fallet. Reservanterna vill däremot att riksdagen i år skall fatta beslut om denna professur, men för att inte belasta en hårt ansträngd budget menar vi att detta beslut skall träda i kraft så, att professuren inrättas från den 1 juli 1958. Vi vill alltså att riksdagen skall besluta om det som tydligen också utskottsmajoriteten hoppas att man skall vinna.

Fördelen med att följa vår linje är för det första att vi då säkert vet att

professuren kommer att inrättas och för det andra att åtgärder för besättande av professuren kan börja på ett tidigare stadium, så att den verkligen kommer till stånd från det datum som vi tydligen är överens om.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Här är, såsom reservanterna har framhållit, en mycket liten nyansskillnad mellan utskottsmajoriteten och reservanterna. Vi är alla överens om att denna professur bör komma till stånd snarast möjligt, och det har ju statsutskottet kraftigt understrukit.

Skälet till att vi de föregående åren gjort en s. k. beställningsskrivning — vilket för övrigt föreslås även i år — i stället för att, som motionärerna nu kräver, fatta direkt beslut är att det, såsom herr Edenman sagt i en tidigare diskussion, finns så många angelägna och likartade fall, att det är svårt att säga, att något av dem är absolut viktigare än alla de andra. Utskottsmajoriteten resonerar så, att vi visserligen anser att denna professur bör komma till stånd men att det kan tänkas att det, när statsverkspropositionen skall skrivas, visar sig finnas så många andra, ännu angelägnare behov, att det icke är möjligt att bereda utrymme för detta.

Jag vill inte vara så elak som att fråga motionärerna, vilken av de professurer Kungl. Maj:t har föreslagit i år de skulle vilja vänta med för att få denna i stället, men det är faktiskt sådana avvägningar som blir nödvändiga.

Jag tror inte Kungl. Maj:t är mindre intresserad än riksdagen av denna professur, men det gäller att göra en avvägning. Utskottsmajoriteten anser i år liksom förra året att vi så bestämt har sagt ifrån vad riksdagen önskar, att vi kan vara övertygade om att Kungl. Maj:t vid sin avvägning nästa år tar hänsyn till detta, och om det finns några som

Tandläkarhögskolan i Malmö: Avlöningar

helst möjligheter, får vi denna professur. Nyansskillnaden ligger i graden av förtroende till Kungl. Maj:t, och det är kanske inte så egendomligt att det finns en sådan skillnad. I varje fall har utskottet ytterligare understrukt det önskemål som framförts två år tidigare, och vi hoppas att det skall gå att få till stånd denna professur till nästa år.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Jag hade inte tänkt återkomma i debatten, men efter fröken Olssons anförande är jag tvungen att göra det.

Fröken Olsson påpekade först skillnaden mellan utskottsmajoriteten och reservanterna och sade, att det kan vara nödvändigt att skriva så som utskottet har föreslagit för att Kungl. Maj:t skall kunna bedöma, vilka ändamål som skall gå före. Ja, då står vi på samma osäkra grund som förut. Det är precis detta vi misstänkte kunde komma att ske, om vi inte fastställde en viss tidpunkt. I annat fall kommer detta yrkande återigen att jämföras med andra, och då kommer professuren måhända inte alls till stånd.

Jag vill också säga till fröken Olsson, att det för reservanterna inte alls är tal om att vi skall få denna professur i stället för någon annan. Vi menar att denna lilla merutgift på något över 7 000 kronor inte behöver förorsaka att annan professur sätts åt sidan.

Jag vill slutligen erinra om att det under de senaste åren stått allt klarare för svenska folket, att det krävs större insatser på barntandvårdens område. Det är verkligen vårt det lilla tillskott i pengar som det här kan bli tal om, att denna del av undervisningen vid tandläkarhögskolan i Malmö ställes i paritet med de övriga grenarna av undervisningen.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till den vid punkten fogade reservationen av herr Ohlon m. fl.; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Vinge begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 35:o) i utskottets utlåtande nr 63, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till den vid punkten fogade reservationen av herr Ohlon m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavos 114 ja och 94 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 36—81

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 82

Lades till handlingarna.

§ 3

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

64, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1957/58, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet hemställt bifölles.

§ 4

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1957/58, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—11

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkterna 12 och 13

Lades till handlingarna.

§ 5

Föredrogs statsutskottets memorial nr 66, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om vissa åtgärder beträffande ungdomsvårdsskolorna.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 6**Ändring i kommunalskattelagen, m. m.**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 8 februari 1957 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 71, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen följande förslag till

1) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) förordning angående ändrad lydelse av 10 § och 11 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 577) om statlig förmögenhetsskatt;

3) förordning angående ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 581) om kvarlåtenskapsskatt; samt

4) förordning om ändrad lydelse av 22 § 1 mom. taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623).

I propositionen föreslogos fortsatt successiv avveckling av fastighetsbeskattningen samt vissa åtgärder för att i beskattningshänseende neutralisera verkningarna av den höjning av taxeringsvärdena, som kunde förutses vid 1957 års allmänna fastighetstaxering.

Repartitionstalet för fastighetsbeskattningen föreslogs sålunda sänkt till 2,5, intäkt av en- och tvåfamiljsfastighet skulle beräknas efter 2,5 procent av det nya taxeringsvärdet, och för fastighet, vilken av ägaren nyttjades såsom bostad, skulle medgivas ett extra avdrag å 200 kronor. Skattepliktsgränsen för byggnad på annans mark föreslogs höjd till 3 000 kronor. Det extra avdraget vid beräkning av inkomst av kapital skulle höjas till 300 kronor för ensamstående och till 600 kronor för äkta makar gemensamt. Beloppet för skattefri förmögenhet och för skattefri kvarlåtenskap slutligen föreslogs höjt till 80 000 kronor.

Förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) var i nedan intagna delar av följande lydelse:

Härigenom förordnas, att 5 § 4 mom., 24 § 2 mom., 25 § 3 mom., 39 § 3 mom. och 47 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 samt anvisningarna till 47 § samma lag skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

5 §.

4 mom. Därest värdet av byggnad eller med varandra sammanhängande byggnader, som äro uppförda å mark, för vilken garantibelopp icke skall upp-

tagas såsom skattepliktig inkomst för byggnadsägaren, understiger 3 000 kronor, föreligger icke skatteplikt för byggnaden eller byggnaderna.

24 §.

2 mom. Är annan fastighet inrättad till bostad åt en familj jämte personliga tjänare (enfamiljsfastighet) eller två familjer jämte personliga tjänare (tvåfamiljsfastighet) och föreligger ej fall, som avses nedan i sista stycket, skall såsom intäkt av fastigheten upptagas ett belopp motsvarande för helt år räknat två och en halv procent av fastighetens taxeringsvärde året näst före taxeringsåret. Finnes ej taxeringsvärde åsatt för året näst före taxeringsåret, beräknas intäkten på grundval av fastighetens värde, uppskattat enligt de grunder, som gällt för åsättande av taxeringsvärde för året näst före taxeringsåret.

Vad i — — — använda fastighetsdelen.

Har fastighet, — — — icke ske.

Vad i — — — publikt boställe.

25 §.

3 mom. I fråga — — — liknande avgäld.

Utöver avdrag som i föregående stycke sägs må dock fysisk person, som blivit för året näst före taxeringsåret eller för taxeringsåret mantalsskriven å honom tillhörig fastighet, som avses i 24 § 2 mom., i fråga om nämnda fastighet åtnjuta ett extra avdrag med, för helt år räknat, 200 kronor, dock högst med det belopp, som jämlikt sistnämnda lagrum skall upptagas såsom intäkt av fastigheten. Äger skattskyldig endast del av fastigheten, skall avdraget i motsvarande mån nedsättas. Vad i detta stycke stadgas skall gälla jämväl beträffande oskift dödsbo under förutsättning att någon delägare i boet blivit mantalsskriven å fastigheten.

Har fastighet, — — — använda fastighetsdelen.

Till utskottet hade hänvisats ett antal

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

i anledning av propositionen väckta motioner.

I de likalydande motionerna I: 409 av herr *Werner m. fl.* och II: 509 av herr *Onsjö m. fl.* hade hemställts

»1) att riksdagen måtte besluta, att det i propositionen föreslagna schablonavdraget å 200 kronor vid beräkning av inkomst av en- och tvåfamiljsfastighet även må gälla vid beräkning av värdet av bostadsförmån å jordbruksfastighet, som bebos av ägaren, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderlig författningstext;

2) att riksdagen med avslag på Kungl. Maj:ts förslag om höjning av det extra avdrag, som f. n. medges vid beräkning av inkomst av kapital, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om utredning och förslag till sådana åtgärder för stimulerande av nysparandet, att sparandet i form av amortering av skuld kan premieras i samma utsträckning som övrigt sparande».

I de likalydande motionerna I: 410 av herr *Sörlin m. fl.* och II: 510 av herr *Jacobson* i Vilhelmina *m. fl.* hade hemställts att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 71 måtte besluta att vid sänkning av repartitionstalet till 2,5 kompensation skulle utgå till vissa kommuner i enlighet med vad i motionerna anförts.

I de likalydande motionerna I: 412 av herr *Spetz m. fl.* och II: 522 av herr *Sjölin m. fl.* hade hemställts

1) att riksdagen med ändring av vad Kungl. Maj:t föreslagit i propositionen nr 71 måtte besluta

1) dels höja det av departementschefen föreslagna avdraget om 200 kronor vid schablontaxering för en- och tvåfamiljsfastigheter till 400 kronor, dels utsträcka detta avdrag att gälla alla fastigheter, som ägdes av fysisk person och vilka taxerades enligt 24 § 2 mom. KL så att det t. ex. även komme att omfatta sommarstugor,

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

2) avslå den av departementschefen föreslagna ändringen av 5 § 4 mom. KL och i stället antaga ett tillägg till 47 § samma lag av innehåll att garantibelopp skulle angivas i hela hundratal kronor, så att överskjutande belopp som icke uppginge till helt hundratal kronor bortföller, samt

II) att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till erforderlig lagtext.

I de likalydande motionerna I: 417 av herr *Hagberg m. fl.* och II: 525 av herr *Nilsson i Svalöv m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 71 i vad avsåge ändring i kommunalskattelagen och i stället för sin del antaga ett av motionärerna framlagt förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit ett antal vid riksdagens början väckta, till bevillningsutskottet hänvisade motioner.

I de likalydande motionerna I: 209 av herr *Ohlön m. fl.* och II: 254 av herr *Ohlin m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta att förordningen om kvarlåtenskapsskatten skall upphöra att gälla från utgången av år 1957».

I de likalydande motionerna I: 216 av herr *Bengtson m. fl.* samt II: 258 av herrar *Pettersson i Norregård* och *Andersson i Björkäng* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att närmare utredning angående i motionerna föreslagen sparform måtte föreläggas riksdagen.

I de likalydande motionerna I: 309 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 390 av herr *Cassel m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte antaga av dessa motionärer framlagda förslag till 1) förordning om bostadssparande och 2) lag angående ändring av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

I de likalydande motionerna I: 371

av herr *Aastrup* och II: 459 av herr *Kollberg m. fl.* hade hemställts

1) att riksdagen måtte för sin del besluta en höjning till 400 kronor för ensamstående resp. 800 kronor för äkta makar av det allmänna avdraget enligt 46 § 2 mom. första stycket 3) kommunalskattelagen för premier för kapitalförsäkringar m. m.,

2) att riksdagen måtte för sin del besluta skattelättnader för frivilligt enskilt sparande enligt de riktlinjer som angäves i motionerna, samt

3) att erforderliga författningstexter måtte utarbetas av vederbörande utskott.

Utskottet hemställde

A) att riksdagen måtte, med förklaring att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 71 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas,

1) för sin del antaga ett av utskottet framlagt förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), i vilket 5 § 4 mom., 24 § 2 mom. och 25 § 3 mom. voro av följande lydelse:

5 §.

4 mom. Därest värdet av byggnad eller med varandra sammanhängande byggnader, som äro uppförda å mark, för vilken garantibelopp icke skall upptagas såsom skattepliktig inkomst för byggnadsägaren, understiger 3 000 kronor, föreligger icke skatteplikt för byggnaden eller byggnaderna.

24 §.

2 mom. Är annan fastighet inrättad till bostad åt en familj jämte personliga tjänare (enfamiljsfastighet) eller två familjer jämte personliga tjänare (tvåfamiljsfastighet) och föreligger ej fall, som avses nedan i sista stycket, skall såsom intäkt av fastigheten upptagas ett belopp motsvarande för helt år räknat två och en halv procent av fastighetens taxeringsvärde året näst före taxeringsåret. Finnes ej taxeringsvärde åsatt för året näst före taxeringsåret, beräknas intäkten på grundval av fastighetens

värde, uppskattat enligt de grunder, som gällt för åsättande av taxeringsvärde för året näst före taxeringsåret.

Vad i — — — använda fastighetsdelen.

Har fastighet, — — — icke ske.

Vad i — — — publikt boställe.

25 §.

3 mom. I fråga — — — liknande avgäld.

Utöver avdrag som i föregående stycke sägs må dock fysisk person, som blivit för året näst före taxeringsåret eller för taxeringsåret mantalsskriven å honom tillhörig fastighet, som avses i 24 § 2 mom., i fråga om nämnda fastighet åtnjuta ett extra avdrag med, för helt år räknat, 200 kronor, dock högst med det belopp, som jämlikt sistnämnda lagrum skall upptagas såsom intäkt av fastigheten. Äger skattskyldig endast del av fastigheten, skall avdraget i motsvarande mån nedsättas. Vad i detta stycke stadgas skall gälla jämväl beträffande oskift dödsbo under förutsättning att någon delägare i boet blivit mantalsskriven å fastigheten.

Har fastighet, — — — använda fastighetsdelen.

2) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändrad lydelse av 10 § och 11 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 577) om statlig förmögenhetsskatt;

3) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 581) om kvarlåtenskapsskatt; samt

4) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 22 § 1 mom. taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623);

B) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag om fastighetsskattens slutliga avveckling måtte föreläggas senast 1960 års riksdag samt att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa härför erforderlig utredning;

C) att riksdagen måtte, i anledning

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

av de likalydande motionerna I: 216 av herr Bengtson m. fl. samt II: 258 av herrar Pettersson i Norregård och Andersson i Björkäng, de likalydande motionerna I: 309 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 390 av herr Cassel m. fl., såvitt motionerna avsåge bostadssparande, ävensom de likalydande motionerna I: 371 av herr Aastrup och II: 459 av herr Kollberg m. fl., såvitt motionerna avsåge sparkonto hos bank, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig och förutsättningslös utredning rörande åtgärder för att stimulera sparandet; samt

D) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 209 av herr Ohlon m. fl. och II: 254 av herr Ohlin m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 215 av herrar Gustafsson och Sundin samt II: 259 av herr Nilsson i Tvärålund,

3) de likalydande motionerna I: 216 av herr Bengtson m. fl. samt II: 258 av herrar Pettersson i Norregård och Andersson i Björkäng,

4) de likalydande motionerna I: 309 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 390 av herr Cassel m. fl.,

5) de likalydande motionerna I: 371 av herr Aastrup och II: 459 av herr Kollberg m. fl.,

6) de likalydande motionerna I: 409 av herr Werner m. fl. och II: 509 av herr Onsjö m. fl.,

7) de likalydande motionerna I: 410 av herr Sörlin m. fl. och II: 510 av herr Jacobson i Vilhelmina m. fl.,

8) de likalydande motionerna I: 412 av herr Spetz m. fl. och II: 522 av herr Sjölin m. fl.,

9) de likalydande motionerna I: 413 av herr Spetz och II: 523 av herr Sjölin m. fl.,

10) de likalydande motionerna I: 414 av herrar Hansson och Anders Johansson samt II: 519 av herr Strandh,

11) de likalydande motionerna I: 415 av herrar Birke och Arrhén samt II: 521 av herr Bengtsson i Göteborg m. fl.,

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

12) de likalydande motionerna I: 416 av herr Lindblom m. fl. och II: 520 av herr Ahlsten m. fl.,

13) de likalydande motionerna I: 417 av herr Hagberg m. fl. och II: 525 av herr Nilsson i Svalöv m. fl., samt

14) motionen II: 524 av herrar Larsson i Hedenäset och Nilsson i Tvärålund,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Spetz, Söderquist, Kollberg, Gustafson* i Göteborg och *Strandh*, vilka ansett

a) att utskottet under punkten A 1) bort hemställa, att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 71 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt i anledning av de likalydande motionerna I: 412 av herr Spetz m. fl. och II: 522 av herr Sjölin m. fl., för sin del antaga 25 § 3 mom. kommunalskattelagen i följande lydelse:

25 §.

3 mom. I fråga — — — liknande avgäld.

Utöver avdrag som i föregående stycke sägs må dock fysisk person beträffande honom tillhörig fastighet, som avses i 24 § 2 mom., i fråga om nämnda fastighet åtnjuta ett extra avdrag med, för helt år räknat, 400 kronor, dock högst med det belopp, som jämlikt sistnämnda lagrum skall upptagas såsom intäkt av fastigheten. Äger skattskyldig endast del av fastigheten, skall avdraget i motsvarande mån nedsättas. Vad i detta stycke stadgas skall gälla jämväl beträffande oskift dödsbo.

Har fastighet, — — — använda fastighetsdelen.

b) att utskottet — under hänvisning till innehållet i de likalydande motionerna I: 209 av herr Ohlön m. fl. och II: 254 av herr Ohlin m. fl. — bort under punkten A 3) hemställa, att riks-

dagen måtte antaga ett i reservationen intaget förslag till förordning om upphävande av förordningen den 26 juli 1947 (nr 581) om kvarlåtenskapsskatt;

II) av herrar *Hagberg* och *Nilsson* i Svalöv, vilka under punkten A 1) hemställt, att riksdagen måtte — med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 71 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt i anledning av de likalydande motionerna I: 417 av herr Hagberg m. fl. och II: 525 av herr Nilsson i Svalöv m. fl. — för sin del antaga det av utskottet framlagda förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med de ändringar och tillägg, att 24 §, 25 § 1 mom., 45 §, 46 § 1 mom. samt anvisningarna till 25 §, punkterna 2 och 3 av anvisningarna till 24 §, punkt 1 av anvisningarna till 36 §, punkt 2 av anvisningarna till 38 § och punkt 1 av anvisningarna till 54 § skulle erhålla i nämnda motioner angiven lydelse ävensom att 25 § 3 och 4 mom., punkt 6 av anvisningarna till 24 § och punkt 3 av anvisningarna till 39 § skulle upphöra att gälla; samt ansett att utskottet under punkten C bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av de likalydande motionerna I: 216 av herr Bengtson m. fl. samt II: 258 av herrar Pettersson i Norregård och Andersson i Björkäng, de likalydande motionerna I: 309 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 390 av herr Cassel m. fl., såvitt motionerna avsåge bostads- och amorteringssparande, ävensom de likalydande motionerna I: 371 av herr Aastrup och II: 459 av herr Kollberg m. fl., såvitt motionerna avsåge spar-konto hos bank, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig och förut-sättningslös utredning rörande åtgärder för att stimulera sparandet;

III) av herrar *Hagberg, Spetz, Söderquist, Kollberg, Nilsson* i Svalöv, *Gustafson* i Göteborg och *Strandh*, vilka ansett att utskottet — under hänvisning till innehållet i de likalydande motio-

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

nera I: 309 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 390 av herr Cassel m. fl. samt de likalydande motionerna I: 371 av herr Aastrup och II: 459 av herr Kollberg m. fl. — bort under punkterna D 4) och D 5) hemställa, att riksdagen för sin del måtte antaga ett i denna reservation intaget förslag till lag om ändrad lydelse av 46 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

IV) av herrar *Niklasson, Bengtson* och *Vigelsbo*, vilka ansett att utskottet under punkten D 6) bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av de likalydande motionerna I: 409 av herr Werner m. fl. och II: 509 av herr Onsjö m. fl., i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning och förslag till sådana åtgärder för stimulerande av nysparande, att sparande i form av amortering av skuld kunde premieras i samma utsträckning som övrigt sparande.

Sedan herr andre vice talmannen anmält ärendet till handläggning, lämnades, beträffande föredragningsordningen, ordet till

Herr **SUNDSTRÖM** (s), som yttrade:

Herr talman! I avseende å föredragningen av bevillningsutskottets betänkande nr 32 hemställas,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten A 1 på det sätt, att först föredrages det däri framtälda förordningsförslaget paragrafvis med anvisningar, slutbestämmelser, ingress och rubrik sist, varefter utskottets hemställan i punkten A 1 föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta betänkandet i dess helhet; samt

att författningstext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarrens ledamot begäres.

Denna hemställan bifölles.

I enlighet härmed föredrogs nu *punkten A) 1)*, *utskottets förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen, 5 § 4 mom.* Därvid anförde:

Herr **NILSSON** i Svalöv (h):

Herr talman! Bevillningsutskottets betänkande nr 32 är i mycket hög grad präglad av utskottets åstadkomna kompromisser. Sålunda anser ett enhälligt utskott att fastighetsskatten bör avskaffas och att denna fråga slutgiltigt bör bli behandlad senast vid 1960 års riksdag. I uttrycket »senast» ligger att utskottet ingenting har att invända emot att berörda fråga kan bli utredd i så god tid, att den kan tas upp till behandling redan vid 1959 års riksdag.

Då det gäller fastighetsskattens vara eller icke vara har vi från högerhåll energiskt arbetat för dess slopande. Vi gjorde det bland annat år 1953, då vi föreslog att repartitionstalet skulle sänkas från dåvarande 5 till 3. I anslutning till en då framlagd kungl. proposition stannade riksdagen för ett beslut om ett repartitionstal av 4, men samtidigt uttalades därvid från riksdagens sida att ur principiella synpunkter tillräckliga skäl inte förelåg för ett bibehållande av fastighetsskatten och att den därför borde avvecklas.

I den proposition som nu föreligger säger sig statsrådet ha tagit ytterligare ett steg i riktning mot denna utveckling genom att föreslå en sänkning av repartitionstalet till 2,5. I en motion har herr Hagberg i första kammaren och jag tillsammans med ett mycket stort antal partikamrater framhållit, att vi inte ansett utvecklingstakten tillräckligt snabb. Vi föreslår därför i motionen att repartitionstalet skall sättas till 1,5. Man måste nämligen ta i betraktande, att Kungl. Maj:ts proposition väl huvudsakligast tillkommit därför, att det under valrörelsen 1956 från regeringspartiernas sida gavs ett löfte om att de höjda taxeringsvärden, som blir följden av årets fastighetstaxering, inte skulle med-

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

föra några ökade skatter för fastighetsägarna, ett löfte som av dem som är något insatta i frågan, hur taxeringsvärdet verkar på olika skatter, inte togs på fullt allvar. Det är nämligen tekniskt sett omöjligt att infria löftet med mindre än att vid berörda skatteberäkningar de gamla taxeringsvärdena läggs som grund. Av propositionen framgår också att det blott är en del fastighetsägare som får en oförändrad skatt, medan många fastighetsägare får sina skatter väsentligt höjda på grund av de ökade taxeringsvärdena.

När jag i detta sammanhang talar om skatter bör det observeras, att jag säger »skatter» och inte bara »fastighets-skatt», ty de höjda taxeringsvärdena kommer även att inverka på andra skatter än fastighetsskatten.

Vår motion tillkom dels för att påskynda takten i fastighetsskattens avveckling och dels för att neutralisera verkan av höjningen av taxeringsvärdena för en ännu större grupp av fastighetsägare än som inrymmes i Kungl. Maj:ts proposition. Att herr Hagberg och jag inte fullföljt vårt motionsvis framförda yrkande om ett repartitionsstat av 1,5 beror på den kompromiss i utskottet, som jag inledningsvis berörde och som innebär att utskottet utan en enda reservation föreslår, att fastighetsskatten skall avskaffas senast 1960 och att de problem av olika slag, som kan uppkomma i samband med avvecklingen, blir föremål för en skyndsam utredning. Det är min förhoppning att finansministern tar fasta på vad utskottet här har sagt och att utredningen blir tillsatt fortast möjligt.

Ett problem vid fastighetsskattens avskaffande blir inkomstunderlagets minskning i vissa kraftverkskommuner. Denna fråga går emellertid att lösa, åtminstone i de flesta fall, och den borde egentligen ha lösts redan i samband med 1953 års beslut om sänkning av repartitionstalet från 5 till 4. Att den inte blev ordnad då, beror enligt min

uppfattning på att man helt enkelt glömde bort den saken. Därför tog vi från högerhåll upp frågan i en motion år 1954. Motionen blev då avslagen, men bevillningsutskottet förklarade, att om repartitionstalet skulle sänkas ytterligare eller om fastighetsskatten helt avskaffades, så måste den fråga vi aktualiserat i vår motion tagas upp till diskussion på allvar. Vi har därför i år tagit upp den på nytt i en motion, men även på den punkten har vi i anslutning till kompromissen avstått från att fullfölja yrkandet, trots att vi anser att frågan provisoriskt borde omedelbart lösas i enlighet med de riktlinjer vi dragit upp i vår motion. Här finns plats för ett regeringsinitiativ till 1958 års riksdag.

Det betänkande vi här behandlar är tyvärr inte på alla punkter enhälligt, t. ex. i vad det avser beskattningen av egnahemsvillor. Den schablontaxering av dessa, som beslutades av 1953 års riksdag, har vi från högerhåll aldrig kunnat sympatisera med. Det motiv regeringspartierna anförde, då schablontaxeringen tillkom, nämligen att intäkten av en- och tvåfamiljsfastigheter skulle jämföras med den inkomst vederbörande fått, om det investerade kapitalet i stället hade satts in på bank, har vi inte kunnat förstå. Konsekvensen av ett sådant resonemang måste bli ytterst betänklig. Hela inkomstbegreppet blir nämligen därigenom godtyckligt. Man kommer att skatta för en antagen inkomst. Varför då inte säga att exempelvis alla jordbrukare med 10 hektar åker skall skatta för ett visst belopp, och alla som har 30 hektar skall skatta för ett annat bestämt belopp — eller varför inte säga att en läkare som har investerat så och så stort kapital i sin utbildning skall skatta för ett visst belopp o. s. v.? Exemplet kan mångfaldigas. Sådan blir konsekvensen av det resonemang som fördes 1953, då schablontaxeringen tillkom. Det går inte att anlägga ett sådant betraktelsesätt.

På högerhåll anser vi, att så länge det

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

egna hemmet är att räkna som en förvärvskälla, skall det också beskattas efter den verkliga intäkten, vilken är beroende bland annat av vilka underhålls- och försäkringskostnader m. m. som villan kräver. Intäkten är också beroende av den värdeminskning, som det egna hemmet undergår genom att det blir äldre för varje år som går. Är regeringspartierna villiga att diskutera huruvida egnahemmet skall betraktas som en förvärvskälla eller inte? I så fall skall vi på högerhåll gärna delta i en sådan diskussion.

I den högermotion jag tidigare berört har vi yrkat att schablontaxeringen av villafastighet skall ersättas med ett system, där full avdragsrätt gives för reparationer och andra omkostnader. Detta yrkande har vi fullföljt i reservation II i förevarande betänkande.

Vad villataxeringen beträffar är det en sak, som jag också med några ord vill beröra. I den kungl. propositionen föreslås ett schablonavdrag vid schablontaxeringen på 200 kronor, detta för att i någon mån infria vallöftet från i höstas. Detta avdrag kommer emellertid inte att befria alla egnahems- och villafastighetsägare från en ökning av inkomstskatten. Där har vi också ett bevis för att löftet från i höstas inte blivit infriat i sin helhet. Schablonavdraget blir inte allmängiltigt; vissa villkor skall vara uppfyllda för att vederbörande fastighetsägare skall få detta avdrag. Det skall prövas av taxeringsnämnden. När schablontaxeringen för fyra år sedan beslutades här i riksdagen, var ett av motiven, att denna schablontaxering skulle förenkla taxeringen. Taxeringsnämnden skulle exempelvis inte behöva sitta och pröva reparationsavdragen och andra eventuella avdrag. Hur blir det nu i många fall? Jo, nu skall taxeringsnämnden i stället för reparationsavdrag och dylikt pröva, om vederbörande fastighetsägare skall få dessa schablonavdrag. Den s. k. enkla schablontaxeringen kommer mången

gång enligt min uppfattning att i hög grad tillkrånglas genom de schablonavdrag, som nu föreslås i den kungl. propositionen.

Bevillningsutskottets betänkande behandlar även sparstimulerande åtgärder. Också på denna punkt har i stort enighet uppnåtts inom utskottet. Bevillningsutskottet framhåller enhälligt, att en ökning av det enskilda sparandet vore synnerligen angelägen och att de förslag till sparfrämjande åtgärder, som från olika håll framförts, bör bli föremål för en allsidig och förutsättningslös utredning. Utskottet framhåller vidare, att sparstimulerande åtgärder bör vidtas utan dröjsmål. Det är därför att hoppas, att finansministern omgående tillsätter den utredning som utskottet enhälligt föreslagit.

I fråga om sparandet har vi från högerhåll många gånger framhållit, att det s. k. målsparet är av ytterst stor vikt och på alla sätt bör uppmuntras. Högern har i detta avseende såväl i år som tidigare i motioner framlagt förslag om skattelättnad vid s. k. bostadssparande, som är ett av de mest typiska exemplen på ett målsparende. Vi har i den motion som är framlagd i år utarbetat en lagtext till ett sådant sparande, och jag anser att denna väl kunde läggas till grund för ett omgående beslut i frågan. Att herr Hagberg och jag ändå inte i utskottet yrkat på detta, beror på den kompromisslösning som uppnåtts i utskottet rörande en utredning om sparfrämjande åtgärder.

Det är emellertid en sak som förvånar mig, och det är, att utskottet dels säger att utredningen skall vara allsidig och förutsättningslös, men dels säger att utredningen inte bör omfatta s. k. amorteringssparande, varom förslag föreligger från såväl högern som bondeförbundet. Om vissa av de föreslagna sparfrämjande åtgärderna skall undantas från utredningen kan man fråga: Blir då denna utredning allsidig och förutsättningslös? Jag kan inte finna, att så

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

blir fallet. Utskottet har ju då här gett vissa direktiv för utredningen, och jag menar att det är inte utskottet som skall ge direktiv, utan det får ankomma på statsrådet att lämna direktiv åt utredningen. Herr Hagberg och jag har därför i reservation II yrkat, att även amorteringssparandet skall tas med i utredningen. Jag vill här passa på att säga, att detta gäller såväl det amorterings-sparande, som vi från högerhåll har föreslagit, som det amorteringssparande, vilket föreslagits från bondeförbundshåll. Jag vill också klart deklarerat, att om propositionsordningen nu blir sådan, att bondeförbundets reservation eventuellt skulle komma upp i en slutomröstning, kommer jag personligen att rösta för denna bondeförbundsreservation, ty i stort är det inte mycket som skiljer dessa båda förslag åt — åtminstone inte när de skall överlämnas till en utredning, som tar upp problemet i hela dess vidd.

Försäkringssparandet är i regel ett långsiktigt sparande. Liksom målsparandet bör det långsiktiga sparandet framför allt främjas. Försäkringsavdragens höjande är ett medel härför. Penningvärdets fall, införandet av obligatorisk sjukförsäkring etc. är också motiv för att försäkringsavdragen bör höjas till de i reservation III av herr Hagberg m. fl. angivna beloppen, nämligen till 400 kronor för ensamstående och 800 kronor för gift skattskyldig.

I den kungl. propositionen nr 71 behandlas även beloppen för skattefri förmögenhet och kvarlåtenskap. Det i propositionen framlagda förslaget är av provisorisk natur och avser endast att gälla vid 1958 års taxering. Förslaget bygger på en promemoria, avgiven av arvsskattesakkunniga i december 1956. De sakkunnigas förslag var enhälligt, men i promemorian understrykes starkt, att det är ett provisoriskt förslag och att de olika kommittéledamöterna i det fortsatta utredningsarbetet inte är bund-

na vid det ställningstagande som skett i detta provisoriska förslag.

Själv betraktar jag det framlagda förslaget som en rent provisorisk lösning, tillkommen i kompromissens tecken och avsedd att gälla endast för ett år. Finansministern säger också i propositionen klart ifrån, att ett slutgiltigt förslag bör kunna framläggas redan till 1958 års riksdag. Det är mot denna bakgrund som det får ses, att framför allt jag själv såsom tillhörande arvsskattesakkunniga men också högerns övriga representanter inte i år tagit upp frågan om kvarlåtenskapsskattens avskaffande. Hur vi inom högerpartiet ser på denna skatt lär väl för alla vara bekant vid det här laget. Vi gick emot skatten redan då den infördes år 1947, vi har gång på gång motionerat om dess avskaffande, och vår representant i 1949 års skatteutredning gick på samma linje, d. v. s. för kvarlåtenskapsskattens slopande. Någon tvekan om högerns inställning kan inte råda. Vi har inte ansett någon utredning behövlig, men vi gick med på att ändå bli representerade i utredningen i tanke att det nu äntligen skulle kunna bli något resultat rörande kvarlåtenskapsskattens avskaffande. När nu utredningen pågår under medverkan från vårt håll, anser vi det mest korrekt att invänta utredningens resultat, som torde komma att föreligga redan i år, innan vi framlägger något yrkande i frågan.

Från folkpartiets sida föreligger nu en reservation i det betänkande, som vi i dag behandlar, med yrkande om kvarlåtenskapsskattens avskaffande från och med den 1 januari 1958. I princip skulle jag kunna ansluta mig till detta förslag, något som också kommit till klart uttryck i högerreservationen. Ändå kommer jag inte, herr talman, att rösta för folkpartiets reservation. Det förhåller sig nämligen så — utöver vad jag nyss har sagt om utredningen — att bakom folkpartiets yrkande ligger tanken på att kvarlåtenskapsskattens av-

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

skaffande skulle förbindas med en höjning av arvslottsbeskattningen. Från högerhåll kan vi inte vara med härom. Skälen mot kvarlåtenskapsskatten, som jag inte nu skall gå in på, är enligt min och högerns mening så vägande, att skatten utan vidare bör tas bort. Högern är väl också det enda parti som alltsedan år 1947 hävdar, att kvarlåtenskapsskatten helt bör bort utan att på ett eller annat sätt inbakas i arvs-skatten.

Herr talman! Jag framhöll nyss, att jag av anförda skäl inte kan rösta för folkpartiets reservation, men jag vill tillägga, att jag å andra sidan inte heller kan rösta *mot* reservationen. Jag kommer därför på denna punkt att avstå från att rösta. För övrigt yrkar jag bifall till reservationerna II) och III).

Herr förste vice talmannen övertog under detta anförande ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr KOLLBERG (fp):

Herr talman! I bevillningsutskottets betänkande nr 32 behandlas, som herr Nilsson i Svalöv nyss framhöll, frågan om åtgärder i syfte att stimulera sparandet. Det är särskilt rörande det i betänkandet redovisade, i motion nr II: 459 framlagda förslaget, som jag skulle vilja påkalla kammarens uppmärksamhet.

Förslaget innebär i korthet, att den del av inkomsten, som en skattskyldig sparar på särskilt sparkonto i bank, icke skall göras till föremål för inkomstbeskattning, förrän sparbeloppet uttages. Låter den skattskyldige beloppet stå inne i fem år, behöver han inte skatta för hela beloppet vid uttaget utan endast för 75 procent. Bibehåller den skattskyldige beloppet på sparkontot under tio år, skall han inte behöva skatta för mer än 50 procent av det uttagna beloppet.

Detta sparsystem skall tillämpas på det sättet, att löntagare slipper erlagga

preliminär A-skatt för den del av lönen, som arbetsgivaren insätter på den anställdes sparkonto. För inkomsttagare med B-skatt, som inte låter arbetsgivaren göra insättningen på sparkonto, kommer skattelättnaden i samband med taxeringen genom att den skattskyldige får avdrag för det sparbelopp han själv insatt på sitt sparkonto. Kontrollen av dessa och arbetsgivarens insättningar kan genomföras på det enkla sättet, att den skattskyldige i deklarationen bifogar ett bankintyg om vad som står inne på hans sparkonto.

Vid uttag från sparkontot skall det uttagna beloppet återföras till beskattning, varvid banken skall göra visst källskatteavdrag. Om uttaget skall banken underrätta taxeringsmyndigheten.

Den skattefria insättningen bör begränsas till 3 000 kronor per år, och en maximigräns skall sättas för sparkontot vid 30 000 kronor. Så länge den skattskyldige har medlen kvar på sitt sparkonto, sker alltså inte någon beskattning, och den ränteavkastning han kan erhålla på det insatta beloppet kommer i normalfallet att bli befriad från inkomstskatt på grund av det sparavdrag, som medges vid beräkning av inkomst av kapital.

För att särskilt tillgodose det långsiktiga sparandet föreslås, som jag redan antytt, att för sparbelopp, som bindes för längre tid, en definitiv skattelättnad skall medgivas, vars storlek blir beroende på tiden för beloppets innesående på sparkonto.

Den definitiva skattelättnad som skulle följa, därest de sparade medlen kvarstår fem år eller längre, bör ha en särskild stimulerande effekt, detta så mycket mera som den skattskyldige genom detta system får en viss utjämning av sina inkomster vid beskattningen. Dessa skattelättnader skulle kunna stimulera till ökad arbetsinsats under de produktiva åren. Avkastningen av en extra arbetsinsats, som den enskilde tar på sig, skulle nämligen kunna till viss del

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

skattefritt komma honom till godo under år, då han på grund av ålder eller av andra skäl inte kan ta på sig något extra arbete.

I anknytning till en beskattning av den enskildes utgifter i stället för hans inkomster har diskuterats ett förslag, framlagt av en engelsk nationalekonom. Motiveringen för en sådan beskattning av utgifterna är, att sparandet särskilt skulle komma att gynnas och att den enskilde skulle få ett intresse av att öka sin arbetsinsats. Emellertid är en sådan utgiftsbeskattning förenad med åtskilliga praktiska svårigheter, som ingalunda är mindre än de som sammanhänger med en inkomstbeskattning. Det förslag som är framlagt i motionen åsyftar att med inkomstbeskattningen förena vissa av de fördelar, som skulle följa med en beskattning av den enskildes utgifter.

Bevillningsutskottet har enhälligt tillstyrkt att en utredning igångsättes om lätnader för sparandet på särskilt spar-konto. Denna utredning — som jag kraftigt vill tillstyrka — skall enligt utskottets mening vara förutsättningslös. Emellertid har utskottet, såsom herr Nilsson i Svalöv påpekade, ansett att det s. k. amorteringssparandet icke bör omfattas av denna utredning.

Enligt min mening är det synnerligen angeläget att man inom en snar framtid kommer fram till en praktisk lösning i fråga om stimulerande åtgärder för banksparende. Denna sparform är nämligen enklast att administrera och sedan man vunnit erfarenhet av lätnader för detta sparande bör det vara möjligt att ta upp även andra sparformer till bedömande. Jag ställer mig inte alls avvisande till det s. k. amorteringssparandet och önskvärldheten av att även ge sparande i denna form en stimulans, men jag har liksom bevillningsutskottets majoritet ansett, att en utvidgning av utredningen även till denna sparform skulle kunna bli tidsödande och fördröja en lösning av det enk-

lare problemet, nämligen banksparendet. Det är nämligen att märka att en kontroll av det s. k. amorteringssparandet måste anordnas på ett annat sätt än vid ett banksparende och att större praktiska svårigheter är förknippade med en kontroll av sådant amorteringssparende.

Genom den begränsade målsättning, som utskottet förordat för utredningen om sparstimulerande åtgärder, har, som jag hoppas, goda möjligheter skapats för att mycket snabbt få fram ett konkret förslag beträffande sådana sparformer som är lättast att kontrollera. Detta är motiveringen till att jag inte kan ansluta mig till den av herr Nilsson i Svalöv förordade reservationen.

I reservation nr III av herr Hagberg m. fl. har föreslagits, att det allmänna avdraget för premier för bl. a. kapitalförsäkringar skall höjas till 400 kronor för ensamstående och 800 kronor för äkta makar. Till stöd för detta yrkande får jag hänvisa till att detta allmänna avdrag, för närvarande högst 300, respektive 600 kronor omfattar även avgiften för den obligatoriska sjukförsäkringen och att denna avgift uppgår till ett relativt betydande belopp, i Stockholm t. ex. för äkta makar 299 kronor, vilket sålunda kommer att konsumera hälften av det avdrag som nu medges. På grund härav och med hänsyn till att sparavdraget vid inkomst av kapital nu kommer att höjas bör detta allmänna avdrag för försäkringspremier ökas till föreslaget belopp. En balans mellan olika sparformer bör upprätthållas och en sådan balans kan endast ernås genom att det allmänna avdraget för försäkringspremier höjes till det i reservationen angivna beloppet.

I fråga om upphävandet av kvarlåtenskapsskatten kan jag inte dela herr Nilssons i Svalöv och utskottets uppfattning, att riksdagen bör avvakta den pågående utredningen. Det parti jag representerar har aldrig accepterat denna skatteform och anser att kvar-

låtenesskatten bör upphävas i och med innevarande års utgång. Formerna härför finns redovisade i motion nr 245 i denna kammare.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan med de ändringar däri, som förordats i de med I) och III) betecknade reservationerna.

Herr SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag skall först uttala min tillfredsställelse över att den viktigaste punkten i föreliggande betänkande har kunnat uppnå enighet i utskottet, nämligen den som gäller att sänka repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen till 2½ procent. De reservationer som finns antecknade till utskottsutlåtandet, berör detaljer, som i och för sig kan vara nog så betydelsefulla, men de berör inte huvudfrågan. Vidare rör ju också reservationerna ting, som inte alls har något egentligt samband med fastighetsbeskattningen. Jag skall här i allra största korthet beröra några av dessa reservationer.

Det är först beskattningen av en- och tvåfamiljshus som kommer i blickpunkten. Där har utskottet haft en mycket stor sortering att välja på när det gäller att fastställa vad som skall bli lag på det området. Först och främst hade utredningsmannen ifrågasatt, att man skulle ha kvar tre procent i fråga om repartitionstalet men att man skulle ge särskilda utjämningsavdrag på 400 kronor. Utredningsmannen utgick i sina beräkningar från den förutsättningen, att taxeringsvärdena nu skulle komma att höjas med ungefär en tredjedel. Sannolikt är det en uppskattning, som, om man ser det i genomsnitt och undantar skogen, ganska nära kommer att hålla.

Emellertid ville departementschefen dels förenkla taxeringsförfarandet, dels ge en ytterligare säkerhetsmarginal. Departementschefen föreslår därför att re-

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

partitionstalet bestämmas till 2,5 men att det särskilda avdraget sänkes till 200 kronor. Resultatet av detta blir, att om inte taxeringarna höjs mer än 35 procent, så drabbas villaägarna inte av någon ökad beskattning.

Nu vill folkpartiet visserligen ha repartitionstalet 2,5 men föreslår samtidigt 400 kronor i särskilt avdrag. Högern har föreslagit 1,5 i repartitionstal men intet avdrag. Nu har vi hört av herr Nilsson i Svalöv, att högern inte har kunnat fullfölja detta yrkande. Det förvånar mig inte alls. Ett bifall till detta yrkande skulle nämligen ha inneburit, att fastighetsvärdena måste ökas med ungefär 100 procent, innan det skulle blivit någon skattehöjning, och ett sådant resultat är naturligtvis orimligt.

Om man emellertid följer folkpartiets linje, skulle man komma till det resultatet, att för en villa med 20 000 kronors taxeringsvärde skulle detta värde behöva höjas med 100 procent, innan skatteökning skulle komma i fråga, och på en villa, som taxeras till 50 000 kronor, skulle höjningen behöva vara 52 procent, innan någon skatteökning behövs befaras. Det är uppenbart, att ett bifall till detta förslag skulle gå långt utöver vad som är syftet med hela denna nya författning.

Denna författning avser nämligen inte, som herr Nilsson i Svalöv gjorde gällande, att i nämnvärd utsträckning vara ett ytterligare steg mot fastighetsbeskattningens avskaffande. Visserligen kommer fastighetsskatten att bli lindrigare än nu, men det väsentliga syftet med reformen är ju, att de högre fastighetsvärdena inte skall föranleda ökad beskattning. På grund härav har det inte heller ansetts nödvändigt att i detta sammanhang framföra förslag om kompensation åt kommunerna för skattebortfall.

Jag tror för min del att propositionens förslag om 2,5 procent i repartitionstal och 200 kronor i särskilt av-

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

drag är väl avvägt, och jag vill därför rekommendera kammaren att följa utskottets tillstyrkande av propositionen på denna punkt.

Då det gäller de sparfrämjande åtgärderna har man här kunnat glädja sig åt en rad framställningar, som enligt mitt förmenande varit mer eller mindre fantasibetonade. Jag skall inte i detalj gå igenom dem, men jag kan nämna att det är inte mindre än nära ett halvt dusin mycket långtgående förslag som har framlagts. Det gäller först och främst avdrag som sättes in på sparkonto, utredning om visst sparkonto och, som herr Nilsson i Svalöv påpekade, ett visst amorteringssparande. Detta senare är en fråga som ansetts vara av sådan stor betydelse att man inte har kunnat avstå ifrån den reservation, som högern har avgivit under punkten C.

Jag tror emellertid att detta amorteringssparande som endast skulle gälla annan fastighet men inte jordbruksfastighet, är en propå som inte kan bli samlande, och jag tror dessutom att frågan är av sådan invecklad natur att det inte är rimligt och lämpligt att medtaga den i de utredningsuppdrag, som utskottet förordar att Kungl. Maj:t skall effektuera. Det som annars innefattas i utskottets förslag till utredning är alldeles tillräckligt omfattande för att det skall bli en mycket vidlyftig och en mycket långtgående utredning som kommer att krävas.

Beträffande försäkringssparandet har både herr Kollberg och herr Nilsson i Svalöv anslutit sig till det förslag, som har framlagts i en reservation, om att höja avdraget för försäkringspremier till 400 kronor för ensamstående och 800 kronor för äkta makar. Mot detta förslag vill jag rikta en gensaga. Jag tror att ett sådant avdrag som detta, som inte föranledes av redovisning av några särskilda försäkringspremier som blivit erlagda, kan vara motiverat utifrån önskemål att kunna få en förenk-

ling av taxeringsförfarandet. Men dessa säravdrag, som man mer och mer börjar tillämpa och införa i beskattningen, tror jag kommer att leda till mycket betänkliga resultat. Det är säkerligen omöjligt att tillämpa den rättvisa och enhetlighet i beskattningen, som har varit utmärkande för hela vår skattelagstiftning, om vi på detta sätt skall börja tillryxa det ena schablonavdraget efter det andra och sedan ständigt och jämt yrka på att det skall öka. Jag vill därför bestämt varna för detta avdrag.

Däremot skulle jag vilja säga, att det förslag till uppmuntrande av sparandet, som återfinnes i propositionen, är värt all den anslutning det kan få. Det innebär nämligen att man skall höja avdraget för inkomst av förmögenhet så att det blir 300 kronor för ensamstående och 600 kronor för makar. Det betyder att en ensamstående skulle med nuvarande ränteläge vara fullt befriad från skatt på avkastning av kapital upp till 7 000 kronor, och för äkta makar skulle det vara skattefritt avkastning av sparat kapital på 14 000 kronor. Det är ett avdrag, som till sina konsekvenser är fullt klart, och dessutom krävs det en bestämd prestation för att erhålla avdraget.

Herr Kollberg framställde pliktskyldigast ett yrkande om bifall till reservationen om kvarlåtenskapsskattens avskaffande. Det är ju en gammal bekant som kommer igen, och vi har för en kort tid sedan haft frågan uppe. Men det var mycket intressant att iakttaga den reservation gentemot detta yrkande, som herr Nilsson i Svalöv gjorde. Han polemiserade nämligen mot tanken att i samband med kvarlåtenskapsskattens avskaffande arvslottsskatten skulle höjas. Men folkpartiet tycks inte ha något emot en sådan åtgärd. Detta föranledde mig till en stilla reflexion, att när allt kommer omkring kanske man ändå kommer underfund med att dessa ständiga attacker mot kvarlåtenskapsskatten inte blir den stora framgång

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sundström framhöll att propositionen var uppbyggd på ett sådant sätt att taxeringsarbetet skulle förenklas. Procentsatsen för beräkning av intäkten av villafastigheter hade därför i likhet med repartitionstalet satts till 2,5. Vidare hade man, i stället för att följa utredningsmannen, infört ett s. k. schablonavdrag på endast 200 kronor. I anslutning härtill polemiserade herr Sundström mot en högermotion, som gick ut på att om schablontaxering skulle användas, borde den procentsats, efter vilken intäkterna för egnahemsfastigheter beräknades, endast vara 1,5.

Att dessa högermotionärer föreslog en procentsats på 1,5, berodde dels därpå att de ville ha till stånd samma förenkling som finansministern äsyftat, och de anknöt därför procentsatsen till det repartitionstal som vi från högerhåll föreslagit, nämligen 1,5, dels berodde det därpå att de ville eliminera den skärpning av skatten från villaägarna som uppstod när schablontaxeringen infördes. Men nu är det ju så, herr Sundström, att vi på högerhåll allt sedan 1953 gått in för schablontaxeringens avskaffande, och det har högerreservanterna gjort även i år. Därför har vi reservanter, sedan vi accepterat kompromissen om att inte röra det repartitionstal som finansministern föreslagit, inte längre sysslat med talet 1,5 för villafastigheter, utan vi har bara fasthållit vid kravet på schablontaxeringens fullständiga avskaffande.

Herr Sundström ansåg att man i motionerna från flera håll rört sig med fantasibetonade avdrag. Jag skall inte ta upp någon diskussion med herr Sundström om den saken. Den kommande utredningen, som jag hoppas att finansministern snarast tillsätter, får väl anledning att syssla med frågan, och när resultatet av utredningens arbete föreligger, blir det säkerligen tillfälle att diskutera, huruvida beloppen varit fan-

och den stora fördel för arvslottstagare, som man vanligen föreställer sig. Jag tycker också att när nu frågan är under utredning, så tyder dessa ständiga yrkanden om avskaffande på att man vill spela den ståndaktige tennsoldatens roll.

Vad beträffar schablonen för villabeskattnings diskuterade herr Nilsson i Svalöv här mycket ingående denna detalj i förslaget. För min del kan jag fatta mig kort och referera vad utskottet säger på denna punkt. Utskottet har ju också diskuterat frågan, men har inte på något sätt kunnat dela de principiella betänkligheter som herr Nilsson här fört till torgs. Utskottet anser att man inte i princip kan gå med på att taxeringarna skall påverkas av det sätt, varpå den skattskyldige tillgodoser sitt bostadsbehov. Det är därför enligt utskottets mening ägnat att främja jämlikhet och rättvisa i beskattningen, om denna grundsats även tillämpas beträffande skattskyldiga som tillgodoser sitt bostadsbehov genom att förvärva en- eller tvåfamiljsfastigheter. Det kan inte vara stridande mot detta betraktelsesätt att värdet av den förmån, som ligger däri, att man har insatt eget kapital i fastigheten, blir föremål för beskattning. Att så sker, kan inte på något sätt läggas schablonförfarandet till last, utan det är fullt försvarbart att det finns en schablon som även tillgodoser rättvisan på detta område.

Dessutom skall vi komma ihåg att schablonförfarandet väsentligen har tillkommit för att förenkla taxeringsarbetet, och då inga principiella invändningar reses mot detta förfarande och det därtill är värdefullt ur praktisk synpunkt, så tror jag inte att det finns något skäl att följa högerreservanterna på denna punkt.

Med det anförda tror jag mig ha bemött det mesta av vad reservanterna anfört, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

tasibetonade eller ej. Jag hoppas att vi då samtidigt får tillfälle att diskutera amorteringssparandet, ty om utredningen blir förutsättningslös, måste den väl även omfatta denna sparform.

Herr Sundström slutade med att säga att kravet på rättvisa och jämlikhet i beskattningen fordrade att man beskattade räntan på det kapital som insatts i bostadsfastigheter. Från högerhåll är vi av den uppfattningen att rättvisa och jämlikhet i beskattningen förutsätter att kapitalet beskattas efter den verkliga avkastning som det lämnar, och därför vill vi ha bort schablontaxeringen.

Herr KOLLBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sundström tycktes vilja ha en ytterligare motivering varför folkpartiet yrkar på upphävande av kvarlåtenskapsskatten. Jag skall i korthet ange några av motiven för denna vår inställning.

Vi betraktar den rättsliga grunden för denna skatteform såsom ytterst bräcklig. De praktiska olägenheter, som skatten medför, är uppenbara och erkända, och genom sin konstruktion drabbar skatten orättvist de skattskyldiga. Dessutom, herr Sundström, verkar den hämmande på det enskilda sparandet.

Jag hoppas att herr Sundström tills vidare nöjer sig med dessa punkter.

Herr SUNDSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Nilsson i Svalöv vill jag bara beräffande schablonsens verkan säga, att den anordningen att ränta på en viss avkastning av det kapital, som villaägaren själv har insatt i fastigheten, blir föremål för beskattning, tror jag vara ett medel att åstadkomma enhetlighet och rättvisa i beskattningen. Den strider inte mot att man bedömer villafastigheten med hänsyn till den verkliga avkastningen, ty om man tillämpar den schablon, som nu kommer till, och tar 2,5 procent på det taxerade beloppet med avdrag för

verkliga ränteutgifter, kommer man nog fram till ett riktigt resultat.

Beträffande de »fantasibetonade avdragen» yttrade jag ingenting i den vägen. Vad jag betecknade som fantasibetonat var de sparpropåer som hade framkommit, och jag står för att vissa av dessa uppslag nog måste anses vara ganska luftiga och fantasibetonade. Om t. ex. bostadssparandet upp till 5 000 å 10 000 kronor skall vara skattefritt, tror jag att vi kommit in på något, som det är synnerligen svårt att vara med om. Jag förmodar emellertid, att den kommande utvecklingen kommer att skala bort vad som är fantasibetonat och möjligen lämna kvar en del uppslag, som kan vara av värde när det gäller att åstadkomma något, som vi alla är överens om är önskvärt, nämligen ett ökat sparande.

På herr Kollbergs ytterligare resonemang om kvarlåtenskapsskatten skall jag inte vidare ingå.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! I sitt första anförande polemiserade herr Sundström emot att man från högerhåll och även från folkpartihåll föreslagit, att avdragen för försäkringssparande skulle höjas till 400 respektive 800 kronor. Han sade, att en sådan höjning bl. a. skulle krångla till taxerings- och deklarationsarbetet. Om vi redan förut har ett avdrag på 300 respektive 600 kronor och detta sedan höjs till 400 respektive 800 kronor, blir det väl inte något ökat krångel? Krångel blir det däremot med det nya schablonavdrag, som har införts för villafastighetsbeskattningen. Jag kan inte underlåta att för kammaren klargöra hur vissa remissinstanser mycket starkt har tryckt på detta förhållande. Jag vill tilllåta mig att citera länsstyrelsen i Jönköpings län, som yttrar: »Det kan emellertid ifrågasättas, om inte floran av schablonavdrag vid taxeringen på detta sätt kommer att växa ut till ett alltför

stort och invecklat system.» Länsstyrelsen slutar med ett uttalande om att just ur förenklingssynpunkt får kanske schablonavdragen avskaffas. Riksskattenämnden är lika kritisk. Den säger bl. a.: »Riksskattenämnden finner sålunda, att de av utredningsmännen föreslagna åtgärderna komma att få till följd, att redan vunna och åsyftade lättnader i deklarations- och taxeringsförfarandet till viss del bortfalla.» Härvid syftade riksskattenämnden på det nya schablonavdraget vid villafastighets-taxeringen.

Herr SUNDSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag yttrade inte alls, att ökningen av avdragen skulle tillkrångla taxeringsförfarandet. Jag förklarade tvärtom, att dylika avdrag kan vara berättigade, om de avser att förenkla taxeringen. Vad jag i första hand ville framhålla var att om man genomför schablonavdrag får de inte tagas till i sådan storleksordning, att de vedervägar en rimlig enhetlighet och rättvisa i beskattningen. Just de citat ifrån länsstyrelsen i Jönköping, som herr Nilsson i Svalöv sist anförde, var fullt i överensstämmelse med den tankegång, som jag sökte utveckla i mitt första anförande.

Herr VIGELSBÖ (bf):

Herr talman! Det utskottsutlåtande, som här föreligger, är ju tillkommet på grund av den proposition, som finansministern framlagt delvis för att kompensera de utgiftsökningar, som skall ske på grund av de högre fastighetsvärden, vilka framkommit vid den fastighetstaxering som verkställs i år och vars slutgiltiga resultat vi kanske ännu inte riktigt fullt känner. Den sänkning som har skett av repartitionstalet ifrån 4 procent till 2,5 procent innebär givetvis en avsevärd förbättring för fastighetsägarna. Vi har inte velat gå längre när det gäller att sänka repartitionstalet

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

än till dessa 2,5 procent, vilket för övrigt också överensstämmer med propositionens innehåll.

Nu säger man att man skulle ha kunnat sänka repartitionstalet ytterligare. Herr Nilsson i Svalöv har ju förordat, att man skulle gå ner till 1½ procent. Men det är en hel del saker som gör, att man inte utan vidare kan sänka repartitionstalet alltför kraftigt utan att detta återverkar på vissa kommuners möjligheter att finansiera sin verksamhet.

Man invänder dessutom att denna blygsamma sänkning av repartitionstalet inte motsvarar den ökning av taxeringsvärdena som kommer att ske. Det har ju talats om att vi skulle få kompensation för de högre taxeringsvärdena, men jag är inte övertygad om att det ligger inom möjligheternas ram att ge kompensation för taxeringsvärdenas stegring i alla avseenden. Jag tror inte att det finns någon regering, vare sig den nuvarande eller någon annan, som skulle kunna i proposition framlägga förslag om ett system som på alla håll täckte konsekvenserna av fastighetsvärdenas stegring.

Nu diskuterar man fastighetsbeskattningens avskaffande, något som bondeförbundet har krävt sedan länge, och utskottet förutsätter att fastighetsskatten skall avskaffas 1960. Jag hoppas att denna avveckling skall kunna komma till stånd. Men kommer samhällets kostnader för administration eller andra ändamål att minska enbart av den anledningen att fastighetsskatten avskaffas? De samhällseliga kostnaderna kommer att bli precis lika stora.

Jag förbehåller mig därför, herr talman, rätt att först vid den tidpunkt, då jag får se vad som skall sättas i stället, yttra mig om vad resultatet blivit av högerns och våra framställningar om fastighetsskattens avskaffande. Man är till dess man sett detta väldigt rädd att få något i stället, som inte är mycket bättre. Kanske finansministern redan

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

har räknat ut vad han skall sätta i stället. Jag vet det inte.

Det har visat sig att fastighetsskatten under senare år i stor utsträckning inte har varit effektiv, åtminstone inte på de mindre och medelstora jordbruken. Effektiv har den varit företrädesvis på mycket stora jordbruk. Jag utgår från att fastighetsskatten trots höjningen av taxeringsvärdena, med den sänkning av repartitionstalet som skett, inte heller i fortsättningen kommer att beröra jordbruk som har inkomster till högre belopp än 2½ procent av fastighetens taxeringsvärde. Om inte det treårsavtal, som jordbruket har, har lurat oss alltför mycket, skall vi inte riskera sådan fastighetsskatt för de närmast kommande åren heller. Dessutom har vi också måst ta hänsyn till kraftverkskommuner, badortskommuner och vissa andra, som kommer att förlora en avsevärd del av sina skatteintäkter, om fastighets-skatten avskaffas.

Vi hoppas emellertid få se en utredning på denna punkt och att det så småningom skall komma till stånd en jämnare och riktigare fördelning av skattebördan, men vi är fullt på det klara med att det kommer något i fastighetsskattens ställe. Vad det blir, vet vi inte. Vi får vänta och se.

En annan form av kompensation, som diskuterats, är de 200 kronor, som annan fastighet skall få. Beträffande det förslaget sade herr Nilsson i Svalöv att det var ett infriande av ett vallöfte som gavs under höstens valrörelse. Jag tycker det var vackert gjort av dem som lovat detta och infriat det. Jag skulle vilja veta i vilken utsträckning högern har infriat sina vallöften. I det fallet ligger vi nog avsevärt före, även om inte resultatet blev mera än de 200 kronorna.

Förmögenhetsskatten kommer också att lätta, genom att det skattefria avdraget höjs från 50 000 till 80 000 kronor. Samma är förhållandet med kvarlåtenskapsskatten. Jag hoppas också att

vi till nästa riksdag får skatteskalorna omräknade, så att full rättvisa vederfares kapitalägarna i detta fall.

Beträffande kvarlåtenskapsskatten kan jag med skäl säga — liksom herr Nilsson i Svalöv — att vi från bondeförbundet aldrig har biträtt denna skatt. Vi har ansett att kvarlåtenskapsskatten är en skatt som föga sammanfaller med de principer, som enligt vårt förmenande bör vara grundläggande för ett skattesystem i ett demokratiskt samhälle. Vi har bekämpat kvarlåtenskaps-skatten och vi kommer att göra det i fortsättningen. Vi hoppas att den utredning som nu arbetar för att avskaffa kvarlåtenskapsskatten skall komma fram med ett positivt resultat. Vi vill inte alls på något sätt binda denna utredning för ett visst slutresultat. Huvudsaken är att kvarlåtenskapsskatten i sin nuvarande skepnad försvinner.

Beträffande åtgärder för ett ökat sparande är det meningen att en ensamstående skall få dra av 300 kronor av sina bankränteinkomster och äkta makar 600 kronor på det skattepliktiga beloppet. Jag tycker att detta är en bra form att stimulera kapitalsparande. Jag kan dock inte vara med om att erkänna att det är rättvist gentemot den som amorterar skulder. Jag kan nämligen inte förstå — det kanske är något fel hos mig — att inte amorterandet av en skuld skulle vara ett lika effektivt sparande som det som sker när en person sätter in pengar på banken. Jag anser att ett amorteringssparande är lika behjärtansvärt och ur samhällets synpunkt måste betraktas som lika effektivt som ett sparande i form av insättning av pengar på banken. Då tycker jag att det är orättvist att den ena formen skall premieras och den andra inte. Den som betalar av en skuld på ett eget hem eller på en jordbruksfastighet får många gånger slita hårdare än den som skaffar sig möjligheter att lägga undan pengar och sätter in dem på banken. Jag kan inte förstå att man

till och med vägrar att utreda frågan och undersöka möjligheterna till att stimulera till amorteringar av skuld.

Vi reservanter är medvetna om svårigheterna att finna former för att ge den premiering åt amorteringssparandet som vi anser vara önskvärt. Det är också därför som vi i vår reservation — den med nr IV betecknade reservationen av herr Niklasson m. fl. — har sagt, att vi önskar en utredning av frågan. Vi hoppas att en så behjärtansvärd sak skall stödjas av riksdagens andra kammare så att vi kan få ett positivt beslut. På den punkten ber jag således, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåntagandet fogade reservationen nr IV av herr Niklasson m. fl.

Innan jag lämnar talarstolen skulle jag ur lekmannasynpunkt vilja säga några ord om det mycket omdiskuterade sparandet. Det förefaller som om själva begreppet sparande har råkat i bakvatten på ett eller annat sätt. Man har sagt att detta beror på de höga skatterna och att det beror på penningvärdets fall. Det är möjligt; jag skall inte försöka ge mig in på någon diskussion om hur det ligger till. Men är det inte också så att hela vår livsföring har ändrats till sin karaktär. Under gångna tider var det två mycket starka drivfjädrar som sporrade människan att spara, ja, nästan tvingade henne att spara. Den ena var omsorgen om barnens utbildning, den andra tanken på den egna ålderdomsförsörjningen. Numera har samhället i allt större omfattning övertagit dessa båda uppgifter. Vi kan inte komma ifrån att detta i mycket hög grad har påverkat sparandet. Man har inte samma tvång över sig härvidlag. De drivfjädrar som tidigare fanns har eliminerats. Jag utgår ifrån alla de försök till främjande av sparande som har gjorts från samhällets sida och från riksdagens sida. På initiativ av regeringen har det vidtagits åtgärder för att stimulera sparandet. Vi måste dock konstatera — jag tror att

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

nästan alla talare i denna diskussion har understrukt det — att dessa försök mer eller mindre misslyckats. Om vi nu skall utreda frågan om det fortsatta sparandet nödgas vi kanske angripa hela problemet om de enskilda medborgarnas sparande från helt andra utgångspunkter — detta med hänsyn till de ändrade förhållanden under vilka vi i dag lever, då både ungdomens utbildning och ålderdomsförsörjningen undan för undan har tryggats, vilket jag för övrigt anser vara fullt riktigt.

Ja, herr talman, detta var endast några reflexioner i anledning av frågan om sparandet. Jag ber slutligen att få yrka bifall till reservationen nr IV) av herr Niklasson m. fl.

Herr ÖSTLUND (h):

Herr talman! Även jag vill uttala min stora tillfredsställelse över att bevillningsutskottet tagit så klar ställning till frågan om fastighetsskatten. Det är på tiden att man söker avveckla den särbelastning som vi så länge har haft på en del fastigheter. Med nuvarande inkomster är det rimligt, att även kommunalskatterna fördelas efter bärkraften.

Däremot är jag, herr talman, inte lika belåten med den ställning bevillningsutskottet intagit till det yrkande, som framförts i motioner av herrar Hagberg i Malmö och Nilsson i Svalöv m. fl. rörande bland andra kraftverkskommunerna. Det är alldeles klart, att en sänkning av repartitionstalet, på sätt finansministern föreslagit i år, kan få till resultat, att skatteunderlaget från ett kraftverksföretag sjunker. I så fall får naturligtvis även kraftverkskommunen finna sig i en minskning. Men om det förhåller sig så att kraftverksföretaget har en högre inkomst än som motsvarar det nuvarande procentavdraget eller det procentavdrag man skulle ha haft att räkna med i framtiden vid ett repartitionstal av 4 procent och företaget allt-

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

så kommer att få lika högt underlag för sin kommunalskatt som tidigare, då kan jag inte förstå att man skall ta ifrån kraftverkskommunen en del skatteunderlag och flytta över det till andra kommuner. Vi har redan varit med om att riksdagen en gång åstadkommit en sådan minskning för kraftverkskommuner — det var 1953, då repartitionstalet sänktes från 5 till 4 procent. Borde vi inte då ha kunnat vara överens om att nu hindra en sådan överflyttning av skatteunderlaget? Det är väl i själva verket så, åtminstone är det min uppfattning, att en alltför stor del av kraftverksföretagens inkomster beskattas på andra håll inte minst i Stockholm. Varför skall vi nu utan varje utredning och utan att någon som helst motivering anförts förvärpa den situationen?

Jag skall tillåta mig att anföra ett exempel på hur resultatet kan bli. I Jokkmokks kommun i Norrbotten finns kraftverk, som nu är taxerade till 219 miljoner kronor. Med det repartitionstal på 5 procent, som vi tidigare hade, fick kommunen ta ut skatt från kraftverken på minst 109 500 skattekrönor. Var inkomsten precis 5 procent av taxeringsvärdet fick Jokkmokk ensamt uppbära kommunalskatten på kraftverksföretagens inkomst. Men hur blir det nu, om vi räknar med 2,5 procents fastighetsskatt på gällande taxeringsvärde och i övrigt följer finansministerns och bevillningsutskottets förslag? Skatteunderlaget för Jokkmokk sjunker till ungefär 67 800 skattekrönor, medan den kommun där huvudkontoret är beläget tillföres nära 5 500 skattekrönor och distributionskommunerna nära 35 600 skattekrönor. För Jokkmokks del representerar detta ett bortfall på mera än 41 000 skattekrönor. Det betyder en kraftig skatteförlust även för en så pass stor kommun som Jokkmokk. Enligt den senaste statistiken jag har haft till mitt förfogande hade Jokkmokk 1955 cirka 442 000 skattekrönor och en utdebitering på sammanlagt 17 krönor per skat-

tekröna. Skulle vi öka kommunens skatteunderlag med 41 000 skattekrönor och räkna med samma utdebiteringsbehov som 1955, finge vi som resultat en utdebiteringsminskning på 1 kröna 10 öre per skattekröna.

Vi kommer inom den närmaste tiden att behandla förslaget till en höjning av de kommunala ortsavdragen och i samband därmed om kompensationen till kommunerna. Jag har anledning att räkna med att riksdagen kommer att ge kommunerna kompensation för det skattebortfall ortsavdragshöjningen beräknas medföra åtminstone under en övergångstid. Det är då föga konsekvent att låta en sådan här sak passera utan att försöka hindra en skatteunderlagsöverflyttning, som är av så stor betydelse.

Nu kan man naturligtvis invända att taxeringsvärdena säkert kommer att stiga även för kraftföretagen och att Jokkmokk och andra kraftverkskommuner därför får en viss kompensation. Men det är en argumentering, som går vid sidan av det relevanta i saken. För det första får man väl gå ut ifrån att höjningen helt och hållet eller åtminstone i väsentlig grad bara återspeglar penningvärdeförsämringen. För det andra kan ju inte argumentet om att taxeringsvärdena kommer att höjas motivera att den kommun, där huvudkontoret är beläget, eller en distributionskommun skall kunna få ett flerfaldigt större skatteunderlag från ett visst kraftverksföretag än dessa kommuner fick tidigare. Man har ju inte anledning att tro att det är vad man kan kalla fattiga kommuner, som opåräknat får sitt skatteunderlag höjt genom sänkning av repartitionstalet.

Det förslag som motionärerna lagt fram överensstämmer i princip med vad kommunalskatteberedningen föreslog i ett betänkande 1942 i samband med ett yrkande om att garantibeskattningen skulle utbytas mot en fristående objekt-skatt. Det innebär, att andra kommuner

än kraftverkskommunen skall tilldelas skatteunderlag bara i sådana fall då inkomsten överstiger 5 procent av taxeringsvärdet. På så sätt skulle man i förekommande fall få precis samma fördelning som då repartitionstalet var 5 procent.

Det skulle krävas en formell ändring av fördelningsreglerna i kommunalskattelagen. Men denna formella ändring krävs just för att man inte skall få en ändring i den faktiska fördelningen. Att principen är riktig erkändes av bevillningsutskottet 1954. Då skyllde man på att sänkningen från 5 till 4 procent inte var så betydande. Men, fortsatte bevillningsutskottet, om fastighetsskatten skulle avskaffas eller om man skulle gå så långt som en del motionärer då föreslagit, nämligen till 3 procent, då måste man naturligtvis ta upp frågan. Jag har svårt att förstå, att bevillningsutskottet mot bakgrunden av detta uttalande ställt sig så kallsinnigt till det förslag jag refererat. Var spärregeln 1954 befogad vid repartitionstal på 3 procent, bör den ju vara ännu mer motiverad, om man går ner till 2,5 procent.

Bevillningsutskottet har inte ens försökt att argumentera mot motionärernas förslag. Utskottet nöjer sig med att saken skall utredas intill dess frågan om fastighetsskattens avskaffande läggs fram 1960. Jag förstår, att det inte lönar sig att i dag yrka bifall till det förslag herrar Hagberg och Nilsson i Svalöv m. fl. framfört, trots att det nu kommer att bli stora orättvisor för en hel del kommuner, särskilt i Norrland. Men jag förenar mig med herr Nilsson i Svalöv om en hemställan till finansministern att inte vänta till 1960 med den här specialfrågan. Jag tycker inte att det borde behövas någon särskild utredning, då det inte gäller någon faktisk utan bara en formell ändring av nuvarande fördelningsregler. Men det tycks ju vara så, att riksdagen, även om den anser ett förslag i och för sig vara riktigt, vill ha frågan framförd från

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

regeringens sida för att den skall kunna accepteras. Jag upprepar därför min vädjan till finansministern att redan nästa år ta upp denna delfråga i en proposition till riksdagen.

Herr KÄRRLANDER (s):

Herr talman! Jag skall ta upp till bemötande några av de synpunkter som herr Nilsson i Svalöv och herr Östlund har gjort sig till tolk för.

Herr Nilsson sade i början av sitt anförande, att utskottsutlåtandet var en kompromiss, och det är ju riktigt. Jag vill bara tillägga, att herr Nilssons anförande inte var särskilt kompromissbetonat. Jag förstår lika litet som herr Vigelsbo, att ett löfte skulle vara mindre värt därför att det har givits i en valrörelse. Jag tycker inte heller det är nödvändigt att dra fram den saken, om man har andra argument till sitt förfogande.

När herr Nilsson i Svalöv sedan talade om att den föreslagna sänkningen av repartitionstalet från 4 till 2,5 procent skulle trots detta innebära en avsevärd höjning av skatten för många, glömde han att tala om, att det säkert är fler som med den ordning som föreslås i dag får sin skatt sänkt.

Jag skall därefter ta upp den fråga, som herr Östlund nu sist berörde och som även herr Nilsson i Svalöv tidigare var inne på, nämligen fastighetsbeskattningen för kraftverkskommunerna. Högern har ju tidigare trott sig kunna lösa problemet genom att företa ändringar i vinstfördelningsreglerna. Herr Östlund sade liksom herr Nilsson i Svalöv, att det bara gäller en formell ändring och att det inte behövs någon utredning eller någon vidlyftig formulering för en så enkel sak. Ja, det är möjligt att detta kan genomföras, men det hjälper ju inte kraftverkskommunerna. Det räcker inte med att man vidtar denna s. k. formella ändring. Det kan i vissa fall innebära en hjälp, men det är ing-

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

en lösning av problemet, och det är därför alldeles nödvändigt att göra en utredning för att se på vad sätt man skall kunna komma förbi detta problem när fastighetsskatten avskaffas fullständigt. När det gäller kraftverk som inte redovisar någon vinst hjälper det ju inte om man har andra regler för vinstfördelningen. Jag kan som exempel ta Åliden kommun i mitt län. Där har staten en ganska stor kraftverksanläggning, som 1955 lämnade underskott. Garantibeskattningen var där effektiv till 100 procent, men om vi inte hade haft någon garantibeskattnings alls, så skulle det ha medfört en höjning av den kommunala inkomstskatten med 3 kronor 46 öre, från 9 kronor 45 öre till 12 kronor 91 öre. I ett sådant fall, herrar högermän, hjälper det inte med ändrade vinstfördelningsregler. I Jämtlands län finns det en kommun, som visserligen har vinst på kraftverket men där ersättningskraften levereras från ett kraftverk som disponeras av två industriföretag. Det är troligt att dessa företag i en sådan situation skulle ha sådana avskrivningsmöjligheter till sin disposition, att inte heller den kommunen skulle ha någon som helst nytta av ändrade vinstfördelningsregler.

Den väg, som högern förordar, innebär alltså ingen lösning. Man måste utreda frågan för att komma fram till hållbara regler.

Sedan skulle jag vilja säga några ord om den uppfattning som högern företräder när det gäller schablontaxeringen. Denna uppfattning är ju inte ny; högern har varit motståndare till schablontaxeringen sedan den infördes, därför att man — som herr Nilsson i Svalöv uttryckte det — aldrig förstått motivet. Högern säger sig vilja ha en beskattning som grundar sig på den verkliga inkomsten. Här antar man att det egna kapital, som är nedlagt i en villafastighet, skall lämna avkastning med 3 eller 2,5 procent. Men, herr Nilsson i Svalöv, inte kan man väl säga att den

beskattning av bostadsvärdet, som man hade tidigare och där man, som herr Nilsson mycket väl vet, taxerade 1 rum och kök, 2 rum och kök o. s. v. till en viss summa och där det gjordes avdrag för underhålls- och reparationskostnader, mera grundade sig på verkliga inkomster än vad fallet är med den nuvarande schablontaxeringen. Det är väl alldeles tvärtom, herr Nilsson! Om jag har ett eget kapital på 10 000 kronor nedlagt i en villafastighet och det vid taxeringen räknas med en avkastning på 2,5 procent av detta kapital, så innebär detta en fördel jämfört med att jag har pengarna inneslående på en bank, där ju räntan f. n. är betydligt högre än 2,5 procent.

Det förhåller sig sannerligen inte heller så, vilket man gjort gällande, att detta skulle krångla till taxeringen. Krångel var det förut för taxeringsnämnderna — vilket herr Nilsson, som har praktisk erfarenhet av taxeringsarbetet, känner till — när de skulle bedöma vad som var att hänföras till underhåll och vad som kunde anses vara grundförbättring av en fastighet och alltså inte avdragsgillt. Det förhåller sig alltså på ett helt annat sätt än herr Nilsson försöker göra gällande. Är man beredd att återgå till den gamla taxeringsformen för villafastigheterna, så är man nog inte så rädd för krångel. Jag tror inte, ärade riksdagsledamöter, att det är där skon klämmer för högern. Högerns motstånd beror mera på att det inte ges så stor rörelsefrihet när det gäller avdrag för mer eller mindre nödvändiga reparationer.

För att inte alltför mycket förlänga denna diskussion skall jag endast i korthet säga ett par ord om den reservation, som avlämnats av folkpartiet, och som gäller en ändring av 24 §. Dels vill man höja avdraget från 200 till 400 kronor och dels vill man att avdraget skall kunna utnyttjas även av sådana fastighetsägare, som inte är mantals-skrivna i den kommun där fastigheten

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

ligger. Avdraget skall alltså utsträckas att även gälla sommarvillor, sportstugor och dylikt. Detta skulle för många sommarvillkommuner betyda att de inte skulle få några skatteinkomster alls från dessa fastigheter, eftersom dessa sommarstugor med 2,5-procentsschablonen inte kommer att lämna någon avkastning. Dessutom skulle ägarna få åtnjuta det extra avdraget och från sina andra inkomster täcka detta underskott.

Jag tror nog att bevillningsutskottet, när det följt Kungl. Maj:ts förslag beträffande det problem, som jag här som hastigast vidrört, säkerligen gått så långt som det i dag är möjligt. Man skulle nog ge sig in på vissa äventyrligheter, om man ginge längre än utskottet här föreslagit.

Jag skall beträffande den del av bevillningsutskottets betänkande som rör sparandet inte säga mer än att det här finns så pass många förslag, att det är nödvändigt att göra en allsidig och helt förutsättningslös utredning. Min personliga mening är, att denna utredning inte skall forceras fram, så att den lämnar ett lika dåligt resultat som vissa sparfrämjande åtgärder som vidtagits förut.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr andre vice talmannen övertog under detta anförande ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bli mycket kortfattad.

Herr Kärrlander vänder sig mot att vi från högerhåll velat ha en lösning av kraftverkskommunernas problem, och han säger att vårt förslag icke ger någon lösning. Herr Kärrlander, vi har från högerhåll sagt att vårt förslag inte ger någon definitiv lösning, men det återställer det förhållande, som var rådande före 1953 års beslut, för de kom-

muner som har kraftverk som lämnar överskott. Jag har inte erfarenhet av mer än Sydsvenska Kraft AB, och jag vet att det bolaget lämnar utdelning på sina aktier. För de kraftverkskommuner som beröres av detta kraftverk löser vårt förslag delvis problemet. Vi har sagt att vårt förslag bör vara ett provisorium tills frågan blir klarlagd, och från den ståndpunkten kan vi nog inte vika.

Vad gäller krånglet med schablonavdraget för villafastigheter vill jag hänvisa till min replik till herr Sundström, där jag framför allt citerade vad riksskattenämnden och länsstyrelsen i Jönköpings län har sagt, och jag kunde ta fram ännu fler remissinstanser som påtalat besvärligheten med det nya schablonavdraget.

Herr KÄRRLANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande herr Nilssons i Svalöv uttalande, att ett bifall till högerens förslag om ändrade vinstfördelningsregler för kraftverkskommunerna skulle återställa det förhållande som rådde före år 1953, vill jag säga att detta, som jag tidigare framhållit, gäller endast under förutsättning att vederbörande kraftverk lämnar vinst. I annat fall är lösningen utan värde.

Med anledning av herr Nilssons yttrande om krånglet med det extra schablonavdraget må framhållas, att man ju inte alltid skall påstå att ett i ett remissvar gjort uttalande, som någon som är motståndare till själva saken kan finna det behagligt att citera, verkligen stärker vederbörandes argumentering.

Herr PERSSON i Svensköpp (fp):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att redovisa min uppfattning i ett par detaljfrågor i det betänkande vi här debatterar.

Den ändring, som bevillningsutskottet föreslår beträffande § 5 i kommunalskattelagen, innebär att byggnad, som är belägen å mark som tillhör annan

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

skattskyldig, undantages från skatteplikt om värdet understiger 3 000 kronor. Beträffande denna ändring föreslår utskottet vidare, i likhet med finansministern, att den skall träda i kraft redan vid 1957 års allmänna fastighetstaxering.

Jag vill uttala min betänksamhet mot att besluta en ändring av skattelagarna, som skall iakttagas vid en taxering som redan är avslutad. Den allmänna fastighetstaxeringen skall i länen vara avslutad senast den 25 mars, och fastighetslängderna skall vara avlämnade till den lokala skattemyndigheten senast den 31 mars. Huvudskifter av längderna jämte sammandrag skall senast den 25 april insändas till länsstyrelsen. Sedan detta har skett återstår det, såvitt jag kan se, endast en möjlighet att effektuera ett sådant beslut som det nu är fråga om. Beslutet kan verkställas av fastighetsprövningsnämnderna.

Den som något känner till hur svår arbetsbelastningen är hos dessa beskattningsnämnder måste fråga sig om det är nödvändigt att öka denna belastning genom en sådan ändring av bestämmelserna i § 5, som nu föreslås. Jag vill fråga vad som hade äventyrats om man uppskjutit ikraftträdandet av ändringen till den särskilda fastighets-taxeringen år 1958.

Denna ändring av § 5 i kommunalskattelagen ifrågasattes inte i den departementspromemoria som legat till grund för propositionen. Den har föreslagits av en remissinstans i ett avgivet yttrande. Verkningarna av denna åtgärd har därför inte belysts av någon utredning eller vid remissbehandlingen av ärendet. Även vid de ändringar av skattelagarna, som beslutades av 1955 års riksdag, togs det upp ett förslag som framkommit först vid remissbehandlingen. Ändringarna kan kanske i och för sig synas vara av ringa betydelse, men jag vill erinra om att vår skattelagstiftning är invecklad och systematiskt uppbyggd, och det kan

därför behöva undersökas och belysas hur de ifrågasatta ändringarna klaffar i förhållande till systemet i övrigt. Jag ställer, herr talman, inte något yrkande på denna punkt utan vill endast ge till känna denna min uppfattning.

Det är en annan fråga, som i detta bevilningsutskottets betänkande är redovisad under rubriken »Sparstimulerande åtgärder». Där har utskottet i anledning av vissa motioner föreslagit riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig och förutsättningslös utredning rörande sådana åtgärder. Jag hälsar detta utskottets förslag med tillfredsställelse. Utskottet har emellertid i motiveringen skrivit bort en motion från bondeförbundshåll, vari begäres utredning av frågan huruvida inte även sådant sparande, som sker i form av amortering av skulder, kunde på något sätt stimuleras. Jag är fullt på det klara med de svårigheter som ett sådant förslag kan möta, kanske inte minst när det gäller att avgränsa den skuldsättning, varom här är fråga, från den skattskyldiges övriga skulder. Jag vill emellertid understryka vad som i dessa motioner framhålles, nämligen att för skuldsatta företagare är amortering av skulder den enda form av sparande som är möjlig att genomföra. Det hade därför varit av stort värde, om man genom en utredning hade fått belyst om det finns en framkomlig väg att premiera även sådant målsparande. Vad som säges i högermotionen om amorteringssparande tar ju endast sikte på skuldsättning, som uppkommit vid anskaffande av egen bostad och begränsar sig till annan fastighet än jordbruksfastighet. Jag ansluter mig därför i denna fråga till reservation IV) av herr Niklasson m. fl., vilken är fogad till punkten D i utskottets utlåtande.

Utskottet motiverar i huvudsak sitt avslagsyrkande med att frågan är av intrikat natur. Det är den visserligen, men även intrikata frågor bör en utredning kunna ge sig i kast med. All före-

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

tagksamhet är numera synnerligen kapitalkrävande varför inte minst nystartande företagare åsamkas stor skuldsättning. Om man kunde ge dessa ett handtag på något sätt, vore det enligt min mening behjärtansvärt.

Herr talman! Samtidigt som jag uttalar min tillfredsställelse över det väsentliga i det förslag som bevillningsutskottet här framlägger, har jag velat ge till känna att jag i några detaljfrågor, av vilka jag här har redovisat ett par, har en annan mening än utskottet.

Herr SJÖLIN (fp):

Herr talman! Redan 1953 beslutade riksdagen principiellt att fastighetsskatten skulle avskaffas. Detta är den fjärde riksdagen sedan dess, men ännu föreligger ingen plan för fastighetsbeskattningens avveckling. De försök, som från olika håll gjorts, har inte föranlett några åtgärder. Riksdagsmajoriteten har varit angelägen om att avvisa alla förslag, som syftat till att lindra fastighetskattens många gånger mycket orättvisa verkningar. Jag tänker här särskilt på egnahemsägarna, vilka nästan alltid får vidkännas en effektiv fastighetsbeskattning. Detta är såsom bekant sällan fallet beträffande hyresfastigheter. Och ändå tillåter sig utskottet tala om ett ensidigt gynnande av egnahemsägarna!

Detta oupphörliga uppskov kan inte undgå att medföra nya orättvisor för fastighetsägarna. Visserligen torde nu alla vara ense om att kommunerna blir allt mindre beroende av fastighetsskatten, emedan inkomstskatten dominerar allt mer, men genom att t. ex. ortsavdragen kommer att höjas, blir fastighetsägarna i viss utsträckning missgynnade genom att de erforderliga skattehöjningarna övervältras på dem.

I ett annat sammanhang förklarade finansminister Sträng att han var mycket mån om att undvika en övervältning av skattebördan. Det var i fjol tal om uppskov med fastighetstaxeringen,

och finansministern yttrade då följande: »Men jag ber reservanterna komma ihåg, att det svenska folket inte bara består av skogsägare och ägare av fast egendom. Vi har kanske t. o. m. ett flertal, som är löntagare, och som saknar fast egendom. För dem måste ett förskjutande av en revidering av taxeringsvärdena framstå som ett försök att gynna vissa grupper på andra gruppers bekostnad. Är man beredd att ta den konsekvensen helt och fullt ut och ärligt tala om att det är detta som ligger i bakgrunden, då kan ingen neka reservanterna att föra fram sina önskemål om att skjuta på fastighetstaxeringen.»

Att herr Sträng sedan under fjolårets valrörelse måste frånga kravet på den med stort patos hävdade uppfattningen att den förestående fastighetstaxeringen av rena rättviseskäl måste resultera i ökade fastighetsskatter, är en annan men nog så pikant sak. Det blev en fullständig helomvändning. Finansministern gav nämligen som bekant en enmansutredare i uppdrag att framlägga ett förslag, vilket skulle innebära en eliminering av den skattehöjning som de höjda fastighetsvärdena annars skulle resultera i.

Det anges i propositionen att syftet med det förslag som riksdagen nu har att behandla inte bara skulle vara att eliminera den skattehöjande effekten av de nya fastighetsvärdena utan att därjämte successivt avveckla fastighetsskatten. Genom att minska repartitionstalet från 4 till 2,5 kompenserar man en höjning av fastighetsvärdena upp till 60 procent. Ett faktum synes dock vara att taxeringsvärdena i många fall höjes mycket mera. Värden på 100 procent är kända, och för skogsfastigheter säges värden med 300 procents höjning förekomma. Med en dylik tendens kan man sålunda inte tala om en avveckling av fastighetsskatten, även om repartitionstalet sänkes.

Vill man nu ta ett verkligt steg mot

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

avveckling, så hade det varit önskvärt att tillgripa en annan kompletterande metod, som utan att verka oförmånlig för kraftverkskommunerna hade medfört verkliga förbättringar för dem som i regel har effektiv fastighetsskatt.

Den motion om ett skattefritt bottenavdrag på 20 000 kronor för alla fastigheter, som jag har framlagt i denna kammare, fyller detta krav. Förslaget innebär att det s. k. garantibeloppet med det föreslagna repartitionstalet på 2,5 minskar med 500 kronor. Det är mycket beklagligt att utskottet inte har velat acceptera detta förslag ens i år, när alldeles särskilda skäl föreligger, utan har lyckats uppnå enighet om avslag efter en kompromiss om att begära att förslag om fastighetsskattens avveckling skall föreläggas senast vid 1960 års riksdag.

Med den erfarenhet som under de gångna åren vunnits, kan förhoppningar om att detta förslag skall medföra något verkligt resultat knappast hysas. Men det vore önskvärt att bevillningsutskottet mer än hittills sökte befrämja avsikten med ifrågavarande framställning. Med hänsyn till kompromissen i utskottet skall jag inte yrka bifall till motionen.

Regeringsförslaget innebär också, att den s. k. schablontaxeringen av inkomst från en- och tvåfamiljsfastigheter skall ske efter andra grunder än hittills. För min del har jag tidigare deklarerat min uppfattning, nämligen att det inte kan vara felaktigt att i detta fall använda en schablonregel. Sättet på vilket den enskilde skaffar sig bostad borde egentligen vara en privatsak. Jag delar herr Nilssons i Svalöv uppfattning på den punkten. Antingen vederbörande vill bo i hyreshus eller i eget hus, bör han dock behandlas på lika sätt ur skattemässig synpunkt. Men avkastningen av det kapital som investeras i senare fallet bör ju beskattas. Mot detta kan knappast vara något att invända rent principiellt. Grunderna

kan däremot diskuteras. Hittills har en procentsats om tre enheter ansetts som lämplig avkastningsränta. Från vårt håll har vi vid upprepade tillfällen yrkat på att procentsatsen skulle sättas till 2 $\frac{1}{2}$ för att bättre svara mot sparkassembleräntan. Någon anslutning till denna uppfattning har inte vunnits.

Men nu helt plötsligt, när den allmänna ränteläget höjts, föreslår finansministern en sänkt räntesats — just den vi tidigare flera gånger förgäves motiverat om, när den allmänna räntan var lägre. Sänkningen av procentsatsen från 3 till 2 $\frac{1}{2}$ kompenserar emellertid endast ett med 20 procent höjt taxeringsvärde.

För att minska skattehöjningseffekten föreslår nu finansministern, att ett avdrag på 200 kronor från avkastningsbeloppet dessutom skall få göras. Det motsvarar ett taxeringsbelopp på 8 000 kronor, som sålunda kan anses vara fritt från beskattning. För att i varje fall söka undgå en skattehöjning på grund av taxeringsvärdenas stegring vore det berättigat att höja avdraget till 400 kronor, såsom utredningsmannen på sin tid föreslog.

Det är kanske i detta sammanhang lämpligt att erinra om att villafastigheternas stegrade värden är beroende på bostadsnöden och det försämrade penningvärdet och inte har något att göra med en verklig värdestegring. Man kan nog säga, att den ökade förmögenheten är rent fiktiv. Att under sådana förhållanden ålägga egnahemsägarna ökade hyreskostnader synes inte vara rimligt.

Jag vill belysa frågan med ett exempel. Antag att ett eget hem tidigare varit taxerat till 50 000 kronor, men att taxeringsvärdet nu höjts till 75 000 kronor. Det taxerade beloppet för en skuldfri fastighet har då hittills varit 1 500 kronor men skulle nu bli 1 675 kronor. Detta visar att avdraget bör sättas till 400 kronor för att man skall undgå skattehöjning för så många som möjligt.

Till slut, herr talman, skall jag säga

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

några ord om sommarstugorna. Enligt regeringens och utskottets förslag skall dessa sättas i särklass — för att inte säga i strykkläss. Sommarstugeägaren, som inte är mantalsskriven i sin stuga, skall nämligen inte få något avdrag alls. Är detta rimligt? Herr Kärlander var inne på frågan och menade, att det med hänsyn till sommarstugekommunerna inte var rimligt att tillåta sådana avdrag, som folkpartiets ledamöter i utskottet har föreslagit. Men det förefaller mig, som om han gjort sig skyldig till en tankeglidning i sitt resonemang, ty redan nu har inte de sommarstugekommuner, som det här var fråga om, någon inkomst genom schablontaxeringen. Den inkomst, de har genom den egentliga fastighetsbeskattningen, är det ju meningen att slopa. Sålunda skulle kommunerna inte få något utbyte av fastigheterna. En annan sak är, att det kanske under vissa omständigheter kan vara rimligt att den blivande utredningen tar under övervägande, hur man skall förfara med de sommarstugekommuner, som verkligen haft utgifter för sommarstugeinnehavarna. Men det är ingalunda vanligt, att sommarstugeägarna får några som helst favörer från respektive kommuner.

Man kan i alla fall fråga: Är det verkligen straffvärt att ha ett rekreativställe? Motorbåt i lyxklass får man ha, transportabel stuga får man ha, kolonistuga på ofri grund får man också ha men en grundfast sommarstuga på egen grund det vare förbjudet eller i varje fall straffbelagt. Man måste fråga sig, om det finns någon rimlig motivering för detta.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna nr I och III.

Herr KÄRRLANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte alls jag, som gör någon glidning, utan det är herr Sjölin som gör det.

Det förhåller sig på det enkla sättet när det gäller schablontaxeringen för

sommarvillor, att om man följde folkpartiets förslag om att fördubbla schablonavdraget till 400 kronor och låta det utgå även till dem, som inte är mantalsskrivna inom kommunerna, skulle det bli en förlust för den kommun, där fastigheten är belägen, därför att avdraget tar över fastighetsbeskattningen vid repartitionstalet $2\frac{1}{2}$ och blir ändå mer markant om man helt avskaffar garantibeskattningen. Dessutom är det så, herr Sjölin, att detta extra schablonavdrag kan utnyttjas på det sättet, att om sommarvillan enligt schablontaxeringen på $2\frac{1}{2}$ inte lämnar sådan avkastning, att det finns utrymme för detta avdrag på 400 kronor, får vederbörande sommarstugeägare dra av ifrågavarande underskott i sin hemkommun. Hur då herr Sjölin skulle kunna krångla till det så, att det inte blir någon förlust för den kommun, där sommarstugan är belägen, vet inte jag. Men det får herr Sjölin själv klara ut.

Sedan får jag, herr talman, säga några ord beträffande det avdrag om 20 000 kronor, som folkpartiet har föreslagit. Det betyder, framför allt när det gäller sommarstugekommunerna, som har sagts här förut och jag upprepar bara de tidigare anförda argumenten, eftersom de är fullt giltiga även i dag, det samma som om vi beträffande framför allt sommarvillorna skulle fullständigt avskaffa fastighetsbeskattningen på en gång i de flesta fallen.

Herr SJÖLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! I det sista fallet har herr Kärlander naturligtvis rätt, men meningen är ju att vi skall avskaffa fastighetsskatten — frågan är bara i vilken takt avvecklingen skall äga rum. Enligt min mening vore det rimligt att redan nu besluta om detta bottenavdrag för att därigenom lindra beskattningen för alla de egnahemsbyggare, som lider under den nuvarande fastighetsbeskattningen.

Beträffande schablontaxeringen har

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

herr Kärlander fel. En sommarstugekommun har ingen favör i form av inkomstskatt från sådana, som inte är skrivna i kommunen. Om jag har en sommarstuga i en kommun där jag inte är skriven, utgår ingen kommunalskatt till kommunen där min fastighet ligger, utan endast en statlig inkomstskatt.

Herr JACOBSON i Vilhelmina (s):

Herr talman! Klockan går på 12 och det börjar förmärkas en smula oro i kammaren, men jag kan försäkra att jag inte skall följa de senaste talarnas exempel och hålla långa föreläsningar, utan jag skall i all korthet endast framhålla några synpunkter sedda från den trakt som jag representerar.

I den proposition, som ligger till grund för repartitionstalets sänkning från nuvarande 4 till 2,5, åberopas en utredning. Den avser en beräkning av verkningarna i Ådals-Lidens, Ragunda och Hogdals kommuner, om de på vattenkraftverk belöpande effektiva skatte-kronorna vid 1956 års taxering skulle bortfalla. Det är inga skrämmande siffror som denna utredning visar. Resultatet skulle bli en skattehöjning på respektive 45, 24 och 24 öre per skatte-krona.

Men vad vi i dag inte vet är, hur bortfallet av skatte-kronor kommer att verka i de kommuner, som i motsats till de nyss nämnda inte har kraftverk utan endast dammbyggnader, vilka icke kommer att lämna några effektiva skatte-kronor, därest fastighetsskatten borttages helt om några år.

Det är för övrigt ganska egendomligt att denna utredning, som man låtit verkställa inom departementet, avser kommuner med kraftverk. Man tycks inte veta — detta framgår i varje fall inte av bevillningsutskottets betänkande — att det finns någonting som heter sjöregleringar och dammbyggnader. Man talar bara om kraftverk och kraftverkskommuner. Det hade inte skadat — jag hoppas att bevillningsutskottet

inte tar illa upp — om utskottet hade rest upp till Lappmarken och sett på följderna av framfarten där av kraftverksbyggarnas och regleringsföretagens pågående arbeten.

Det rör sig här om kommuner i inlandet, främst Lappmarken, där man redan nu har ytterst hög utdebitering och där ytterst omfattande sjöregleringar och dammbyggnader ägt rum eller pågår. Alla dessa arbeten medför en rubbning i dessa kommuners ekonomi.

En viss ansvällning av den kommunala förvaltningsapparaten är oundviklig under byggnadstiden, då man har ett visst tillskott av skatte-kronor från anläggningsarbetarna, men därefter kommer en besvärlig omställningsprocedur, som bl. a. utmärkes av minskat antal skatte-kronor och befolkningsminskning. De människor, vilkas hus och hem och jord blir dränkta och överdämda, flyttar ifrån kommunen och söker sin utkomst på andra håll i landet.

Det är verkligen ett hårt öde, det vill jag betona, att de trakter, som får bära de största bördorna och skadorna på grund av åtgärder som är ofrånkomliga för skapande av ökad elektrisk energi för södra och mellersta Sveriges behov, skall tillskyndas ytterligare svårigheter genom dagens beslut att sänka repartitionstalet. De härav hårdast drabbade kommunerna borde enligt min mening beredas en rimlig kompensation, något som jag tillsammans med några andra norrlandsrepresentanter har motionerat om.

Sedan några ord om en fråga som det hittills inte resonats om. Hurdant blir läget, mina damer och herrar, för vissa norrlandskommuner i inlandet om några år, när fastighetsskatten för bolagens och kronans stora skogsinnehav helt bortfaller? När vi nu, även under de senaste åren, trots de höga virkespriserna i regel fått nöja oss med endast garantiskatten, blir med all sannolikhet dessa kommuners inkomster av bolags- och kronoskogarna plus minus noll.

Men det är en sak jag är särskilt orolig över — ja, jag är ju mycket orolig över vad jag nyss berörde också. Utskottet hemställer i sitt yrkande under B) »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag om fastighetsskattens slutliga avveckling måtte föreläggas senast 1960 års riksdag samt att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa härför erforderlig utredning;». Det är konstigt. Herr Östlund berörde inkomstskattens fördelning. I denna sak har det inte varit någon brådska — här har man inte velat forcera. Samarbetsdelegationen — det var de fyra nordligaste länens landshövdingar och deras sekreterare, överdirektör Wik — uppvaktade dåvarande finansministern statsrådet Per Edvin Sköld i december 1954 och framhöll det orättvisa i fördelningen, som går ut på att inkomsten skall beskattas med 10 procent i den kommun, där huvudkontoret varit beläget, med 25 procent i den kommun, där kraftverket är beläget och med 65 procent i den eller de kommuner, där förbrukningen ägt rum. Huvudparten kommer ju då på Stockholm. Men i denna fråga vidtogs inga åtgärder.

Det har även gjorts en uppvaktning hos den nuvarande finansministern av nyssnämnda samarbetsdelegation, även den utan resultat. I följd interPELLERADE så herr Larsson i Hedenäset om denna sak. Det blev intet resultat. Men i år togs samma ämne upp av herr Nilsson i Tvärålund, och i samma veva som hans interpellation skulle besvaras, beslutade Kungl. Maj:t att frågan skulle utredas.

Det är ingen avundsvärd lott att vara representant för en landsända, för vilken en del göres för att försämbra för hållandena. Herr Östlund var inne på fördelningsfrågan. Men jag vill säga till herr Östlund: Inte blir det några pengar från statens vattenfall. Därifrån deklarerar ju ingen vinst, utan överskottet får gå till nya investeringar. Skall vi leva på de fem procent, som högern ta-

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.
lar om, blir det inte för fett för de norrländska kommunerna.

Jag vill sluta med att säga, att som saken nu ligger till har vi, som i den svenska riksdagen representerar dessa bygder, absolut intet annat att hoppas än att den utredning, som finansministern ställer i utsikt och som även bevillningsutskottet accepterat innan fastighetsskatten helt skall försvinna, måtte komma att ge våra bygder full rättvisa.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till den av mig och ett flertal andra norrlandsrepresentanter väckta motionen II: 510, vari hemställas, att compensation skall utgå till vissa kommuner.

Herr ÖSTLUND (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Jacobson i Vilhelmina var ju särskilt upprörd över fördelningen av de vinster, som kommer från kraftverken, men han sade i annat sammanhang, att det inte finns några vinster.

Jag medger, att för de kraftverk, som ägs av vattenfallsstyrelsen, redovisas vinsterna ganska underligt. Man har sagt mig, att räntan på anläggningskapitalet debiteras på hela skuldsumman oberoende av hur mycket som avskrivits. På denna punkt finns anledning till en erinran, ty det är självklart, att kraftverkskommunerna förlorar på detta.

Herr LARSSON i Hedenäset (bf):

Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag upptar kammarens tid vid denna sena timme. Jag skall endast beröra ett avsnitt och i samband därmed komma med ett förslag.

Det har från olika håll väckts motivering med anledning av den proposition, som behandlas i förevarande betänkande, i vilka begärts compensation åt de kommuner, närmast vattenkraftkommunerna, som kommer i sämre läge genom den sänkning av repartitionstalet, som

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

föreslagits. Utskottet skriver, att de genomförda undersökningarna, som inriktats på i detta hänseende särskilt känsliga kommuner, ger vid handen, att utdebiteringshöjningen i flertalet av dessa kommuner skulle bli måttlig. Herr Jacobson i Vilhelmina har ju redan berört urvalet av de kommuner, där undersökningar gjorts. Jag vill bara tillägga, att om vi har en kommun som Jokkmokk, som onekligen orsakas utdebiteringshöjningar och som redan tidigare har en kommunal utdebitering av 17 kronor per skattekrona, så är det kanske inte bara fråga om, hur stor höjningen blir, utan man måste väl även ta in i bilden det utgångsläge som kommunen har, när den drabbas av en ytterligare skattehöjning.

Jag kan inte finna utskottets ställningstagande i detta hänseende tillfredsställande. Jag vill markera, att inbyggarna i de kommuner, som har kraftverksanläggningar av olika slag, liksom även skogskommuner, där statsverket och bolagen äger skogen, är bekymrade över den sänkning av repartitionstalet som föreslås. Det är uppenbart att deras oro och bekymmer skulle vara ännu större, om en ytterligare sänkning till 1,5 skulle biträdas. Det har redan sagts både av herr Kärrlander och av herr Jacobson, Vilhelmina, att de 5 procent, som erbjuds av högern, är något ganska värdelöst. Jag ber att få hänvisa till att det i motionen sägs att en inkomst på 5 procent av taxeringsvärdet skulle beskattas i kommunen *i den mån inkomsten förslår*. Det har framställts som om detta skulle leda till ett återställande av utgångsläget år 1953.

Jag skulle ha lust att föreslå, att de som resonerar på det sättet skulle ta och undersöka vilka inkomster de norrländska kraftverksföretagen redovisar. Det är ganska enkelt att se, att de inkomster som de i dag redovisar är märkvärdigt nära 4 procent av taxeringsvärdet, och det är stor risk för att i den mån repartitionstalet sänks —

framför allt om det sänks till 1,5 — de inkomster som redovisas av både statliga, kommunala och privata kraftverksföretag kommer att motsvara repartitionstalet. De erbjudna 5 procenten är endast en hägring, som vi, även om vi i många hänseenden får göra en ökenvandring i Norrland, inte har någon anledning att bli attraherade av.

Det föreslås av utskottet att vi skall biträda en skrivning, som fastläser att fastighetsskatten skall slopas senast vid 1960 års riksdag. Jag är inte övertygad om att de besvärliga problemen för kommuner som har kraftverksanläggningar och som har bolags- och kronoskogar, går att lösa under den tiden. Frågan är, om det inte kunde vara lämpligt att bara ta en etapp på vägen, att bara lösa fastighetsskattens slopande för sådana fysiska personer, som är bosatta på sina fastigheter. Om det blir målsättningen, kan det måhända finnas möjligheter att lösa frågan till 1960 utan att kommunerna orsakas svårigheter.

Vi har sett och upplevt hur våra bygger har lämnats därhän i ett sämre ekonomiskt läge. Vi är rädda för att detta skall upprepas, och det är därför som jag skall be att få hemställa, att riksdagen under punkten B, där det föreslås en skrivelse till Kungl. Maj:t om fastighetsskattens slopande senast vid 1960 års riksdag, i stället måtte besluta följande:

»att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om utredning rörande frågan om fastighetsskattens slutliga avveckling i vad avser sådana fastigheter som äges av fysiska personer, vilka är boende och mantalsskrivna på fastigheten, samt att förslag härom måtte föreläggas 1960 års riksdag».

Herr JANSSON i Aspeboda (bf):

Herr talman! När jag hörde herr Nilsson i Svalöv öppna denna debatt kunde jag inte undgå att erinra mig de debatter vi hade här i kammaren i fjol vid ungefär denna tid. Vad som har

givit upphov till den långa och livliga debatt vi har haft i dag är ju den nu avslutade fastighetstaxeringen — ja, den kanske inte är riktigt avslutad, eftersom klagomål kan gå till andra instanser än taxeringsnämnderna, som nyss har sagt sitt ord.

Man förutspådde i fjol, att det skulle bli nästan en revolution, om vi skulle våga oss på ett annat förfaringssätt än det gamla systemet som vi haft när det gällt att bestämma en skogs taxeringsvärde. Emellertid säger herr Nilsson, att vad som nu har framkommit och som återfinnes i bevilningsutskottets betänkande är en produkt av kompromisser. Ja, i långa stycken är det väl det, men det förefaller ändå som om högerens talesman inte var så värst missbelåten med det resultat som vi kommer till, trots att man inte till alla delar kan nå det mål man kanske har trott att man skulle nå.

Jag vill trösta dem, som ser alltför mörkt på detta, med att vi utöver de åtgärder, som nu har vidtagits för att motverka garantiskattens höjning på fastigheterna, speciellt jordbruksfastigheterna, inom kort kommer att besluta något, som också kommer att inverka på frågan huruvida det blir en effektiv garantiskatt på en fastighet eller icke. Jag syftar på höjningen av de kommunala ortsavdragen. När vi nu har fått igenom, att ortsavdragen får dras ifrån det belopp som utgör garantiskattebelopp i fall det inte finns några inkomster, så kommer garantiskatten även med de gamla taxeringsvärdena att helt utebli. Med denna reform motsvarar det nuvarande ortsavdraget på 1 840 kronor för äkta makar i ortsgrupp 3 ett taxeringsvärde av 46 000 kronor. Höjer vi det kommunala ortsavdraget till samma belopp som det statliga, får vi inte en effektiv garantiskatt för fastigheter förrän vid ett taxeringsvärde av över 147 000 kronor. Därmed har vi ju kommit så pass långt på vägen när det gäller att avveckla garantiskatten, att en-

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

dast de fastigheter återstår, vilkas taxeringsvärde ligger över 147 000 kronor i tredje ortsgruppen. Jag kan nämna att i den kommun jag tillhör har vi endast en sådan fastighet, och den har ett taxeringsvärde av 153 000 kronor.

Men för att ändå inte glömma bort den propaganda som högern bedrev under valrörelsen i höstas med anledning av fastighetstaxeringen och dess följder, så får jag nog säga att jag är glad över att det blivit en kompromiss, som så helt och hållet kommer högerens propaganda på skam i det fallet. Man predikade ju i ur och skur, att det skulle drabba de små fastigheterna, och man lär inte kunna påstå, att det är små fastigheter som är taxerade till 147 000 kronor. Inte ens med det gamla taxeringsvärdet på 46 000 kronor vill jag påstå att det är fråga om några små fastigheter. Jag vill erinra om detta.

Vad beträffar avskaffandet av fastighetsskatten hade vi ju en ingående debatt om den saken för fem år sedan. Jag talade då bland annat om kraftverken och om följderna av fastighetsskattens avskaffande för deras vidkommande. Jag påpekade att i en storkommun i Kopparbergs län var ett enda kraftverk taxerat till 19 miljoner kronor, under det att storkommunen, som dock var en rätt burgen sådan, endast var taxerad till 17 miljoner kronor. Vi har ju väntat på att få en utredning om hur vi skall lösa denna fråga. Jag förstår därför de tre talare från norrlandsbänken, som här efter varandra har framhållit särskilt kraftverkens betydelse för norrlandskommunerna ur beskattningssynpunkt. Jag vill emellertid i detta sammanhang understryka vad herr Larsson i Hedenäset nämnde om de sifferuppgifter man kan få av kommunalmän, kommunalkamrerare och kommunalordförande, när man kommer upp till Norrland. I en kommun har man ett bolag, som har 19 000 hektar skog, och där har man fått garantiskatten plus 481 kronor i inkomstskatt. I

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

nästa kommun, som jag besökte, talade man om att resultatet varit bättre — där hade man från en fastighet på 13 500 hektar, alltså 27 000 tunnland, fått garantiskatten plus 1 341 kronor i inkomstskatt. Men jag fick inte glädja mig över det resultatet så värst länge, ty när jag kom till nästa kommun talade man om att man från 4 000 hektar skog under ett flertal år bara fått garantiskatten.

När det gäller kraftverken och de stora skogskomplex som det här rör sig om är det ju en mycket gammal fråga, hur vi skall kunna åstadkomma en lagstiftning, som ger de kommuner, där dessa objekt finns, en sådan del av de värden det här rör sig om, att man kan säga att dessa kommuner har vederfärits rättvisa. Jag hoppas att den utredning, vars resultat vi väl väntar så småningom skall komma, skall kunna ge oss en vägledning härvidlag, så att vi skall kunna besluta om den saken. Visserligen har det framkastats, att man skulle kunna begära att få 5 procent på dessa fastighetsvärden, men om man synar saken mera i sömmarna, kanske man kan finna bättre och rättvisare vägar. Det finns nämligen sådana objekt, som kanske inte ens lämnar 4 eller 5 procents avkastning.

På tal om schablontaxeringen vill jag nämna, att jag under många år haft tillfälle att studera det gamla systemet och handlägga hundratals deklarationer enligt detta och vet därför väl vilka svårigheter det medför. Jag gjorde precis samma anmärkning mot detta system som gjorts här i dag, att innan schablontaxeringen kom till, kunde det hända, att den som hade tur kunde få rusta upp en gammal fastighet och få avdrag för detta med kanske både 10 000 och 15 000 kronor, medan den som året därpå företog en sådan reparation inte fick något avdrag. Jag minns att förre finansministern Sköld redogjorde för en utredning som han låtit göra, enligt vilken det i det långa loppet skulle jämna

ut sig med de båda systemen. Schablontaxeringen kom ju närmast till för att vi skulle slippa hålla på med den minutiösa kontrollen om vad som var sanning, när man påstod att man hade reparerat sin gård.

När det gäller sparandet har vi ju försökt finna någon acceptabel linje. Men är det någon i kammaren som har funnit den effektiva kontrollmetod, som här behövs för att vi inte skall få se alltför många oriktiga påståenden i deklarationerna utan kunna kontrollera, att det är fråga om ett sparande som verkligen bör premieras?

Jag skall sluta med att säga, att det ändå vore önskvärt, om man ville ägna någon tanke åt amorteringssparandet, ty vad skall den som köper sig ett eget hem tycka, när han som under tidigare år måhända har fått en viss premie, finner att i och med att han lyfter sina pengar i banken och skaffar sig ett eget hem och gör samma årliga avsättningar som förut får han inte samma premie som tidigare. Här blir det något av rivalitet mellan två kanske lika goda sparare. Därför tycker jag nog, att även denna fråga borde ha kunnat få vara med i en översyn.

Det finns ett annat problem, som jag i detta sammanhang skall be att få påminna finansministern om. Vi har begärt att få en utredning — den är nu klar — om avdragsrätt för försäkringspremier, ifall man har inkomst från en kommun men bor i en annan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag och till vad som föreslås i reservation nr IV.

Överläggningen var härmed slutad. Utskottets förslag till momentets lydelse godkändes.

24 § 2 mom. föredrogs; och yttrade därvid:

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till reservation II) av herr Hagberg och mig själv.

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

Herr SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr andre vice talmannen propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till momentets avfattning dels ock på godkännande av den lydelse, som föreslagits i den av herrar Hagberg och Nilsson i Svalöv vid betänkandet fogade, med II) betecknade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna godkänner 24 § 2 mom. i bevillningsutskottets föreliggande förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna godkänt 24 § i den lydelse, som föreslagits i den av herrar Hagberg och Nilsson i Svalöv vid betänkandet fogade, med II) betecknade reservationen.

Sedan kammarernas ledamöter härfter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarernas ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammarerna godkänt utskottets förslag till lydelse av 24 § 2 mom.

25 § 3 mom. föredrogs; och anförde därvid:

Herr KOLLBERG (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation I) a av herr Spetz m. fl.

Herr SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på godkännande av 25 § 3 mom. i utskottets föreliggande förslag dels ock på godkännande av lagrummet i den lydelse, som föreslagits i den av herr Spetz m. fl. vid betänkandet fogade, med I) betecknade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kollberg begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna godkänner 25 § 3 mom. i bevillningsutskottets föreliggande förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna godkänt lagrummet i den lydelse, som föreslagits i den av herr Spetz m. fl. vid betänkandet fogade, med I) betecknade reservationen.

Sedan kammarernas ledamöter härfter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Kollberg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 123 ja och 85 nej, varjämte 5 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså godkänt utskottets förslag till lydelse av 25 § 3 mom.

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

Återstående delar av utskottets förvarande förslag
Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A) 1)
Förklarades besvarad genom kammarens beslut med avseende å lagförslaget.

Punkten A) 2)
Utskottets hemställan bifölls.

Punkten A) 3) föredrogs; och yttrade därvid:

Herr KOLLBERG (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation I) b av herr Spetz m. fl.

Herr SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade, med I) betecknade reservationen av herr Spetz m. fl. i motsvarande del; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kollberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten A) 3) i utskottets betänkande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade, med I) betecknade reservationen av herr Spetz m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter

intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Kollberg begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 120 ja och 59 nej, varjämte 34 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten A) 4)
Utskottets hemställan bifölls.

Punkten B)
Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LARSSON i Hedenäset (bf):

Herr talman! Jag ber att få föreslå, att kammarens beslut under denna punkt måtte ges den utformningen, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning rörande frågan om fastighetsskattens slutliga avveckling i vad avser frågan om fastigheter som äges av fysiska personer, vilka är boende och mantalsskrivna på fastigheten, samt att förslag härom måtte föreläggas 1960 års riksdag.

Herr SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till det av herr Larsson i Hedenäset under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Hedenäset begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel

följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten B) i utskottets betänkande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit det av herr Larsson i Hedenäset under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammaréns ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammarén bifallit utskottets hemställan.

Punkten C) föredrogs; och yttrade därvid:

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr II av herr Hagberg och undertecknad. Reservationen avser amorteringssparande.

Herr SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade, med II) betecknade reservationen av herrar Hagberg och Nilsson i Svalöv i motsvarande del; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

Den, som vill, att kammarén bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten C) i utskottets betänkande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit den vid betänkandet fogade, med II) betecknade reservationen av herrar Hagberg och Nilsson i Svalöv i motsvarande del.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammaréns ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammarén bifallit utskottets hemställan.

Punkterna D) 1)—D) 3)

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna D) 4) och D) 5) föredrogs i ett sammanhang; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr III av herr Hagberg m. fl. Reservationen avser försäkringsavdraget.

Herr SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade, med III) betecknade reservationen av herr Hagberg m. fl.; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Ändring i kommunalskattelagen, m. m.

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkterna D) 4) och D) 5) i utskottets betänkande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade, med III) betecknade reservationen av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Svalöv begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 123 ja och 88 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten D) 6) föredrogs; och yttrade därvid:

Herr VIGELSBO (bf):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den med nr IV betecknade reservationen.

Herr SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade, med IV) betecknade reservationen av herr Niklasson m. fl.; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Vigelsbo begärde emellertid votering, i an-

ledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten D) 6) i utskottets betänkande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade, med IV) betecknade reservationen av herr Niklasson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Vigelsbo begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 125 ja och 68 nej, varjämte 18 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten D) 7)

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr JACOBSON i Vilhelmina (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen nr 510 i denna kammar.

Herr SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen II: 510;

och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna D) 8)—D) 14)

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr JANSSON i Aspeboda (bf), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla, att jag vid omröstningen rörande punkten D) 6) tryckte på fel knapp.

§ 7

Ändring i förordningen om nöjesskatt

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp):

Herr talman! I bevillningsutskottet har 1954 års nöjesskatteutredning på olika punkter ställts emot propositionen. I ett flertal motioner har framlagts yrkanden, som överensstämmer med utredningens förslag. Jag vill dock ge finansminister Sträng en eloge för att han velat vara med om att i vissa delar hyfsa den krångliga nöjesskatteförordningen. Jag noterar bl. a. med tillfredsställelse, att finansministern har slopat restaurangdansskatten. Den har inte gett statsverket några större inkomster, men den har varit irriterande för restaurangfolket och gästerna.

Jag är dock besviken när departementschefen vill stadfästa en ny krånglig lagstiftning i fråga om gränsdragningen mellan teater- och revyforeställningar. Jag har läst åtskilliga remissyttrandan under min riksdagsmannaverksamhet — och även före denna

Ändring i förordningen om nöjesskatt

tid — men så starka motiveringar har jag knappast tidigare tagit del av som när det gäller att jämställa teater och revy. Därvid fäster jag mig inte så mycket vid intresseorganisationernas — exempelvis folkparksorganisationernas — remissvar, men desto mera vid de utlåtanden som kommit från länsstyrelser, vilka ju är specialister på gränsdragningssvårigheterna.

Jag skall inte upprepa vad länsstyrelserna i Malmöhus, Kalmar och Örebro m. fl. län sagt om svårigheterna vid gränsdragning mellan teater och revy, men jag vill i korthet erinra om att i dessa remissvar framhållits, att revyn har ett visst samhällsintresse genom att den ofta speglar tidens ansikte och belyser dagens händelser, ger publiken en tankeställare och sätter problemen under debatt. En revy är en mönstring av de aktuella händelserna och personerna, ofta med satirisk udd. Revyn kan därför jämföras med en teaterpjäs med samhällssatiriskt innehåll.

Man framhåller också i dessa remissvar från länsstyrelserna, att man inte utan vidare kan hävda, att teaterföreställningar har större kulturellt och konstnärligt värde än revyerna. En närmare granskning av repertoaren kommer att bli myndigheternas uppgift för att avgöra hur en nöjestillställning av ifrågavarande art skall behandlas i nöjesskattehänseende. Säkerligen kan sådana kvicka och begåvade teaterförfattare som Karl Gerhard och Kar de Mumma skriva ett teaterstycke, som experterna troligen kommer att betrakta som teaterpjäs. Sätter man ett nytt namn på en revy, t. ex. Komisk rapsodi eller Karl Gerhards strövtåg, blir den säkerligen betraktad som teaterföreställning och sålunda skattefri, eller också kommer invecklade skatteprocesser i släptaget. Vi får en typisk *krångellagstiftning*, om riksdagen antar föreliggande förslag.

Beskattningen av biografföreställningar har varit föremål för många olika debatter och utredningar. Nöjes-

Ändring i förordningen om nöjesskatt

skatteutredningens förslag om en skattesats på 35 procent, samordnad med producentandelssystem och en speciell skattesänkning för landsortsbiograferna, är ett steg i rätt riktning.

Utskottet understryker departementschefens uttalande, att skattelindring såvitt möjligt helt bör komma biograf-företagen till godo — i annat fall bör skattebefrielsen omprövas. Hur detta uttalande skall tolkas är svårbedömligt. Är detta ett hot? Inom branschen har ingåtts avtal för år framåt om en procentuell fördelning av intäkterna minus nöjesskatten. Statsmakterna bör ha klart för sig, att avtal föreligger mellan parterna. Det är en internationell praxis, som tillämpas, och som bekant importerar vi till 90 procent utländsk film. Att bryta avtal är en tvivelaktig rekommendation av statsmakterna och ett allvarligt ingrepp i *avtalsfriheten*.

I motion 508 har från folkpartihåll gjorts ett yrkande om att ett belopp av 100 kronor i veckan skall vara skattefritt — en acceptabel lösning av frågan. Nya skattesänkingskrav kommer snart att resas i riksdagen. Läget kan bli sådant, att det inte räcker med en skattesänkning utan att man rent av får subventionera biografrörelsen, om man vill ha biografer på landsbygden. Televisionen här i landet beräknas få en omfattande verksamhet om ett eller annat år. Det har allmänt omvittnats i andra länder, som tidigare påbörjat televisionsverksamhet, att besöksfrekvensen vid biograferna går ned i betydande grad. De skattesänkingspropåer, som jag och andra motionärer gjort oss till tolk för, kommer säkerligen att bli aktuella ganska snart i den svenska riksdagen, om biografbesöksfrekvensen sjunker.

Staten kommer att få ökade intäkter av biograferna. Enligt riksräkenskapsverkets beräkningar kommer statens inkomster på grund av biljettprisernas höjning att ökas med cirka sex miljoner kronor, varför en sänkning av bio-

grafskatten till 35 procent inte skulle minska statens inkomster. Med vårt högskattesystem — i dubbel bemärkelse — kan konstnärliga svenska filmer knappast produceras utan större risker för filmproducenterna. Vårt land är litet, och våra filmer kan på grund av språket inte bli någon stor exportvara. Vi får därför gå varligt fram med beskattningen. En hård statsbeskattning kommer att utmynna i en sänkt konstnärlig standard för svensk filmproduktion. Och det är väl inte det målet som statsmakterna strävar efter?

Herr KÄRRLANDER (s):

Herr talman! Jag skall försöka att fatta mig kort.

Jag vill konstatera, att utskottet är enigt, och det är såvitt jag förstår en stor framgång, eftersom meningarna har varit mycket delade vid alla de tillfällen, då nöjesbeskattningen förut har diskuterats. Nu har bevillningsutskottet kunnat åstadkomma enighet omkring det förslag som Kungl. Maj:t har framlagt. De förändringar, som bevillningsutskottet föreslagit, nämligen ytterligare lindringar när det gäller landsbygdens biografer och idrottsrörelsen, är inte av sådan storlek, att de förändrar det faktum, att bevillningsutskottet i huvudsak har följt Kungl. Maj:ts förslag.

Det är sålunda inte mycket mer att säga om denna sak. Herr Christenson i Malmö är litet missnöjd med vissa beslut. Jag vill då säga, att en förändring enligt herr Christensons förslag inte skulle göra gränsdragningen mellan teater och revy lättare. Den skulle bara förskjuta gränsen nedåt, men svårigheterna att få lättolkade regler är naturligtvis lika stora.

När herr Christenson i Malmö räknar upp en rad remissinstanser, som har följt samma linje som han, vill jag säga, att han i varje fall glömde bort två, som har en viss betydelse i detta sammanhang, nämligen Karl Gerhard

och Kar de Mumma. De har också uttalat sig i överensstämmelse med herr Christensons förslag.

Beträffande herr Christensons bekymmer för hur man skall tolka bestämmelserna i fråga om stöd åt småbiografer vill jag säga, att man såvitt jag förstår skall tolka bestämmelserna alldeles som det står. Det kan inte vara svårt. Om det sedan inom branschen uppstår vissa kontroverser mellan biografägare och filmuthyrare angående fördelningen, behöver det väl inte bekymra oss i dag.

Jag kan instämma i vad herr Christenson i Malmö har sagt om att det är beklagligt, att Kungl. Maj:t inte ansåg sig ha möjlighet att framlägga förslag till ett nytt stödssystem för den svenska filmen. Om man hade försökt utforma ett stöd i huvudsaklig överensstämmelse med vad nöjesskatteutredningen har föreslagit, tror jag det skulle ha varit till nytta inte minst för statsmakterna. Jag hoppas emellertid, att Kungl. Maj:t så snart det är möjligt låter utreda detta problem och framlägger ett förslag i den riktning som bevillningsutskottet har önskat.

Herr talman! Jag har lovat att fatta mig synnerligen kort, och jag skall nu begränsa mig till att yrka bifall till bevillningsutskottets förslag.

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har i mitt tidigare anförande redovisat mina synpunkter, varför jag kan fatta mig mycket kort.

Herr Kärrlander tror att jag fäst stor vikt vid de uttalanden som Karl Gerhard och Kar de Mumma har gjort. Jag vill emellertid i detta sammanhang fästa herr Kärrlanders uppmärksamhet på att även LO och TCO har ansett i sina remissvar, att revyforeställningar bör jämföras med teaterforeställningar.

Herr GEZELIUS (h):

Herr talman! Enligt nu gällande nöjesskatteförordning gäller att vissa ide-

Ändring i förordningen om nöjesskatt

jesskatteförordning gäller att vissa ideella organisationer åtnjuter befrielse från nöjesskatt till den del skatten för varje tillställning icke överstiger 150 kronor. Denna gräns föreslås nu höjd till 300 kronor. Skattebefrielsen anknytes här till karaktären och syftet hos den organisation, som anordnar nöjestillställningen. Den anknytes icke till karaktären hos nöjestillställningen.

När nöjesskatteförordningen tillkom 1945, hävdade jag i riksdagsdebatten, att tävlingar eller uppvisningar i idrott och gymnastik icke skulle hänföras till »nöjestillställningar», som borde göras till föremål för beskattning. Mitt huvudargument var att sådana tävlingar och uppvisningar i idrott och gymnastik utgör en oundgänglig form av och en integrerande del i den ideella verksamhet, som idrottsorganisationerna utövar. Verksamheten går ju bland annat ut på att ge ungdomen tillfälle till tävlan sinsemellan och tjänar dessutom ett omedelbart propagandaintresse.

Jag beklagade 1945, att bevillningsutskottet icke fasthöll vid den riktiga ståndpunkten, som kom till uttryck i propositionen, att tillställningens art här vore avgörande. Ingenting har tillkommit som har rubbat denna min inställning.

1954 års nöjesskatteutredning, vars förslag ligger till grund för förevarande proposition, anslöt sig till min principiella ståndpunkt och föreslog, att uppvisningar och tävlingar i icke professionell sport, idrott och gymnastik, skulle helt fritas från nöjesskatt. Så är förhållandet i bland annat övriga nordiska länder, ett flertal andra länder i Europa och i England när det gäller amatöridrott. Nu föreslår den engelska regeringen, att även den professionella idrotten skall helt fritas från nöjesskattebelastning.

Kungl. Maj:t följde icke nöjesskatteutredningen på denna punkt, och bevillningsutskottet har heller icke ansett sig kunna godta utredningens förslag.

Ändring i förordningen om nöjesskatt

Det skall emellertid tacksamt noteras, att bevillningsutskottet så till vida har godtagit själva principen, att utskottet nu föreslår en särskild skattelindring, som hänför sig till »nöjestillställningens art, nämligen när fråga är om uppvisning eller tävling i sport, idrott eller gymnastik». Detta förslag kommer otvivelaktigt att ge de många mindre föreningarna ett betydelsefullt stöd i deras idrottsliga verksamhet — det konstaterandet gör jag med stor tillfredsställelse.

Jag vågar hysa den förhoppningen, att Sverige en gång skall sluta upp kring nöjesskatteberedningens av 1954 tanke och sluta upp vid sidan av de nordiska länderna och många andra länder, som icke belägger tävlingar och uppvisningar i idrott och gymnastik med någon nöjesskatt.

Ehuru jag alltjämt står fast vid min uppfattning, att dessa tävlingar i icke professionell idrott och gymnastik icke bör beläggas med nöjesskatt, skall jag, herr talman, för att inte i det nu aktuella läget föranleda någon längre principdebatt, avstå från att yrka bifall till motion 518 i andra kammaren och i stället ansluta mig till bevillningsutskottets förslag.

Herr *Ahlberg* (h) instämde i detta yttrande.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Vid denna sena timme skall jag begränsa mig till att i anslutning till motionen II: 516 till herr statsrådet rikta en vädjan att det s. k. producentandelssystemet måtte läggas till grund för en proposition och att den propositionen om möjligt måtte komma till 1958 års riksdag. Jag gör detta därför att jag anser, att vi har behov av att försöka få fram kvalitetsfilm i vårt land. Jag vill alltså vädja till herr statsrådet att göra en kraftansträngning för att tillmötesgå de krav som framställles i denna motion.

Herr *HAMRIN* i Jönköping (fp):

Herr talman! Jag har i motion nr 515 i denna kammare, tyvärr avstyrkt av utskottet, med återopande av ett rejält och renhårigt remissyttrande av länsstyrelsen i Malmöhus län yrkat på att i varje fall boxningshanteringen, som jag omöjligen kan betrakta som någon sund idrottsutövning, inte skulle bli föremål för någon skattelättnad i det här sammanhanget. Jag skall emellertid för ögonblicket avstå från att utförligt argumentera för min åsikt att denna verksamhet inte är förtjänt av något stöd. Jag kan göra det så mycket hellre som jag förmodar att det längre fram under riksdagen blir tillfälle att återkomma till ämnet i samband med att riksdagen skall besluta om medelsanvisning till fonden för idrottens främjande. Jag skall, herr talman, nöja mig med att — även om effekten endast blir symbolisk — kort och gott yrka bifall till motion nr 515 i denna kammare.

Herr talman! Av formella skäl och efter överläggning med sekreteraren skall jag be att få återkalla mitt nyss gjorda yrkande. Jag vidhåller emellertid självfallet de synpunkter i övrigt som jag här i största korthet anför.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 8

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde,

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde,

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde,

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde.

§ 9

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 4, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1957/58 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

§ 10

Tillkännagavs, att bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan anmält att till utskottet inkommit

dels, från fullmäktige i riksgäldskontoret, framställning med förslag till dekorering av första kammarens plenisal,

dels ock, från fullmäktige i riksbanken, framställning om medgivande för fullmäktige att av riksbankens medel taga i anspråk visst belopp för omläggning av värmesystemet inom riksbanks- huset i Stockholm.

Dessa anmälningar bordlades.

§ 11

Anmälades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade propositioner:

nr 161, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2, 3 och 4 §§ lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, och

nr 164, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 12

Herr andre vice talmannen anmälde följande under sammanträdet avlämnade motioner, nämligen

nr 627, av herr *Hallén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 143, med förslag till förordning om ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521), m. m., och

nr 628, av herr *Persson* i Växjö *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 147, angående vissa prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 13

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Riksdagens andra kammare

Enär undertecknad avser att företaga en affärsresa till vårens exportmässor i Milano och Hannover, anhåller jag vördsamt om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 24/4 t. o. m. 2/5 1957.

Gösta Darlin

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 14

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen och herrar

vice talmän i riksdagens andra kammare samt de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte dem tillsätta kammarens kanslipersonal, den 26 mars 1957.

På därom gjord framställning beviljades förste stenografen Erland Dahln entledigande från sin befattning med utgången av innevarande mars månad. Till förste stenograf efter Dahln utsågs stenografen jur. kand. Göte Fahlin och till stenograf reservstenografen redaktören Rune Söderström. Därjämte

förordnades till reservstenograf jur. kand. advokaten Majken Carlbom, som alltsedan den 21 januari tjänstgjort som reservstenograf hos kammaren.

In fidem

Gunnar Britth

§ 15

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 0.37 på natten.

In fidem

Gunnar Britth